

Паулу Коелю

Захир

О, Мария, зачената без грях, моли се
за нас,
които търсим помощ от Теб. Амин.

Посвещение

Още докато бяхме в колата, ѝ бях казал, че съм завършил първия вариант на книгата си. Когато започнахме да изкачваме заедно един връх в Пиренеите, който за нас е свещен и където бяхме преживели необикновени мигове, я попитах дали не иска да узнае каква е основната идея или заглавието, а тя отвърна, че много искала да ме попита, но от уважение към труда ми не казала нищо, само много се зарадвала.

Казах ѝ заглавието и основната идея. Продължихме да вървим мълчаливо, а на връщане чухме някакъв шум; това беше вятърът, който се приближаваше, пронизвайки върховете на оголелите дървета, и слизаше при нас, та планината да ни покаже отново своята магия, своята сила.

След това заваля снегът. Спрях и започнах да съзерцавам падащите снежинки, сивото небе, гората и жената до мен. Винаги е била до мен, през цялото време.

Исках да ти го кажа още в оня час, но отложих, за да го научиш, когато разгърнеш за пръв път тези страници. Тази книга е посветена на теб, Кристина, моята жена.

Авторът

Кой от вас, имайки сто овци, като изгуби една от тях, не оставя деветдесетте и девет в пустинята и не тръгва подир загубената, докле я намери?

Лука, 15:4

Поемеш ли ти нявга към Итака,
моли се пътят ти да бъде дълъг –
изпълнен със опасности, с познания.
Не бой се от Циклопите,
от Лестригоните, от гнева на Посейдон –
по пътя си не ще ги нивга срещнеш,
мисълта ти щом се възвисява, вълнение
неповторимо щом тялото, душата ти докосва.
И няма ти да срещнеш Лестригоните,
Циклопите, ни страшния и гневен Посейдон,
ако те в душата ти не съществуват,
ако тя пред теб не ги възправя.
Моли се пътят да е дълъг.
Да бъдат много пролетните утрини,
в които тъй радостен и тъй щастлив
в невиджани пристанища ще влизаш,
пред финикийски тържища ще спираш
и с чудни стоки ти ще се сдобиваш –
корали, кехлибар, седеф и абанос
и сладостни подправки най-различен вид
(колкото се може повече подправки);
в много градове египетски да идеш
от мъдростта на мъдрите да учиш.
да стигнеш там е твоя орис.
Ала никак ти по пътя си не бързай –
по-добре ще е с години да пътуваш
и вече остарял край острова да хвърлиш котва,
богат със онова, което по пътя си спечелил.
Не чакай ти Итака с богатство да те срещне.
Че даде ти Итака прекрасното пътуване.
Ти никога без нея не би поел на път.
Но няма нищо друго тя да ти даде.
И ако бедна я завариш ти, Итака,
знай не те излъга...
Че толкоз помъдрял и с опит,
навярно вече си разбрал Итаките какво са.¹

Константинос Кавафис (1863–1933)

Според писателя Хорхе Луис Борхес идеята за Захира произлиза от ислямската традиция, като се смята, че се е появила през XVIII век. Захир на арабски означава видим, явен, набиващ се на очи. Нещо или някой, с когото сме в контакт, постепенно започва да изпълва мислите ни, докато в един момент вече не сме способни да се концентрираме върху нищо друго. Състояние, което може да се смята за святост или за лудост.

Фобур Сен Пиер, *Енциклопедия на фантастичното*, 1953 г.

1. Константинос Кавафис. Итака: Избрани произведения. Прев. от гр. Ст. Гечев и др. С: Хр. Ботев, 1995.

Свободен съм

Тя, Естер, военен кореспондент, току-що завърнала се от Ирак, тъй като в страната всеки момент щяха да нахлуят чужди войски, трийсетгодишна, омъжена, без деца. Той, неидентифициран мъж на двацет и четири-пет години, мургав, с монголоидни черти. Двата били видени за последен път в едно кафене на улица „Фобур Сент Оноре“.

Полицията бе информирана, че са се срещали и преди, но никой не знаеше колко пъти: Естер винаги бе твърдяла, че мъжът – чиято самоличност тя скриваше под името Михаил – е изключително важен за нея, въпреки че никога не бе уточнила дали е важен за кариерата ѝ на журналистка или за самата нея като жена.

Полицията започна обичайното разследване. Бяха изказани предположения за отвлечане с цел шантаж, отвлечане, последвано от убийство, което не би било никак странно, като се има предвид, че работата ѝ налагаше да контактува с терористи, за да събира информация. Откриха, че през последните седмици преди изчезването си е теглила редовно пари от банковата си сметка. Следователите решиха, че това може да е свързано със заплащането на получената информация. Не си бе взела никакви дрехи, а най-любопитното бе, че не беше открит и паспортът ѝ.

Той, непознат мъж, много млад, криминално непроявен, без никаква следа, която да позволи идентифицирането му.

Тя, Естер, носителка на две международни журналистически награди, трийсетгодишна, омъжена.

Моята жена.

Веднага бивам заподозрян и задържан, тъй като отказах да съобщя местонахождението си в деня на нейното изчезване. Надзирателят обаче отваря вратата и казва, че съм свободен.

Защо ме освобождават ли? Защото в днешно време всички знаят всичко за всеки, достатъчно е да пожелаеш някаква информация, и тя вече е на твое разположение: къде си използвал кредитната си карта, кои места посещаваш, с кого спиш. В моя случай беше по-лесно: една приятелка на жена ми, журналистка като нея, но разведена – следователно не би имала проблеми, ако каже, че спи с мен, – ми предложи да свидетелства в моя полза, след като разбра, че съм арестуван. Даде конкретни доказателства, че съм бил с нея през деня и в нощта, когато Естер

изчезна.

Разговарям с главния инспектор, който ми връща личните вещи, извинява се и твърди, че бързото ми задържане било съвсем законно и че не мога да обвинявам държавата или да я съдя. Обяснявам му, че нямам ни най-малкото намерение да го правя; знам, че всеки човек е обект на подозрение и е следен 24 часа в денонощието, дори и да не е извършил никакво престъпление.

– Свободен сте – казва ми инспекторът, повтаряйки думите на надзирателя.

Питам го дали наистина се е случило нещо лошо с жена ми. Тя ми бе споменавала, че поради огромната си мрежа от контакти в подземния свят на тероризма понякога чувства как някой следи стъпките ѝ отдалеч.

Инспекторът замлъква. Повтарям въпроса си, но той не ми казва нищо.

Питам го дали е възможно тя да е тръгнала с паспорта си и той отговаря утвърдително: след като не е извършила никакво престъпление, защо да не може свободно да влиза и излиза от страната?

– Следователно съществува възможността тя да не е вече във Франция.

– Мислите ли, че ви е изоставила заради жената, с която ѝ изневерявате?

Отвърнах, че това не му влиза в работата. Инспекторът замълчава за миг, придава си сериозен вид и ми казва, че са ме задържали, защото такъв е обичайният начин на действие, но съжалявал много за изчезването на жена ми. Той също бил женен и въпреки че не харесвал книгите ми (Значи той знае кой съм! Не е толкова невеж, колкото изглежда!), можел да се постави на мое място и да разбере какъв труден момент преживявам.

Питам го какво трябва да правя отсега нататък. Той ми дава визитната си картичка и ме моли да го информирам, ако науча нещо. Никак не е убедителен, тази сцена съм я виждал във всички филми, инспекторите винаги знаят повече от това, което казват.

Пита ме дали някога съм срещал мъжа, с когото Естер е била видяна за последен път, преди да изчезне. Отвърщам, че знам кодовото му име, но никога не сме се запознавали.

Интересува се дали нямаме проблеми помежду си. Отговарям, че живеем заедно повече от десет години и че проблемите ни са като на всички нормални семейства – ни повече, ни по-малко.

Пита ме деликатно дали наскоро не сме говорили за развод и дали

жена ми не е възнамерявала да се разделим. Отговарям, че не сме си и помисляли подобно нещо, въпреки че – и повторих „като всички семейства“ – сме се карали понякога.

Понякога, настоявам аз.

Пита ме още по-деликатно дали тя не е подозирала за връзката ми с нейната приятелка. Отвърщам, че този е бил първият – и последният – път, когато сме спали заедно. Не е имало никаква връзка, направили сме го от скука, денят е бил досаден, не сме имали работа следобеда, а играта на съблазняване винаги действа съживително, ето защо сме се озовали в леглото.

– Правите секс с някого само защото денят е скучен?

Понечвам да му кажа, че подобен въпрос няма отношение към разследването, но се нуждая от помощта му, може би по-късно ще ми потрябва. В крайна сметка съществува една невидима институция, наречена Банка за услуги, която винаги ми е била много полезна.

– Случва се понякога, когато няма нищо интересно за вършене, една жена търси емоция, а аз – авантюра. На другия ден и двамата се правим, че нищо не се е случило, и животът продължава.

Той благодари, подава ми ръка за сбогуване, казва, че в неговия свят нещата са по-различни. Не че няма досада, скука или желание да преспиш с някого, но хората се владеят повече и никой не прави това, което му се прииска или му хрумне.

– Може би в творческите среди отношенията са по-свободни – добавя той.

Отвърщам, че познавам неговия свят, но не искам сега да сравнявам различните ни възгледи за обществото и хората. Замълчавам, изчаквайки следващата му стъпка.

– И тъй като стана дума за свобода, вие сте свободен, можете да си тръгвате – казва инспекторът, малко разочарован от факта, че писател като мен не желае да разговаря с полицаи като него. – Сега, след като се запознах с вас, ще прочета книгите ви. Казах, че не ги харесвам, но в действителност никога не съм ги чел.

Не е нито първият, нито последният път, когато чувам подобно изречение. Ако не друго, този епизод поне ми спечели още един читател. Сбогувам се и си тръгвам.

Свободен съм. Пуснаха ме от затвора, жена ми е изчезнала при тайнствени обстоятелства, нямам фиксирано работно време, нямам проблеми в общуването с хората, богат и известен съм, ако Естер наистина е решила да ме напусне, бързо ще намеря жена, с която да я

замястя. Аз съм свободен и независим.

Но какво всъщност е свободата?

През по-голямата част от живота си съм робувал на нещо, така че би трябвало да разбирам значението на тази дума. От дете съм се борил за свободата като за най-ценното си съкровище. Борих се с приятелите си от колежа, които още от самото начало ме избраха за жертва на перверзните си шеги, и едва след като от моя и техните носове изтече много кръв, едва след много вечери, през които трябваше да крия от майка ми белезите от раните си – защото не тя, а аз сам трябваше да решавам проблемите си, – успях да докажа, че мога да понасям да ме бият, без да плача. Борих се, за да си намеря работа, с която да се издържа – разнасях по домовете закупени стоки от една железария, за да се избавя от всеизвестния родителски шантаж: „Ние ти даваме пари, но ти трябва да правиш това и това“.

Борих се – макар и без резултат – за момичето, в което бях влюбен като юноша и което също ме обичаше. Накрая обаче тя ме изостави, защото родителите ѝ я убедиха, че нямам бъдеще.

Борих се срещу враждебната среда в следващата си професия – журналистиката, където първият ми шеф ме накара да го чакам три часа и ми обърна внимание едва когато започнах да късам на парчета книгата, която той четеше: погледна ме изненадан и разбра, че пред него стои упорита личност, способна да се противопостави на врага, а това са най-важните качества за един добър репортер. Борих се за социалистическия идеал, озовах се в затвора, излязох оттам и продължих да се боря. Възприемах се като герой на работническата класа, докато един ден не чух „Бийтълс“ и не реших, че е много по-забавно да харесваш рок, отколкото да харесваш Маркс. Борих се за любовта на първата, втората и третата си съпруга. Борих се, за да имам смелостта да се разделя с първата, втората и третата си съпруга, защото любовта не бе устояла на времето, а аз трябваше да продължавам напред, за да срещна жената, която се е родила на този свят да ме срещне и която не беше нито една от трите.

Борих се, за да се осмеля да зарежа работата си във вестника и да се впусна в авантюрата да напиша книга, макар да знаех, че в родината ми никой не може да се издържа с писане на книги. Отказах се в края на първата година, след като бях написал повече от хиляда страници, които ми се струваха гениални, понеже и аз самият не ги разбирах.

Докато се борех, виждах хора, които говореха за свобода, но колкото повече защитаваха това безценно право, толкова повече се превръщаха в роби на желанията на родителите си, на брака, където обещаваха,

че ще останат с другия „до края на живота си“, на кантарчето, на диети-те, на изоставените по средата проекти, на любовниците си, на които не можеха да кажат „не“ или „стига“, на почивните дни в края на седмицата, когато бяха длъжни да обявдат и вечерят с хора, с които не им беше приятно. Роби на лукса, на показния лукс, на показността на показния лукс. Роби на един живот, който не бяха избрали те самите, но който бяха решили да изживеят, защото някой бе успял да ги убеди, че той е най-добрият за тях. Оставяха се на течението на еднаквите си дни и нощи, в които думата „приключение“ съществуваше единствено в книгите или на екрана на вечно включените им телевизори, а когато пред тях се отвореше някоя врата, винаги казваха:

„Не ме интересува, нямам желание.“

Как можеха да знаят дали имат, или нямат желание, след като никога не бяха опитвали? Излишно е да питам: те всъщност се бояха от всякаква промяна, която би разтърсила света, с който са свикнали.

Инспекторът казва, че съм свободен. В момента съм свободен, но бях свободен и в затвора, защото за мен свободата продължава да бъде най-ценното нещо на този свят. Вярно, заради нея пих вина, които не ми харесваха, направих неща, които не би трябвало да правя и никога повече няма да направя, получих белези от рани по тялото и в душата си, раних някои хора, но им поисках прошка в мига, в който разбрах, че мога да правя всичко, но не и да принуждавам друг човек да ме следва в лудостта ми, да споделя жаждата ми за живот. Не съжалявам за преживените страдания, нося белезите си като медали, знам, че свободата има висока цена, толкова висока, колкото е цената на робството; единствената разлика се състои в това, че плащаш на драго сърце и с усмивка, макар и понякога усмивката да е придружена от сълзи.

Излизам от участъка, а навън е чуден ден, слънчева неделя, която няма нищо общо с душевното ми състояние. Адвокатът ми ме посреща с няколко утешителни думи и букет цветя. Казва, че се е обаждал до всички болници и морги (неща, които се правят, когато някой не се завръща въкъси), но не успял да намери Естер. Казва още, че успял да скрие от журналистите къде точно съм бил задържан. Казва, че иска да разговаря с мен, за да изработи юридическа стратегия, която да ми позволи да се защитавам в случай на евентуално обвинение. Благодаря му за загрижеността; досещам се, че той не възнамерява да изработва каквато и да било юридическа стратегия, а всъщност не иска да ме остави сам, защото не знае как ще реагирам. (Ами ако се напия и отново ме арестуват? Ако вдигна скандал? Ако направя опит за самоубийство?) Отвърщам, че

имам важна работа и нямам никакви проблеми със закона, което е известно и на двама ни. Той настоява, но и аз не отстъпвам – в края на краищата съм свободен човек.

Свобода. Свободата да бъдеш отчайващо сам.

Вземам такси до центъра на Париж, слизам на Триумфалната арка. Тръгвам по „Шан-з-Елизе“ в посока към хотел „Бристол“, където обикновено пиехме горещ шоколад с Естер всеки път, когато някой от двама ни се връщаше от чужбина. За нас завръщането у дома беше като ритуал, потапяне в любовта, която ни свързваше, въпреки че животът ни тласкаше към все по-отдалечавачи се един от друг пътища.

Продължавам да вървя. Хората се усмихват, децата се радват на няколкото часа пролет посред зима, няма задръствания от коли, като че ли всичко е наред, с изключение на това, че никой от тези хора не знае или се преструва, че не знае, или пък чисто и просто не се интересува от факта, че току-що съм изгубил жена си. Нима не разбират колко страдам? Би трябвало всички да са тъжни, да ми съчувстват, да са солидарни с един мъж, чиято душа кърви от любов; те обаче продължават да се смеят, погълнати от жалкото си съществуване, на което се радват само в събота и неделя.

Каква смешна мисъл: на много от хората, с които се разминавам, душата им е разбита, без да подозирам защо и колко страдат.

Влизам в един бар да си купя цигари и ми отговарят на английски. Минавам през една аптека да си купя пакетче ментови бонбони, които обожавам, и аптекарят говори с мен на английски (а и на двете места поисках нещата на френски). Преди да стигна до хотела, ме спират две момчета, току-що пристигнали от Тулуза, търсят някакъв магазин; попитали много хора за него, но никой не ги разбрал. Какво става? Да не би за тези 24 часа, през които бях задържан, да са сменили езика, на който се говори по „Шан-з-Елизе“?

Туризмът и парите са в състояние да направят чудеса: как е възможно да не съм го забелязал досега, очевидно поради факта, че с Естер отдавна вече не си поръчваме горещ шоколад, въпреки че напоследък и двамата много често пътуваме в чужбина. Все изникваше нещо много важно. Все се появяваше някакъв неотложен ангажимент. Да, любов моя, следващия път непременно ще отидем да пием нашия горещ шоколад, връщай се бързо, знаеш, че днес имам много важно интервю и не мога да те посрещна на летището, вземи такси, мобилният ми телефон е включен, можеш да ми позвъниш, ако има нещо спешно, а ако не – ще се видим довечера.

Мобилният телефон! Изваждам го от джоба си и веднага го включвам, той извънпява няколко пъти, като при всеки сигнал сърцето ми трепва, виждам на малкия екран имената на хората, които са ме търсили, и не отговарям на никого. Дано да се появи „непознат номер“; това ще е тя, тъй като съм дал номера на този телефон само на двайсетина души, които обещаха да не го разпространяват. Но не се появява този надпис, а само имената на приятели и близки познати. Сигурно искат да узнаят какво се е случило, искат да ми помогнат (но как?), да попитат дали се нуждая от нещо.

Телефонът продължава да звъни. Дали пък да не отговоря? Дали да не се видя с някои от тях?

Решавам да остана сам, докато разбера какво точно става.

Пристигам в „Бристол“, за който Естер казваше, че е един от малко-то хотели в Париж, където с клиентите се отнасят като с гости, а не като с бездомници, търсещи подслон. Поздравяват ме приятелски, избирам маса пред красивия часовник, слушам пианото, гледам градината.

Трябва да бъде практичен, да проуча алтернативите, животът продължава. Не съм нито първият, нито последният мъж, напуснат от жена си, но нима това трябваше да се случи в такъв слънчев ден, през който хората се усмихват по улиците, децата пеят, пролетта започва да напомня за себе си, слънцето грее, шофьорите спират на пешеходните пътеки?

Вземам една салфетка, за да освободя главата си от тези мисли и да ги излея върху хартията. Ще се абстрахирам от всякакви чувства и ще видя какво трябва да направя.

1) Допускам, че наистина е отвлечена. В такъв случай животът ѝ в този момент е в опасност, аз съм неин съпруг, неин спътник в живота, трябва да направя и невъзможното, но да я открия.

Отговор на това предположение: тя си е взела паспорта. Полицията не знае, че Естер си е взела и някои лични вещи, а също и малкия албум с изображения на светци покровители, които винаги носеше, когато пътуваше в чужбина. Изгеглила бе и пари от банката.

Заклучение: подготвила е заминаването си.

2) Допускам, че е повярвала на някакво обещание, което се е превърнало в капан.

Отговор: много пъти се е оказвала в опасни ситуации – това е част от работата ѝ. Винаги обаче ме е предупреждавала, тъй като аз бях единственият човек, на когото тя можеше да се довери изцяло. Казваше ми къде трябва да отиде, с кого ще се срещне (въпреки че в повечето случаи използваше кодови имена) и какво да правя в случай, че не се

върне до определено време.

Заклучение: не е планирала среща с източниците си на информация.

3) Допускам, че е срещнала друг мъж.

Отговор: няма отговор. От всички предположения това е единственото логично. Но аз не мога да го приема, не мога да повярвам, че ще си тръгне по този начин, без поне да ми каже причината. Както аз, така и Естер винаги сме се гордели, че сме се справяли с всички трудности на съвместния живот. Страдали сме, но никога не сме се лъгали – макар и да сме премълчавали някои извънбрачни връзки, което беше част от правилата на играта. Знам, че тя много се промени, след като се запозна с въпросния Михаил, но няма това може да е основание да се прекрати един десетгодишен брак?

Дори и да е спала с този мъж, да се е влюбила в него, няма не е сложила на везните моментите, които сме изживели заедно, и всичко онова, което сме постигнали, преди да се впусне в една авантюра и да не се завърне? Свободна беше да пътува когато пожелае, живееше заобиколена от мъже, войници, на които им се налага да живеят дълго без жени; аз обаче никога не я питах за нищо, а и тя нищо не ми казваше. И двамата бяхме свободни и се гордеехме с това.

Ала Естер изчезна, оставяйки видими следи само за мен. Сякаш искаше да ми отпрати тайно послание: отивам си.

Защо?

Струва ли си да отговарям на този въпрос?

Не. Защото в отговора е скрита неспособността ми да задържа до себе си жената, която обичам. Струва ли си да я търся, за да я убедя да се върне при мен? Да моля, да изпрося още един шанс за нашия брак?

Това ми изглежда смешно: по-добре да страдам, така както съм страдал и преди, когато други жени, които съм обичал, са ме напусkali. По-добре да си ближа раните, както съм правил и в миналото. Известно време ще живея погълнат от мисълта за нея, ще стана мрачен, ще дразня приятелите си с това, че няма да разговарям за друго освен за изчезването на жена ми. Ще се опитам да си обясня случилото се, ще прекарвам дни и нощи, спомняйки си всеки миг, изживян с нея, и накрая ще стигна до извода, че е била жестока с мен, а аз винаги съм се опитвал да се държа с нея по най-добрия начин. Ще си намеря други жени. А когато вървя по улиците, ще търся нея в жените, с които се разминавам. Ще страдам ден и нощ, нощ и ден. Това може да продължи седмици, месеци, а може би и повече от година.

Докато някоя сутрин не се събужда и не забележа, че мисля за нещо друго, и не разбира, че най-лошото вече е мина. Сърцето ми е било наранено, но е оздравяло и отново е в състояние да се радва на красотата на живота. Случвало ми се е по-рано, може би отново ще ми се случи, сигурен съм. Когато някой си отива, то е, за да се появи някой друг – отново ще срещна любовта.

За миг се наслаждавам на мисълта за новото си семейно положение: ерген и милионер. Мога да излизам с когото си пожелаю, посред бял ден. Мога да се държа на купони така, както не съм се държал през всичките тези години. Новината бързо ще се разчуе и не след дълго много жени ще почукат на вратата ми: млади и не толкова млади, богати и не толкова богати, колкото претендират, интелигентни или чисто и просто възпитани така, че да казват това, което смятат, че бих искал да чуя.

Искам да повярвам, че е прекрасно да съм свободен. Отново свободен. Готов да срещна истинската любов на живота си, тази, която ме очаква и която никога няма да ме накара да изпадна пак в подобна унищителна ситуация.

Допивам шоколада, поглеждам часовника си, знам, че още е рано да изпитвам приятното усещане, че отново съм част от човечеството. За миг си представям как Естер влиза, минава по красивите персийски килими и сяда до мен, без да каже нищо, изпушва една цигара, хвърля поглед към вътрешната градина и взема ръката ми в своята. Минава половин час, през който продължавам да вярвам в картината, която си представих, докато в един момент разбирам, че е поредната халюцинация.

Решавам да не се прибирам вкъщи. Отивам на рецепцията и искам стая, четка за зъби, дезодорант. Хотелът е пълен, но управителят намира разрешение на проблема: настанен съм в красив апартамент с тераса и гледка към Айфеловата кула, покривите на Париж, светлините, които се запалват постепенно, семействата, които се събират, за да вечерят, тъй като е неделя. И отново ме обзема същото усещане, което изпитах на „Шан-з-Елизе“: колкото повече красота има около мен, толкова по-нещастен се чувствам.

Никаква телевизия. Никаква вечеря. Сядам на терасата и правя ретроспекция на живота си. Един младеж, който мечтае да стане прочут писател, но изведнъж разбира, че действителността е съвсем различна – той пише на език, на който почти никой не чете, в страна, за която се твърди, че няма читатели. Семейството му го кара да влезе в университет (независимо кой, синко, важното е да вземеш диплома, защото иначе

никога няма да се издигнеш). Той не се подчинява, обикаля света по време на хипи епохата, запознава се с един певец, написва текстовете на няколко песни и набързо успява да спечели повече пари, отколкото сестра му, която се е вслушала в съветите на родителите си и е станала инженер-химик.

Пиша още песни, певецът има все по-голям успех, купувам няколко апартамента, скарвам се с певеца, но вече имам достатъчно средства, за да живея през следващите няколко години, без да работя. Първия път се оженвам за по-възрастна от мен жена и научавам много неща – да се любя, да шофирам, да говоря английски, да спя до късно, – но накрая се разделяме, защото тя ме смята за „емоционално незрял, готов да хукне след всяко девойче с големи гърди“. Женя се втори и трети път за жени, като се надявам те да ме направят емоционално стабилен: постигам това, което желая, но откривам, че мечтаната стабилност е придружена от голяма скука.

Още два развода. Отново съм свободен, но това е само усещане; свободата не означава липса на отговорности, а възможност да избирам и да се обвързва с най-подходящата за мен жена.

Продължавам да търся любовта, да пиша песни. Когато ме питат какво се занимавам, отговарям, че съм писател. Когато казват, че познават единствено текстовете на песните ми, отвърщам, че това е само част от работата ми. Когато се извиняват, че не са прочели нито една моя книга, че работя върху един проект, което е лъжа. В действителност имам пари, имам и връзки; това, което ми липсва, е смелостта да напиша книга, въпреки че сега мечтата ми е съвсем осъществима. Но ако се опитам и не успея, не знам какъв ще бъде животът ми след това: ето защо смятам, че е по-добре да живея с мечтата си, вместо да рискувам да се разочаровам.

Един ден някаква журналистка идва да ме интервюира: иска да разбере какво означава за мен фактът, че резултатът от труда ми е известен в цялата страна, а никой не знае кой съм, тъй като обикновено само певецът се появява в медиите. Красива, интелигентна, мълчалива. Срещам я отново на едно парти, тя вече е освободена от напрежението на работата, успявам да я вкарам в леглото си още същата нощ. Влюбвам се, тя смята, че всичко е станало под въздействието на някаква дрога. Обаждам ѝ се по телефона, но тя всеки път ми казва, че е заета. Колкото повече ме отблъсква, толкова повече съм заинтригуван, докато накрая успявам да я убедя да прекараме една събота и неделя във вилата ми (бях се превърнал в черна овца, ала често пъти да си непокорен е от полза – бях

единственият измежду приятелите си, който бе успял да си купи вила толкова млад).

Усамотяваме се за три дни, съзерцаваме морето, аз готвя за нея, тя ми разказва истории, свързани с работата ѝ, и накрая се влюбва в мен. Връщаме се в града, тя започва често да преспива в апартамента ми. Една сутрин излиза по-рано от обичайното и се връща с пишещата си машина: от този ден нататък, без нищо да сме си казали, моят дом става и неин.

Започват същите конфликти, които имах и с предишните си жени: те търсят стабилност, вяност, а аз търся приключения, влече ме непознатото. Този път впрочем връзката трае по-дълго; въпреки това две години по-късно решавам, че е дошъл моментът Естер да върне в своя дом пишещата си машина и всичко останало, което бе донесла със себе си.

– Мисля, че между нас няма да се получи.

– Но ти ме обичаш, аз също те обичам, нима не е истина?

– Не знам. Ако ме попиташ дали ми харесва компанията ти, отговорът е „да“. Но ако поискаш да узнаеш дали мога да живея без теб, отговорът пак е „да“.

– Не бих искала да съм се родила мъж, доволна съм от женската си участ. В крайна сметка единственото, което очаквате от нас, е да умеем да готвим. В същото време от мъжете се очаква всичко, абсолютно всичко – да плащат наема на жилището, да правят секс, да защитават потомството си, да осигуряват прехраната, да преуспяват.

– Не става дума за това, обичам да живея сам. Харесва ми компанията ти, но съм убеден, че няма да се получи.

– Харесваш компанията ми и ненавиждаш да си сам. Непрекъснато търсиш приключения, за да забравиш за важните неща. Търсиш адреналин във вените си, а забравяш, че в тях тече само кръв, нищо повече.

– Не бягам от важните неща. Кое например е важно според теб?

– Да напишеш книга.

– Веднага мога да я напиша.

– Направи го тогава. А след това, ако искаш, ще се разделим.

Намирам думите ѝ за абсурдни, мога да напиша книга когато поискам, познавам издатели, журналисти, хора, които са ми задължени. Естер се държи като жена, която се бои да не ме изгуби, затова измисля подобни неща. Повтарям, че връзката ни е достигнала своя край и че в

случая става въпрос не за това какво тя смята, че ще ме направи щастлив, а за любовта помежду ни.

Но какво е любовта, пита тя. Обяснявам ѝ повече от половин час и накрая си давам сметка, че не мога да дам точно определение.

Тя казва, че след като не мога да дам определение на любовта, трябва да се опитам да напиша книга.

Отговарям, че двете неща нямат нищо общо и че още същия ден ще се изнеса на хотел, а тя може да остане колкото желае в апартамента, докато си намери квартира. Естер казва, че от нейна страна няма никакъв проблем, мога да се изнеса веднага, до един месец апартаментът ще е свободен, още утре ще започне да си търси жилище. Стягам си куфарите, тя чете книга. Казвам, че е късно и че ще се изнеса утре. Тя настоява да си тръгна сега, защото утре може да проявя слабост, нерешителност. Питам я дали не иска да се отърве от мен. Тя се смее и отговаря, че аз съм този, който е решил да скъсаме. Отиваме да спим, а на другия ден желанието да си тръгна не е толкова силно, решавам, че трябва да размисля. Естер впрочем твърди, че въпросът не е приключен: докато не рискувам всичко, за да постигна това, което смятам, че е истинската цел в живота ми, ще има много такива дни, тя ще се почувства нещастна и на свой ред ще ме изостави. Само че тогава намерението веднага ще се превърне в действие и тя ще изгори всички мостове, които биха ѝ позволили да се върне. Питам я какво иска да каже. Да си намеря друг приятел, да се влюбя, отвърща тя.

Отива на работа в редакцията на вестника, а аз решавам да си взема почивен ден (освен че пиша песни, в момента работя към една звукозаписна компания) и сядам пред пишещата машина. Ставам, изчитам вестниците, отговарям на по-важните писма, а когато те свършват, започвам да отговарям и на не толкова важните, правя списък на нещата, които трябва да свърша, слушам музика, разхождам се из квартала, разговарям с хлебаря, връщам се у дома, денят свършва, а аз не успявам да напиша нито едно изречение. Стигам до извода, че мразя Естер, защото тя ме кара да правя неща, за които нямам желание.

Когато се връща от редакцията, не ми задава никакъв въпрос – заявява, че не съм успял да напиша нищо. Казва, че днешният ми поглед е съвсем същият като вчерашния.

Възнамерявам да работя на другия ден, но през нощта се връщам на масата, където е пишещата машина. Чета, гледам телевизия, слушам музика, сядам отново пред машината и така минават два месеца, аз трупам все повече страници с „първото изречение“, без никога да успея да

завърша абзаца.

Намирам си всевъзможни оправдания – в тази страна никой не чете, все още не съм измислил сюжет или пък имам прекрасен сюжет, но търся най-добрия начин, по който да го развия. Освен това съм зает, защото все имам някаква статия или песен, която трябва да напиша. Минават още два месеца и един ден Естер се връща вкъщи със самолетен билет.

– Стига толкова – казва тя. – Престани да се преструваш, че си зает, че си високоотговорна личност, че светът се нуждае от това, което правиш, и по пътувай известно време. Винаги можеш да станеш главен редактор на вестника, в който публикуваш репортажи, винаги можеш да станеш директор на звукозаписната компания, за която пишеш песните и в която работиш само защото те не искат да пишеш песни за конкуриращите ги компании. Винаги можеш да се захванеш с това, което правиш в момента, но мечтата ти не може да чака повече. Или трябва да я приемеш, или да я забравиш.

– За къде е билетът?

– За Испания.

Счупвам няколко чаши, билетите са скъпи, не мога да отсъствам точно сега, трябва да мисля за кариерата си. Ще изгубя много от певците, за които пиша песни, а и проблемът не е в самия мен, а в нашия брак. Ако искам да напиша книга, никой няма да ми попречи да го направя.

– Ти можеш, ти искаш, но не го правиш – казва тя. – И тъй като твоят проблем не е свързан с мен, а със самия теб, най-добре е да останеш за известно време сам.

Показва ми една карта. Трябва да отида до Мадрид, където да хвана автобус, който ще ме откара в Пиренеите, на границата с Франция. Оттам започва средновековният път на свети Яков, пътят до Сантяго, който трябва да измина пеша. След което тя ще ме чака и ще приеме всяко мое решение: че не я обичам повече, че не съм живял достатъчно, за да създам литературна творба, че никога не ще помисля да ставам писател, че всичко е било само младежка мечта.

Невероятно! Жената, с която живея две дълги години – истинска вечност за една любовна връзка, – решава живота ми, кара ме да изоставя работата си и да прекося пеша цяла една страна! Идеята ми се струва толкова безумна, че решавам да я взема на сериозно. През следващите няколко вечери се напивам, тя се напива заедно с мен, въпреки че мрази алкохола. Ставам агресивен, казвам й, че ми завижда за независимия ми дух, че тази налудничава идея се е породила в нея само защото й казах,

че искам да я напусна. Тя отвръща, че всичко е започнало още когато съм бил в колежа и съм мечтаел да стана писател; отлагал съм предоставяйки пъти. Или трябва да се преборя със себе си, или ще продължа през останалата част от живота си да се женя и развеждам, като разказвам красиви истории за миналото си, деградирайки все повече.

Естествено, не мога да се съглася, че е права, но знам, че казва истината. И колкото повече го осъзнавам, толкова по-агресивен ставам. Тя понася агресивността ми, без да негодува, само ми напомня, че датата на пътуването приближава.

Една нощ, малко преди да дойде въпросният ден, тя отказва да се любим. Изпушвам цяла цигара с хашиш, изпивам две бутилки вино и припадам в хола. Когато се съвестявам, си давам сметка, че съм достигнал дъното на кладенеца и че не ми остава нищо друго, освен да изплувам на повърхността. И тъй, аз, който винаги съм се гордял със смелостта си, сега разбирам колко съм страхлив, колко конформистки и еснафски живот вода. На сутринта я събуждам с целувка и ѝ казвам, че ще направя това, което тя иска.

Отивам в Испания и в разстояние на 38 дни изминавам пеша пътя до Сантяго де Компостела. След като стигам там, разбирам, че истинският ми път започва оттук нататък. Решавам да се установя в Мадрид, да живея от авторските си права и да оставя цял един океан да ме дели от тялото на Естер, въпреки че официално не сме се разделили и често се чуваме по телефона. Устройва ме да продължавам да съм женен, защото знам, че мога да се върна в обятията ѝ и в същото време да разполагам с пълна независимост.

Влюбвам се в научна работничка от Каталуния, в аржентинка, която прави бижута, в едно момиче, което пее в метрото. Авторските права от песните продължават да постъпват в сметките ми и са достатъчни, за да живея комфортно, без да се налага да работя, и да разполагам със свободно време за всичко, включително и за... писане на книга.

Книгата може да почака до утре. Впрочем кметът на Мадрид решава, че в града трябва да има безкраен празник, и измисля интересен лозунг („Мадрид ме убива“), като насърчава посещаването на най-различни барове през една и съща нощ, наричайки това с романтичното име „movida madrileña“ (Мадридска разходка (исп.). – Б. пр.), а нея не мога да я отложам за утре, всичко е толкова забавно, дните са къси, а нощите – дълги.

Един прекрасен ден Естер ми се обаждат и ми съобщава, че ще дойде да ме види: според нея трябва веднъж завинаги да намерим

разрешение на ситуацията, в която се намираме. Купила си е билет за следващата седмица, като по този начин ми дава време да измисля куп извинения (казвам например на русото момиче, което по-рано пееше в метрото, а сега спи в хотелския ми апартамент и с което излизам всяка вечер на „мадридска разходка“, че заминавам за Португалия, но ще се върна след месец). Подреждам апартамента, заличавам всички следи от женско присъствие, моля приятелите си за пълно мълчание – жена ми пристига за един месец.

Естер слиза от самолета с неузнаваема и ужасна прическа. Пътуване из вътрешността на Испания, откриваме градчета, които означават много за една нощ, но ако трябва днес да се върна там, не бих могъл да си спомня къде се намират. Ходим на корида, гледаме фламенко, аз съм най-добрият съпруг на света, защото искам тя да се върне в Бразилия с впечатлението, че още я обичам. Не знам защо държа тя да остане с това впечатление, може би защото дълбоко в себе си предчувствам, че един ден ще е свършено с мадридската ми мечта.

Протестирам срещу новата ѝ прическа, тя я променя, отново става красива. До края на отпуската ѝ остават само десет дни, искам тя да си тръгне доволна и отново да ме остави сам с Мадрид, който ме убива, с дискотеките, отварящи в 10 сутринта, с биковете, с безкрайните разговори на една и съща тема, с алкохола, с жените, с още повече бикове, с още повече алкохол, с още повече жени и никакво, абсолютно никакво работно време.

Една неделя, докато вървим към някакво денонощно ресторантче, тя подхваща забранената тема: книгата, която съм ѝ казал, че пиша. Изпивам по пътя цяла бутилка херес, ритам металните врати, край които минаваме, заяждам се с минавачите, питам я дали е изминала цялото това разстояние само за да ми развали хубавото настроение и да ми отрови живота. Тя мълчи, ала и двамата разбираме, че връзката ни е достигнала повратна точка. През нощта не сънувам нищо, а на другия ден, след като се скарвам на управителя заради телефона, който не работи добре, и след като казвам на камериерката, че не е сменяла спалното бельо от една седмица, сядам пред пишещата машина само за да покажа на Естер, че наистина се опитвам да работя.

И изведнъж става чудо, докато гледам тази жена, която току-що е направила кафе и в момента чете вестник, а очите ѝ издават умора и отчаяние и тя мълчи както обикновено; тази жена, която невинаги изразява чувствата си с жестове, която ме накара да кажа „да“, когато исках да кажа „не“, която ме принуди да се боря за това, което тя смята, и то с

основание, че е смисълът на живота ми, която се отказа от присъствието ми, понеже ме обича повече, отколкото себе си, която ме застави да преследвам мечтата си. Докато гледам тази жена, приличаща на дете, неподвижна, с очи, по-изразителни от всички възможни думи, понякога изпитваща страх в сърцето си, но винаги смела в действията си, способна да обича, без да се унижава, без да моли за извинение за това, че се бори за мъжа си, пръстите ми внезапно започват да удрят по клавишите на машината.

Появява се първото изречение. След това второто.

През следващите два дни не ям, почти не спя, думите сякаш изникват незнайно откъде, както ставаше и с текстовете на песните навремето, когато след много спорове и безсмислени разговори аз и сътрудникът ми разбихме, че „нещото“ се е получило и че е настъпил моментът да го напишем на хартия и да го съчетаем с музикалните ноти. Този път знам, че „нещото“ идва от сърцето на Естер, а любовта ми се ражда отново, пиша, защото тя съществува, защото бе преодоляла трудните моменти, без да се оплаква, без да се възприема като жертва. Започвам да разказвам преживяванията си, свързани с единственото нещо, което ме бе разтърсило през последните години – пътя до Сантяго.

Пишейки, си давам сметка, че постепенно се променя и светогледът ми. В течение на много години бях изучавал и практикувал магия, алхимия, окултни науки; бях запленил от идеята, че група хора притежават огромна власт, която по никакъв начин не би могла да бъде споделена с останалата част от човечеството, защото би било рисковано този огромен потенциал да попадне в неопитни ръце. Участвах в тайни общества, обвързвах се с екзотични секти, купувах много скъпи книги, които не се продаваха по книжарниците, посвещавах невероятно много време на ритуали и призовавания на свръхестествени сили. Непрекъснато влизах и излизах от групи и братства, винаги изгарящ от нетърпение да се срещна с някой, който най-сетне да ми разкрие тайните на невидимия свят, и винаги разочарован да открия, че в крайна сметка мнозина от тези хора – въпреки че бяха добронамерени – се ограничаваха с това да следват една или друга догма, превръщайки се в повечето случаи във фанатици. Защото именно фанатизмът е единственият изход за съмненията, които непрестанно терзаят човешката душа.

Открих, че много от ритуалите наистина действат. Но открих и че тези, които наричаха себе си учители и познавачи на тайните на живота, които твърдяха, че познават техниките, даващи на всеки човек възможността да постигне всичко, което желае, именно тези хора бяха

изгубили напълно връзката с древните учения. Да вървя по пътя до Сантяго, да контактувам с обикновени хора, да откроя, че Вселената говори на свои собствен език, състоящ се от „знаци“ и който бих могъл да разбера само ако отворя душата си за случващото се около мен – всичко това ме накара да се усъмня, че окултизмът е единствената врата към тези тайни. В книгата за Пътя започвам да търся други възможности за духовно израстване и стигам до следното заключение: „Достатъчно е да внимаваш; уроците сами идват при теб, когато си готов, и ако забелязваш знаците, винаги ще научаваш това, което ти е необходимо, за да направиш следващата стъпка.“

Човек се сблъсква с два основни проблема: първият е да разбере кога да започне, а вторият – кога да спре.

Една седмица след като написвам книгата, правя първа, втора, трета редакция. Мадрид вече не ме убива, време е да се връщам – чувствам, че един цикъл от живота ми е приключил и трябва да започна нов. Сбогувам се с града така, както имам навика да го правя: с мисълта, че може да ми хрумне нещо друго и един ден да се завърна.

Завръщам се в родината си с Естер, убеден съм, че може би е настъпил моментът да си намеря друга работа, но тъй като не успявам да си намеря (а не успявам, защото не ми е нужна), продължавам да редактирам книгата. Не вярвам, че което и да е нормално човешко същество ще се интересува особено от преживяванията на един мъж, който изминава някакъв път в Испания – романтично, но трудно четиво.

Четири месеца по-късно, когато се глася да правя десетата редакция, откривам, че ръкописът е изчезнал, както и Естер. Когато съм на границата на обезумяването, тя се връща с пощенска разписка – изпратила го на един бивш неин любовник, който сега е собственик на малко издателство.

Бившият ѝ любовник публикува книгата. В пресата не се появява нито ред, но някои хора си я купуват. Препоръчват я на други, които също си я купуват и я препоръчват на още хора. Шест месеца по-късно първото издание е изчерпано. За една година книгата е преиздадена три пъти и започвам да печеля пари от нещо, за което не съм и мечтал: от писане.

Не знам колко време ще продължи този сън, но решавам да изживявам всеки миг така, сякаш е последен. И забелязвам, че успехът отваря пред мен вратата, пред която толкова време съм чакал: и други издателства искат да публикуват следващата ми книга.

Но за съжаление човек не може всяка година да изминава пътя до

Сантяго, за какво тогава да пиша? Нима ще се повтори отново същата драма – да седна пред пишещата машина и да правя всичко друго, само не и да съчинявам изречения и глави? Важното е да продължа да споделям светоусещането си, да разказвам преживяванията си. Опитвам се отново да пиша в разстояние на няколко дни и много нощи; решавам, че е невъзможно. Един следобед прочитам случайно (случайно?) една интересна приказка от „Хиляда и една нощ“, символизираща собствения ми път; в нея откривам нещо, което ми помага да разбера кой съм и защо толкова време ми е трябвало, за да взема решението, което отдавна ме е очаквало. Използвам въпросната приказка като основа и започвам да пиша за един пастир, който тръгва да търси мечтата си – съкровище, скрито в египетските пирамиди. Пиша за любовта, която го очаква, така както Естер ме бе чакала, докато аз се лутах.

Вече не мечтая да бъда нещо: аз съм. Аз съм пастирът, който прекосява пустинята, но къде е алхимикът, който да ми помогне да продължа напред? Когато завършвам новия си роман, вече не съм много наясно какво точно съм написал: прилича на приказка за възрастни, а възрастните се интересуват предимно от войни, секс, истории, свързани с власт. Въпреки това издателят приема книгата, тя е публикувана и отново читателите я поставят в списъка на най-продаваните.

Три години по-късно бракът ми е много щастлив, занимавам се с това, което ми харесва, появява се първият превод, после вторият и успехът – бавен, но солиден – разнася труда ми по всички краища на света.

Решавам да се преместя да живея в Париж заради кафенетата, писателите, културния живот. Откривам, че тези неща не съществуват: кафенетата са туристически обекти с фотоси на личности, които са прославили града. Повечето от писателите са загрижени предимно за стила, отколкото за съдържанието, опитват се да бъдат оригинални, но успяват единствено да бъдат скучни. Затворили са се в някакъв техен свят. Във връзка с това научавам един интересен френски израз – „да върнеш асансьора“, което означава аз да кажа хубави неща за твоята книга, ти да кажеш хубави за моята и ето че сме създали нов културен живот, ново философско мислене, направили сме революция и страдаме, защото никой не ни разбира, но в края на краищата такава е била съдбата и на гениите в миналото, великият творец остава винаги неразбран от съвременниците си.

Те „връщат асансьора“ и в началото има някакъв резултат – хората

не смеят да критикуват открито това, което не разбират. Скоро обаче си дават сметка, че са измамени, и престават да вярват на литературната критика.

Достатъчно е обаче да се появи интернет и неговият разбираем език, за да се променят нещата. В Париж се появява един паралелен свят: нови писатели се опитват с думи да разкрият душата си. Срещам се с тези нови писатели в кафенета, които никои не познава, защото нито писателите, нито кафенетата са известни. Сам усъвършенствам стила си и научавам от един издател всичко, което трябва да се знае за сътрудничеството между хората.

– Какво означава Банка за услуги?

– Ти знаеш. Всеки човек знае.

– Възможно е, но все още не мога да разбера какво имаш предвид.

– За пръв път се споменава за нея в книгата на един американски писател. Това е най-могъщата банка на света. Има я във всички сфери на живота.

– Идвам от страна, в която няма литературни традиции. Не бих могъл да направя услуга на никого.

– Това няма никакво значение. Ще ти дам един пример: знам, че ти ще се издигнеш и един ден ще си много влиятелна личност. Знам го, защото навремето и аз бях като теб, амбициозен, свободолюбив, честен. Днес не притежавам енергията, която имах някога, но искам да ти помогна, защото не мога и не желая да стоя на едно място, мечтая не да се пенсионирам, а да продължа така интригуващата борба за живот, власт, слава. Ще започна да правя вноски по твоята сметка – тези вноски обаче не са в пари, а в контакти. Ще те представя на една или друга личност, ще улесня някои сделки, стига да са законни. Ти ще знаеш, че си ми задължен, въпреки че аз никога не вземам комисионна.

– И един ден...

– Точно така. Един ден ще поискам нещо от теб, ти можеш да откажеш, но знаеш, че си ми задължен. Ще направиш това, което искам, а аз ще продължа да ти помагам, другите ще разберат, че си почтен човек, и също ще започнат да правят вноски по твоята сметка – отново под формата на контакти, защото светът се състои само от контакти. Те също ще поискат нещо от теб някой ден, ти ще се съ согласиш и ще ги подкрепиш, защото те са ти помогнали, и така с времето ще имаш собствена мрежа из целия свят, ще познаваш всички, които са ти необходими, и влиянието ти ще нараства все повече.

– Но мога и да откажа да направя това, за което ме молиш.

– Разбира се. Банката за услуги е рискована инвестиция подобно на всяка друга банка. Ти отказваш да ми направиш услугата, за която съм те помолил, смятайки, че съм ти помогнал, защото си заслужавал, защото си върхът и всички сме длъжни да признаем, че имаш талант. Хубаво, аз ти благодаря и се обръщам към друга личност, по чиято сметка съм правил вноски. Но от този момент нататък всички ще знаят, без да е нужно да казвам каквото и да било, че на теб не може да се разчита.

Ще можеш да израснеш донякъде, но не толкова, колкото би искал. В определен момент животът ти ще тръгне надолу, ти ще си малко доволен, малко тъжен, няма да бъдеш неудачник, но няма и да се реализираш напълно. Няма да си ни студен, ни горещ и понеже ще си хладък, ще те повърна из устата си, казва някакъв евангелист в една от свещените книги.

Ето защо съм силно изненадан, когато на излизане от едно кино тя ми казва, че е поискала от списанието, за което работи, да направи репортаж за някаква гражданска война в Африка.

Издателят прави много вноски – контакти – по моята сметка в Банката за услуги. Научавам някои неща, изстрадвам други, книгите ми са преведени на френски и, както повелява традицията в тази страна, чужденецът е добре приет. И не само това: чужденецът има успех! Десет години по-късно имам голям апартамент с гледка към Сена, обичан съм от читателите, ненавиждан съм от критиката (която впрочем много ме харесваше, докато не продадох първите сто хиляди екземпляра, след което престанах да бъда „неразбраният гений“). Изплащам редовно направените вноски и не след дълго започвам да давам назаем контакти. Влиянието ми расте. Научавам се да искам, научавам се и да правя това, което другите искат от мен.

Естер получава разрешително да работи като журналистка. Като се изключат неизбежните в един брак конфликти, съм доволен от семейния си живот. За пръв път осъзнавам, че причината за всичките ми предишни разочарования във връзките и браковете ми е била не в жените, които съм познавал, а в собствената ми неудовлетвореност. Единствено Естер прозря, че за да достигна до нея, трябва най-напред да достигна до самия себе си. От осем години сме заедно, смятам, че тя е жената на живота ми, и въпреки че понякога (в интерес на истината, доста често) се влюбвам в други жени, които срещам по пътя си, нито за миг не ми е минавала мисълта за развод. Никога не питам дали тя знае за

извънбрачните ми авантюри, а и тя никога не споменава нищо по този въпрос.

Ето защо съм силно изненадан, когато на излизане от едно кино тя ми казва, че е поискала от списанието, за което работи, да направи репортаж за някаква гражданска война в Африка.

– Какво каза?!

– Че искам да стана военен кореспондент.

– Но ти си луда, защо ти трябва това? Работиш нещо, което ти харесва. Печелиш добре, въпреки че не е нужно да се грижиш за прехраната си. Имаш всички необходими контакти в Банката за услуги, талантива си, колегите ти те уважават...

– Да кажем, че имам нужда да бъда сама.

– Значи е заради мен?

– Всеки от нас изгради живота си с помощта на другия. Обичам мъжа си, той също ме обича, макар и да не е най-верният съпруг на света.

– За пръв път споменавах за това.

– Защото за мен е без значение. Какво означава вярност? Чувството, че притежавам нечие тяло и душа, които не са мои? А ти смяташ ли, че през всичките тези години, през които сме заедно, никога не съм спала с друг мъж?

– Не ме интересува. Не искам да знам.

– Аз също.

– Откъде ти хрумна тогава идеята да отразяваш военни действия от такова затънтено място?

– Нуждая се от това. Вече ти го казах.

– Нима нямаш всичко?

– Имам всичко, което една жена може да поиска.

– Какво тогава не е наред в живота ти?

– Точно в това е проблемът. Имам всичко, но съм нещастна. И не съм единствената: през всичките тези години интервюирах и общувах с всякакви хора – бедни, богати, могъщи, материално задоволени. В очите на всички тях открих безкрайна печал. Тъга, за която те невини си признават, но която се чете в погледите им, независимо от това, което ми казваха. Слушаш ли ме?

– Слушам те. Размишлявам. Значи според теб никой не е щастлив?

– Някои хора изглеждат щастливи, но те чисто и просто не се замислят по тази тема. Други кроят планове: ще имам мъж, дом, две деца, вила. И докато се опитват да ги постигнат, приличат на бик, който търси

тореадора: реагират инстинктивно, втурват се напред, без да знаят къде е целта. Успяват да си купят мечтаната кола, успяват да си купят дори ферари, смятат, че в това е смисълът на живота, и никога не си задават въпроса дали наистина са щастливи. Въпреки това очите им са пълни с тъга, за която дори самите те не подозират, че носят в душите си. Ти щастлив ли си?

– Не знам.

– И аз не знам дали всички хора са нещастни. Знам, че винаги са заети: да блъскат в извънработно време, да се грижат за децата си, за партньора си, за кариерата си, за дипломата си, за това какво трябва да свършат на другия ден, какво трябва да купят, какво трябва да правят, за да не изпитват комплекс за малоценност, и прочие. Всъщност малко хора ми казват, че са нещастни. Повечето заявяват: „Чувствам се чудесно, постигнах всичко, което исках.“ Тогава ги питам: „Кое ви прави щастливи?“ Отговорът е: „Имам всичко, за което мога да мечтая – семейство, дом, работа, здраве.“ Питам ги още: „А замисляли ли сте се дали това е всичко в живота?“ Отговорът е: „Да, всичко.“ Повтарям въпроса си: „Тогава излиза, че смисълът на живота е в работата, семейството, децата, които ще пораснат и ще ви напуснат, мъжа или жената, у които истинската страст ще отстъпи място на приятелството. А един ден ще спрете и да работите. Какво ще правите, когато това се случи?“

Отговор: няма отговор. Сменят темата.

Всъщност отговарят: „Когато децата ми пораснат, когато мъжът ми/жена ми се превърне в приятел и престане да бъде страстен любовник, когато се пенсионирам, ще имам достатъчно свободно време да осъществя мечтата си да пътувам.“

Въпрос: „Но нали казахте че сега сте щастливи? Не правите ли това, за което винаги сте мечтали?“ И на това място казват, че са много заети, и сменят темата.

Ако продължа да настоявам, накрая откриват, че нещо им липсва. Президентът на фирмата все още не е сключил сделката, за която мечтае, домакинята би искала да разполага с по-голяма свобода или с повече пари, влюбеното момче се бои да не изгуби любимата си, току-що дипломиралият се си задава въпроса дали сам е избрал кариерата си, или други са я избрали вместо него, зъболекарят би желал да бъде певец, певецът – политик, политикът – писател, а писателят – фермер. И дори да срещна някой, който върши това, което сам е избрал, той също се терзае дълбоко в душата си и не намира покой. Но аз наистина искам

да знам: щастлив ли си?

– Не. Имам жената, която обичам, кариерата, за която винаги съм мечтал. Свободата, за която всички мои приятели ми завиждат. Пътуванията, почестите, поздравленията. Но има нещо, което...

– Което какво?

– Мисля, че ако спра, животът ми ще изгуби смисъл.

– Нима не можеш да се отпуснеш, да разглеждаш Париж, да ме хванеш за ръката и да кажеш: постигнах това, което исках, нека сега да се порадваме на живота, който ни остава?

– Мога да разглеждам Париж, мога да те хвана за ръката, но не мога да кажа тези думи.

– Готова съм да се обзаложа, че всички хора на тази улица, по която вървим сега, изпитват същото чувство. Елегантната жена, която току-що мина край нас, прекарва дните си в усилия да спре времето, следейки непрекъснато кантарчето, защото смята, че любовта зависи от теглото. Виж семейството с двете деца в другия край на улицата. Мъжът и жената са безкрайно щастливи, когато излизат на разходка с децата си, но в същото време подсъзнанието им не спира да ги тормози: минава им мисълта, че могат да останат без работа, че някой от тях може да се разболе, че здравната каса може да не изпълни задълженията си, че някое от децата може да бъде блъснато от кола... И докато се опитват да се разсеят, търсят начин да се избавят от трагедиите, да се защитят от заобикалящия ги свят.

– А просякът на ъгъла?

– За него не знам, никога не съм разговаряла с такъв човек. Той е олицетворение на нещастieto, но очите му, както и очите на всеки просяк, сякаш крият нещо. У този човек тъгата е толкова явна, че дори не мога да повярвам, че е истинска.

– Какво ни липсва, за да сме щастливи?

– Не знам. Разглеждам списанията за живота на известните личности: всички са усмихнати и доволни. Ала тъй като аз самата съм омъжена за известна личност, знам, че всъщност не е така: хората се усмихват и се забавляват на снимките, но вечер или сутрин действителността е съвсем различна. „Какво да направя, за да продължавам да се появявам по списанията?“, „Как да прикрия факта, че вече не разполагам с достатъчно пари, за да продължавам да живея в същия лукс?“, „Как да заживея в още по-голям лукс, как да бъда по-оригинален от другите?“, „Актрисата, с която се усмихваме на снимката, утре може да ми открадне ролята“, „Дали наистина съм по-хубаво облечена от нея? Защо се

усмихваме, след като се мразим?“, „Защо продаваме щастие на читателите на списанието, след като всъщност ние самите сме нещастни и робуваме на славата?“

– Не робуваме на славата.

– Не бъди параноичен, не говоря за нас.

– Каква е причината за всичко това според теб?

– Преди години прочетох една книга с интересен сюжет. Да предположим, че Хитлер е победил във войната, ликвидирал е всички евреи на света и е убедил своя народ, че наистина съществува висша раса. Променят учебниците по история и след сто години неговите наследници успяват да се справят и с индианците. След още триста години са избити всички негри. Минават петстотин години, за да може могъщата военна машина да изтрие от лицето на земята азиатците. Учебниците по история споменават за минали битки с варварите, но никой не ги чете внимателно, защото не ги смята за важни.

И тъй, две хиляди години след появата на нацизма в някакъв бар в Токио – където от почти пет века живеят високи и синеоки хора – Ханс и Фриц пият бира. В един момент Ханс се обръща към Фриц и го пита: „Фриц, мислиш ли, че нещата винаги са били такива?“

„Кои неща?“, на свой ред задава въпрос Фриц.

„Ами светът.“

„Разбира се, че светът винаги е бил такъв, нали сме го учили в училище?“

„Прав си, не знам защо ти зададох този идиотски въпрос“, отвърща Ханс. Допиват си бирата, разговарят за други неща и забравят тази тема.

– Не е нужно да отиваме толкова надалеч в бъдещето, достатъчно е да се върнем 2000 години назад. Ти би ли се прекланяла пред гилотината, бесилката, електрическия стол?

– Разбирам какво имаш предвид: кръста, най-страшното от всички мъчения, измислени от хората. Спомням си, че Цицерон го бе нарекъл „най-отвратителното наказание“, защото предизвиквало ужасни мъчения, преди да настъпи самата смърт. А в днешно време хората носят кръста на гърдите си, окачват го по стените в стаите, смятат го за религиозен символ, забравяйки, че той е бил инструмент за изтезание.

– Изминават два века и половина, преди някой да реши, че трябва да се сложи край на езическите празници, които се провеждали по време на зимното слънцестоене, на датата, когато Слънцето се намира най-далеч от Земята. Апостолите и техните последователи били прекалено

заети да разпространяват Христовото послание и изобщо не се сетили за natalis invicti Solis (Раждането на непобедимото слънце (лат.). – Б. пр.), митраическия празник, отбелязващ раждането на слънцето на 25 декември. Докато някакъв епископ не решил, че тези празници на слънцестое-нето са заплаха за вярата, и на тях бил сложен край! А днес се отслуж-ват литургии, правят се дървени ясли, в които се поставят пластмасови бебета, и всички са убедени и абсолютно сигурни в това, че Христос се е родил точно на този ден!

– А знаеш ли откъде идва коледното дървче?

– Нямам представа.

– Свети Бонифаций решил да „християнизира“ един ритуал, посве-тен на бог Один като дете: веднъж в годината германските племена пос-тавяли подаръци около дъбово дърво, които децата им да открият. Смя-тали, че това носело радост на езическото божество.

– Нека да се върнем към историята за Ханс и Фриц: не смяташ ли, че цивилизацията, човешките отношения, нашите желания, победи, всичко това е плод на една лошо разказана история?

– Когато ти написа книгата за пътя до Сантяго, стигна до същия из-вод, нали? Преди това смяташе, че единствено на група избрани е изве-стно значението на магическите символи, а сега знаеш, че способността да ги разбираме е заложена във всички нас, макар и да сме го забравили.

– Това, че го знаем, не означава нищо; хората правят всичко въз-можно да не си го спомнят, за да отхвърлят огромния магически потен-циал, с който разполагат. Това би разстроило равновесието в техния ор-ганизиран свят.

– Въпреки това всички го притежават.

– Абсолютно вярно. Но им липсва смелост, за да следват мечтите и знаците. Дали тъгата им не се дължи именно на това?

* * *

– Не знам. Не твърдя, че непрекъснато съм нещастна. Забавлявам се, обичам те, обожавам работата си. Но понякога усещам тази дълбока тъга, примесена ту с чувство за вина, ту със страх; усещането отминава, пак се появява, отново изчезва. Подобно на Ханс и аз си задавам същия въпрос, но тъй като не мога да си отговоря, го забравям. Бих могла да помагам на гладуващите деца, да основа фондация за защита на делфи-ните, да се опитам да спася хората в името на Исус, да направя нещо, което да ме накара да се чувствам полезна, но не искам.

– А защо тогава искаш да станеш военен кореспондент?

– Защото смятам, че по време на война човек е на границата между живота и смъртта; на другия ден може вече да не е жив. А който е на границата, действа различно.

– Значи отиваш, за да отговориш на въпроса на Ханс?

– Да.

И ето, днес съм в този хубав апартамент в хотел „Бристол“ с Айфеловата кула насреща, блещукаща по пет минути на всеки кръгъл час, бутилката вино е неотворена, а цигарите почти привършват. Хората ме поздравяват така, сякаш нищо сериозно не се е случило, а аз се питам: в онзи ден на излизане от киното ли започна всичко? Добре ли сторих, като я пуснах да търси отговора на онази лошо разказана история, или трябваше да бъда по-твърд, да ѝ кажа да забрави за това, защото е моя жена и аз силно се нуждая от нейното присъствие, от подкрепата ѝ?

Глупости! Още тогава знаех, както знам и сега, че нямам друга възможност, освен да приема нейното желание. Ако ѝ бях казал „избирай между мен и хрумването ти да станеш военен кореспондент“, щях да извърша предателство спрямо всичко, което Естер бе сторила за мен. Дори и да не одобрявах целта ѝ – да търси отговор на „една лошо разказана история“, – бях стигнал до извода, че тя се нуждае от малко свобода, от пътуване, от силни емоции. Нима имаше нещо лошо в това?

Приех, но преди това ѝ обясних, че по този начин извършва голям обир в Банката за услуги. (Помислих си колко е смешно това!) За две години Естер отрази много военни конфликти, сменяйки континентите често, отколкото си сменяше обувките. Всеки път, когато се завърнеше, мислех, че вече ще се откаже – не е възможно човек да живее дълго някъде, където не може да се храни нормално, да се къпе всеки ден, да ходи на кино или театър. Питах я дали вече е отговорила на въпроса на Ханс и тя всеки път ми казваше, че е на прав път. Не ми оставаше нищо друго, освен да се примиря. Понякога отсъстваше от къщи месеци наред; противно на това, което се говори в „официалната история на брака“ (бях започнал да употребявам нейните термини), разстоянието засилваше любовта ни, показваше колко важни сме един за друг. Нашата връзка, за която мислех, че е идеална, откакто се бяхме преместили да живеем в Париж, ставаше все по-хармонична.

Доколкото разбрах, Естер се бе запознала с Михаил, когато си търсела преводач, който да я придружи по време на едно от пътуванията ѝ до някаква страна в Централна Азия. В началото ми говореше за него с голямо въодушевление – че бил чувствителен човек, който виждал света

такъв, какъвто е в действителност, а не какъвто са ни казвали, че трябва да бъде. Беше с пет години по-млад от нея, но Естер окачествяваше житейския му опит като „магьоснически“. Аз я изслушах възпитано и търпеливо, давайки си вид, че това момче и идеите му силно ме интересуват, докато всъщност мислех за съвсем други неща. Прехвърлях в ума си задачите, които трябваше да свърша, идеи за бъдещи текстове на песни, отговори на въпросите на журналисти и издатели, как да съблазни някоя жена, която проявява интерес към мен, планове за пътувания, свързани с промоцията на книгите ми, и какво ли не още.

Не знам дали го е забелязала. Аз самият обаче не си дадох сметка, че в нашите разговори все по-рядко се споменаваха за Михаил, докато накрая той съвсем изчезна. Поведението на Естер се променяше все по-драстично: дори когато се намираше в Париж, тя започна да излиза почти всяка вечер под предлог, че прави репортаж за просящите.

Помислих си, че има любовна връзка с някого. Страдах в продължение на една седмица и се питах дали да споделя с нея подозренията си, или да се преструвам, че нищо не се е случило. Постарах се да не обръщам внимание на този факт, изхождайки от принципа, че „сърцето не страда за нещо, което очите не са видели“, бях напълно убеден, че тя няма да ме изостави – бе положила толкова усилия, за да ми помогне да стана такъв, какъвто съм, не би било логично да се откаже от всичко това заради някакво краткотрайно увлечение. Ако наистина се интересувах от света на Естер, трябваше да я попитам поне веднъж какво става с нейния преводач и „магьосническите“ му способности. Трябваше да се усъмня в нейното мълчание, в липсата на каквато и да било информация за него. Трябваше да поискам да я придружа поне на един от „репортажите“ за просящите.

Когато тя понякога ме питаше дали ме интересува това, което върши, моят отговор беше неизменно един и същ: „Интересувам се, но не желая да се намесвам, искам да си свободна да следваш избраната от теб мечта, така както ти самата ми помогна да последвам моята.“

Това, разбира се, не означаваше липсата на какъвто и да било интерес от моя страна. Но тъй като хората винаги вярват в това, в което искат да вярват, Естер беше доволна от моя отговор.

Спомних си отново произнесената от инспектора фраза, когато излязох от затвора: *свободен сте*. Какво е свободата за една жена? Съпругът ѝ изобщо да не се интересува от това, което прави? Да се чувства самотна, да няма с кого да сподели най-съкровените си чувства, защото в действителност човекът, за когото се е омъжила, е прекалено отдаден на

работата си и на своята трудна, важна, бляскава кариера?

Поглеждам отново към Айфеловата кула: сигурно е изминал още един час, защото тя отново започва да блещука, сякаш е обсипана с диаманти. Не знам за кой път, откакто съм застанал до прозореца.

Знам, че в името на свободата в нашия брак не разбрах кога Михаил бе изчезнал от разговорите с жена ми.

За да се появи отново в някакъв бар и да изчезне отново, отвеждайки я този път със себе си, а прочутият и радващ се на голям успех писател да бъде заподозрян като извършител на престъпление.

Или което е по-лошо, като изоставен мъж.

Въпросът на Ханс

В Буенос Айрес Захир е обикновена монета от двайсет сентаво; по буквите Ни Ти по цифрата 2 личат следи от кама или от джобно ножче; на лицевата страна е гравирана годината – 1929. (В Гуджарат в края на осемнадесети век Захир е бил един тигър; на остров Ява – някакъв слепец от суракартската джамия, когото вярващите убили с камъни; в Персия – един астролоб, който Надер Шах заповядал да хвърлят на морското дъно; в тъмниците на Махди към 1892 година – малък компас, увит в парче от чалма, до който се докоснал Рудолф Карл фон Слатин...

(Из Избрано на Хорхе Луис Борхес. Прев. А. Златкова. С: ЛиК, 1996. – Б.пр.)

Една година по-късно се събуждам, спомняйки си историята на Хорхе Луис Борхес: нещо, което сме докоснали или видели веднъж и никога повече не можем да забравим, изпълващо мислите ни до такава степен, че ни довежда до лудост. Моят Захир няма нищо общо с романтичните метафори със слепци, компаси, тигри или въпросната монета.

Той си има име и неговото име е Естер.

Веднага щом излязох от затвора, се появих на кориците на жълтите списания: намекваха за евентуално престъпление, но за да не могат да бъдат съдени за клевета, завършваха текста с твърдението, че съм бил оправдан. (Оправдан? Та аз в нищо не съм бил обвинен!) Изчакваха една седмица, за да видят дали продажбите са се увеличили (да, увеличили са се, защото аз се ползвах с доверието на хората и сега всички искаха да разберат как е възможно човек като мен, който пише за духовното, да крие такова тъмно кътче в душата си). След което отново атакуваха, твърдейки, че Естер е избягала от къщи, понеже съм бил известен с извънбрачните си авантюри: някакво немско списание дори намекна за евентуална моя връзка с една двайсет години по-млада от мен певица, която твърдеше, че се е срещала с мен в Осло (наистина бе така, но срещата беше по линия на Банката за услуги – един приятел ме бе помолил за това и ни придружаваше през единствената вечер, когато бяхме заедно). Певицата казваше, че между нас не се е случило нищо (след като не се е случило нищо, защо тогава бяха сложили снимката ни на корицата?), и се възползваше от възможността, за да спомене, че лансира нов диск: както аз, така и списанието бяхме използвани от нея за реклама и

до ден-днешен не знам дали причина за неуспеха ѝ не беше именно тази евтина реклама (всъщност дискът ѝ не беше лош, но публикациите в пресата объркаха всичко).

Скандалът с прочутия писател обаче не продължи дълго: в Европа и по-специално във Франция хората не само приемат изневярата като нещо естествено, но дори тайно ѝ се възхищават. Освен това никой не обича да чете за събития, които биха могли да се случат и с него самия.

Темата слезе от кориците на списанията, но предположенията не секваха: отвлечане, бягство от дома поради грубо отношение (снимка на някакъв сервитьор, който твърдеше, че често сме се карали: спомням си, че веднъж наистина спорех разпалено с Естер във въпросното заведение във връзка с мнението ѝ за един южноамерикански писател, което беше противоположно на моето). Някакъв английски таблоид намекна – без това да предизвика голям отзвук, – че жена ми преминала в нелегалност, тъй като подкрепяла някаква ислямска терористична организация.

Но в този свят, пълен с изневери, разводи, убийства и атентати, месец по-късно широката публика забрави за събитието. От личен опит знам, че подобни новини никога не биха отблъснали верните ми читатели (случвало ми се е и в миналото, когато един от каналите на аржентинската телевизия показва журналист, твърдящ, че има „доказателства“ за моя тайна среща в Чили с бъдещата първа дама на страната – въпреки това книгите ми не изпаднаха от класациите на най-продаваните). Славата не трае повече от петнайсет минути, както бе казал един американски художник; загрижен бях по-скоро за други неща – трябваше да реорганизирам живота си, да срещна нова любов, да започна отново да пиша книги и да запазя спомена за моята жена в малкото чекмедже, което се намира между любовта и омразата.

Или по-скоро за бившата ми жена (трябваше да приема колкото се може по-скоро това определение).

Част от онова, което бях предвидил в хотела, наистина се случи. Отначало не излизах от къщи: не знаех как ще погледна приятелите си в очите и ще им кажа: „Жена ми ме заряза заради по-млад мъж.“ Когато излизах, никой не ме питаше за нищо, но след като изпиех няколко чаши вино, се чувствах длъжен да заговоря на тази тема – мислех си, че мога да чета мислите на околните, и смятах, че те си нямат други грижи освен любопитството към личния ми живот, но са достатъчно добре възпитани, за да си мълчат. Според настроението ми Естер беше ту светица, която заслужава по-добра съдба, ту коварна и невярна жена, която ме е поставила в унизителната ситуация да бъда смятан за престъпник.

Приятелите, познатите ми, издателите и всички останали, седящи на моята маса по време на многото официални вечери, които бях принуден да посещавам, отначало ме слушаха с любопитство. Ала скоро започнах да забелязвам, че се опитват да сменят темата – това събитие ги бе интересувало известно време, но вече бе престанало да подхранва ежедневно им любопитство. По-интересно им бе да говорят за актрисата, убита от някакъв певец, или за тийнейджърката, написала роман за любовните си авантюри с видни политици. Докато един ден в Мадрид си дадох сметка, че получавам все по-малко покани за светски събития и вечери. И въпреки че ми олекваше, когато изливах чувствата си, обвинявайки или благославяйки Естер, разбрах, че съм се превърнал в нещо по-лошо от измамен съпруг: бях станал досадник, чиято компания не е желана от никого.

От този момент нататък реших да страдам мълчаливо и поканите пак започнаха да препълват пощенската ми кутия.

Но Захирът, за когото отначало мислех с нежност или с раздражение, продължаваше да расте в душата ми. Търсех Естер във всяка срещната жена. Започна да ми се привижда във всички барове, кина, гари. Неведнъж карах шофьорите на таксита да спират наред улицата или пък ми се случваше да вървя след някоя жена, докато се убедя, че не е тази, която търся.

И понеже Захирът започваше да обсебва изпяло мислите ми, почувствах нужда от антидот, от нещо, което да ме спаси от отчаянието.

Имаше само един изход: да си намеря любовница.

След като се бях срещал с три-четири жени, които ме привличаха, започнах да се интересувам от Мари, френска актриса на 35 години. Единствено тя не говореше глупости от рода на „харесвам те като мъж, а не защото си личност, която всички искат да познават“ или „бих предпочела да не си толкова известен“, или – което е още по-лошо – „парите не ме интересуват“. Единствено тя се радваше искрено на успеха ми, тъй като също беше прочута и знаеше, че известността има голямо значение. Известността е афродизиак. Да бъде с един мъж, знаейки, че той е избрал именно нея, въпреки че е можел да избере много други, ласкае самолюбие то на жената.

Започнаха да ни виждат заедно по вечери и приеми: спекулираше се относно връзката ни, но тъй като нито тя, нито аз потвърждавахме или отричахме каквото и да било, така и не можах да разберат със сигурност. На списанията не им оставаше нищо друго, освен да чакат снимката с прочутата целувка – която така и не се появи, защото както

аз, така и тя смяташе за вулгарна подобна показност на публично място. Тя ходеше на снимки, аз бях зает с работата си; когато имах време, отивах в Милано, когато тя имаше време, идваше при мен в Париж, чувствахме се близки, но не бяхме зависими един от друг.

Мари се преструваше, че не знае какво става в душата ми, аз също се преструвах, че не знам какво става в нейната (несподелена любов към съседа ѝ, който беше семеен, а тя беше жена, която можеше да има абсолютно всеки мъж, когото пожелаеше). Бяхме приятели, обичахме да гледаме едни и същи предавания по телевизията, дори бих се осмелил да твърдя, че в отношенията ни имаше място и за някаква любов, макар и различна от тази, която аз изпитвах към Естер, а тя – към своя съсед.

Започнах отново да раздавам автографи, започнах отново да приемам покани за лекции, статии, благотворителни вечери, телевизионни програми, проекти с начинаещи творци. Правех всичко друго, но не и това, което трябваше да правя: да пиша книги.

Това обаче не ме тревожеше – дълбоко в сърцето си бях решил, че съм приключил с писателската си кариера, понеже жената, която ме бе накарала да започна да пиша, вече не беше до мен. Бях изживял пълноценно мечтата си, бях стигнал там, където малцина имат късмета да стигнат, и можех да прекарам останалата част от живота си в развлечения.

Тази мисъл ми хрумваше всяка сутрин. А следобед разбирах, че единственото нещо, което бих искал да правя, е да пиша. Когато настъпваше вечерта, отново се опитвах да се убедя, че съм осъществил мечтата си и трябва да предприема нещо ново.

Следващата година беше свещена за Компостела – това се случва винаги когато 25 юли, Денят на Сантяго де Компостела, се пада в неделя. Тогава една специална врата остава отворена в разстояние на 365 дни и според традицията върху всеки, който влезе в катедралата на Сантяго през тази врата, се изсипва божията благодат.

По същото време в Испания се честваха много годишнини и тъй като бях благодарен на тази страна заради поклонението, на което бях ходил, реших да участвам поне в едно събитие: да изнася лекция през януари в страната на баските. За да разчупя рутината – опит да пиша книга/ официална вечеря/ летище/ посещение при Мари в Милано/ вечеря/ хотел/ летище/ интернет/ летище/ интервю/ летище, – реших да измина 1400 км сам, с кола.

Не съществува място, дори и съвсем непознато за мен, което да не

ми напомня за моя собствен Захир. Мисля си, че на Естер много би й харесало тук, с удоволствие би обядвала в този ресторант, би се разхождала по този бряг на реката. Спирам да пренощувам в Байон и преди да заспя, включвам телевизора и научавам, че около 5000 камиона са спрели на границата между Франция и Испания заради неочаквана и силна снежна буря.

Събуждам се с мисълта да се върна в Париж: имам прекрасно извинение, за да отложа ангажимента си, организаторите ще ме разберат – има задръствания, настилката е заледена, освен това както испанското, така и френското правителство съветват хората да не излизат от къщи през този уикенд, защото има сериозна опасност от катастрофи. Положението е още по-тежко, отколкото снощи: в сутрешния вестник пише, че 17 000 души са блокирани в друга отсечка и службите по гражданска защита са мобилизирани, за да им окажат помощ с храна и временни заслони, понеже много коли са останали без бензин и няма как да поддържат включено отоплението.

В хотела ми обясняват, че ако НАИСТИНА трябва да пътувам, ако е въпрос за живот и смърт, мога да тръгна по един второкласен заобиколен път, като това отклонение ще ми отнеме още два часа и никой не може да ми гарантира дали шосето ще е проходимо. Инстинктивно решавам да тръгна: нещо ме тласка напред, към хлъзгавия асфалт, към задръстванията, в които ще трябва да чакам с часове.

Правя го може би заради името на града: Витория. Или може би заради мисълта, че твърде много съм свикнал с удобствата и съм изгубил способността си да импровизирам в кризисни моменти. Или може би заради ентузиазма на хората, които се опитват да възстановят една катедрала, строена преди много столетия, и за да привлекат вниманието към начинанието си, са поканили писатели да изнесат лекции. Или може би заради думите на мореплавателите, открили и завоювали двете Америки: „Трябва да плаваш, не да живееш.“

И аз плавам. След много часове и много напрежение пристигам във Витория, където ме очакват още по-притеснени хора. Казват, че от трийсет години не е валиял такъв сняг, благодарят ми за усилията, но от този момент нататък трябва да се движим според официалната програма, а тя включва посещение на катедралата „Санта Мария“.

Една девойка с особен блясък в очите започва да ми разказва историята на катедралата. В началото на това място имало само крепостна стена. Впоследствие крепостната стена си останала, но един от зидовете бил използван за построяването на параклис. Изминали доста години и

параκληсът се превърнал в църква. След още едно столетие църквата приела вид на готическа катедрала. Катедралата изживяла моменти на слава, след което започнала да се руши, била изоставена за известен период, строителните работи по укрепването изменили архитектурата ѝ, всяко следващо поколение смятало, че е разрешило проблема, и преправяло първоначалния план.

Катедралата обаче устояла на всичко.

Обикалям я, разглеждам сегашните ѝ форми: този път архитектите гарантират, че са намерили най-доброто решение. Цялата е опасана от скеле и метални подпори, грандиозни теории за бъдещото ѝ укрепяване и критики относно направеното в миналото.

Изведнъж, застанал по средата на централния кораб, си давам сметка за нещо много важно: катедралата съм аз, катедралата сме всички ние. Растем, променяме се външно, откриваме у себе си недостатъци, които трябва да бъдат поправени, невинаги избираме най-доброто решение, но въпреки всичко продължаваме напред, опитвайки се да вървим с гордо вдигната глава, да бъдем безупречни, за да накараме другите да оценят не стените, нито вратите или прозорците, а празното пространство между тях, пространството, в което боготворим и почитаме най-скъпото, най-важното за нас.

Да, несъмнено всеки от нас е катедрала. Но какво има в празното пространство на моята вътрешна катедрала?

Естер, Захирът.

Тя е изпълнила всичко. Тя е единственото основание, за да живея. Разглеждам наоколо, подготвям се за лекцията и разбирам защо приех предизвикателството на снега, задръстванията, заледеното шосе: за да си спомня, че всеки ден трябва наново да изграждам себе си, и за да приема – за пръв път през моето съществуване, – че обичам едно човешко същество повече, отколкото самия себе си.

Докато карам към Париж – вече при много по-добри метеорологични условия, – сякаш се намирам в транс: не мисля, само внимавам за движението по пътя. Когато се прибирам у дома, помолвам домашната помощница да остане въщи следващите дни, да не допуска никого при мен и да ми приготвя сутрешното кафе, обяда и вечерята. Стъпвам върху малкото устройство, което ми позволява да влизам в интернет, и го разрушавам напълно. Изтръгвам телефона от стената. Опаковам мобилния си телефон и го изпращам на моя издател с молба да ми го върне само когато отида да си го поискам лично.

В разстояние на една седмица се разхождам всяка сутрин по

бреговете на Сена, прибирам се вкъщи и се затварям в кабинета си. И сякаш под диктовката на ангелски глас пиша книга, по-точно писмо, дълго писмо до жената на моите мечти, жената, която обичам и която винаги ще обичам. Може би някой ден тази книга ще стигне до нея, но дори и това да не се случи, сега аз съм човек, постигнал душевно равновесие. Не се боря повече с наранената си гордост, не търся Естер по всички улици, барове, кина, премиери, в Мари, в новините от вестниците.

Напротив, доволен съм, че тя съществува, тъй като ми показва, че съм способен на любов, каквато дори не съм подозирал, сякаш съм осенен от божията благодат.

Приемам Захир, ще се оставя да ме отведе до светостта или до лудостта.

Книгата *Време да раздираш, време да съшиваш* със заглавие, вдъхновено от един стих на Еклисиаст, беше публикувана в края на април. През втората седмица на май вече бе на първо място в класациите на най-продаваните книги. Литературните притурки на вестниците, които никога не са били любезни към мен, този път засилиха атаките. Изрязах някои фрази и ги залепих в тетрадката, в която събирах критичните материали от предишните години. В общи линии повтаряха едно и също нещо, като сменяха само заглавието на книгата:

„...за пореден път в тези смутни времена, в които живеем, авторът ни кара да избягаме от действителността посредством една любовна история“ (сякаш човек би могъл да живее без любов);

„...къси изречения, повърхностен стил“ (като че ли дългите изречения означават непременно дълбок стил);

„...авторът е открил тайната на успеха – маркетинга“ (сякаш се бях родил в страна с големи литературни традиции и разполагах с цяло състояние, което да инвестирам в първата си книга);

„...въпреки че книгата ще се продава толкова добре, колкото и предишните, тя доказва, че човешкото същество не е готово да се изправи срещу трагедията, която ни обгражда“ (сякаш те знаеха какво значи да си готов).

Някои от текстовете обаче се различаваха: освен гореспоменатите фрази добавяха още, че съм се възползвал от миналогодишния скандал, за да спечеля още повече пари. И както ставаше обикновено, отрицателните критики засилиха още повече интереса към книгата ми: верните ми читатели си я купиха, а онези, които бяха забравили за случая, си го спомниха и също си купиха по един екземпляр, понеже искаха да узнаят

моята версия за изчезването на Естер (но тъй като в книгата не ставаше дума за това, а за един химн на любовта, сигурно са се разочаровали и са решили, че критиците имат право). Авторските права бързо бяха продадени във всички страни, в които се издаваха книгите ми.

Мари, на която бях дал текста, преди да го изпратя в издателството, се оказа точно такава жена, каквато бих искал да бъде: вместо да прояви ревност или да ме укори, че съм изложил на показ душата си по този начин, ме насърчи да продължавам напред и много се зарадва на успеха ми. В момента тя четеше уроците на някакъв неизвестен мистик и ги цитираше по време на всичките ни разговори.

Когато хората ни хвалят, трябва да внимаваме как се държим.

– Критиката никога не ме е хвалила.

– Имам предвид читателите: никога не си получавал толкова много писма, накрая ще повярваш, че си по-добър, отколкото си мислиш, и ще те обземе измамното чувство на сигурност, което може да се окаже много опасно.

– След като бях в онази катедрала, наистина смятам, че съм по-добър, отколкото си мислех, но това няма нищо общо с писмата на читателите. Открих любовта, колкото и абсурдно да изглежда.

– Чудесно! Това, което най-много ми харесва в книгата ти, е, че нито за миг не обвиняваш бившата си жена. А също и това, че не обвиняваш и себе си.

– Научих се да не си губя времето.

– Колко хубаво! Вселената се нагърбва със задачата да поправя нашите грешки.

– Ти тълкуваш изчезването на Естер като „поправяне на грешка“?

– Не вярвам в лечебната сила на страданието и на трагедията. Те се случват, защото са част от живота, и не трябва да бъдат възприемани като наказание. Вселената обикновено ни показва къде сме сгрешили, като ни отнема най-ценното: приятелите. Точно така е станало и с теб, ако не се лъжа.

– Наскоро открих нещо важно: истинските ни приятели са тези, които са до нас тогава, когато ни се случват хубави неща. Те се молят да успеем, радват се на победите ни. А неистинските приятели се появяват само в трудни моменти, с тъжна физиономия на „солидарност“, докато в действителност нашето страдание им служи като утеха за собствения им нещастен живот. Миналата година, когато бях в криза, изникнаха разни хора, които никога преди не бях виждал, и започнаха да ме утешават. Ненавиждам това.

– И на мен ми се е случвало.

– Благодаря ти, че се появи в живота ми, Мари.

– Не бързай да ми благодариш, нашата връзка все още не е достатъчно здрава. Впрочем напоследък мисля дали да не се преместя в Париж или да те помоля да дойдеш да живееш в Милано. Това няма да се отрази нито на твоята, нито на моята работа. Ти винаги работиш вкъщи, а аз винаги работя в други градове. Искаш ли да обсъдим тази възможност, или да сменим темата?

– Искам да сменим темата.

– Тогава да говорим за друго. Проявил си голяма смелост, написвайки тази книга. Изненадва ме това, че нито веднъж не споменавах за младежа.

– Той не ме интересува.

– Разбира се, че те интересува. Нима не си се запитвал понякога защо тя е избрала него?

– Не съм се запитвал.

– Лъжеш. Аз бих искала да знам защо моят съсед не се разведе със скучната си жена, постоянно усмихната, постоянно загрижена за чистенето, готвенето, децата, сметките за тока и водата... Щом като аз се питам, значи и ти се питаш.

– Очакваш да чуеш, че го мразя, защото ми е отнел Естер?

– Не. Очаквам да чуя, че си му простил.

– Не мога да му простя.

– Много е трудно. Но нямаш друг изход: ако не го направиш, постоянно ще си спомняш за страданието, което той ти е причинил, и тази болка няма да премине никога.

Не казвам, че си длъжен да го харесваш. Не казвам, че си длъжен да го издириш. Не намеквам, че трябва да го смяташ за ангел. Впрочем как се казва той? Името му като че ли беше руско, ако не се лъжа.

– Няма никакво значение.

– Виждаш ли? Дори и името му не искаш да произнесеш. Да не е от суеверие?

– Михаил. Ето, това е името му.

– Енергията на омразата няма да те отведе никъде; енергията на прошката обаче, която се проявява чрез любовта, ще промени живота ти към по-добро.

– В момента приличаш на тибетски учител, който казва много красиви на теория неща, но невъзможни за осъществяване. Не забравяй, че съм бил нараняван неведнъж.

– Точно затова все още носиш в себе си детето, което се е криело зад родителите си, плачейки, понеже е било най-големият слабак в училище. Все още носиш белезите на слабичкото момче, което не е могло да си намери приятелка, защото не му се е удавал нито един спорт. Не са зараснали раните, които си получил от несправедливото отношение към теб в миналото. И каква ти е ползата от това?

– Откъде знаеш, че съм преживял подобни неща?

– Знам. Погледът ти го издава, но те не ти носят нищо добро, освен постоянното желание да изпитваш умиление към самия себе си, понеже си бил жертва на по-силните. Или пък точно обратното: карат те да влезеш в ролята на отмъстител, готов да нанесе още по-дълбока рана на този, който го е засегнал. Не смяташ ли, че така само си губиш времето?

– Смятам, че поведението ми е съвсем човешко.

– Човешко, наистина. Но не е нито интелигентно, нито разумно. Трябва да цениш времето си на тази земя. Знай, че Бог винаги прощава, прости тогава и ти!

Гледайки множеството, събрало се този следобед за поредното ми раздаване на автографи в една голяма книжарница на „Шан-з-Елизе“, си мислех: колко ли души са преминали през същото, което аз изживях с жена си?

Малцина. Един или двама. Въпреки това повечето от тях щяха да открият себе си в новата ми книга.

Да пишеш е едно от най-самотните занимания на света. Веднъж на всеки две години сядам пред компютъра, поглеждам в непознатото море на душата си, виждам в него острови – идеи, които са узрели и са готови, за да бъдат разработени. Тогава се качвам на кораба си, наречен Слово, и решавам да отплавам към най-близкия от тях. По пътя се боря с течения, ветрове, бури, но продължавам да гребя изтощен, с ясното съзнание, че те са ме отклонили от пътя ми и островът, до който съм искал да достигна, вече не се вижда на хоризонта.

Въпреки това не се връщам обратно, трябва непременно да продължа, в противен случай ще се изгубя в океана. И в този миг в представата ми изникват ужасни сцени, като например как прекарвам останалата част от живота си в разговори за моите отминали успехи или как критикувам жлъчно новите писатели само защото аз самият нямам смелостта да публикувам нови книги. Та нали мечтата ми беше да стана писател? Тогава трябва да продължавам да творя изречения, абзаци, глави, да пиша до смъртта си, да не позволявам на успеха, провала или капаните да ме парализират. В противен случай в какво да търся смисъла на живота

си? Да си купя имение с вятърна мелница в Южна Франция и да работя по цял ден в градината? Да изнасям лекции, понеже говоренето е по-лесно от писането? Да обмисля някакъв начин, по който да се оттегля загадъчно от светския живот, за да създам около името си легенда, което би ми отнело толкова много радости?

Подтикван от подобни плашещи мисли, откривам у себе си неподозирана сила и смелост и те ми помагат да се отправя към непознатите кътчета на моята душа. Оставям се на течението и накрая корабът ми хвърля котва край някакъв остров. В продължение на много дни и нощи описвам това, което виждам, питайки се защо го правя, и непрекъснато си казвам, че не си струва усилието, че повече не е нужно да доказвам никому нищо, че съм постигнал това, което съм искал, дори много повече, отколкото съм мечтал.

Забелязвам, че процесът на писане на първата ми книга се повтаря всеки следващ път: събуждам се в девет сутринта с намерението да седна на компютъра веднага след като си изпия кафето; чета вестници, излизам да се поразходя, отбивам се в близкото кафене да поговоря с хората, връщам се къщи, поглеждам към компютъра и си спомням, че трябва да проведе няколко разговора по телефона, поглеждам отново към компютъра, но вече е време за обяд; ям с мисълта, че е трябвало да започна да пиша в единайсет сутринта, но сега ми се спи; събуждам се в пет следобед, най-накрая включвам компютъра, опитвам се да проверя електронната си поща и разбирам, че нямам връзка с интернет; не ми остава нищо друго, освен да отида до един клуб на десет минути от къщи и да се свържа оттам, но не бих ли могъл преди това да попиша поне половин час, за да освободя съвестта си от чувството за вина?

Започвам по задължение, но изведнъж „нещото“ ме завладява и не мога да спра. Домашната помощница ме вика за вечеря, моля я да не ме прекъсва, след един час отново ме вика, гладен съм, но нека да напиша само още един ред, едно изречение, една страница. Когато сядам на масата, яденето е изстинало, вечерям набързо и се връщам пред компютъра. Повече не съм в състояние да контролирам стъпките си, постепенно откривам острова, някаква сила ме води по пътеките му, срещам неща, които никога не съм си представял, нито съм сънувал. Пия кафе, пия още кафе и най-сетне в два часа сутринта спирам да пиша, защото очите ми са изморени.

Лягам си, стоя буден още час, набелязвайки нещата, за които ще пиша в следващия абзац и които впоследствие винаги се оказват напълно излишни – служат само за да изпразня съзнанието си и да мога да

заспя. Обещавам си, че утре ще започна точно в одинайсет. Но на следващия ден всичко се повтаря: разхождам се, разговарям, обядвам, спя, изпитвам чувство за вина, ядосвам се, че не мога да вляза в интернет, с мъка написвам първата страница и т.н.

Без да усетя, изминават две, три, четири, одинайсет седмици, знам, че съм близо до края, и ме обзема чувство за празнота. Облякъл съм в думи това, което трябваше да запазя за себе си. Сега обаче трябва да стигна до последното изречение – и стигам.

По-рано, когато четях биографии на писатели, смятах, че се опитват да разкрояват професията си, казвайки, че „книгата се пише сама, писателят само печата текста“. Сега знам, че това е самата истина, никой не знае защо течението го е отнесло до определен остров, а не до този, за който е мечтал. Започвам да редактирам многократно, да преправям и когато не издържам повече да чета едни и същи думи, изпращам ръкописа на издателя, той го редактира още веднъж и го публикува.

И всеки път се изненадвам, защото се оказва, че други хора са търсили точно този остров и го откриват в книгата ми. Споделят един с друг и мистериозната верига се развива, а това, което писателят е смятал за самотен труд, се превръща в мост, в кораб, в средство, позволяващо на човешките души да пътуват и да общуват помежду си.

От този миг насетне вече не се чувствам като изгубен в бурята: откривам себе си чрез моите читатели, разбирам написаното от мен, когато виждам, че и другите са го разбрали, но не и преди това. В редки моменти, като този например, който скоро ще настъпи, успявам да погледна в очите на някои от тези хора и разбирам, че душата ми не е сама.

В определения час започвам да раздавам автографи върху книгите си. Поглеждаме се с читателите ми за миг в очите, прибавя се и усещането за съучастничество, радост, взаимно уважение. Стискаме си ръцете, получавам писма, подаръци, разговаряме. Час и половина по-късно моля за десетминутна почивка, никой не протестира, издателят ми (както бе станало обичай по време на следобедното ми раздаване на автографи) се разпорежда да бъдат почерпени с по чаша шампанско всички, които са на опашката (опитвах се да въведа тази традиция и в други страни, но винаги ми отговарят, че френското шампанско е скъпо, и го заменят с минерална вода – което също е знак на уважение към чакащите).

Връщам се на масата. Минават още два часа, а аз – противно на това, което сигурно си мислят хората, наблюдаващи събитието – не съм изморен, а изпълнен с енергия, бих могъл да продължа да раздавам автографи до късно през нощта. Впрочем книжарницата вече е затворена,

опашката скоро ще свърши, остават около четирийсет души, които намаляват на трийсет, дваисет, единайсет, петима, четирима, трима, двама... и изведнъж очите ни се срещат.

– Изчаках да свършите. Исках да съм последен, защото имам съобщение за вас.

Не знам какво да кажа. Поглеждам встрани, издателите, хората от търговския отдел и книжарите разговарят оживено, след малко ще отидем да вечеряме, ще споделим емоциите от деня, ще си разказваме любовитни истории, които са се случили, докато съм раздавал автографи.

Никога преди това не го бях виждал, но знам кой е. Вземам книгата и пиша:

„На Михаил, с обич“.

Не казвам нищо. Не мога да си позволя да го изгоня – достатъчна е една дума, едно изречение, някакво рязко движение, и той може да изчезне и никога повече да не се върне. За частица от секундата разбирам, че освен него никой друг не ще ме спаси от благословията – или проклятието – на Захира, защото единствено той знае къде се намира и аз най-сетне ще мога да му задам въпросите, които толкова дълго отправям към самия себе си.

– Бих искал да знаете, че тя е добре. И сигурно е прочела книгата ви.

Издателите, хората от търговския отдел и книжарите се приближават до мен. Прегръщат ме, казват, че събитието е минало прекрасно. И сега ще си отдъхнем, ще пием, ще разговаряме.

– Бих искал да покания този читател – казвам аз. – Той беше последен на опашката... Ще представлява всички читатели, прекарвали следа беда с нас.

– Не мога да дойда. Имам ангажимент. – И добавя малко уплашено, обръщайки се към мен: – Дойдох само за да ви предам едно съобщение.

– Какво съобщение? – пита един от продавачите.

– Той никога никого не кани! – казва издателят ми. – Хайде, елате да вечеряте с нас!

– Благодаря ви, но всеки четвъртък участвам в една среща.

– В колко часа?

– След два часа.

– И къде е тя?

– В един арменски ресторант.

Шофьорът ми, който е арменец, пита в кой точно и казва, че въпросният ресторант се намира само на петнайсет минути от мястото, където ще вечеряме. Всички се стараят да ми се харесат: смятат, че след като каня някого, той трябва да е радостен и доволен от оказаната му чест и отложи всички други ангажименти.

– Как се казва? – пита Мари.

– Михаил.

– Михаил – казва Мари и аз си давам сметка, че е разбрала всичко, – елате с нас поне за час! Ресторантът, в който ще вечеряме, е наблизо. След това шофьорът ще ви закара там, където искате да отидете. Но ако предпочитате, можем да анулираме нашата резервация и да отидем всички да вечеряме в арменския ресторант – така няма да се притеснявате.

Не спирам да го наблюдавам. Не е нито красив, нито грозен. Нито висок, нито нисък. Облечен е в черни дрехи, непретенциозно, но елегантно – под елегантност разбирам пълното отсъствие на каквито и да било маркови надписи. Мари хваща Михаил под ръка и тръгва към изхода. Книжарят чака с куп книги на читатели, които не са успели да дойдат, но които аз трябва да подпиша – обещавам му, че ще мина утре. Краката ми треперят, сърцето ми бие учестено, но трябва да се преструвам, че всичко е наред, че съм доволен от успеха, че слушам с интерес един или друг коментар. Пресичаме „Шан-з-Елизе“, точно в този миг слънцето залязва зад Триумфалната арка и без да търся каквото и да било обяснение, разбирам, че това е знак, и то добър знак.

Стига да успее да се справя с положението.

Защо искам да говоря с него? Персоналът на издателството продължава да ми задава въпроси, отговарям механично, никой не подозира колко далеч съм в момента, без аз самият да разбирам причината, поради която каня на моята маса някого, когото би трябвало да мразя. За да открия къде се намира Естер в момента? За да си отмъстя на това момче, толкова несигурно, толкова объркано, но което въпреки това успя да ми отнеме любимата жена? Да докажа на самия себе си, че съм по-добър от него, много по-добър? Да го подкупя, да го съблазня, за да го накарам да еди жена ми да се върне при мен?

Не мога да отговоря на нито един от тези въпроси, но са няма никакво значение. До този момент единствената фраза, която произнесох, беше, че желая да покая този читател. Много пъти съм си представял следната сцена: как откривам двамата, как го сграбчвам за врата и му забивам един юмрук в лицето, как го унижавам пред Естер; или пък аз

отнасям боя, за да ѝ покажа, че се бия и страдам заради нея. Представял съм си сцени на насилие или на престорено безразличие, сцени, предизвикващи скандал на обществено място, но никога не ми е минавала през ум фразата „бих желал да дойдете да вечеряте с нас“.

Изобщо не се запитвам какво ще правя после, единственото, което се налага да правя в момента, е да не изпускам от поглед Мари, която върви на няколко крачки пред мен, хванала Михаил под ръка, сякаш му е приятелка. Тя няма да го пусне да си тръгне; в същото време се питам защо ми помага по този начин, след като знае, че срещата ми с това момче може да ми позволи да открия местонахождението на жена си.

Пристигаме в ресторанта. Михаил настоява да седне далеч от мен, може би иска да избегне разговор само между нас двамата. Настроение, шампанско, водка и черен хайвер – поглеждам менюто и с ужас откривам, че само за предястията моят издател ще похарчи около хиляда долара. Разговаряме на най-общи теми, питат Михаил как е минало събитието, той казва, че му е харесало, питат го за книгата ми, той казва, че много му е харесала. Скоро забравят за него и вниманието на всички се насочва към мен – дали съм доволен, дали хората са били подредени, както аз искам, дали охраната си е свършила добре работата. Сърцето ми продължава да бие учестено, но външно успявам да запазя спокойствие, благодаря за всичко, за прекрасния начин, по който събитието е било замислено и организирано.

След половинчасови разговори и много водки забелязвам, че Михаил вече не е толкова напрегнат. Не е център на внимание, не е нужно да казва нищо, достатъчно е да издържи още малко и след това ще може да си тръгне. Знам, че не ме излъга за арменския ресторант, и сега разполагам със следа. И тъй, жена ми все още е в Париж! Трябва да съм любезен с него и да спечеля доверието му, още повече, че първоначалното напрежение изчезна.

Минава един час. Михаил поглежда часовника си, виждам, че се капи да си тръгва. Трябва да направя нещо, и то незабавно. Всеки път, когато го поглеждам, се чувствам все по-незначителен и все по-малко разбирам как Естер е могла да ме замени с този мъж, който изглежда толкова отнесен (тя споменаваше, че имал „магьоснически“ способности). Макар да ми е много трудно да се преструвам, че ми е приятно да разговарям с някой, който ми е враг, трябва да направя нещо.

– Нека да научим малко повече за нашия читател – обръщам се аз към насядалата на масата компания и всички замлъкват. – Скоро той ще си тръгне, а не ни е казал нищо за себе си. С какво се занимавате?

- Въпреки изпитите водки Михаил сякаш отново се затваря в себе си.
- Организирам срещи в арменския ресторант.
 - Какво ще рече това?
 - Разказвам истории от сцената. И предоставям възможност на хората в залата също да разкажат своите истории.
 - Аз правя същото в книгите си.
 - Знам. Това ме накара да се сближа...
- Той щеше да каже кой е!
- Тук ли сте роден? – пита Мари, като не му позволява да довърши изречението „... да се сближа с жена ви.“
 - Роден съм в степите на Казахстан.
- Казахстан. Ще се осмели ли някой да пита къде се намира Казахстан?
- Къде се намира Казахстан? – пита шефът на търговския отдел.
- Блажени са онези, които не се страхуват да покажат незнанието си.
- Очаквах този въпрос. – Сега в очите на Михаил проблясва весело пламъче. – Винаги когато казвам къде съм роден, след десет минути объркват страната ми с Пакистан или Афганистан. Моята родина се намира в Централна Азия. Жителите ѝ са едва четиринайсет милиона и живеят на площ, няколко пъти по-голяма от тази на Франция с нейните шейсет милиона души.
 - С други думи, това е място, където никой не протестира, че му е тясно – подхвърля моят издател, смеейки се.
 - Това е място, където през двайсети век никой нямаше право да протестира срещу каквото и да било, дори и да искаше. Най-напред, когато комунистическият режим премахна частната собственост, добитъкът беше изоставен в степите и 48,6 процента от жителите на страната измряха от глад. Можете ли да го разберете? Почти половината от населението на моята страна умря от глад между 1932 и 1933 година.
- На масата се възцарява мълчание. Трагедиите не са подходящи за подобно празнуване и някой от присъстващите решава да смени темата. Аз обаче настоявам „читателят“ да продължи да разказва за страната си.
- Как изглеждат степите? – питам го.
 - Огромни равнини почти без никаква растителност, както сигурно ви е известно.
- Известно ми е, но сега е мой ред да му задам въпрос, да поддържам разговора.
- Спомних си нещо във връзка с Казахстан – казва издателят ми. – Преди време получих ръкопис от някакъв писател, който живее там.

Описваше в книгата си ядрените опити, извършени в степите.

– Не само земята, но и душата на родината ми е напоена с кръв. Промени се това, което не биваше да променя, и сега поколения наред ще изкупват тази грешка. Направихме така, че цяло море да изчезне.

Ред е на Мари да се намеси.

– Никой не може да направи така, че да изчезне едно море!

– На двайсет и пет години съм и видях как в рамките на едно поколение водата, която съществуваше от хиляди години, се превърна в прах. Комунистическите управници решиха да променят течението на две големи реки, Амударя и Сърдаря, за да използват водите им за напояване на памучни плантации. Не постигнаха целта си, но вече беше твърде късно – морето изчезна, а обработваемата земя се превърна в пустиня.

Липсата на вода промени изцяло местния климат. И днес големите пясъчни бури всяка година разпръскват по 150 милиона тона сол и прах. Петдесет милиона души от пет страни пострадаха от безотговорното, но безвъзвратно решение на съветските бюрократи. Малкото вода, която остана, е замърсена и причинява най-различни болести.

Постарах се да запомня думите му. Можех да ги използвам в някоя от лекциите си. Михаил продължаваше да говори и темата от екологична се превърна в трагична.

– Дядо ми е разказвал, че Аралско море навремето се е наричало Синьо море заради цвета на водата си. Днес морето вече го няма, но хората не искат да изоставят домовете си и да се преселят на друго място: продължават да сънуват вълните и рибите, пазят въдиците си и разговарят за лодки и стръв.

– А наистина ли е имало ядрени експлозии? – пита отново моят издател.

– Мисля, че всичките ми сънародници знаят какво е почувствала земята, понеже тя е в кръвта на всеки казах. В разстояние на четирийсет години равнините бяха разтърсвани от атомни или термоядрени бомби, общо 456 до 1989 година. От тези опити 116 бяха направени на открито, като общата им мощност е била 2500 пъти по-голяма от тази на бомбата, хвърлена над японския град Хирошима по време на Втората световна война. В резултат на това хиляди са били засегнати от радиоактивното облъчване, заболели са от рак на белите дробове, а хиляди деца са се родили с психомоторни аномалии, без крайници или с умствени проблеми.

Михаил поглежда часовника си.

– С ваше позволение, трябва да тръгвам.

Половината от присъстващите изказват съжаление, разговорът е станал толкова интересен. Другата половина са доволни: абсурдно е да се говори за такива трагични неща по време на подобна празнична вечер.

Михаил се сбогува с всички, кимвайки, и ме прегръща не защото изпитва голяма обич към мен, а за да ми прошепне:

– Както ви казах преди малко, тя е добре. Не се притеснявайте.

Той ми каза да не се притеснявам! И защо ли наистина да се притеснявам: защото ме е изоставила някаква жена? Защото заради нея полицията ме разпитва, появих се на първите страници на жълтите вестници и списания, страдах ден и нощ, едва не изгубих приятелите си и...

– И написа *Време да раздираш, време да съшиваш*. Моля те, възрастни хора сме, с опит, няма смисъл да се заблуждаваме: разбира се, че искаш да знаеш как е тя. Дори и нещо повече: искаш да я видиш.

– След като знаеш всичко това, защо ми помогна да се срещна с него? Сега разполагам със следа: всеки четвъртък той е във въпросния арменски ресторант.

– Много добре! Продължавай напред!

– Не ме ли обичаш?

– Повече от вчера и по-малко от утре, както пише по картичките, които купуваме от книжарниците. Да, обичам те. Всъщност съм лудо влюбена, дори започвам да мисля дали да не си сменя жилището и да дойда в този огромен и самотен апартамент – но винаги когато заговоря за това, ти си този, който сменя... темата. Въпреки това забравям за нараненото си самолюбие и намерявам колко хубаво би било да живеем заедно, а ти ми отговаряш, че още е рано, и аз си мисля, че може би се боиш да не ме изгубиш, както изгуби Естер, или че още очакваш завръщането ѝ, или че няма да разполагаш повече със свободата си, страхуваш се да останеш сам, но се страхуваш и да живееш с някого – с други думи, връзката ни е истинска лудост. Но след като ме питаш, ще ти отговоря: много те обичам.

– Тогава защо го направи?

– Защото не мога да живея непрекъснато с призрака на жената, която си е заминала, без да ти даде никакво обяснение. Прочетох книгата ти. Струва ми се, че едва когато я срещнеш и разрешиш този проблем, сърцето ти наистина ще бъде мое.

Точно така стана и със съседа ми: живеехме достатъчно наблизо, за да си дам сметка колко беше страхлив във връзката си с мен, как никога не призна желанието си, защото смяташе, че е твърде опасно, за да го

постигне. Ти много често повтаряш, че абсолютна свобода не съществува: съществува само свободата да изберем нещо и от този миг насетне да се чувстваме обвързани от собственото си решение. Колкото по-близо бях до съседа си, толкова повече ти се възхищавах: възхищавах се на мъжа, който приема да продължи да обича жената, която го е напуснала и не се интересува повече от него. И не само приема, но и решава да го заяви публично. Ето какво казваш в един откъс от книгата си, който знам наизуст:

Когато нямаше повече какво да губя, получих всичко. Когато престанах да бъда този, който бях, преоткрих себе си. Когато разбрах какво е унижение и въпреки това продължих напред, осъзнах, че съм свободен да избирам съдбата си. Не знам дали не съм луд, дали бракът ми не е мечта, която не съм успял да разбера. Знам, че мога да живея без тази жена, но бих желал да я срещна отново, за да ѝ кажа това, което никога не ѝ казах, докато бяхме заедно: обичам те повече от самия себе си. Ако успея да ѝ го кажа, тогава ще мога да продължа напред и ще намеря покой, защото чрез тази любов ще съм изкупил вината си.

– Михаил ми каза, че Естер сигурно е прочела книгата ми. Което е достатъчно.

– Въпреки това, за да те имам наистина, трябва да се срещнеш с нея и да ѝ кажеш тези думи очи в очи. Може би ще се окаже невъзможно, може тя да не иска да те вижда повече, но ще знаеш, че си опитал. Аз ще се освободя от „идеалната жена“, а ти няма да си обсебен повече от Захира, както я наричаш.

– Много си смела.

– Нищо подобно, страх ме е. Но нямам избор.

На другата сутрин се зарекох, че няма да се опитвам да открия къде живее Естер. През изминалите две години, без да го съзнавам, бях започнал да вярвам, че е била принудена да замине, отвлечена и шантажирана от някоя терористична групировка. Но сега, когато знаех, че е жива и се чувства добре (според думите на момчето), имаше ли смисъл да настоявам да я видя? Бившата ми жена имаше пълното право да търси щастието си и аз трябваше да уважавам нейното решение.

Тази мисъл не ме напусна в продължение на повече от четири часа. Надвечер отидох до една църква, запалих свещ и отново дадох обет, този път съвсем тържествено и според ритуала, да се опитам да я открия.

Мари беше права, не бях дете, за да продължавам да се самозаблуждавам и да се преструвам, че това не ме интересува. Уважавах решението ѝ да си тръгне, но същата тази жена, която толкова ми бе помогнала да изградя живота си, почти ме бе съсипала. Винаги е била смела, но защо този път избяга като престъпница посред нощ, без да погледне мъжа си в очите и да му обясни причината? Бяхме достатъчно зрели хора, за да предприемем нещо и да понесем последствията от нашите постъпки. Поведението на жена ми (по-точно на бившата ми жена) не отговаряше на характера ѝ и аз трябваше да разбера защо го е направила.

Оставаше една седмица – цяла вечност – до представлението в арменския ресторант. През следващите дни се съгласих да дам интервюта, които никога не бих приел, написах няколко статии за вестниците, занимавах се с йога, медитирах, прочетох една книга за някакъв руски художник и направих четири рецензии на книги за издателства, които откриват време ми ги искаха, а аз все отказвах.

Въпреки това оставаше много време и реших да платя някои сметки в Банката за услуги – приех покани за вечеря, изнесох кратки лекции в училища, където учеха деца на приятели, посетих един голф клуб, раздадох импровизирано автографи в книжарницата на един приятел на улица „Сюфрен“ (събитието беше обявено на афиш, който стоя на витрината три дни и накрая успя да привлече не повече от 20 души). Секретарката ми каза, че трябва да съм много доволен, тъй като отдавна не ме е виждала толкова активен: отвърнах ѝ, че фактът, че книгата ми е в класацията на най-продаваните, ме стимулира да работя още повече.

Имаше само две неща, които не правих през тази седмица: първо, не четох ръкописи, защото според адвокатите ми трябва да ги връщам незабавно по пощата, в противен случай рискувам да ме обвинят, че съм използвал нечия история. (Така и не разбрах защо хората ми изпращат ръкописи, та аз в края на краищата не съм издател!)

Второто нещо, което не направих, бе да потърся в атласа къде се намира Казахстан, макар и да знаех, че за да спечеля доверието на Михаил, трябва да науча малко повече за произхода му.

Хората търпеливо чакат да им отворят вратата, която води към салона в дъното на ресторанта. Ни помен от очарованието на баровете по „Сен-Жермен де Пре“, никой не сервира кафе с чаша вода, няма изискано облечени и изискано изразяващи се хора. Нито следа от елегантните фойета на парижките театри и от магията на спектаклите, които се играят навсякъде из града, дори и в малките бистра с техните актьори,

даващи винаги най-доброто от себе си с надеждата, че сред публиката е седнал някой прочут импресарио, който в края на шоуто ще се представи, ще потвърди, че са гениални, и ще ги покани да изнесат представление в някой голям културен център.

Наистина не разбирам защо на това място има толкова много хора – не съм чел нито ред за него в специализираните списания за свободно време и културни събития в Париж.

Докато чакам, разговарям със собственика и научавам, че възнамерява в скоро време да използва цялото пространство на ресторанта си.

– С всяка изминала седмица публиката се увеличава – казва той. – Отначало приех, защото една журналистка ме помоли, като обеща в замяна да публикува нещо за ресторанта в списанието си. Приех, защото рядко отварям този салон в четвъртък. А сега, докато чакат, вечерят и понякога дори регистрираме най-големия оборот за цялата седмица. Боя се само да не е някаква секта. Както знаете, законите тук са много строги.

Да, знаех го, тъй като имаше и такива, които намекваха, че книгите ми са свързани с някакъв опасен начин на мислене, с някаква религиозна проповед, която противоречи на общоприетите ценности. Във Франция, толкова либерална по отношение на почти всичко, съществуваше нещо като параноя на тази тема. Наскоро бе публикуван подробен доклад върху „промиването на мозъци“, което разни групи практикували спрямо наивниците. Нима хората, които съумяваха да избират какво ли не – училище, университет, паста за зъби, автомобили, филми, мъже, жени, любовници, – щяха да се оставят да бъдат манипулирани толкова лесно, щом се стигнеше до религиозни убеждения.

– А как рекламират събитието? – питам аз.

– Нямам представа. Ако знаех, щях да помоля същия човек да рекламира и ресторанта ми.

И за да не остане у мен и сянка на съмнение, понеже все пак не знаех кой съм, добавя:

– Гарантирам ви, че не е секта. Артисти са.

Вратата на салона е отворена и насъбралото се множество започва да влиза, като преди това всеки оставя по пет евро в една кошница. Вътре, върху импровизирана сцена, безразлични към всичко наоколо, са застанали две момчета и две момичета, облечени в бели поли. силно набрани и колосани така, че да описват огромни окръжности около телата им. Освен четиримата забелязвам по-възрастен мъж с там-там в ръце, а също и една жена с огромно бронзово дайре; всеки път, когато тя

разклаща инструмента си, се чува звук, наподобяващ дъжд от метални капки.

Единият от двамата младежи е Михаил. Няма нищо общо с момчето, с което се срещнах онази вечер на раздаването на автографи. Погледът му, фиксиран в някаква точка в празното пространство, блести по особен начин.

Хората заемат намиращите се в салона столове. Момчета и момичета, облечени така, че ако ги срещна на улицата, ще ги взема за наркома-ни, употребяващи силна дрога. Президенти на фирми и чиновници на средна възраст с жените си. Две-три деца, около десетгодишни, вероятно доведени от родителите си. Неколцина старци, на които никак не им е било лесно да дойдат, като се има предвид, че най-близката спирка на метрото е на около пет пресечки отгук.

Пият, пушат, разговарят на висок глас, сякаш на сцената няма никой. Постепенно разговорите стават все по-шумни, чуват се смехове, цари весело, празнично настроение. Каква ти секта! Освен ако не е някакво братство на пушачите. Оглеждам се неспокойно, опитвайки се да открия Естер във всяка от присъстващите жени, но всеки път, когато се доближавам, виждам, че не е тя – понякога се оказва дори, че не съществува ни най-малка външна прилика със съпругата ми. (Защо не мога да свикна да казвам „бившата ми съпруга“?)

Питам една добре облечена жена какво е това. На нея обаче май не ѝ се отговаря – поглежда ме, сякаш съм новак, на който тепърва трябва да бъдат разкрити тайните на живота.

– Истории за любов – отговаря тя. – Истории и енергия. Истории и енергия.

По-добре да не настоявам, въпреки че жената изглежда съвсем нормална. Чудя се дали да не попитам някой друг, но решавам, че е по-добре да си мълча – след малко сам ще разбере. Някакъв господин, седнал близо до мен, ме поглежда и се усмихва.

– Чел съм книгите ви. И знам, разбира се, защо сте тук.

Изплашвам се: нима той знае за връзката на Михаил с жена ми – пак трябва да се поправа, – връзката между един от актьорите на сцената и бившата ми жена?

– Автор като вас сигурно познава воините тенгри, които са тясно свързани с тези, които наричате „воини на светлината“.

– Разбира се – отвърщам с облекчение. Всъщност никога не бях чувал за тях.

Двайсет минути по-късно, когато в салона почти не може да се

диша от цигарен дим, се разнася звукът от дайретото. Разговорите секват като по чудо, а атмосферата на пълна анархия като че ли придобива религиозна аура: както на сцената, така и сред публиката настъпва тишина, нарушавана единствено от шума, идващ от съседния ресторант.

Михаил, който продължава да гледа втренчено в някаква невидима точка пред себе си, сякаш изпада в транс и започва да говори:

– Ето какво е казано в монголския мит за сътворението на света:

Появи се едно диво куче, което беше синьо-сиво и чиято съдба беше предопределена от небето. Жена му беше кошута.

Гласът на Михаил е различен, по-женствен, по-самоуверен.

– Ето как започва още една любовна история. Между дивото куче с неговата смелост и сила и кошутата с нейната нежност, интуиция, грациозност. Ловецът и плячката се срещат и се обикват. Според природните закони единият би трябвало да унищожи другия – в любовта обаче не съществува ни добро, ни лошо, няма ни съзидание, ни разрушение, има само движения. И любовта променя природните закони.

Той направи някакъв жест с ръка и четиримата се завъртяха в кръг.

– В степите, откъдето идвам, дивото куче е женско животно. Чувствително е и умее да ловува, защото е развило инстинкта си, но в същото време е срамежливо. Не използва груба сила, а стратегия. То е смело, предпазливо и бързо. За миг излиза от състоянието на пълна отпуснатост и с напрегнати мускули скача върху плячката си.

А кошутата? – попитах се аз, тъй като съм свикнал да съчинявам истории. Михаил също е свикнал да ги разказва, затова отговаря на незададения въпрос:

– Кошутата има мъжки черти: бърза е и умее да разгадава земните тайни. Дватама пътуват в своите символични светове, две невъзможности се срещат и благодарение на това, че преодоляват собствената си природа и присъщите ѝ ограничения, правят света възможен. Ето такъв е монголският мит: от две различни природи се ражда любовта. От противоположностите любовта черпи сила. Чрез стълкновението и промяната любовта се съхранява.

Всеки живее своя живот. На света му е било много трудно да достигне дотук, а на нас – да организираме живота си по най-добрия начин; той не е идеален, но можем да съжителстваме. Впрочем нещо липсва – винаги липсва нещо, ето защо сме се събрали тук тази вечер: за да може всеки от нас да помогне на другите да се замислят върху смисъла на

съществуването си. Разказвайки безсмислени истории, търсейки факти, които излизат извън рамките на общоприетия светоглед, може би след едно-две поколения ще можем да открием друг път.

Когато италианският поет Данте е написал *Божествена комедия*, е казал следното: *В деня, когато човек позволи на истинската любов да се прояви, добре организирани неща ще се превърнат в хаос и ще пометат всичко онова, което сме считали за правилно, за истина.* Светът ще стане истински, когато човекът се научи да обича, а дотогава ще живеем с мисълта, че познаваме любовта, но няма да имаме смелостта да се изправим срещу истинската ѝ същност.

Любовта е необуздана сила. Когато се опитваме да я контролираме, тя ни унищожавя. Когато се опитваме да я вкараме в затвор, тя ни поробва. Когато се опитваме да я разберем, се чувстваме изгубени и объркани.

Тази сила съществува на Земята, за да ни носи радост, да ни позволи да стигнем до Бог и до ближния ни; и въпреки това заради начина, по който обичаме днес, изкупуваме всяка минута спокойствие с един час тревога.

Михаил направи пауза. Отново се разнесе звукът на дайрето.

– Днес няма да разказваме истории за любов, както правим всеки четвъртък. Ще разказваме истории за липсата на любов. Ще видим кое е на повърхността и кое е скрито под нея: онзи слой, в който се срещат нашите навици, нашите ценности. Когато успеем да пробием този слой, ще открием себе си. Кой ще започне?

Няколко души вдигнаха ръце. Той посочи някакво момиче с арабски черти. Тя се обърна към един мъж, който стоеше сам в другия край на салона.

– Случвало ли ви се е да бъдете импотентен в леглото с някоя жена?

Всички се разсмяха. Мъжът обаче избегна прекия отговор.

– Да не би да ме питате, защото вашият приятел е импотентен?

Множеството отново се разсмях. Докато Михаил говореше, ми мина мисълта, че може би в момента се сформира някаква нова секта. Не можех да си представя обаче по време на събирания на секти хората да пушат, да пият или да задават неудобни въпроси, свързани със сексуалната активност на ближния.

– Не – отвърна момичето с твърд глас. – Но му се е случвало с други жени. И съм сигурна, че ако бяхте взели въпроса ми на сериозно, щяхте да отговорите: „Да, случвало ми се е.“ Всички мъже, независимо

от националната си култура и принадлежност, независимо от любовта или сексуалното привличане, понякога са били импотентни, често пъти именно с жената, която най-силно са желали. Нормално е.

Да, нормално е, така ми беше казал и един психиатър, когато реших, че имам подобен проблем. Момичето продължи:

– Всъщност историята, която ни е разказвана, е следната: всички мъже винаги са в състояние да получат ерекция. Когато не успяват, те смятат, че са неспособни, а жените решават, че не са достатъчно привлекателни, за да ги възбудят. И понеже тази тема е табу, мъжът не разговаря с приятелите си по въпроса. А на жената казва всеизвестната фраза: „За пръв път ми се случва.“ Срамува се от себе си и в повечето случаи се отдръпва от някого, с когото би могъл да има прекрасна връзка, ако си е дал втори, трети, четвърти шанс. Ако е имал по-голямо доверие в обичта на приятелите си, ако им е казал истината, е щял да открие, че не е единственият. Ако се е доверил на любовта на жената, е нямало да се почувства унижен.

Ръкопляскания. Хората отново запалиха цигари, сякаш мнозина измежду присъстващите – както мъже, така и жени – изпитаха голямо облекчение.

Михаил посочва един мъж, който прилича на директор на мултинационална компания.

– Аз съм адвокат, занимавам се с разводи по исков ред.

– Какво значи по исков ред? – пита някой от присъстващите.

– Дела, в които едната от двете страни не е съгласна – отговаря адвокатът, раздразнен, че го прекъсват, и с вид на човек, който смята за абсурдно непознаването на един толкова прост израз.

– Продължавайте – казва Михаил с такъв властен тон, с какъвто дори не съм подозирал, че може да говори момчето, което срещнах онази вечер, когато раздавах автографи.

Адвокатът се подчинява.

– Днес получих един доклад от фирмата „Хюман енд Лигал Рисорсис“ със седалище в Лондон. Ето какво пише в него:

а) две трети от служителите в една фирма имат някакъв тип любовна връзка помежду си. Представяте ли си! Това означава, че в един офис, в който работят трима души, двама от тях ще стигнат до интимен контакт.

б) 10 % напускат работа поради тази причина, 40 % поддържат връзки повече от три месеца, а при някои професии, които изискват дълго отсъствие от дома, поне осем от всеки десет души се обвързват

емоционално помежду си. Не е ли невероятно?

– След като става дума за статистика, трябва да се съобразяваме с нея! – подхвърля един младеж, облечен като член на опасна улична банда. – Всички ние вярваме в статистиката! Това означава, че майка ми сигурно изневерява на баща ми, но вината не е нейна, а на статистиката!

Още повече смехове, още повече запалени цигари, още повече облекчение, сякаш присъстващите тук чуват неща, които винаги са се бояли да чуят, и това ги освобождава от някакво безпокойство. Помислям си за Естер и Михаил: „Професии, които изискват дълго отсъствие от дома, осем на всеки десет души.“

Мисля и за себе си и за многото пъти, когато ми се е случвало. В края на краищата това е статистика, не сме единствените.

После разказват и други истории – за ревност, изоставяне, депресия, – но аз не ги слушам. Моят Захир се завърна с цялата си сила – намирам се на едно и също място с човека, който открадна жена ми, макар за миг да бях повярвал, че участвам в някаква групова терапия. Съседът ми, който ме бе разпознал, ме пита дали ми харесва. За момент успява да ме разсее от моя Захир и му отговарям с най-голямо удоволствие.

– Не разбирам целта на това начинание. Прилича ми на група за взаимопомощ като тази на анонимните алкохолици или на брачните консултанти.

– Нима това, което чухте, не е истина?

– Възможно е да е истина. Но пак ви питам: с каква цел се прави?

– Не това е най-важното тази вечер, а фактът, че по този начин не се чувстваме самотни. Разказвайки живота си пред всички, накрая откриваме, че повечето от нас са преживели едно и също нещо.

– И какъв е практическият резултат?

– Когато не се чувстваме самотни, разполагаме с по-голяма сила, за да открием къде сме се отклонили и да променим посоката. Но, както казах, става дума само за една пауза между думите на момчето в началото и момента, в който да призовем енергията.

– Кое е това момче?

Разговорът ни е прекъснат от звука на дайретото. Този път започва да говори възрастният мъж с там-тама.

– Времето за размишления приключи. Дойде ред на ритуала, на емоцията, която увенчава и преобразява всичко. Нека онези, които днес са тук за пръв път, знаят, че този танц развива способността ни да приемаме Любовта. Любовта е единственото нещо, което мобилизира ума и въображението, тя ни пречиства и освобождава.

Цигарите се загасват, шумът от чашите стихва. Странната тишина отново се спуска в салона и едно от момичетата подхваща някаква молитва.

– Господарке, ще танцуваме в твоя чест. Нека нашият танц ни накара да полетим във висините.

Наистина ли момичето каза Господарке или така ми се стори?

Със сигурност каза Господарке.

Другото момиче запалва четири свещника и осветлението угасва. Четирите фигури, облечени в бяло, слизат с набраните си поли от сцената и се смесват с публиката. В разстояние на около половин час другото момче припява някаква еднообразна, монотонна песен, която сякаш излиза от корема му, но която – необяснимо защо – ме кара да забравя за малко за Захира, да се отпусна, да изпадна в нещо като дрямка. Дори едно от децата, което тичаше непрекъснато насам-натам, докато „преразказваха любовта“, сега се е укротило и втренчено гледа към сцената. Някои от присъстващите са затворили очи, други са забили поглед в пода или в някаква неподвижна, невидима точка, както бях видял да прави Михаил преди това.

Когато момчето спира да пее, идва ред на ударните инструменти – дайретото и там-тама, – чиито ритми много наподобяват музиката, съпровождаща африканските религиозни церемонии.

Облечените в бяло фигури се въртят около себе си, а публиката, въпреки че е препълнила салона, им прави място, за да могат набраните им поли да описват движения във въздуха. Инструментите ускоряват ритъма, четиримата се въртят все по-бързо, издавайки звуци, които не принадлежат на нито един от известните ми езици – сякаш говорят направо с ангелите или с Господарката, както беше казало момичето.

Съседът ми става и също започва да танцува и да реди неразбираеми фрази. Десетина души от публиката правят същото, докато останалият наблюдават, изпълнени с почителност и възхищение.

Не знам колко време продължи този танц, но звуците на инструментите сякаш следваха ударите на сърцето ми и ме обзе непреодолимо желание да се отдам на мига, да говоря странни неща, да движа тялото си – беше ми необходимо да проявя голямо самообладание и да си помисля колко смешно би било, ако започна да се въртя като обезумял около себе си. Впрочем както никога досега образът на Естер, моя Захир, сякаш се появи пред мен и усмихвайки се, ме помоли да възхвалявам Господарката.

Борех се да не се поддам на този непознат за мен ритуал, молах се

скоро да свърши. Опитвах се да се съсредоточа в целта на моето посещение тук тази вечер – да разговарям с Михаил, да го накарам да ме отведе до моя Захир, – но почувствах, че повече не съм в състояние да стоя неподвижен. Станах от стола, но докато се осмеля, предпазливо и срамежливо, да направя няколко стъпки, музиката внезапно спря.

Единственото, което можех да чуя в осветения само от свещите салон, беше задъханото дишане на онези, които бяха танцували. Постепенно дишането им се успокои, лампите отново светнаха и сякаш всичко се върна към нормалното си състояние. Успях да забележа, че чашите отново се напълниха с бира, вино, вода и безалкохолни, децата отново се разтичаха и закрепяха и скоро всички потънаха в разговори – сякаш нищо, абсолютно нищо не се бе случило.

– Нашата среща е към края си – каза момичето, което бе запалило свещите. – Алма ще ви разкаже последната история.

Алма беше жената, която разтърсваше дайретото. Говореше с акцента на човек, живял в някоя от източните страни.

– Учителят имал бик. Раздалечените му рога го карали да си представя, че ако седне между тях, ще се почувства като на трон. Един ден, когато животното било разсеяно, той се приближил до него и направил това, за което си мечтаел. Начаса бикът се изправил и го хвърлил надалеч.

Виждайки това, жена му заплакала.

„Не плачи! – казал ѝ учителят, след като се съвзел. – Пострадах, но осъществих желанието си.“

Хората започнаха да си тръгват. Попитах съседа си какво е почувствал.

– Вие знаете. Нали го описвате в книгите си.

Не знаех, но се налагаше да се преструвам.

– Да, може би знам, но искам да съм сигурен.

Той ме погледна така, сякаш нищо не разбирам, и за пръв път се усъмни дали наистина съм писателят, който той смяташе, че познава.

– Бях в контакт с енергията на Вселената – отвърна мъжът. – Бог премина през душата ми.

И излезе, за да не се налага да ми обяснява казаното.

В празния салон останаха само четиримата актьори, двамата музиканти и аз. Жените отидоха до дамската тоалетна, за да се преоблекат. Мъжете съблякоха белите си одежди в салона и сложиха собствените си дрехи. След това започнаха да прибират свещниците и музикалните

инструменти в два големи куфара.

Възрастният мъж, който бе удрял там-тама по време на церемонията, преброи парите и ги раздели на шест равни купчинки. И сякаш едва в този момент Михаил забеляза присъствието ми.

– Очаквах да ви видя тук.

– Предполагам, че знаете причината.

– След като позволих на божествената енергия да премине през тялото ми, знам причините за всичко. Знам коя е причината за любовта и за войната. Знам коя е причината един мъж да търси жената, която обича.

Усетих, че отново вървя по острието на бръснача. След като той знаеше, че съм тук заради моя Захир, знаеше също така, че присъствието ми е заплаха за връзката му с Естер.

– Ще можем ли да разговаряме като двама мъже на честта, които се борят за нещо, за което си струва?

Михаил сякаш се поколеба. Аз продължих.

– Знам, че ще бъда наранен подобно на учителя, който поиска да седне между рогата на бика, но мисля, че заслужавам. Заслужавам го заради болката, която съм причинил, макар и неволно. Не вярвам, че Естер щеше да ме напусне, ако бях оценил любовта ѝ.

– Вие нищо не разбирате – каза Михаил.

Това изречение ме ядоса. Как може едно двайсет и пет годишно момче да каже на един мъж с опит, преживял страдания, преминал през изпитанията на живота, че нищо не разбира? Трябваше да се овладее, да се унижа, да направя всичко, което е необходимо: не биваше да продължавам да живея с призраци, не можех да допусна вътрешният ми свят да е все така обсебен от Захир.

– Възможно е да не разбирам: точно затова съм тук. За да разбера и по този начин да се освободя от случилото се.

– Вие сте разбирали всичко много добре, но изведнъж сте престанали да разбирате; поне така ми каза Естер. Подобно на всички съпрузи, които в един момент започват да гледат на жена си като на част от мебелите и съдовете вкъщи.

Прииска ми се да отвърна: „В такъв случай бих искал тя да ми го каже. И да ми даде шанс да поправам грешките си, а не да ме изостави заради едно момче на двайсет и няколко години, което скоро ще започне да постъпва така, както постъпвах аз самият.“ Вместо това обаче от устата ми излязоха по-сдържани думи:

– Не мисля, че е така. Вие сте прочели книгата ми и дойдохте онази

вечер на раздаването на автографи, за да ме успокоите, защото знаете какво чувствам. Сърцето ми продължава да е разбито. Чували ли сте някога за Захир?

– Възпитан съм в ислямската религия. Знам какво е Захир.

– Естер изпълва цялото пространство на живота ми. Мислех, че ако напиша какво чувствам, ще се освободя от присъствието ѝ. Сега я обичам по-дискретно, но не мога да мисля за нищо друго. Моля ви, ще направя всичко, което поискате, но трябва да ми обясните защо тя изчезна по този начин. Тъй като аз нищо не разбирам, както вие сам казахте.

Беше мъчително да стоя тук и да моля любовника на жена си да ми помогне да разбере какво се е случило. Ако Михаил не се беше появил онази вечер на раздаването на автографи, може би моментът в катедралата във Витория, когато приех любовта си и написах *Време да раздираш, време да съшиваш*, щеше да е достатъчен. Съдбата обаче имаше други планове – и възможността да срещна пак жена си отново разстройваше равновесието.

– Хайде да обядваме заедно – каза Михаил след дълга пауза. – Вие наистина нищо не разбирате. Но божествената енергия, която днес премина през тялото ми, е щедра към вас.

Уговорихме си среща за другия ден. Връщайки се у дома, си спомних за един разговор с Естер, който бяхме провели три месеца преди тя да изчезне.

Разговорът беше за божествената енергия, която преминава през човешкото тяло.

– Очите им наистина са различни. Да, те се боят от смъртта, но над този страх стои мисълта за саможертва. Животът им има смисъл, защото те са готови да го дадат в името на една кауза.

– За войниците ли говориш?

– Да. И за нещо, което ми е ужасно трудно да приема, но не мога да се преструвам, че не го виждам. Войната е ритуал. Ритуал на кръвта, но и на любовта.

– Ти си се побъркала.

– Може би. Запознах се и с други военни кореспонденти. Те обикалят от страна в страна, сякаш рутината на смъртта е част от живота им. Не се боят от нищо, изправят се срещу опасностите така, както го правят войниците. Дали е само заради новината? Не вярвам. Те вече не могат да живеят без опасността, приключението, адреналина в кръвта.

Един от тях, женен и баща на три деца, ми каза, че се чувства най-добре на бойното поле, въпреки че обожава семейството си и през цялото време говори само за жена си и децата си.

– За мен това е непонятно. Естер, не искам да ти се меся, но ми се струва, че тази твоя работа ще ти се отрази зле.

– Ще ми се отрази зле да живея безсмислен живот. По време на война всички си дават сметка, че изживяват много важен момент.

– Може би исторически?

– Не, това не е достатъчно, за да рискуват живота си. Достигат до най-съкровената човешка същност.

– И тя е войната.

– Не, любовта.

– Ти си заприличала на тях!

– Мисля, че да.

– Кажете на своята информационна агенция, че напускаш.

– Не мога. Като дрога е. Когато съм на бойното поле, усещам, че животът ми има смисъл. Не се къпя с дни, ям същата храна като тази на войниците, спя по три часа на денонощие, събуждам се от изстрелите, знам, че всеки момент някой може да хвърли граната там, където се намираме, и това ме кара да чувствам... да чувствам, че живея, разбираш ли? Живея, обичам всяка минута, всяка секунда. В душата ми няма място нито за тъга, нито за съмнения, за нищо друго освен за голямата ми любов към живота. Следиш ли мисълта ми?

– Разбира се.

– Като че ли там, в битките, сред всичко най-ужасно на света, се появява някаква... божествена светлина. Страхът идва преди и след това, но не по време на изстрелите. Защото в този миг ти виждаш как човек достига до крайности: способен е на най-героичните и на най-нечовешките жестове. Войниците се излагат на дъжд от куршуми, за да спасят свой другар, и в същото време стрелят по всичко живо – деца, жени, всички, които са на бойната линия, умират. Хора, които винаги са живели почтено в малките си затънтени, скучни градчета, нахлуват в музеи, унищожават експонати, които са оцелявали векове наред, и крадат вещи, които не им трябват. Правят снимки на ужасните неща, които те самите извършват, и се гордеят с това, вместо да се опитват да го скрият. Светът полудява.

А хора, които открай време са били мошеници и лъжци, изпитват чувство на приятелство и преданост и вече не са способни на нито една низост.

– И това помогна ли ти да отговориш на въпроса, който Ханс задал на Фриц в един бар в Токио в историята, която ми разказа?

– Да. Отговорът е в едно изречение на йезуита Тейлар дьо Шар ден (Пиер Тейлар дьо Шарден (1881–1955), фр. палеонтолог и теолог, автор на *Човешкият феномен*. – Б. пр), същия, който твърди, че нашият свят е обвит в слой от любов: „Вече овладяхме енергията на вятъра, на морето, на слънцето. Но денят, в който човек успее да овладее Енергията на любовта, ще е толкова важен, колкото и откриването на огъня.“

– И ти успя да разбереш това само защото си била на предната линия на фронта?

– Не знам. Но видях, че по време на война, колкото и парадоксално да изглежда, хората са щастливи. За тях светът има смисъл. Както казах преди малко, абсолютната власт или саможертвата в името на някаква кауза осмисля живота им. Те са способни да обичат безгранично, защото вече няма какво да губят. Един смъртноранен войник никога не казва на медицинския екип: „Моля ви, спасете ме!“ Последните му думи обикновено са: „Кажете на сина ми и на жена ми, че ги обичам.“ В подобен момент на отчаяние те говорят за любов!

– С други думи, според теб човек открива смисъла на живота само по време на война.

– Но ние постоянно сме във война. Воюваме със смъртта, макар и да знаем, че накрая тя ще победи. Във въоръжените конфликти нещата са по-ясни, но в ежедневието живот е същото. Не можем да си позволим лукса непрекъснато да бъдем тъжни.

– Какво искаш да направя?

– Да ми помогнеш. А помощта не се изразява в съвета „отиди и си подай оставката“, защото това ме кара да се чувствам още по-объркана отпреди. Трябва да открием начин, по който да канализираме енергията на чистата, абсолютната любов, да й позволим да премине през телата ни и да се разпръсне наоколо. Единственият човек, който успя да ме разбере досега, е един преводач, който твърди, че е имал видения, свързани с тази енергия.

– Любовта към Бога ли имаш предвид?

– Ако някой е в състояние да обича партньора си безгранично, без да поставя каквито и да е условия, то това е проявление на любовта към Бога. Бог ни учи да обичаме ближния си. Ако обичаме ближния си, ще обичаме и себе си. А щом обичаме себе си, нещата ще си дойдат по местата. Историята ще се промени.

Нито политиката, нито завоеванията, нито теориите, нито войните

някога ще променят историята. Те са само повторение, нещо, което го има, откакто свят светува. Историята ще се промени, когато овладеем Енергията на любовта, така както използваме енергията на вятъра, на морето, на атома.

– Смяташ ли, че двамата с теб можем да спасим света?

– Смятам, че има доста хора, които мислят по този начин. Ще ми помогнеш ли?

– Разбира се, стига да ми кажеш какво трябва да направя.

– Проблемът е в това, че и аз самата не знам.

Приятната пицария, която посещавам още от първото си идване в Париж, беше станала част от моята история: последния път отпразнувах в нея награждаването ми с ордена „Кавалер на изкуствата и литературата“, който ми бе връчен от Министерството на културата – макар и мнозина да смятаха, че някой по-скъп и по-елегантен ресторант би бил идеалното място за отбелязване на толкова важно събитие. Но Роберто, собственикът на пицарията, беше за мен нещо като талисман; винаги когато отивах в заведението му, се случваше нещо хубаво в моя живот.

– Бих могъл да започна с приятни неща, като например отзвук на *Време да раздираш, време да съшиваш*, или с противоречивите чувства, които предизвика у мен твоят театрален спектакъл.

– Не е театрален спектакъл, а среща – поправи ме той. – Разказваме истории и танцуваме, за да получим Енергията на любовта.

– Бих могъл да говоря за нещо банално, за да те предразположа. И двамата обаче знаем защо сме седнали тук.

– Тук сме заради жена ти – каза Михаил с предизвикателно изражение, типично за младежите на неговата възраст. В този момент изобщо не приличаше на срамежливото момче, появило се онази вечер на раздаването на автографи, нито пък на духовния водач от въпросната „среща“.

– Ти не се изрази точно. Тя ми е бивша жена. Ще ми се да те помоля за една услуга: да ме заведеш при нея. Искам тя да ми каже в очите причината, поради която си тръгна. Само тогава ще мога да се освободя от моя Захир. В противен случай няма да спра да мисля ден и нощ, ще изживявам нашата история стотици, хиляди пъти, опитвайки се да открия в кой миг точно съм сбъркал и пътищата ни са започнали да се раздалечат.

Той се засмя.

– Идеята да изживееш отново историята е чудесна, именно така се

променят нещата.

– Много добре, но предпочитам да оставим философските спорове настрана. Знам, че подобно на всички младежи и ти държиш в ръцете си точната формула, според която трябва да бъде поправен светът. Като всички младежи, и ти един ден ще стигнеш до моята възраст и ще видиш, че не е толкова лесно да се променят нещата. Така че е излишно да говорим сега. Би ли ми направил услугата, за която те моля?

– Искам преди това да те попитам нещо. Тя сбoguва ли се с теб?

– Не.

– Каза ли ти, че си отива?

– Нищо не каза. Но ти го знаеш.

– Мислиш ли, че жена като Естер би могла да напусне мъжа, с когото е живяла повече от десет години, без да говори с него и да му обясни причините?

– Именно това най-много ме смущава. Но какво точно имаш предвид?

Разговорът ни беше прекъснат от Роберто, който искаше да се осведоми какво ще ядем. Михаил си избра пица неаполитана, а аз помолих Роберто да избере вместо мен – моментът не беше подходящ да губя време в колебания какво да си поръчам. Единственото, което трябваше час по-скоро да се донесе на масата, беше бутилка червено вино. Роберто попита за марката, аз измърморих нещо и той разбра, че трябва да стои далеч от нас, да не ме пита повече за нищо по време на целия обяд, сам да взема нужните решения и да ми позволи да се съсредоточа върху разговора с младежа срещу мен.

Виното пристигна след половин минута. Напълних чашите.

– И с какво се занимава тя в момента?

– Наистина ли искаш да знаеш?

Отговаряше на въпроса ми с друг въпрос, което ме изнерви.

– Да, искам.

– Тъче килими. Освен това дава уроци по френски.

Килими! Жена ми (бившата ти жена, моля ти се, свикни с това!), която разполагаше с колкото си иска пари, която бе завършила журналистика, която говореше четири езика, сега бе принудена да преживява, тъчейки килими и давайки уроци на чужденци! Трябваше да се съдържа. Не можех да засегна чувството му за мъжка чест, макар и да смятах за срамен факта, че той не може да предостави на Естер това, което тя заслужава.

– Моля те, опитай се да разбереш как се чувствам вече цяла година.

Не представлявам никаква заплаха за вашата връзка, искам само да разговарям с нея два часа. Или час, все едно.

На Михаил като че ли му стана приятно от моите думи.

– Но ти не отговори на въпроса ми – каза той с усмивка. – Мислиш ли, че жена като Естер би напуснала мъжа на живота си, без поне да се сбогува с него, без да му обясни причината?

– Струва ми се, че не.

– Защо тогава твърдиш, че те е изоставила? Защо ми казваш „не представлявам никаква заплаха за вашата връзка“?

Смутих се. И в същото време у мен се появи някаква надежда, макар и да не знаех какво точно да очаквам и откъде.

– Искаш да кажеш, че...

– Точно така. Искам да кажа, че тя не те е изоставила, нито пък е изоставила мен. Просто е изчезнала: за известно време или до края на живота си, но и двамата трябва да се съобразим с това.

Сякаш в тази пицария изгря някаква светлина, която винаги съм свързвал с хубави спомени, с хубави истории. Отчаяно ми се прииска да повярвам в това, което казваше момчето, а Захирът пулсираше във всичко около мен.

– Знаеш ли къде е тя?

– Знам. Но уважавам мълчанието ѝ, въпреки че и на мен също ми липсва много. И аз съм объркан от цялата ситуация – Естер или е доволна, че е открила Всепоглъщащата любов, или очаква единият от нас да отиде при нея, или е срещнала друг мъж, или се е отрекла от света. Както и да е, ако решиш да отидеш при нея, не мога да ти попреча. Но мисля, че в твоя случай, пътувайки към нея, трябва да разбереш, че е необходимо да намериш не само тялото ѝ, но и душата ѝ.

Прииска ми се да се засмея. Да го прегърна. Или да го убия – емоциите се сменяха с впечатляваща бързина.

– Ти и тя...

– Дали съм спал с нея? Това не те засяга. Срещнах в Естер партньорката, която търсех, човека, който ми помогна да започна поверената ми мисия, ангела, отворил вратите, пътищата, пътеките, които ще ни позволят – ако такава е волята на Господарката – да върнем Енергията на любовта на тази земя. Ние с Естер изпълняваме една и съща мисия.

А за да те успокоя, ще ти кажа, че имам приятелка, русото момиче, което беше на сцената. Казва се Лукреция и е италианка.

– Истина ли е това, което казваш?

– В името на божествената енергия, кълна се, че казвам самата

истина.

Той извади от джоба си парче тъмен плат.

– Виждаш ли това? Платът всъщност е зелен, но изглежда черен заради съсирената кръв. Някакъв войник, преди да умре, помолил Естер да съблече ризата му, да я нареже на парчета и да ги раздаде на хора, които биха разбрали посланието на неговата смърт. Ти имаш ли такова парче плат?

– Естер никога не ми е споменавала за това.

– Когато тя срещне човек, който е в състояние да разбере посланието, му дава малко от кръвта на войника.

– Какво е това послание?

– След като тя не ти е дала такова парче плат, не бих могъл да ти кажа нищо повече по този въпрос, макар и тя да не е искала от мен да го пазя в тайна.

– Познаваш ли някой, който също има такова парче плат?

– Всички, които бяха на сцената. Заедно сме, защото Естер ни събра.

Трябваше да бъда предпазлив, да се сприятеля с него. Да направя инвестиция в Банката за услуги. А не да го плаша или да издавам безпокойството си. Трябваше да го разпитам за него самия, за работата му, за родината му, за която бе говорил с такава гордост. Трябваше да разбере дали това, което ми е казал, е истина, или намеренията му са други. Исках да разбира с абсолютна сигурност дали той все още поддържа връзка с Естер, или е изгубил следите ѝ. Въпреки че идваше от толкова далечно място, където ценностите може би бяха различни, знаех, че Банката за услуги е институция без граници, функционираща навсякъде по света.

От една страна, искаше ми се да вярвам в това, което той казваше. От друга, сърцето ми достатъчно беше страдало и кървяло в разстояние на хиляда и една нощи, през които стоях буден в очакване да чуя как Естер отключва вратата, влиза и безмълвно ляга до мен. Бях си обещал, че ако някой ден това се случи, няма да я разпитвам за нищо, а само ще я целуна, ще ѝ кажа „лека нощ, любов моя“ и на другия ден ще се събудим, хванати за ръце, сякаш този кошмар никога не се е случвал.

Роберто пристигна с пиците – като че ли воден от някакво шесто чувство, се бе появил точно в момента, когато исках да спечеля време, за да мисля.

Отново погледнах Михаил. Успокой се, обуздай сърцето си, иначе ще получиш инфаркт! Изпих цяла чаша вино на екс и забелязах, че и

той направи същото.

Защо ли беше нервен?

– Вярвам в това, което ми казваш. Имаме достатъчно време, за да разговаряме.

– Ти ще поискаш от мен да те заведа при нея.

Бе отгатнал намеренията ми и сега трябваше да започна отначало.

– Да, ще поискам. Ще се опитам да те убедя. Ще направя всичко възможно, за да успея. Но не бързам, имаме по една пица пред нас. Искам да науча нещо повече за теб.

Забелязах, че ръцете му треперят и той се опитва да се овладее.

– Аз имам мисия. До този момент все още не съм я изпълнил, но имам още доста дни пред себе си.

– Вероятно мога да ти помогна.

– Можеш да ми помогнеш. Всеки може да ми помогне, стига да помогне на Енергията на любовта да се разпръсне по света.

– Мога да направя и повече.

Не исках да му предлагам нищо повече, за да не си помисли, че се мъча да купя верността му. Трябваше да съм безкрайно предпазлив. Той можеше да казва истината, но можеше и да лъже, опитвайки се да се възползва от мъката ми...

– Познавам само един вид любовна енергия – продължих аз. – Чувството, което изпитвам към жената, която си тръгна... или по-скоро се отдалечи от мен и сега ме очаква. Ако мога да я срещна отново, ще бъда щастлив. А светът ще стане по-хубав, защото една душа ще бъде доволна.

Той погледна към тавана, после към масата, а аз позволих на млчанието да продължи колкото се може по-дълго.

– Чувам глас – каза той накрая, без да има смелостта да ме погледне.

Голямото предимство на един писател, който говори за духовното в книгите си, е, че винаги контактува с хора, които имат някаква дарба. Някои от тези дарби са действителни, други са измислени, някои от хората се опитват да се възползват от тях, други ме проверяват. Видял съм много изненадващи неща и не се съмнявам ни най-малко, че чудеса се случват, че всичко е възможно, че човек започва да преоткрива онова, което е забравил – вътрешната си сила.

Проблемът бе, че сега не беше най-подходящият момент да разговаряме на тази тема. Интересуваше ме единствено Захирът. Исках Захирът отново да започне да се нарича Естер.

– Михаил...

– Истинското ми име не е Михаил, а Олег.

– Олег...

– Михаил е името, което избрах, когато реших да възкръсна за живот. Името на архангела воин с огнения меч, който проправя път, за да може – как ги наричаш ти самият? – „воините на светлината“ да се срещнат. Това е моята мисия.

– Това е и моята мисия.

– Не искаш ли да говорим за Естер?

Как беше възможно? Той отново насочваше разговора към това, което ме интересуваше!

– Не се чувствам добре – добави и погледът му започна да угадва, блуждайки из ресторанта, сякаш мен ме нямаше. – Не искам да засягам този въпрос. Гласът...

Случваше се нещо странно, много странно. Докъде ли щеше да стигне, за да ме впечатли? Дали накрая щеше да поиска от мен, подобно на мнозина, да напиша книга за живота му и необикновените му способности?

Винаги когато съм си поставял ясна цел, съм бил готов на всичко, за да я постигна – в края на краищата именно за това пишех в книгите си, не можех да изневеря на собствените си думи. Сега също имах цел: да срещна още веднъж погледа на Захира. Михаил ми бе дал доста информация: не беше неин любовник, тя не ме бе изоставила, въпрос на време беше да я накарам да се върне при мен. Възможно бе срещата в пицарията да е някакъв фарс: един младеж, който няма средства за препитание, използва чуждата мъка, за да постигне това, към което се стреми.

Изпих още една чаша вино на екс, Михаил също.

Инстинктът ми ме караше да бъда предпазлив.

– Да, искам да говорим за Естер. Но искам също така да науча нещо повече за теб.

– Не е вярно. Искаш да ме спечелиш на твоя страна, да ме убедиш да направя нещо, което по принцип бях склонен да направя. Мъката обаче не ти позволява да виждаш ясно нещата: мислиш, че аз те лъжа, за да се възползвам от ситуацията.

Макар и Михаил да бе отгатнал съвсем точно мислите ми, говореше по-високо, отколкото позволява доброто възпитание. Хората се заобръщаха, за да видят какво става.

– Искаш да ме впечатлиш, без да знаеш, че книгите ти белязаха

живота ми, че от написаното в тях научих много. Мъката ти те е направила сляп, дребнав човек, обзет от една-единствена натрапчива мисъл: Захира. Приех поканата ти за този обяд не заради любовта ти към нея: не съм убеден, че я обичаш, може би чисто и просто е наранена гордостта ти. Дойдох тук, защото...

Говореше все по-високо; започна да върти очи във всички посоки, сякаш не можеше да се контролира.

– Светлините...

– Какво ти е?

– Тук съм заради нейната любов към теб!

– Добре ли си?

Роберто забеляза, че нещо не е наред. Приблужи се до масата ни усмихнат и сложи ръка на рамото на младежа.

– Както изглежда, пиците ми никак не ви харесват. Няма нужда да плащате, можете да тръгвате.

Наистина, най-добре беше да си тръгнем. Можехме да станем, да излезем и да избегнем тъжния спектакъл на човек, който се преструва, че вижда духове в една пицария само за да ме впечатли или да ме принуди да направя нещо – макар и да смятах все пак, че нещата бяха по-сериозни и в случая не се касаеше за театрално представление.

– Усещаш ли вятъра?

В този момент вече бях сигурен, че той не се преструва: напротив, полагаше големи усилия, за да се овладее, и започваше да се паникьосва повече от мен.

– Светлините, светлините се появяват! Моля те, изведи ме оттук!

Тялото му започна да се тресе от конвулсии. Вече не беше възможно да се скрие каквото и да било, хората от другите маси бяха станали.

– В Казах...

Не успя да довърши изречението. Блъсна масата, разхвърчаха се пици, чаши, прибори, уцелвайки седналите близо до нас. Изражението на лицето му коренно се промени, тялото му трепереше, а очите му се въртяха в орбитите си. Отметна рязко главата си назад, при което чух изпукване на кости. От една маса стана някакъв мъж. Роберто успя да хване Михаил, преди той да падне на земята, а през това време мъжът взе една лъжица от пода и я напъха в устата му. Сцената едва ли продължи повече от няколко секунди, но на мен ми се стори цяла вечност. Представях си как жадните за сензации списания ще пишат за прочутия писател (евентуален претендент за голяма литературна награда въпреки критиката срещу него), който е предизвикал спиритически сеанс в една

пицария само за да привлече внимание върху новата си книга. Параноята ми не спря дотук: после щяха да открият, че въпросният медиум е същият мъж, изчезнал заедно с жена му. Всичко щеше да започне отново и този път нямаше да имам смелостта и енергията пак да понеса същото изпитание.

На съседните маси седяха, разбира се, и мои познати, но дали някой от тях ми беше истински приятел? Дали щяха да запазят мълчание по повод видяното?

Тялото на Михаил спря да трепери и той се отпусна. Роберто го придържаше седнал на стола. Непознатият мъж измери пулса му, отвори клепаците му и се обърна към мен.

– Сигурно не му се случва за пръв път. Откога го познавате?

– Открай време идват тук – отвърна Роберто, виждайки, че не съм в състояние да реагирам. – Но на този тук му се случва за пръв път на обществено място, макар и да съм имал подобни случаи в ресторанта си.

– Забелязах – отвърна мъжът. – Не се поддадохте на паниката.

Репликата бе адресирана към мен, сигурно бях пребледнял. Мъжът се върна на масата си, а Роберто се опита да ме успокои:

– Той е лекар на една много известна актриса. Мисля, че по-скоро ти се нуждаеш от медицинска помощ, отколкото гостът ти.

Михаил – или Олег, независимо как се казваше човекът пред мен – отвори очи. Огледа се и вместо да се засрами, се усмихна притеснено.

– Извинявай – каза той. – Опитях се да запазя контрол над себе си.

Чудех се как да се измъкна от положението. Роберто отново ми дойде на помощ.

– Не се безпокойте. Нашият писател има достатъчно пари, така че ще плати счупените чинии.

После се обърна към мен:

– Епилепсия. Това е само епилептичен припадък, нищо повече.

Излязохме от ресторанта и Михаил веднага спря едно такси.

– Но ние така и не разговаряхме! Къде отиваш?

– Сега не съм в състояние да говоря. А и ти знаеш къде да ме намериш.

Съществуват два свята: този, за който мечтаем, и действителният свят.

В света, за който мечтаех, Михаил бе казал истината, а случилото се беше просто един труден момент в живота ми, недоразумение, което не е чуждо на нито една интимна връзка. Естер ме чакаше търпеливо,

надавайки се аз да съм открил къде сме сгрешили в нашия брак, и ако вината беше у нея, тя щеше да ми се извини и отново да заживеем заедно.

В света, за който мечтаех, Михаил и аз разговаряхме спокойно, излизахме от пицарията, вземахме такси, натискахме звънеца на вратата, зад която моята бивша жена (или жена? Сега съмнението беше в обратна посока) сутрин тъчеше килими, следобед даваше уроци по френски, а нощем спеше сама, очаквайки като мен да чуе звънеца, мъжът ѝ да влезе с букет цветя и да я заведе да пият горещ шоколад в един хотел близо до „Шан-з-Елизе“.

В действителния свят всяка среща с Михаил щеше да бъде свързана с напрежение – от страх да не се повтори това, което се случи в пицарията. Всичко, което той ми бе казал, е било плод на въображението му, в действителност и той не знае къде живее в момента Естер. В действителния живот сега беше 11:45 сутринта, а аз се намирах на Гар дю Нор в очакване на влака от Страсбург, за да посрещна известен американски актьор и продуцент, въодушевен от идеята да направи филм по една от книгите ми.

До този момент винаги когато са ми предлагали да направят филмова адаптация по мой роман, отговорът ми неизменно е бил : „Това не представлява интерес за мен.“ Вярвам, че всеки човек, четейки някаква книга, режисира свой собствен филм в главата си, придава точно определени лица на персонажите, издига декори, чува гласовете им, долавя миризми. И затова, когато този човек отиде да гледа филм по роман, който му е харесал, винаги излиза от салона с усещането, че е бил излъган, и винаги си казва: „Книгата е по-хубава от филма.“ Този път обаче литературната ми агентка бе настоявала много. Твърдеше, че въпросният актьор и продуцент бил „от нашия отбор“, възнамерявал да направи нещо съвсем различно от това, което досега са ни предлагали. Срещата беше уговорена преди два месеца, днес трябваше да вечеряме заедно, да обсъдим подробностите и да разберем дали гледните ни точки са сходни.

През последните две седмици обаче се налагаше непрестанно да променям програмата си: днес беше четвъртък и аз трябваше да отида в един арменски ресторант, където да се срещна с младеж, болен от епилепсия, който ме уверяваше, че чува гласове, но беше единственият човек, който знаеше местонахождението на Захир. Изтълкувах съпадението като знак, че не трябва да продавам авторските права върху книгата си, и се опитах да анулирам срещата с актьора. Той обаче

настояваше: каза ми, че бихме могли да заменим вечерята с обяд на другия ден. „Едва ли някой ще се натъжи, ако му се наложи една вечер да остане сам в Париж“, бе неговият коментар, на който така и не можах да възразя.

В света, за който мечтаех, Естер все още беше моя спътница в живота и любовта ѝ ми даваше сили да вървя напред, да изследвам собствените си граници.

В действителния свят тя се беше превърнала в натрапчива идея, изсмукваща цялата ми енергия, изпълваща цялото пространство, принуждаваща ме да полагам огромни усилия, за да продължавам да живея, да работя, да се срещам с продуценти, да давам интервюта.

Възможно ли бе да са изминали две години, а аз още да не съм я забравил? Не издържах повече да мисля за това, да анализирам всички възможности, да се опитвам да избягам, да се примирявам, да пиша книги, да практикувам йога, да се занимавам с благотворителност, да се виждам с приятели, да ухажвам жени, да излизам на вечери, да ходя на кино (като избягвах, разбира се, литературните адаптации и търсех сценарии, написани за големия екран), на театър, на балет, на футболни мачове. Въпреки това Захирът винаги печелеше битката, винаги присъстваше, винаги ме караше да си мисля „как бих искал тя да е тук с мен“.

Погледнах часовника на гарата – оставаха още петнайсет минути. Във въображаемия свят Михаил ми беше съюзник. В действителния свят нямах конкретно доказателство освен огромното ми желание да вярвам в това, което ми казва; следователно той можеше да е скрит враг.

Отново започнах да си задавам същите въпроси: защо Естер не ми каза нищо? Заради въпроса на Ханс ли замина? Дали не беше решила да спасява света, както ми бе намекнала по време на разговора ни за любовта и войната, и не се опитваше да ме „подработи“, за да я последвам в тази нейна мисия?

Погледът ми беше втренчен в релсите. Приличаха на нас двамата с Естер, вървящи един до друг, без никога да можем да се докоснем отново. Две съдби, които...

Релси.

На какво ли разстояние се намираха една от друга?

За да забравя за Захира, се приближих до единия от двамата служители, застанали на перона.

– Раздалечени са на 143,5 сантиметра, или 4 фута и 8,5 инча – отвърна той.

Имаше вид на човек, доволен от живота, горд с професията си, и

изобщо не отговаряше на фикс-идеята на Естер, че дълбоко в душата си всеки от нас крие някаква голяма тъга.

Отговорът му обаче изглеждаше съвсем безсмислен: защо точно 143,5 сантиметра или 4 фута и 8,5 инча?

Пълен абсурд. Логично би било разстоянието да е 150 сантиметра или 5 фута. Някакво кръгло число, за да може на производителите на вагони и на служителите от железниците да им е лесно да го помнят.

– И защо е точно толкова? – обърнах се аз отново към чиновника.

– Защото такава е и разстоянието между колелетата на вагоните.

– Но нали колелетата на вагоните са на толкова разстояние именно заради релсите?

– Вие смятате, че съм длъжен да знам всичко за влаковете само защото работя на тази гара? Нещата са такива, защото са такива!

Той вече не беше онзи щастлив човек, доволен от работата си; беше в състояние да отговори на един въпрос, но нищо повече. Помолих за извинение и през останалото време продължих да гледам релсите, усещайки интуитивно, че те искат да ми кажат нещо.

Колкото и странно да изглежда, релсите като че ли искаха да кажат нещо за моя брак – както и за всички бракове.

Актьорът пристигна – беше по-симпатичен, отколкото очаквах, въпреки голямата си популярност. Настаних го в любимия си хотел и се прибрах въщи. За моя изненада там ме чакаше Мари: поради лошото време снимките за филма й били отложени за другата седмица.

– Предполагам, че днес ще отидеш в ресторанта, понеже е четвъртък.

– Искаш ли да дойдеш и ти?

– Да. Ще дойда с теб. Освен ако не предпочиташ да отидеш сам.

– Предпочитам.

– Въпреки това смятам да дойда. Още не се е родил мъжът, който ще контролира действията ми.

– Знаеш ли защо разстоянието между релсите на влаковете е 143,5 сантиметра?

– Не, но мога да се опитам да разбера чрез интернет. Важно ли е?

– Много.

– Нека засега да оставим настрана релсите. Току-що разговарях с едни приятели, които са твои почитатели. Смятат, че човекът, който е написал книги като *Време да раздираш*, *време да съшиваш*, историята за пастирчето, както и за поклонението по пътя до Сантяго, е мъдрец и има

отговори на всички въпроси.

– Което изобщо не е вярно, както знаеш.

– А кое е вярно тогава? Как така говориш на читателите си за неща, които са ти непознати?

– Не са ми непознати. Всичко, което съм написал в тях, е част от душата ми, уроци, които съм научил през живота си и които се опитвам да приложа и върху себе си. Аз съм читател на собствените си книги. Те ми разкриват нещо, което съм знаел, но не съм осъзнавал.

– А читателят?

– Мисля, че и с него е същото. Книгата – както и някой филм, мелодия, градина, гледка от планината – разкрива нещо. А да разкриеш означава да махнеш един воал и да сложиш друг. Да свалиш воала от нещо, което вече съществува, не е същото като да се опитваш да разкриеш на други тайната как да живеят по-добре.

В момента, както и на теб ти е известно, страдам от любов. Това може да не е нищо друго освен слизане в ада, но може да бъде и разкритие. Едва когато написах *Време да раздираш, време да съшиваш*, си дадох сметка за способността си да обичам. Научих това, докато вкарвах в компютъра думи и изречения.

– А духовната страна? Онова, което сякаш присъства на всяка страница от книгите ти?

– Започва да ми харесва идеята да дойдеш с мен тази вечер в арменския ресторант, защото ще откриеш, по-точно ще осъзнаеш три важни неща. Първо: в мига, когато човек реши да застане срещу даден проблем, си дава сметка, че е много по-силен, отколкото си е мислил. Второ: цялата енергия, цялата мъдрост извира от един и същ неизвестен източник, който обикновено наричаме Бог. Това, което се опитвам да направя, откакто започнах да следвам пътя си, е да прославям тази енергия, да се свързвам с нея всеки ден, да се оставя на знаците да ме водят, да се уча, докато правя – а не докато възнамерявам да направя – нещо. Трето: никой не е сам в нещастията си, винаги има още някой, който мисли, радва се или страда по същия начин, и това ни дава сили да се справим с предизвикателството, изникнало пред нас.

– А това включва ли и любовното страдание?

– Включва всичко. След като страданието е тук, по-добре е да го приемеш, тъй като то няма да си отиде само защото ти се преструваш, че не съществува. Ако си радостен, добре е да приемеш и радостта, макар и с опасението, че някой ден тя ще изчезне. Има хора, за които животът е единствено саможертва и отказ. Има хора, които се чувстват

част от човечеството само когато са „щастливи“. Но защо ме питаш за тези неща?

– Защото съм влюбена и се страхувам, че ще страдам.

– Не се страхувай. Единственият начин да избегнеш страданието е да се откажеш от любовта.

– Знам, че Естер е тук. Освен за епилептичния припадък на момчето ти нищо друго не ми каза за срещата ви в пицарията. Това е лош знак за мен, но сигурно е добър знак за теб.

– За мен също може да е лош знак.

– Знаеш ли какво искам да те попитам? Бих желала да разбера дали ме обичаш така, както аз те обичам. Но не смея. Защо постоянно съм недоволстворена от връзките си с мъжете?

Защото смятам, че постоянно трябва да имам връзка с някого – и това ме задължава да бъда необикновена, интелигентна, чувствителна, изключителна. Желанието да съблазнявам ме кара да дам най-доброто от себе си, което ми помага. А и ми е много трудно да живея сама. Не знам обаче дали това е най-добрият избор.

– Искаш да знаеш дали съм способен да обичам една жена дори и след като тя ме е напуснала, без да ми даде каквито и да било обяснения?

– Прочетох книгата ти. Знам, че си способен на това.

– Искаш да ме попиташ дали въпреки любовта ми към Естер съм способен да обичам и теб?

– Не бих се осмелила да те попитам подобно нещо, защото отговорът ти може да разбие живота ми.

– Искаш да знаеш дали в сърцето на един мъж или една жена може да има място за повече от един човек?

– Да, бих искала да ми отговориш на този въпрос, понеже той не е така директен както предишният.

– Мисля, че има. Освен ако някой от тях не се превърне в...

– В Захир. Но аз ще се боря за теб, мисля, че си струва. Един мъж, който е в състояние да обича една жена така, както ти обичаш Естер, заслужава моето уважение и усилията ми.

А сега, за да ти покажа колко много искам да си до мен, колко важно място заемаш в живота ми, ще направя това, за което ме помоли, колкото и абсурдно да ми се струва: ще разбера защо разстоянието между релсите на влака е точно 4 фута и 8,5 инча.

Собственикът на арменския ресторант бе направил това, за което бе

споменал миналата седмица: сега беше зает не само салонът в дъното, но и целият ресторант. Мари наблюдаваше хората с интерес и от време на време отбелязваше колко са различни.

– Как е възможно да водят деца на подобно събитие? Това е абсурдно!

– Може би няма на кого да ги оставят.

Точно в девет часа шестимата актьори – двамата музиканти с ориенталските дрехи и четиримата младежи с белите блузи и набраните поли – излязоха на сцената. Сервитьорите спряха да обслужват масите и хората замлъкнаха.

– В монголския мит за сътворението на света се срещат кошутата и дивото куче – каза Михаил с глас, който отново бе променен. – Две същества, които по природа са различни: в реалния свят дивото куче ще убие кошутата, за да се нахрани. В монголския мит обаче и двамата разбират, че всеки един се нуждае от качествата на другия, за да оцелее в една враждебна среда, и двамата трябва да се съюзят.

Но преди това те трябва да се научат да обичат. А за да обичат, трябва да престанат да бъдат такива, каквито са, в противен случай никога няма да могат да живеят заедно. С времето дивото куче започва да приема факта, че неговият инстинкт, до този момент винаги насочен към борбата за оцеляване, сега служи на по-висша цел: да срещне някого, с когото да изгради отново света.

Михаил направи пауза.

– Когато танцуваме, се въртим около същата Енергия, която се издига до Господарката и се връща заедно с цялата нейна сила пак при нас, така както водата се изпарява от реките, превръща се в облак и се връща на земята под формата на дъжд. Днес ще ви разкажа една история за кръга на любовта.

Веднъж някакъв селянин почукал силно на вратата на един манастир. Когато вратарят отворил, той му подал прекрасен грозд.

– Отче, това е най-хубавият грозд от моето лозе. Дойдох да го подаря.

– Благодаря ти! Веднага ще го занеса на игумена, той ще се зарадва на подаръка.

– Но аз го донесох за теб!

– За мен? Но аз не заслужавам такъв красив дар на природата.

– Винаги когато съм чукал на тази врата, ти си ми отварял. Когато имах нужда от помощ, понеже реколтата ми беше съсипана от сушата, ти всеки ден ми даваше парче хляб и чаша вино. Искам този грозд да ти

даде малко от любовта на слънцето, от красотата на дъжда и от Божието чудо.

Вратарят сложил грозда пред себе си и цяла сутрин му се възхищавал, защото той наистина бил красив. Поради това решил да занесе подаръка на игумена, който винаги го беше насърчавал с мъдри думи.

Игуменът се зарадвал на грозда, но се сетил, че един от монасите в манастира е болен, и си помислил: „Ще му занеса грозда. Кой знае, може пък това да внесе радост в живота му.“

Гроздът обаче не останал дълго време в килията на болния монах, който на свой ред си рекъл: „Готвачът се грижи за мен, носи ми най-хубавото, което има за ядене. Сигурен съм, че много ще се зарадва на гроздето.“ И когато готвачът се появил на обяд, носейки храната на болния монах, той му подал грозда.

– За тебе е. Ти винаги си в контакт с продуктите, които природата ни дарява, и най-добре знаеш какво да направиш от това Божие творение.

Готвачът бил очарован от красивия грозд и го показал на помощника си. Гроздът бил толкова съвършен, че никой не можел да го оцени по-добре от клисаря, който пазел дарохранилницата и когото мнозина от монасите в манастира смятали за свят човек.

Клисарят на свой ред подарил грозда на най-младия послушник, за да му покаже Божията намеса и в най-дребните неща от Сътворението. Когато послушникът поел грозда в ръце, сърцето му се изпълнило с неземно блаженство, тъй като никога не бил виждал толкова красив грозд. Сетил се за деня, в който за пръв път дошъл в манастира, и за монаха, който му отворил вратата; именно този жест му позволил днес да е сред общност от хора, умеещи да ценят чудесата.

И тъй, малко преди да се свечери, той занесъл грозда на вратаря.

– Заповядай, да ти е сладко! Прекарваш по-голямата част от времето сам тук, гроздето ще те освежи.

Вратарят разбрал, че този дар наистина е бил предназначен за него, с наслада изял зрънцата му и заспал щастлив. По този начин кръгът бил затворен; кръгът от щастие и радост, който винаги се образува около човека, осъществил контакт с Енергията на любовта.

Жената, която се казваше Алма, разтърси дайрето.

– Всеки четвъртък ние чуваме по една история за любов и разказваме истории за липсата на любов. Когато видим това, което е на повърхността, постепенно ще разберем какво има под нея: нашите навици, ценностите ни. И когато успеем да проникнем под този слой, ще бъдем в

състояние да открием себе си. Кой ще започне?

Вдигнаха се много ръце, включително и моята – за изненада на Мари. Отново стана шумно, хората се раздвижиха. Михаил посочи една красива висока жена със сини очи.

– Миналата седмица отидох на гости у един приятел, който живее сам в планината, близо до границата. Той е човек, който цени земните удоволствия и неведнъж е твърдял, че мъдростта, която някои претендират, че притежават, се дължи именно на факта, че са се наслаждавали на всеки един момент от живота си.

Още от самото начало тази идея никак не се хареса на мъжа ми: той го познаваше добре и знаеше, че любимото му занимание е да ходи на лов за птици и да съблазнява жени. Аз обаче трябваше да разговарям с нашия приятел, изживявах труден момент и само той можеше да ми помогне. Мъжът ми предложи да се консултирам с психолог, да предприема някакво пътуване, започнахме да спорим, скарахме се, но въпреки целия този натиск аз все пак отидох при нашия приятел. Той дойде да ме посрещне на летището, следобеда разговаряхме, вечеряхме, пихме, пак разговаряхме и аз си легнах. На другия ден, след като се наспах, се разходихме из областта и той ме закара до летището.

Щом пристигнах въщи, заваляха въпроси. Сам ли е бил? Да. Не е ли била там някоя негова любовница? Не. Пихте ли? Пихме. Защо не искаш да говорим за това? Но аз говоря точно за това! Били сте сами в една къща с изглед към планината, в доста романтична обстановка, не е ли така? Да, така е. И не сте правили нищо друго, освен да разговаряте? Нищо друго. Смяташ ли, че ти вярвам? Защо да не ми вярваш? Защото това противоречи на човешката природа – когато един мъж и една жена са заедно, пият заедно, говорят за интимни неща, накрая се озовават в леглото!

Съгласна съм с мъжа си. Противоречи на онова, на което са ни учили. Той никога няма да повярва на историята, която разказах, а тя е самата истина. Оттогава животът ни се превърна в ад. Може би нещата ще се оправят, но страданието е излишно, страданието заради това, което са нито обстоятелствата го позволят, те се озовават в леглото.

Ръкопляскания. Хората отново запалиха цигари. Чу се звън на бутилки и чаши.

– Какво е това? – попита ме тихо Мари. – Групова терапия на семейни двойки?

– Това е част от „срещата“. Никой не казва кое е правилно, кое е грешно, само разказват истории.

– Но защо го правят публично, по този неуважителен начин, пред хора, които пият и пушат?

– Може би защото е по-несериозно. А щом е по-несериозно, значи е по-лесно. А щом е по-лесно, защо тогава да не го правят по този начин?

– По-лесно? Сред непознати, които утре могат да разкажат тази история на мъжа й?

Междувременно бе започнал да говори някой друг и аз не успях да кажа на Мари, че това няма никакво значение: всички се бяха събрали тук, за да говорят за безразличие, маскирано като любов.

– Аз съм съпругът на жената, която разказа историята – представи се един господин, който беше с около двайсет години по-възрастен от красивата руса жена. – Всичко, което тя каза, е вярно. Ала има нещо, което тя не знае и което аз не посмях да й кажа. Ще го направя сега.

Когато тя отиде в планината, не можах да мигна цяла нощ и започнах да си представям с подробности какво се случва в момента. Тя пристига, камината е запалена, съблича си палтото, съблича си пуловера, под тънката си блуза не носи сутиен. Той може съвсем ясно да види очертанията на гърдите й.

Тя се преструва, че не забелязва погледа му. Казва му, че ще отиде до кухнята, за да вземе нова бутилка шампанско. Носи много тесни дънки, върви бавно и дори без да се обръща, знае, че той я оглежда от глава до пети. Връща се, говорят за много лични неща и това предизвиква у тях чувство на съучастничество.

Изчерпват темата, заради която тя е отишла. звъни мобилният й телефон – аз съм, питам дали всичко е наред. Тя се доближава до него, допира телефона до ухото му, двамата слушат онова, което казвам, думите ми са деликатни, защото знам, че е късно да упражнявам какъвто и да било натиск, най-добре е да се преструвам, че не се тревожа, съветвам я да се възползва, че е в планината, защото на следващия ден трябва да се връща в Париж, да се грижи за децата, да пазарува.

Прекратявам разговора, знаейки, че той го е чул. Сега двамата – които преди са седели на различни канапета – са седнали един до друг.

В този момент спрях да си представям какво се случва в планината. Станах, отидох до стаята на децата, след това се приближих до прозореца, погледнах Париж и знаете ли какво забелязах? Че тази мисъл ме е възбудила. И то много. Мисълта, че в момента жена ми може би целува друг мъж и прави секс с него.

Почувствах се ужасно. Как е възможно да се възбудя от подобно нещо? На следващия ден разговарях с двама приятели; не им казах,

разбира се, че става въпрос за мен самия, но ги попитах дали някога им е действал еротично погледът на друг мъж в деколтето на жена им по време на някоя вечеря. Нито един не отговори на въпроса ми – защото е табу. И двамата обаче казаха, че е много хубаво да знаеш, че жена ти е желана от друг мъж: не отидоха по-далеч. Дали това не е някаква тайна фантазия, скрита в сърцето на всеки мъж? Не знам. Последната седмица от семейния ни живот беше ад, защото не мога да разбера онова, което почувствах. И понеже не мога да го разбера, обвинявам жена си, че е предизвикала нещо в мен, което разруши равновесието в моя свят.

Този път бяха запалени много цигари, но нямаше ръкопляскания. Сякаш темата продължаваше да бъде табу, дори и тук.

Докато държах ръката си вдигната, се питах дали съм с господина, който току-що бе говорил. Да, съгласен съм: представял съм си подобни неща с Естер и войниците на бойното поле, но не смеех да го призная дори пред себе си.

Михаил погледна към мен и кимна. Не знам как станах, как погледнах аудиторията, шокирана от историята на мъжа, който се възбужда при мисълта, че жена му е обладана от друг мъж. Сякаш никой не ми обръщаше внимание и това ми помогна да започна.

– Извинявам се, че няма да бъде толкова пряк, колкото говорилите преди мен, но искам да кажа нещо. Днес бях на една гара и открих, че разстоянието, което дели релсите, е 143,5 сантиметра, или 4 фута и 8,5 инча. Защо такава абсурдна мярка? Помолих приятелката си да открие причината и ето какъв е резултатът:

В началото, когато са правили първите вагони, са използвали същите метални части, които са служели за производството на дилижанси.

А защо разстоянието между колелетата на дилижансите е било именно такава? Защото старите пътища са били направени за тази мярка и само такива дилижанси са могли да се движат по тях.

Кой е решил, че пътищата трябва да имат точно тези размери? И тук се налага да се върнем в далечното минало: римляните, първите големи строители на пътища, са решили да бъде така. Поради каква причина? Бойните колесници са били теглени от два коня – и наистина, ако поставим едно до друго две расови животни, каквито са използвали навремето, ще видим, че заемат 143,5 сантиметра.

И тъй, оказва се, че разстоянието между релсите, използвани от нашите високоскоростни влакове, е било определено от римляните. Когато имигрантите в САЩ започнали да строят железопътни линии, не попитали дали няма да е по-добре да променят разстоянието, а

продължили по същия модел. Това се отразило дори върху космическите совалки: американските инженери смятали, че резервоарите за гориво трябвало да бъдат по-широки, но тъй като последните били произвеждани в Юта, налагало се да бъдат превозвани до Космическия център във Флорида и нямало да могат да минат през тунелите. В крайна сметка трябвало да се примирят с мярката, която римляните смятали за идеална.

Сигурно ще ме попитате какво общо има всичко това с брака.

Направих пауза. Част от присъстващите ни най-малко не се заинтересуваха от влаковите релси и разговаряха помежду си. Други обаче ме слушаха с голямо внимание – между тях бяха Мари и Михаил.

– Това има много общо с брака и с двата разказа, които току-що чухме. В даден момент от историята на човечеството се появил някой и казал: след като се ожените, трябва да останете непроменени до края на живота си. Ще вървите един до друг като две релси, спазвайки точното разстояние. Ако единият от вас понякога иска да бъде малко по-далеч или малко по-близо, ще е против правилата. Правилата казват: бъдете разумни, мислете за бъдещето, за децата. Повече нямате право да се променяте, трябва да бъдете като релсите: те са на едно и също разстояние една от друга на началната гара, по средата на пътя и на крайната гара. Не позволявайте на любовта да се променя, тя не бива нито да расте в началото, нито да намалява по средата – много е рисковано. С други думи, след като премине ентузиазмът от първите години, запазете едно и също разстояние помежду си, една и съща здравина, една и съща функционалност. По вас върви влакът на оцеляването на човешкия род, който трябва да стигне в бъдещето: децата ви ще са щастливи само ако си останете такива, каквито сте били открай време – на 143,5 сантиметра разстояние един от друг. Ако не сте съгласни с това, че никога няма да се променяте, помислете за тях, за децата, които сте създали.

Помислете за съседите. Покажете им, че сте щастливи, яжте барбекю в неделя, гледайте телевизия, бъдете част от общността. Помислете за обществото: обличайте се по начин, който да показва на всички, че между вас има хармония. Не поглеждайте настрана, защото някой също може да ви погледне, а това е изкушение, може да доведе до развод, кризи, депресия.

Усмихвайте се на снимките. Слагайте снимките в хола, за да ги виждат всички. Косете моравата, спортувайте – най-вече спортувайте, за да останете непроменени във времето. А когато видите, че спортът вече не ви помага, направете си пластична операция. Но никога не

забравяйте: в определен момент тези правила са били наложени и вие трябва да ги спазвате. Кой е наложил тези правила? Няма значение, никога не задавайте подобни въпроси, защото правилата ще продължават да са в сила вечно, дори да не сте съгласни с тях.

Седнах. Някои изръкопляскаха ентузиазирано, други приеха думите ми с безразличие и аз така и не разбрах дали не бях отишъл твърде далеч. Мари ме гледаше със смесица от възхищение и изненада.

Жената на сцената отново разгърси дайретото.

Казах на Мари да ме изчака, тъй като исках да изпуша една цигара навън.

– Сега ще танцуват в името на любовта, на Господарката.

– Но ти можеш да пушиш и вътре.

– Имам нужда да остана сам.

Въпреки че беше началото на пролетта, все още беше много студено, но имах нужда от чист въздух. Защо разказах цялата тази история? Моят брак с Естер никога не е бил такъв, какъвто го описах: две релси, винаги една до друга, винаги подравнени, праволинейни, безупречни. Имали сме хубави и лоши моменти, случвало се е доста пъти единият да заплаши другия, че ще си тръгне завинаги, но въпреки това продължавахме да сме заедно.

Допреди две години.

Или до момента, в който тя започна да се опитва да разбере защо е нещастна.

Никой не трябва да се пита защо е нещастен. Този въпрос носи в себе си вируса на тоталното разрушение. Ако се запитаме, ще поискаме да открием кое ни прави щастливи. И ако това, което ни прави щастливи, е различно от начина, по който живеем в момента, или извършваме някаква безвъзвратна промяна, или ставаме още по-нещастни.

В момента се намирах точно в такава ситуация: имах приятелка с неповторима индивидуалност, работата ми отново потръгна и имаше голяма вероятност с времето нещата да се урівновесят. Най-добре ще е да се примиря. Да приема каквото ми предлага животът, да не следвам примера на Естер, да не обръщам внимание на това, което се чете в очите на хората, да си спомня думите на Мари, да започна нов живот заедно с нея.

Не, не мога да мисля по този начин. Ако реагирам така, както хората очакват, ще стана техен роб. Нужно е да имаш огромна доза самоконтрол, за да не позволиш това да се случи, защото човек е склонен винаги да действа така, че да се хареса на някого – особено на самия себе си.

Ала ако го направя, ще изгубя не само Естер, но и Мари, работата си, бъдещето си, самоуважението и всичко, което съм казал и написал.

Видях, че хората започват да си тръгват, и влязох в ресторанта. Появи се Михаил, който вече се беше преоблякъл.

– Онова, което се случи в пицарията...

– Не се притеснявай – отвърнах аз. – Хайде да се разходим по бреговете на Сена.

Мари ме разбра и каза, че тази вечер трябва да си легне рано. Помогнаме шофьора на таксито да спре до моста срещу Айфеловата кула – така щях да мога да се прибера пеша вкъщи – и Мари продължи сама. Прииска ми се да попитам Михаил къде живее, но реших, че въпросът ми може да бъде изтълкуван като опит да проверя със собствените си очи дали Естер не е при него.

По пътя Мари настоятелно разпитваше Михаил какво означава „срещата“, а той отговаряше едно и също: начин да си възвърнем любовта. Добави още, че е харесал моята история за релсите на влака.

– Точно така се е изгубила любовта – каза той. – Когато сме започнали да определяме стриктно правилата, от които зависи тя да се прояви.

– И кога е станало това? – попита Мари.

– Не знам. Ала знам, че е възможно да направим така, че тази Енергия да се върне. Знам, понеже когато танцувам или когато чувам гласа, Любовта разговаря с мен.

Мари не знаеше какво означава „да чуваш гласа“, но вече бяхме стигнали до моста. Слязохме от таксито и тръгнахме в студената нощ из Париж.

– Знам, че си се изплашил от видяното. Най-голямата опасност е, че мога да си глътна езика и да се задуша. Собственикът на ресторанта обаче знаеше как да постъпи, сигурно и преди в пицарията му се е случвало подобно нещо. Не е чак толкова рядко явление. Диагнозата му обаче е погрешна: не съм епилептик. Това се дължи на контакта с Енергията.

Разбира се, че беше епилептик, но нямаше смисъл да му противореча. Опитвах се да се държа нормално. Трябваше да овладее положението. Бях изненадан колко лесно се съгласи този път Михаил да се срещнем.

– Нуждая се от теб. Ти трябва да напишеш нещо за значението на любовта – каза той.

– Всички знаят какво е значението на любовта. Почти всички книги

са на тази тема.

– Тогава ще формулирам по друг начин молбата си: трябва да пишеш нещо за Новия ренесанс.

– Какъв е този Нов ренесанс?

– Период, подобен на този в Италия през петнайсети и шестнайсети век, когато гении като Еразъм, Леонардо да Винчи, Микеланджело пресатават да се съобразяват с ограниченията на настоящето, с условностите на епохата и се обръщат към миналото. Както е станало тогава, така и ние сега прибягваме до магическия език, алхимията, идеята за Богинята майка, свободата да правим това, в което вярваме, а не това, което Църквата или правителството изискват от нас. Така както е станало във Флоренция през 1500 година, така и ние преоткриваме факта, че миналото съдържа отговорите за бъдещето ни.

Да вземем историята за влака, която ти разказа: за колко ли много други неща се подчиняваме на модели, които не разбираме? И тъй като хората четат твоите творби, не би ли могъл да засегнеш тази тема?

– Никога не съм преговарял относно съдържанието на книгите си – отвърнах аз, спомняйки си, че трябва да запазя самоуважение. – Ако сюжетът е интересен, ако е в душата ми, ако корабът, наречен Слово, ме отведе до този остров, може и да напиша такава книга. Но това няма нищо общо с търсенето на Естер.

– Знам и не налагам никакви условия. Само ти предлагам да помислиш върху нещо, което смятам за важно.

– Тя спомена ли ти за Банката за услуги?

– Да. Но случаят няма нищо общо с Банката за услуги. Става дума за мисия, която не мога да изпълня сам.

– Това, което вършиш в арменския ресторант, то ли е твоята мисия?

– То е само малка част от нея. В петък правим същото с просяците. А в сряда работим с новите номади.

Нови номади? По-добре да не го прекъсвам точно сега. Младежът, който разговаряше с мен в момента, нямаше нищо общо с арогантния Михаил от пицарията, с харизматичния Михаил от ресторанта, с неуверения Михаил от вечерта с автографите. Беше нормален човек, събеседник, с когото ти е приятно да завършиш вечерта, разговаряйки за световните проблеми.

– Мога да пиша единствено за това, което наистина е трогнало душата ми – повторих аз.

– Искаш ли да дойдеш с нас и да разговаряш с просяците?

Спомних си за думите на Естер и за престорената тъга в очите на

онези, които би трябвало да са най-окаяните същества на света.

– Нека да си помисля.

Наближавахме Лувъра, но Михаил спря, наведе се над каменната стена покрай реката и двамата се загледахме в минаващите корабчета с техните прожектори, заслепяващи очите ни.

– Погледни какво правят – казах аз, опитвайки се да подхвана каквато и да било тема от страх той да не се отегчи и да не реши да се прибере вкъщи. – Гледат това, което осветяват прожекторите. Когато се приберат у дома си, ще кажат, че познават Париж. Утре ще отидат да видят Мона Лиза и ще разказват, че са посетили Лувъра. Не познават Париж, нито пък са разгледали Лувъра – разхождали са се с корабче и са видели една картина, една-единствена картина. Каква е разликата между това да гледаш порнографски филм и да правиш секс? Същата като между това да разгледаш един град и да се опиташ да разбереш какво се случва в него, да обикаляш кафенетата му, да се разхождаш по улици, които не фигурират в туристическите справочници, да се изгубиш, за да преоткриеш себе си.

– Възхищавам се на самообладанието ти. Говориш за корабчетата по Сена, а всъщност изчакваш подходящ момент, за да ми зададеш въпроса, който те доведе при мен. Не се притеснявай, питай открито за това, което искаш да знаеш.

Тонът му изобщо не беше агресивен и реших да продължа напред.

– Къде е Естер?

– Физически много далеч, в Централна Азия. Ала духовно е много близо, усмивката ѝ е с мен денонощно, както и споменът за окуражителните ѝ думи. Тя ме доведе тук, когато бях беден двайсет и една годишен младеж без бъдеще. Жителите на селото, в което живеех, ме смятаха за ненормален, болен или магьосник, съюзил се с дявола, докато за хората от града бях просто един селянин, който си търси работа.

Някой ден ще ти разкажа по-подробно моята история, но най-важното е, че знаех английски и започнах да работя като неин преводач. Намирахме се на границата с една страна, в която тя трябваше да влезе: американците стряха там много военни бази, готвеха се за война с Афганистан, невъзможно беше човек да получи виза. Помогнах ѝ да пресече планината нелегално. Бяхме заедно една седмица, през която тя ме накара да почувствам, че не съм сам, че ме разбира.

Попитах я какво търси толкова далеч от дома си. След няколко уклончиви отговора накрая тя ми разказа това, което сигурно е разказала и на теб: че търси мястото, където е скрито щастieto. Аз ѝ казах за моята

мисия: да направя така, че Енергията на любовта да се върне отново на Земята. В действителност и двамата търсехме едно и също нещо.

Естер отиде във френското посолство и ми издейства виза в качеството ми на преводач от казахски, въпреки че всички в родината ми говорят само руски. Дойдох да живея тук. Виждахме се с нея всеки път, когато се завръщаше от мисиите си в чужбина. Ходихме заедно в Казахстан още два пъти; тя много се интересуваше от културата тенгри и от един номад, с когото се бе запознала и за когото смяташе, че има отговор на всички въпроси.

Щеше ми се да попитам какво представлява културата тенгри, но въпросът ми можеше да почака. Михаил продължи да говори, а в очите му откривах същата мъка, която аз самият изпитвах по Естер.

– Организирахме заедно нещо тук, в Париж. Тя ми даде идеята да събираме хората веднъж седмично. Казваше: „В човешките отношения най-важен е разговорът, но хората вече не го правят – не сядат, за да говорят или за да слушат другите. Ходят на театър, на кино, гледат телевизия, слушат радио, четат книги, но почти не разговарят. Ако искаме да променим света, трябва да се върнем във времето, когато воините са се събирали около огъня и са си разказвали истории.“

Спомних си как Естер твърдеше, че всички важни неща в живота ни са започнали от дълги разговори на масата в някой бар или по време на разходки из улиците и парковете.

– Аз предложих да се събираме в четвъртък, защото така повелява традицията, в която съм възпитан. Нейна беше идеята да се разхождаме понякога нощем из Париж: казваше, че единствено просяците не се преструват, че са щастливи, а точно обратното – преструват се, че са тъжни.

Даде ми да прочета книгите ти. Разбрах, че ти също, макар и несъзнателно, си представяш света такъв, какъвто го виждаме с нея. Разбрах, че не съм сам, макар и единствено аз да чувам гласа. Постепенно все повече хора започнаха да идват на нашите срещи в ресторанта и аз повярвах, че мога да изпълня мисията си, да помогна на Енергията да се върне, дори и ако за това трябва да се пренеса в миналото, в мига, когато тя си тръгна – или се скри.

– Защо Естер ме напусна?

Нима не можеш да говориш за друго? Въпросът ми раздразни Михаил.

– Заради любовта. Днес ти използва примера с релсите: е, добре, тя не е просто една релса до теб. Тя не се съобразява с правилата, както не

се съобразяваш и ти. Досещаш се, предполагам, че и на мен ми липсва.

– Тогава...

– Тогава, ако искаш да я видиш, мога да ти кажа къде се намира. И аз почувствах този импулс, но гласът ми казва, че не сега е моментът, че никои не трябва да я смущава по време на срещата ѝ с Енергията на любовта. Подчинявам се на гласа, защото той ни закриля: мен, теб, Естер.

– А кога ще настъпи моментът?

– Може би утре, след година или никога – и в този случай трябва да приемем нейното решение. Гласът всъщност е Енергията: ето защо той събира двама души само когато наистина са готови за този миг. Въпреки това всички ние се опитваме да насилваме положението – само за да чуем фразата, която никога не бихме искали да чуем: „Върви си.“ Който не се подчинява на гласа и пристига по-рано или по-късно, отколкото трябва, никога няма да постигне това, към което се стреми.

– Предпочитам да я чуя да ми казва „върви си“, отколкото да продължавам да живея денонощно със Захира. Ако тя ми го каже, ще престане да бъде за мен фикс-идея и ще се превърне в жена, която сега живее и мисли по друг начин.

– Ще престане да бъде за теб Захир, но ти ще изгубиш много. Ако един мъж и една жена успеят да направят така, че Енергията да се прояви, те наистина помагат по този начин на всички мъже и жени по света.

– Ти ме плашиш. Аз я обичам. Знаеш, че я обичам, и ми казваш, че и тя все още ме обича. Не знам какво значи да си готов, но не мога да живея така, както другите очакват от мен – дори и Естер.

– От това, което разбрах при разговорите си с нея, в определен момент ти си изгубил посоката. Светът е започнал да се върти около теб, единствено и само около теб.

– Не е истина. Тя беше свободна да си проправи свой собствен път. Тя поиска да стане военен кореспондент, въпреки че аз бях против. Тя сметна, че трябва да търси причината за човешкото нещастие, макар и да ѝ възразявах, че е невъзможно да я узнае. Нима тя иска аз отново да се превърна в релса до друга релса, запазвайки това глупаво разстояние само защото римляните са решили така?

Михаил тръгна, аз го последвах.

– Вярваш ли, че чувам глас?

– Да ти кажа честно, не знам. Но след като сме дошли дотук, позволи ми да ти покажа нещо.

– Всички мислят, че е епилептичен припадък, а аз не се опитвам да ги разубеждавам: така е по-лесно. Но този глас ми говори, откакто съм

дете, откакто видях жената.

– Каква жена?

– После ще ти кажа.

– Винаги когато ти задавам въпрос, ти ми отвърщаш: „После ще ти кажа.“

– Гласът ми казва нещо. Знам, че си разтревожен и изплашен. В пицарията, когато усетих горещия вятър и видях светлините, знаех, че това са симптомите на моята връзка със Силата. Знаех, че тя е там, за да помогне и на двама ни.

Ако мислиш, че всичко, казано от мен, са блънвания на един епилептик, който иска да се възползва от чувствата на известен писател, утре ще ти дам карта с мястото, където се намира тя, и ти ще тръгнеш да я търсиш. В този момент обаче гласът ни казва нещо.

– Мога ли да знам какво е, или после ще ми го кажеш?

– Ще ти го кажа след малко: все още не мога да разбера ясно посланието.

– Обещай ми все пак, че ще ми дадеш адреса и картата.

– Обещавам. Обещавам ти в името на божествената енергия на любовта. А ти какво искаше да ми покажеш?

Посочих една позлатена статуя – девойка, възседнала кон.

– Нея. Тя е чувала гласове. И докато хората са правели това, което е казвала, нещата са били наред. Но когато започнали да се съмняват, вятърът на победата променил посоката си.

Жана д' Арк, Орлеанската дева, героинята на Стогодишната война, която на седемнайсет години била назначена за главнокомандващ на войската, защото... чувала гласове и те й съобщавали най-добрата стратегия, с която да бъдат разбити англичаните. Две години по-късно била обвинена в магьосничество и осъдена да изгори на кладата. В една от книгите си съм използвал част от показанията ѝ по време на разпита от 24 февруари 1431 година:

Тогава тя е била разпитвана от Жан Бопер, доктор по право. На въпроса дали е чула глас е отговорила:

„Чух три пъти, вчера и днес. Сутринта, по време на вечерната молитва и докато биеха камбаните...“

На въпроса дали гласът е бил в килията тя е отговорила, че не знае, но че е била събудена от него. Гласът не бил в килията, а в замъка.

Тя попитала гласа какво трябва да прави и гласът поискал от нея да стане от леглото и да допре една до друга дланите на ръцете си.

Тогава (Жана д'Арк) казала на епископа, който я разпитвал:

„Твърдите, че сте мой съдия. В такъв случай трябва много да внимавате какво ще направите, защото съм изпратена от Бога и вие сте в опасност. Гласът разкри пред мен неща, които трябва да кажа на краля, но не и на вас. Този глас, който чувам (отдавна), идва от Бог и аз се страхувам повече от това да се противопоставя на гласовете, отколкото да се противопоставя на вас.“

– Нали не намекваш, че...

– Че ти си превъплъщение на Жана д'Арк? Не съм си го и помислил. Тя е умряла само на деветнайсет години, а ти вече си на двайсет и пет. Тя е имала власт над френската войска, а от това, което ти ми каза, разбирам, че нямаш власт дори над собствения си живот.

Седнахме отново на стената покрай Сена.

– Вярвам в знаците – повторих аз. – Вярвам в съдбата. Вярвам, че хората всеки ден имат възможността да узнаят кое е най-доброто решение, което трябва да вземат, във всичко което правят. Вярвам че не съм усетил как в даден момент съм изгубил връзката с жената, която обичам. И сега единственото, което трябва да сторя, е да приключа с този цикъл. Ето защо искам картата, искам да отида при нея.

Когато той ме погледна, пак приличаше на изпадналия в транс младеж от сцената на ресторанта. Уплаших се да не получи отново епилептичен пристъп – посред нощ, на това почти безлюдно място.

– Видението ми даде сила. Тази сила е почти видима, осезаема. Мога да си служа с нея, но не мога да я овладяя.

– Късно е за подобни разговори. Уморен съм, ти също. Бих искал да ми дадеш картата и да ми кажеш къде точно се намира.

– Гласът... ще ти дам картата утре следобед. Къде мога да ти я донеса?

Дадох му адреса си и се изненадах, че той не знае къде съм живял с Естер.

– Мислиш ли, че съм спал с жена ти?

– Никога не бих те попитал. Това не ме засяга.

– Но ме попита, когато бяхме в пицарията.

Бях забравил. Разбира се, че ме засягаше, но отговорът му вече не ме интересуваше.

Очите на Михаил се промениха. Потърсих в джоба си нещо, което да поставя в устата му в случай на пристъп: той обаче изглеждаше спокоен, успяваше да се владее.

– Точно в този момент чувам гласа. Утре ще взема картата, бележките, разписанието на полетите, ще дойда у вас. Вярвам, че тя те чака. Вярвам, че светът ще стане по-щастлив, ако двама души, само двама души станат по-щастливи. Гласът обаче ми казва, че няма да можем да се видим утре.

– Имам среща на обяд с един актьор, който пристигна от САЩ, и не мога да я отложя. Но през останалата част от деня ще те чакам.

– Гласът обаче ми казва, че няма да се видим.

– Той ти забранява да ми помогнеш да открия Естер, така ли?

– Мисля, че не. Именно гласът ме накара да дойда онази вечер на раздаването на автографи. От онзи миг нататък знаех приблизително как ще се развият събитията и точно така стана – защото бях чел *Време да раздираш, време да съшиваш*.

– Тогава – продължих аз, умирайки от страх да не би той да промени намерението си – нека да направим това, за което се уговорихме. След два часа следобед съм свободен.

– Но гласът казва, че още не е дошъл моментът.

– Ти ми обеща.

– Добре.

Михаил ми подаде ръка и каза, че утре ще мине през къщи към края на деня. Последните му думи тази вечер бяха:

– Гласът казва, че ще позволи това да стане, когато му дойде времето.

Докато вървах към къщи, единственият глас, който чувах, беше на Естер, която говореше за любовта. И докато си припомнях разговора, разбрах, че тя е имала предвид нашия брак.

Когато бях на петнайсет, горях от нетърпение да открия секса. Но той беше грях, беше нещо забранено. Не можех да разбера защо е грях: ти можеш ли? Можеш ли да ми кажеш защо всички религии навсякъде по света смятат секса за нещо забранено – дори и най-примитивните религии и култури?

– Караш ме да се замислям за много странни неща. Защо сексът е нещо забранено?

– Заради изхранването.

– Заради изхранването ли?

– Преди хиляди години хората са се премествали от едно място на

друго, любили са се на воля, имали са деца и колкото по-многобройно ставало едно племе, толкова по-голяма била вероятността то да изчезне – членовете му се биели помежду си заради храна, убивали децата, след това жените, защото били по-слаби. Оцелявали само силните, но всички те били мъже. А мъже без жени не могат да продължат човешкия род.

И тогава някой, който видял какво става в съседното племе, решил да не позволи това да се случи и в неговото. И измислил следната история: боговете забраняват мъжете да правят секс с всички жени. Можели да го правят с една, най-много с две. Част от племето не можела да има деца, някои мъже били импотентни, някои жени били безплодни, но никой нямал право да сменя партньора си.

Всички повярвали на забраната, защото този, който я изрекъл, говорел от името на боговете, освен това се отличавал от останалите – или имал физически недъг, или болест, предизвикваща конвулсии, или някаква необикновена дарба, защото именно така са се появили първите лидери. След няколко години племето станало най-силното – състояло се от определен брой мъже, които били в състояние да изхранват всички, от жени, способни да раждат, и деца, които бавно увеличавали броя на ловците и на раждащите. Знаеш ли кое доставя най-голямо удоволствие на жената в брака?

– Сексът.

– Сгрещи: да приготвя храната. Да вижда как мъжът ѝ яде. Този е най-хубавият момент за жената, която цял ден е мислила за вечерята. Причината може би се крие в някаква история, скрита в миналото – глада, заплахата от изчезване на рода, пътя на оцеляването.

– Липсва ли ти това, че нямаме деца?

– Как може да ми липсва нещо, което никога не съм имала?

– Мислиш ли, че това би променило брака ни?

– Как бих могла да знам? Гледайки приятелките и приятелите си, понякога се питам дали са по-щастливи, защото имат деца. Някои да, други не толкова. Може да са щастливи заради децата си, но това нито подобрява, нито влошава връзката между тях самите. Продължават да мислят, че имат право да контролират другия. Продължават да смятат, че обещанието „да бъдат вечно щастливи“ трябва да се спазва, дори и с цената на ежедневно нещастие.

– Войната не ти се отразява добре, Естер. Чрез нея ти влизаш в контакт с една действителност, много по-различна от живота, който водим тук. Да, знам, че ще умра, и изживявам всеки един ден така, сякаш той е чудо. Ала това не ме кара да мисля непрекъснато за любов, щастие,

секс, изхранване, брак.

– Войната не ме кара да мисля. Чисто и просто съществувам, и толкова. Когато осъзнавам, че всеки един момент мога да бъда убита от някой заблуден куршум, си мисля: „Колко хубаво, че нямам дете и няма да се тревожа какво ще стане с него.“ Мисля си обаче и нещо друго. „Жалко, ще умра, а след мен няма да остане нищо. Успях единствено да изгубя живота си, но не успях да създам живот.“

– Къде сме сгрешили в нашата връзка? Задавам ти този въпрос, защото понякога ми се струва, че искаш да ми кажеш нещо, но изведнъж прекъсваш разговора.

– Да, някъде сме сгрешили. Длъжни сме да бъдем щастливи заедно. Ти смяташ, че си ми задължен за всичко, което си постигнал, аз смятам, че трябва да се чувствам привилегирована поради това, че живея с мъж като теб.

– Имам жената, която обичам, невинаги го признавам и в крайна сметка се питам къде съм сгрешил.

– Добре, че си го осъзнал. Никъде не си сгрешил, нито пък аз, защото и на мен понякога ми се случва да си задавам този въпрос. Грешен е начинът, по който проявяваме любовта си. Ако приемем, че това създава проблеми, бихме могли да живеем с тези проблеми и да бъдем щастливи. Тогава животът ни ще се превърне в постоянна битка и това ще ни поддържа активни, жизнени, въодушевени, готови да завладяваме много нови светове. Но сега ние вървим към една точка, където нещата се изглаждат. Където любовта престава да създава проблеми и стълкновения и се превръща в решение.

– Нима има нещо лошо в това?

– Да, има. Чувствам, че Енергията на любовта, това, което наричат страст, е престанало да преминава през тялото и душата ми.

– Но все нещо е останало.

– Останало? Нима бракът ни трябва да приключи по този начин, като страстта отстъпи място на нещо, което наричат „зряла връзка“? Имам нужда от теб. Липсваш ми. Понякога ревнувам. Обичам да мисля какво да приготвя за вечеря, макар че ти понякога изобщо не обръщаш внимание на това, което ядеш. Но като че ли радостта липсва.

– Не липсва. Когато си далеч, бих искал да си близо до мен. Представям си разговорите, които ще водим, когато аз или ти се завърнем от някое пътуване, обаждам ти се, за да разбера дали всичко е наред, необходимо ми е да чувам гласа ти всеки ден. Уверявам те, че продължавам да съм влюбен в теб.

– И с мен е така, но какво се получава, когато сме заедно? Спорим, кара ме за глупости, единият иска да промени другия, да му наложи собствената си гледна точка. Ти искаш от мен безсмислени неща, аз постъпвам по същия начин. Понякога, когато сърцата ни мълчат, си казваме: „Колко щеше да е хубаво да съм свободен, да нямам никакъв ангажимент към този човек.“

– Права си. И в такива моменти се чувствам объркан, защото знам, че съм с жената, която желая.

– А аз съм с мъжа, когото винаги съм искала да имам до себе си.

– Мислиш ли, че можеш да промениш това?

– Колкото повече остарявам, толкова по-малко мъже ме заглеждат и толкова по-често си мисля: „Най-добре да оставя нещата такива, каквито са.“ Сигурна съм, че мога да се самозаблуждавам така до края на живота си. Но всеки път, когато отразявам някоя война, виждам, че съществува любов, много по-голяма от омразата, която кара хората да се избиват едни други. И в такива моменти, единствено в такива моменти мисля, че мога да променя нещата.

– Но ти не можеш през цялото време да живееш на фронта.

– Нито пък да живея през цялото време в това спокойствие, което намирам, когато съм до теб. То разрушава най-ценното нещо, което имам: връзката ми с теб. Дори и силата на любовта да е същата.

– Милиони хора по света сега си мислят подобни неща, но устояват храбро и изчакват тези моменти на депресия да отминат. Издържат една, две, три кризи и накрая постигат спокойствие.

– Знаеш, че не е точно така. В противен случай нямаше да напишеш книгите, които си написал.

Бях решил да обядвам с американския актьор в пицарията на Роберто – трябваше непременно да се върна там, за да изгладя лошото впечатление, което евентуално съм направил. Преди да изляза от къщи, предупредих домашната си помощница и портиера, че ако случайно не се върна в уговорения час и се появи младеж с монголоидни черти, за да ми предаде един пакет, трябва на всяка цена да го поканят да се качи и да ме изчака в хола, като му сервират всичко, което пожелае. А ако младежът не може да чака, тогава да го помолят да остави на един от двамата това, което е дошъл да ми предаде.

И в никакъв случай да не го пускат да си тръгне, без да ми е оставил пакета!

Взех такси и го помолих да спре на пресечката на булевард „Сен

Жермен“ и улица „Сен Пер“. Ръмеше, но ме делеях само трийсет метра от ресторанта с неговия дискретен надпис и широката усмивка на Роберто, който от време на време излизаше навън, за да изпуши една цигара. По тесния тротоар към мен вървеше жена с детска количка и тъй като нямаше място за двама ни, слязох от бордюра, за да може тя да мине.

И тогава като в забавен кадър светът се завъртя около мен: земята стана небе, а небето – земя, дори забелязах някои детайли от горната част на сградата на ъгъла. Толкова пъти бях минавал оттам, а нито веднъж не бях поглеждал нагоре. Спомням си за чувството на изненада, за вятъра, който задуха с все сила в ушите ми, и за далечния вой на куче; изведнъж всичко потъна в мрак.

Бях запратен рязко в някаква черна дупка, в чийто край виждах светлина. Но преди да стигна дотам, невидими здрави ръце ме издърпах с все сила назад и аз се събудих сред гласове и викове: всичко това едва ли бе продължило повече от няколко секунди. Усетих в устата си вкус на кръв, мириса на мокрия асфалт и веднага разбрах, че съм претърпял злополука. Бях едновременно в съзнание и в безсъзнание, опитах се да помръдна, но не успях, видях, че до мен лежи друг човек – толкова близо, че можех да доловя миризмата му, парфюма му. Представих си, че това може би е жената с бебето, която вървеше по тротоара. Боже мой!

Някой се приближи до мен и понечи да ме вдигне, но аз изкрещях да не ме докосват, защото сега е опасно да местят тялото ми; бях запомнил от някакъв банален разговор през една банална вечер, че ако ми е счупен вратът, и най-малкото неправилно движение би могло да ме парализира завинаги.

Борех се, за да запазя съзнание, очаквах болката, която така и не идваше, опитах се да помръдна, но реших, че ще е по-добре да не го правя. Бях обхванат от спазми, а после – от някакво вцепенение. Отново помолих да не ме докосват, чух някъде далече воя на сирената и разбрах, че мога да спя, повече не бе нужно да се боря, за да спасявам живота си, той беше или изгубен, или спасен, това не зависеше повече от мен, а от лекарите, сестрите, късмета, „нещото“, наречено Бог.

Дочух гласа на някакво момиче, което ми съобщаваше името си – не успях да го запомня – и ме успокояваше, че няма да умра. Искаше ми се да вярвам на думите ѝ, помолих я да остане по-дълго до мен, но тя скоро изчезна; видях, че слагат на врата ми нещо пластмасово, на лицето ми – маска, и заспах отново, този път без да сънувам каквото и да било.

Когато дойдох в съзнание, чувах само някакво ужасно бръмчене в ушите си: всичко останало бе потънало в тишина и пълен мрак. Изведнъж усетих, че всичко около мен се движи, и бях убеден, че носят ковчега ми. Щяха да ме погребат жив!

Опитах се да удрия по стените, но не можех да помръдна нито един мускул на тялото си. За известно време, което ми се стори цяла вечност, почувствах, че ме изтикват напред, и в този миг, използвайки последните си сили, нададох вик, който отекна в това затворено пространство, върна се в ушите ми, почти ме оглуши, но знаех, че благодарение на него съм спасен, защото веднага след това в краката ми се появи светлина: бяха разбрали, че не съм умрял!

Светлината, благословената светлина, която ме бе спасила от най-ужасното мъчение, задушаването, постепенно освети тялото ми, отвориха най-сетне капака на ковчега, аз бях облян в студена пот, изпитвах ужасна болка, но бях доволен, успокоен – те си бяха дали сметка, че са сбъркали. Какво щастие, че можех да се върна обратно на този свят!

Светлината най-сетне стигна и до очите ми: някаква ръка нежно докосна моята и едно момиче с ангелско лице попи потта от челото ми.

– Не се тревожете – каза ангелското създание, което беше с руси коси, цялото облечено в бяло. – Аз не съм ангел, вие не сте умрели и това тук не е ковчег, а камера за магнитен резонанс, за да разберем дали няма евентуални поражения. От това, което видях, няма нищо сериозно, но ще трябва да останете тук под наблюдение.

– Нямам дори и една счупена кост?

– Охлузвания по цялото тяло. Ако донесе огледало, ще се изплашите от вида си, но до няколко дни ще се оправите.

Опитах се да стана, но тя нежно ме възпря. Тогава усетих много силна болка в главата и изстенах.

– Не смятате ли, че е нормално? Все пак сте претърпели злополука.

– Смятам, че ме заблуждавате – казах аз с усилие. – Не съм дете, преживял съм какво ли не, мога да приема истината, без да изпадам в паника. Някакъв кръвоносен съд в главата ми всеки миг ще се пръсне.

Появиха се двама санитарии и ме сложиха на носилка. Разбрах, че на врата си имам ортопедична яка.

– Някой спомена, че сте помолили да не ви преместват – каза ангелът. – Много добро решение! Ще трябва да стоите известно време с тази яка, но ако няма някаква неприятна изненада – защото не можем да

знаем какви ще бъдат последствията, – ще се разминете само с големия уплах и ще разберете, че сте имали невероятен късмет.

– Колко време? Но аз не мога да остана тук.

Никой нищо не каза. Мари ме чакаше усмихната пред рентгеновата зала – явно лекарите ѝ бяха казали, че не е нищо сериозно. Погали ме по главата, като скри ужаса, който сигурно е изпитала при вида ми.

Малкият кортеж премина по коридора на болницата – тя, двамата санитарни, които тикаха носилката, и ангелът в бяло. Главата ме болеше все повече.

– Сестро, главата...

– Не съм сестра, а лекуващият ви лекар за момента, очакваме всеки миг да пристигне личният ви лекар. Що се отнася до главата, не се безпокойте: в резултат на един защитен механизъм организъмът затваря всички кръвоносни съдове в момент на злополука, за да избегне спукването им. Когато опасността премине, те отново се отварят, кръвта започва пак да циркулира и затова изпитвате болка. Няма друга причина. Но ако искате, мога да ви дам приспивателно.

Отказах. И в този миг от някакво тъмно кътче на съзнанието ми изплува една фраза, която бях чул предишния ден:

„Гласът казва, че ще позволи това да се случи когато му дойде времето.“

Но той не е можел да знае. Не е възможно случилото се на пресечката на „Сен Жермен“ и „Сен Пер“ да е било резултат от световна конспирация, от нещо предопределено от боговете, които несъмнено са прекалено заети да се грижат за тази временно съществуваща планета, вървяща към своето разрушение, за да спрат пялата си работа само за да ми попречат да се срещна с моя Захир. Момчето едва ли можеше да предвижда бъдещето, освен ако... наистина не чуваше някакъв глас, или пък не съществуваше всемирен заговор и нещата не бяха много по-сериозни, отколкото си мислех.

Всичко това ми дойде в повече: усмивката на Мари, вероятността някой да чува някакъв глас, все по-непоносимата болка.

– Докторе, промених решението си: искам приспивателно, не мога да понасям повече болката.

Тя каза нещо на един от санитарите, които тикаха носилката, той отиде някъде и се върна, преди да са ме вкарали в стаята. Усетих убождане в ръката и скоро след това заспах.

Когато се събудих, поисках да узная какво точно се е случило, дали жената, която бях видял да лежи до мен, бе оцеляла, какво е станало с

бебето й. Мари каза, че трябва да си почивам, но д-р Луи, моят лекар и приятел, вече беше пристигнал и сметна, че няма да има никакъв проблем да ми отговори. Мен самия ме е блъснал мотоциклет, а тялото, което съм видял на асфалта, е било на момчето, което го е карало. То било откарано в същата болница и имало също толкова голям късмет като мен да се отърве само с няколко охлузвания по тялото. От полицейското разследване, направено веднага след злополуката, станало ясно, че аз съм се намирал на уличното платно по време на произшествието и съм изложил на опасност живота на мотоциклетиста.

С други думи, вината явно е била моя, но момчето решило да не подава оплакване. Мари го посетила, поговорили малко, разбрала, че е имигрант, работи нелегално и се бои да каже каквото и да било на полицията. Излязъл от болницата едно денонощие след постъпването си и тъй като по време на инцидента носел каска, това намалило значително риска от мозъчни увреждания.

– Твърдиш, че е излязъл от болницата едно денонощие след произшествието? Нима е минал повече от ден, откакто съм тук?

– Минаха три дни. След като ти направиха изследването с магнитния резонанс, лекарката ми се обади по телефона и поиска разрешение да продължи да ти дава успокоителни. Позволих й да го направи, тъй като сметнах, че си много напрегнат, изнервен и потиснат.

– И какво следва оттук нататък?

– По принцип ще останеш още два дни в болницата и три седмици с тази яка на врата: критичните четирийсет и осем часа вече изтекоха. Въпреки това някои органи в тялото ти могат да се разбунтуват и да престанат да функционират правилно, в такъв случай ще се появи проблем, който ще трябва да разрешим. Но най-добре да не мислим за това сега, а само ако наистина се случи – не си струва да страдаш предварително.

– С други думи, все още мога да умра?

– Както много добре знаеш, всички ние не само можем, но и наистина ще умрем.

– Искам да кажа: възможно ли е да умра в резултат на злополуката?

Доктор Луи помълча малко и отвърна:

– Да. Винаги съществува вероятността да се е образувал кръвен съсирек, който уредите да не са могли да локализират, той да се откъсне всеки момент и да предизвика емболия. Съществува също така и вероятността някоя клетка да е полудяла и да е станала огнище на рак.

– Не говорете такива неща, докторе – прекъсна го Мари.

– Приятели сме от пет години. Той ме пита, аз му отговарям. А сега ви моля да ме извините, но трябва да се връщам в кабинета си. Медицината не е това, което вие си мислите. Във вашия свят ако едно момче излезе, за да купи пет ябълки, но се прибере вкъщи, носейки само две, вие веднага ще заключите, че то е изляло липсващите три.

В моя свят съществуват и други възможности: то може да ги е изляло наистина, но може и да са му ги откраднали или пък парите да не са му стигнали да купи толкова ябълки, колкото е искало, или да ги е изгубило по пътя, или да е срещнало гладен човек и да е решило да раздели ябълките си с него и прочие. В моя свят всичко е възможно, всичко е относително.

– Какво знаете за епилепсията?

Мари веднага разбра, че имах предвид Михаил, и не можа да скрие от мен, че това не ѝ харесва. Начаса заяви, че трябва да тръгва, защото бързала за снимки.

Ала д-р Луи, който си беше взел нещата и се готвеше да излезе от стаята, спря, за да отговори на въпроса ми.

– Дължи се на излишък от електрически импулси в дадена област на мозъка, което предизвиква по-леки или по-тежки конвулсии. Няма окончателно становище по въпроса, приема се, че пристъпите настъпват тогава, когато човек е под голямо напрежение. Но ти специално няма защо да се притесняваш: въпреки че болестта може да се прояви за пръв път във всяка възраст, едва ли може да бъде причинена от злополука с мотоциклет.

– А коя е причината?

– Не съм специалист, но ако искаш, мога да се информирам по този въпрос.

– Да, бих искал. Имам и още един въпрос, но недей да мислиш, че инцидентът е засегнал мозъка ми. Възможно ли е епилептици да чуват гласове и да виждат бъдещето?

– Да не би някой да ти е казал, че ще претърпиш злополука?

– Не ми каза точно това. Разбрах го едва впоследствие.

– Извинявай, но не мога да остана повече, тъкмо ще откарам Мари с колата. Колкото до епилепсията, ще се постарая да се осведомя.

През следващите два дни Мари беше далеч от мен и въпреки стреса от злополуката Захирът отново се завърна. Знаех, че ако момчето беше изпълнило обещанието си, вкъщи щеше да ме чака плик с адреса на Естер – сега обаче бях изплашен.

А ако Михаил ми е казвал истината за гласа?

Опитвах се да си припомня подробностите: слязох от тротоара, погледнах машинално към платното, видях, че минава някаква кола, но прецених, че съм на безопасно разстояние от нея. Въпреки това бях блъснат от мотоциклета, който може би се е опитвал да задмине колата и не съм могъл да го видя.

Вярвам в знаците. След пътя до Сантяго за мен всичко се промени тотално: това, което трябва да знаем, винаги е пред очите ни, достатъчно е да се огледаме внимателно и с почитителност, за да открием къде иска да ни отведе Бог и коя ще е най-правилната стъпка, която трябва да предприемем в следващия миг. Научих се също така да уважавам мистериозното: както е казал Айнщайн, Господ не играе на зарове с Вселената, всичко е взаимосвързано и има смисъл. И макар този смисъл почти през цялото време да е скрит, разбираме, че сме близо до нашата истинска мисия на Земята тогава, когато това, което вършим, е изпълнено с енергията на въодушевлението.

Ако пликът е у дома, добре. А ако не е, трябва веднага да сменя посоката.

Когато сме поели по правилния път и следваме знаците но понякога правим погрешна стъпка, божеството ни идва на помощ, като не ни позволява да допуснем грешка. Дали пък произшествието не е знак? Дали онзи ден Михаил не е доловил знак, предназначен за мен?

Реших, че отговорът на този въпрос е „да“.

И може би поради това, че приех съдбата си и се оставих да ме водят извънредните обстоятелства, установих, че през този ден Захирът е започнал да губи силата си. Знаех, че единственото, което трябва да направя, е да отворя един плик, да прочета адреса ѝ и да позвъня на вратата ѝ.

Ала знаците показваха, че моментът още не е настъпил. Ако Естер наистина заема толкова важно място в живота ми, колкото си мисля, ако още ме обича (както бе казало момчето), защо да избързвам и да стигна до същите грешки, които допуснах в миналото?

Какво да сторя, за да не ги повтарям?

Да разбере по-добре кой съм и какво точно съм променил у себе си, да открия кое е причинило този внезапен срив по пътя ми, който винаги е бил белязан с щастие.

Достатъчно ли беше това?

Не, трябваше да разбере също така коя е Естер и какви промени е претърпяла през цялото време, когато сме били заедно.

Достатъчно ли щеше да бъде да отговоря на тези два въпроса?

Оставаше още един: защо съдбата ни беше срещнала?

И тъй като имах много свободно време в тази болнична стая, направих равностметка на живота си. Винаги съм търсел едновременно и приключения, и сигурност, макар да знам, че двете неща взаимно се изключват. Макар и да бях сигурен в любовта си към Естер, лесно се влюбовах в други жени само защото играта на съблазняването е най-интересното нещо на света.

Дали бях успял да покажа на жена си моята любов към нея? Може би за известно време, но невинаги. Защо? Защото мислех, че не е необходимо, че тя сигурно знае, че не може да се съмнява в моите чувства.

Спомням си, че преди много години някой ме попита кое е общото между всички жени, преминали през живота ми. Отговорът беше лесен: аз. И след като го осъзнах, разбрах колко много време съм изгубил в търсене на най-подходящата личност – жените се променяха, а аз си оставах същият, без да се възползвам от това, което те можеха да ми дадат. Имал съм много приятелки, но все чаках най-подходящата личност. Връзките ми се изчерпваха с това, че контролирах и бях контролиран, докато не се появи Естер и не промени коренно положението.

Мислех за бившата си жена с нежност: вече не бях в плен на фиксидеята да я открия и да узная защо бе изчезнала без каквито и да било обяснения. *Време да раздираш, време да съшиваш* беше не само истински трактат за брака ми, но и нещо като удостоверение, което бях издал на самия себе си: способен съм да обичам, да усещам липсата на някого. Естер заслужаваше нещо много повече от думи; макар че докато бяхме заедно, не бях изрекъл дори и най-простите думи.

Добре е да знаем кога настъпва краят на даден етап от живота ни. Да завършим цикъла, да затворим вратата, да сложим край на тази глава – няма значение името, което ще дадем, важното е да оставим в миналото тези моменти, с които е приключено. Постепенно започнах да разбирам, че не мога да се върна назад и да направя така, че нещата да продължават да бъдат такива, каквито са били: тези две години, които порано ми се струваха безкраен ад, сега започваха да разкриват истинския си смисъл.

И този смисъл се отнасяше не само до моя брак: всеки човек, независимо дали е мъж или жена, е свързан с енергията, която мнозина наричат Енергия на любовта, но която всъщност е материалът, изграждащ вселената. Не можем да въздействаме върху тази енергия – тя самата ни направлява дискретно, като синтезира в себе си целия ни житейски

опит. Опитаме ли се да я насочим натам, където ние искаме, ще се почувстваме отчаяни, неудовлетворени, измамени, защото тя е дива и свободна.

И ще прекараме останалата част от живота си, повтаряйки, че обичаме даден човек или даден предмет, докато в действителност страдаме поради това, че вместо да приемем силата ѝ, се опитваме да я намалим, за да се побере в света, в който си представяме, че живеем.

Колкото повече мислех върху това, толкова повече Захирът губеше силата си, а аз се приближавах до самия себе си. Подготвих се психически, че ми предстои много работа, която ще изисква мълчание, размишление и постоянство. Произшествието ми беше помогнало да осъзная, че не мога да направя насила нещо, за което още не е дошло „времето да бъде съшито“.

Спомних си какво ми бе казал д-р Луи: че след травма като тази смъртта може да настъпи всеки момент. А ако наистина стане така? Ако след десет минути сърцето ми спре да бие?

В стаята влезе санитар, за да ми сервира обяда, и аз го попитах:

– Мислили ли сте за погребението си?

– Не се тревожете – отвърна той. – Ще оживеете, днес изглеждате много по-добре.

– Не се тревожа. Освен това знам, че ще оживея, защото един глас ми каза, че точно така ще стане.

Заговорих нарочно за „гласа“, за да видя как ще реагира. Той ме погледна подозрително, чудейки се дали не трябва да ме прегледат пак и да проверят дали все пак мозъкът ми не е засегнат.

– Знам, че ще живея още – продължих аз. – Може би ден, година, трийсет или четирийсет години. Но някой ден въпреки целия напредък на науката ще напусна този свят и ще трябва да ме погребат. Тъкмо за това си мислех в момента и бих искал да знам дали и вие някога сте размишлявали по този въпрос.

– Никога. Не искам и да мисля. Впрочем най-много ме е страх от мисълта, че всичко ще свърши.

– Независимо дали искаме, или не, дали сме съгласни, или не, такава е действителността и от нея никой не може да избяга. Не желаете ли да си поговорим на тази тема?

– Трябва да обслужа и други пациенти – каза той, остави храната върху масичката и излезе по най-бързия начин, сякаш искаше да избяга. Не от мен, а от думите ми.

След като санитарят не искаше да говори на тази тема, защо аз

самият да не поразмишлявам? Спомних си откъси от едно стихотворение, което бях научил като дете:

Когато нежеланата от хората пристигне,
може би ще ме е страх. Или ще се усмихна и ще кажа:
Денят ми беше хубав, нека падне нощ.
Ще завари изорано полето, масата сложена,
почистен дома – всяко нещо на мястото му.

Бих искал това да е истина: всяко нещо да бъде на мястото си. А какъв ще бъде моят епитаф? И аз, и Естер бяхме оставили завещания, в които между другото споменавахме, че желаем да бъдем кремирани и моят прах да бъде разпръснат от вятъра на едно място, наречено Себрейро, по пътя за Сантяго, а нейният прах да бъде пуснат в морето. Така че нямаше да я има всеизвестната надгробна плоча с надпис.

Но ако трябваше да избира някоя фраза? В такъв случай бих искал на плочата ми да е гравирано следното:

„Той умря, докато беше жив.“

Може би изглежда безсмислено, но познавам мнозина, които вече не са живи, макар и да продължават да работят, да се хранят и да се занимават с обществена дейност. Правят всичко машинално, без да откриват вълшебния миг, който всеки един ден носи със себе си, без да спрат, за да размислят върху чудото на живота, без да осъзнават, че следващата минута може да бъде последната за тях на тази планета.

Нямаше смисъл да се опитвам да обяснявам всичко това на санитаря, още повече, че дойде да прибере чиниите друг човек, който започна разговор с мен по принуда, вероятно по нареждане на някой лекар. Питаше ме дали си спомням името си, коя година сме, как се казва президентът на САЩ и други подобни въпроси, които ни задават, за да проверят психическото ни здраве.

И всичко това само защото бях попитал нещо, което всяко човешко същество би следвало да направи: мислили ли сте за погребението си? Знаете ли, че рано или късно ще умрете?

Вечерта заспах усмихнат. Захирът постепенно изчезваше, Естер се връщаше и ако аз трябваше да умра днес въпреки всичко, което бях преживял – пораженията, изчезването на любимата жена, несправедливостите, които съм понесъл или съм причинил някому, – щях да се

чувствам жив до последната минута и със сигурност можех да заявя:

Денят ми беше хубав, нека падне нощ.

След два дни вече си бях вкъщи. Докато Мари приготвяше обяда, прегледах пощата, която се беше натрупала. През това време портиерът звънна по домофона, за да ми каже, че пликът, който очаквам, му бил предаден още миналата седмица и сигурно е върху бюрото ми.

Благодарих му и противно на това, което си бях представял по-рано, не се втурнах тичешком, за да го отворя. Обядвахме, попитах Мари как вървят снимките, тя поиска да знае какви са моите планове, като се има предвид, че с тази ортопедична яка скоро нямаше да мога да изляза от къщи. Каза ми, че ако искам, може да остане при мен известно време.

– Трябва да участвам в някакво предаване на един корейски телевизионен канал, но мога да го отложам или просто да откажа. Само при условие, че се нуждаеш от компанията ми, разбира се.

– Естествено, че се нуждаеш от компанията ти. Много се радвам, че ще бъдеш до мен.

С усмивка на лице тя веднага взе телефона, свърза се с импресариото си и го помоли да промени датите на ангажиментите ѝ. Чух я да добавя: „И не казвай, че съм болна, защото съм суеверна, винаги когато съм използвала това извинение, накрая наистина съм се разболявала. Кажй, че трябва да се грижа за човека, когото обичам.“

Имаше цял куп спешни проблеми за разрешаване: отложени интервюта, покани, на които трябваше да се отговаря, да се изпратят благодарствени картички на тези, които ми се бяха обаждали по телефона или ми бяха изпратили цветя, да се пишат текстове, предговори, препоръки. Мари по цял ден поддържаше контакт с агентката ми, променяйки програмата ми така, че на всеки да бъде отговорено. Вечеряхме вкъщи, като разговаряхме ту на интересни, ту на банални теми – като всяка двойка. По време на една вечеря, след като бяхме изпили по няколко чаши вино, тя подхвърли, че съм се променил.

– Фактът, че си бил близо до смъртта, сякаш ти е възвърнал до известна степен живота – каза тя.

– С всички е така.

– С твое позволение – без да искам да споря с теб, нито да предизвиквам сцена на ревност, – откакто си се прибрал вкъщи, не говориш за Естер. Така беше и след като завърши *Време да раздираш, време да съшиваш*: книгата ти се отрази като някакъв вид терапия, която за

съжаление не трая дълго.

– Искаш да кажеш, че злополуката може да е предизвикала някакви последствия в мозъка ми?

Но макар че тонът ми не беше агресивен, тя реши да смени темата и започна да ми разказва колко се е изплашила по време на едно пътуване с хеликоптер от Монако до Кан. Накрая се озовахме в леглото и се любихме, въпреки че беше доста трудно заради ортопедичната ми яка, но независимо от това се любихме и се почувствахме много близки.

Четири дни по-късно огромната хартиена купчина върху бюрото ми бе изчезнала. Останал бе само един голям бял плик с името ми и номера на апартамента ми. Мари понечи да го отвори, ала аз ѝ казах, че не е спешно.

Тя не ме попита нищо – можеше да са извлечения от банковите ми сметки или тайно писмо от някоя влюбена в мен жена. Аз също не ѝ дадох никакви обяснения, взех плика от масата и го пхнах между някакви книги. Ако продължавах да го гледам през цялото време, Захирът щеше да се върне.

Любовта, която изпитвах към Естер, не бе намалала нито в един миг. Докато бях в болницата, всеки ден си спомнях по нещо интересно: не разговорите ни, а моментите, прекарани заедно с нея в мълчание. Спомнях си очите на момичето, въодушевено от приключението, на жената, гордеща се с успеха на мъжа си, на журналистката, заинтригувана от всяка тема, по която пишеше, и – от определен момент нататък – очите на съпругата, за която сякаш нямаше повече място в живота ми. Този неин тъжен поглед се бе появил още преди Естер да стане военен кореспондент; ставаше радостен всеки път, когато тя се връщаше от бойното поле, но само няколко дни след това отново помръкваше.

Един следобед телефонът иззвъня.

– Момчето е – каза Мари, подавайки ми слушалката.

От другата страна на линията чух гласа на Михаил, който най-напред ми каза, че съжالياва за станалото, а после ме попита дали съм получил плика.

– Да, при мен е.

– Смяташ ли да отидеш при нея?

Тъй като Мари слушаше разговора, реших, че ще е по-добре да смея темата.

– Нека да поговорим насаме по този въпрос.

– Не че искам нещо в замяна, но ти обеща да ми помогнеш.

– Държа на обещанията си. Щом се възстановя, ще се видим.

Той ми даде номера на мобилния си телефон, оставих слушалката и видях, че Мари вече не е същата жена.

– Значи всичко продължава постарому – подхвърли тя.

– Не. Всичко се промени.

Трябваше да бъда по-ясен, да ѝ кажа, че все още искам да видя Естер, че знам къде се намира. И когато настъпеше моментът, щях да хвана някакъв влак, такси, самолет или каквото и да било превозно средство, за да отида при нея. Ала това означаваше да изгубя жената, която в тази минута бе до мен, приемайки всичко, правейки всичко възможно, за да ми докаже колко държи на мен.

Беше подло от моя страна, наистина. Засрамах се от себе си, но такъв е животът; освен това по някакъв необясним начин аз също обичах Мари.

Замълчах, защото винаги съм вярвал в знаците и, спомняйки си за мълчаливите моменти, прекарани до жена ми, знаех, че – със или без гласове, със или без обяснения – часът на срещата ми с нея още не е настъпил. А сега трябваше да се концентрирам не толкова върху разговорите ни, а върху мълчанието, защото именно то ми даде пълната свобода да разбере докога нещата между нас бяха вървели добре и от кой момент нататък се влошиха.

Мари беше тук и ме наблюдаваше. Можех ли да продължавам да се държа непочтено с човек, направил всичко за мен? Почувствах се неудобно, но бе невъзможно да ѝ призная всичко, освен ако... освен ако не намерех начин да ѝ разкажа завоалирано това, което изпитвах.

– Мари, представи си, че в една гора е избухнал малък пожар и двама пожарникари влизат в гората, за да го изгасят. Накрая, когато излизат и отиват до брега на един поток, лицето на единия е покрито със сажди, а на другия е съвсем чисто. Кажете ми кой от двамата според теб ще си измие лицето.

– Що за въпрос, разбира се, че този, който е покрит със сажди.

– Сгреша: този, чието лице е мръсно, ще погледне другия и ще реши, че е чист като него. И обратно, пожарникарят с чистото лице ще види, че другарят му е целият в сажди, и ще си каже: сигурно и аз съм мръсен, трябва да се измия.

– Какво искаш да кажеш с това?

– Ето какво искам да кажа: докато бях в болницата, осъзнах, че винаги съм търсил себе си в жените, които съм обичал. Гледах чистите им красиви лица и се виждах отразен в тях. От друга страна, те също са ме

гледали, виждали ми, и колкото и интелигентни и сигурни в себе си да са били, накрая са се виждали отразени в мен и са мислели, че са по-лоши, отколкото са в действителност. Не позволявай, моля те, това да се случи и с теб.

Бих желал да добавя: така стана и с Естер. Ала аз самият го разбрах едва когато видях промяната в погледа ѝ. Винаги съм поглъщал нейната светлина, енергията ѝ и те ме правеха щастлив, уверен в себе си, способен да вървя напред. А тя ме е гледала и се е чувствала грозна, потисната, защото с течение на годините моята кариера – тази кариера, за чието осъществяване тя самата толкова помогна – изтласкваше връзката ни на заден план.

Следователно, за да я видя отново, лицето ми трябваше да стане толкова чисто, колкото нейното. Преди да срещна нея, трябваше да срещна себе си.

Нишката на Ариадна

Раждам се в малко село, намиращо се на няколко километра от по-голямо село, в което има училище и музей, посветен на един поет, живял тук преди много години. Баща ми е почти на седемдесет, а майка ми – на двайсет и пет. Запознали са се, когато той пристигнал от Русия, за да продава килими, срещнал я и решил да изостави всичко заради нея. Тя би могла да му е дъщеря, но в действителност се държи така, сякаш му е майка, и му помага да си възвърне съня, който той е изгубил още от седемнайсетгодишен, когато е бил изпратен да се бие с германците при Сталинград в една от най-дългите и кървави битки по време на Втората световна война. От неговия батальон, наброяващ три хиляди души, оцеляват само трима.

Любопитното е, че той не говори в минало време: не казва „родил съм се в малко село“. Сякаш всичко става тук и сега.

– Ето какво става с баща ми в Сталинград: връщайки се от разузнаване с един патрул, той и най-добрият му приятел, също толкова млад, попадат в престрелка. Залягат в изровена от експлозия яма и престояват там два дни, без да ядат, без да има с какво да се стоплят, легнали в калта и снега. Чуват как руснаците разговарят в близката сграда, знаейт, че трябва да стигнат дотам, но продължават да са под обстрел, миризмата на кръв изпълва въздуха, ранените молят за помощ денонощно. Изведнъж настъпва тишина. Мислейки, че германците са се изтеглили, приятелят на баща ми става. Баща ми се опитва да го хване за краката, изкрещява: „залегни!“ Ала е твърде късно: един куршум пронизва черепа му.

Минават още два дни, баща ми е сам с трупа на своя приятел до себе си. Не може да спре да повтаря: „Залегни!“ Накрая е спасен и отнесен в сградата. Няма храна, само боеприпаси и цигари. Изяждат тютюневите листа. След една седмица започват да ядат месото на мъртвите си замръзнали другари. Пристига трети батальон, който си проправя път със стрелба, оцелелите са спасени, ранените са превързани, след което се връщат на фронта – Сталинград не може да падне, от изхода на битката зависи бъдещето на Русия. След четири месеца на ожесточени сражения, канибализъм, ампутирани премръзнали крайници германците найсетне се предават – това е началото на края на Хитлер и неговия Трети райх. Баща ми се връща пеша в селото си, което е на почти хиляда километра от Сталинград. Разбира, че не може да спи, тъй като всяка нощ

сънува приятеля си, когото е могъл да спаси.

Две години по-късно войната свършва. Той получава медал, но не успява да си намери работа. Участва в официални чествания, а няма какво да яде. Смятан е за един от героите на Сталинград, а едва припечелва колкото да преживява, работейки каквото му падне. Накрая му предлагат да стане продавач на килими. Понеже не може да спи, пътува винаги нощем, запознава се с контрабандисти, спечелва доверието им и най-сетне започва да изкарва някакви пари.

Разкрит е от комунистическото правителство, което го обвинява, че сътрудничи на престъпници, и въпреки че е герой от войната, прекарва десет години в Сибир като „предател на народа“. Когато най-сетне го освобождават, вече е стар, а единственото нещо, което умее да прави, е да продава килими. Успява да възстанови част от бившите си контакти, някой му дава няколко килима, които да продаде, но никой не иска да ги купи: времената са трудни. Решава отново да замине надалеч, проси по пътя и накрая се озовава в Казахстан.

Вече е стар, самотен, но трябва да се труди, за да си изкарва прехраната. През деня работи каквото му попадне, а нощем спи по много малко и се събужда, крещейки: „Залегни!“ Интересното е, че въпреки преживяното, безсънието, гладуването, разочарованията, физическата преумора, цигарите, които непрекъснато пуши, здравето му е желязно.

В някакво малко селце среща една девойка. Тя живее с родителите си, завежда го къщи – традиционното гостоприемство е типично за тази област. Постилат му да спи в хола, но през нощта той събужда всички с виковете си „залегни!“. Момичето отива до него, казва някаква молитва, погалва го по главата и за пръв път от десетки години той спи спокойно.

На другия ден тя разказва, че още като дете ѝ се е присънил сън – как някакъв много възрастен мъж я дарява с дете. Чакала години, имала няколко кандидати, но накрая все се разочаровала от тях. Родителите ѝ много се тревожели, тъй като не искали единствената им дъщеря да остане стара мома и да бъде отхвърлена от общността.

Пита го дали не иска да се ожени за нея. Той се изненадва, на тази възраст тя би могла да му е внучка, нищо не казва. Когато слънцето залязва, в малкия хол на нейния дом тя го помолва да му позволи отново да го погали по главата. И той спи спокойно още една нощ.

На другата сутрин отново е подхванат разговорът за женитбата, този път в присъствието на родителите ѝ, които, изглежда, са съгласни на всичко – стига дъщеря им да си намери съпруг и да престане да срами

семейството. Разпространяват историята, че пристигналият отдалеч старец всъщност бил много заможен търговец на килими, който, преситен от лукса и удобствата, изоставил всичко в търсене на приключения. Хората се впечатляват, представят си голямата зестра, огромните банкови сметки и заговарват за това как майка ми е извадила късмета да срещне някой, който да я отведе далеч от това затънтено място. Баща ми слуша тези истории с някаква смесица от изненада и очарование, разбира, че през всичките тези години, през които е живял, пътувал и страдал сам, нито веднъж не е успял да се върне отново при семейството си, а сега за пръв път в живота си би могъл да има свой дом. Приема предложението, поддържа лъжата относно миналото си, двамата се оженват според обичаите на мюсюлманската традиция. Два месеца след това тя е бременна с мен.

Живее с баща си до седемгодишна възраст: той спи спокойно, работи на нивата, ходи на лов, разговаря с другите жители на селото за парите си и именията си, отнася се с майка ми така, сякаш тя е единственото хубаво нещо, което му се е случило. Аз мисля, че съм син на богат човек, докато една вечер пред камината той не ми разказва миналото си и причината да се ожени, молейки ме да пазя тайна. Казва ми, че скоро ще умре, което се случва четири месеца по-късно. Издъхва усмихнат в ръцете на майка ми, сякаш всички трагедии, белязали живота му, никога не са съществували. Умира щастлив.

Михаил ми разказва тази история през една пролетна вечер, студена, но сигурно не чак колкото в Сталинград, където температурата пада до -35° . Седим заедно с просяци, които се топят около импровизирано огнище. Съгласих се да дойда тук, след като той ми се обади втори път, и да изпълня моята част от обещанието. По време на разговора ни той нищо не ме попита за плика, който бе оставил въщи, сякаш знаеше – може би благодарение на „гласа“, – че аз най-сетне съм решил да следвам знаците, да оставя нещата да се случват, когато настъпи подходящият момент, и по този начин да се освободя от властта на Захира. Когато той поиска да се срещнем в едно от най-опасните предградия на Париж, се изплаших. При други обстоятелства щях да му кажа, че съм много зает, или щях да се опитам да го убедя да отидем в някой бар, където обстановка ще бъде подходяща за обсъждане на важни проблеми.

Щеше да ме е страх, разбира се, от нов епилептичен пристъп на обществено място, но вече знаех как да действам и предпочитях това пред риска да бъда нападнат с моята ортопедична яка, която ми отнемаше

всякаква възможност за защита.

Михаил настоя: било важно да се срещна с просяците, те били част от живота му, а също и от живота на Естер. В болницата бях осъзнал, че нещо в живота ми не е наред и трябва незабавно да се променя.

Но какво трябваше да сторя, за да се променя?

Най-различни неща. Като например да ходя на опасни места и да се срещам с маргинални типове.

Според легендата гръцкият герой Тезей влиза в лабиринта, за да убие чудовището. Любимата му Ариадна му дава края на един конец, така че той да развива кълбото постепенно и да не се изгуби на връщане. И сега, докато седях сред тези хора и слушах някаква история, си дадох сметка, че отдавна не съм изпитвал нещо подобно – вкуса към непознатото, към приключението. Кой знае, може би нишката на Ариадна ме очаква точно там, където никога не бих отишъл, ако не бях абсолютно убеден, че трябва да положа огромно, колосално усилие, за да променя своята история и своя живот.

Михаил продължи и аз видях, че цялата група слушаше внимателно думите му: невинаги най-хубавите срещи стават около елегантни маси в ресторанти с включено отопление.

– Всеки ден вървя по един час, за да отида на училище. Гледам жените, които отиват за вода, необятната степ, дългите влакове, пълни с руски войници, заснежените планини, зад които ми казваха, че се намира огромната страна Китай. Селото има музей, посветен на родения в него поет, джамия, училище и три-четири улици. Учат ни, че съществува една мечта, един идеал: длъжни сме да се борим за победата на комунизма и за равенството между човешките същества. Не вярвам в тази мечта, защото дори в това мизерно село съществуват големи различия – членовете на комунистическата партия стоят над всички, понякога ходят до големия град, Алма Ата, откъдето се връщат, натоварени с пакети екзотични храни, подаръци за децата, скъпи дрехи.

Един следобед на връщане към къщи усещам силен вятър, виждам светлини около себе си и за кратко изгубвам съзнание. Когато се събудя, седя на земята, а едно бяло момиче с бели дрехи и син колан плува във въздуха. То се усмихва, без да казва нищо, и изчезва.

Тръгвам тичешком, прекъсвам заниманието на майка си и ѝ разказвам историята. Тя се изплашва и ме моли никога да не повтарям казаното. Обяснява ми – по най-простия начин, по който може да се обясни нещо толкова сложно на едно осемгодишно момче, – че това е само халюцинация. Повтарям, че наистина съм видял момичето и мога да го

опиша подробно. Добавям, че не съм се уплашил и съм се върнал бързо, защото искам тя да научи веднага какво ми се беше случило.

На другия ден на връщане от училище потърсвам отново момичето, но то не е там. През пялата седмица нищо не се случва и започвам да вярвам, че майка е била права: сигурно съм заспал неусетно и всичко това съм го сънувал.

Ала един ден тръгвам по-рано за училище и пак виждам момичето да се рее из въздуха, обградено от бяла светлина: този път не паднах на земята, нито видях светлини. Стоим и се гледаме, то ми се усмихва, аз му се усмихвам на свой ред, питам го как се казва, но не получавам отговор. Когато пристигам в училището, разпитвам съучениците си дали някога са виждали едно момиче, което се рее из въздуха.

По време на часа ме извикват при директора. Той ми обяснява, че сигурно имам психически проблем – виденията не съществуват, само светът е видимата действителност, а религията е измислена, за да заблуждава народа. Питам го за джамията в града; отговаря, че в нея ходят единствено суеверни старци, невежи и мързеливи хора, които нямат сили да помогнат за изграждането на социализма. Накрая ме заплашва, че ще ме изключи, ако отново повторя какво съм видял. Изплашвам се и го моля да не казва нищо на майка ми; той обещава да не го прави само ако кажа на съучениците си, че съм си измислил цялата тази история.

Изпълнява обещанието си, аз също изпълнявам моето. Приятелите ми не обръщат голямо внимание на този факт, дори не ме карат да ги заведе до мястото, където съм видял момичето. Но от този ден нататък то се появява всеки ден в разстояние на един месец. Понякога изпадам в безсъзнание, друг път нищо не се случва. Не разговаряме, оставаме заедно, докато то не реши да си тръгне. Майка ми започва да се тревожи, защото се прибирам у дома по различно време. Една вечер ме заставя да си призна какво върша след училище, преди да се върна вкъщи: разказвам ѝ отново историята с момичето.

За моя изненада, вместо да ми се скара пак, тя казва, че ще дойде с мен до мястото. На другия ден ставаме рано, отиваме там, момичето се появява, но тя не го вижда. Майка ме моли да го попитам за баща ми. Не разбирам въпроса, но изпълнявам молбата ѝ: и тогава за пръв път чувам „гласа“. Момичето не движи устните си, но знам, че разговаря с мен. Казва, че баща ми е много добре, възнаграден е за преживените на земята страдания и ни закриля. Съветва ме да припомня на майка ми историята с печката. Предавам ѝ това, което съм чул, а тя започва да плаче. Казва, че най-голямото желание на баща ми, докато бил жив, било да си

има печка заради преживяното през войната. Момичето ми поръчва следващия път, когато мина оттук, да завържа на един малък храст парче плат и да си пожелае нещо.

Виденията ми продължават цяла година. Майка ми споделя с най-доверените си приятелки, те споделят с други приятелки и скоро малкият храст е покрит с вързани за клоните му парцалчета. Всичко се прави в пълна тайна: жените разпитват за починалите си близки, аз чувам отговорите на „гласа“ и предавам съобщенията. В повечето случаи всички са добре – само на два пъти момичето помоли цялата групичка да отиде на близкия хълм и в мига, когато изгрее слънцето, да се помоли мислено за душите на тези хора. Жените ми казват, че понякога изпадам в транс, падам на земята, говоря несвързани неща, но аз самият никога нищо не помня. Знам само кога точно ще изпадна в транс: усещам горещ вятър и виждам светещи кълба около себе си.

Ала един ден, когато вода поредната група на среща с момичето, кордон от полицаи препречва пътя ни. Жените протестират, викат, но не успяват да преминат през кордона. Отвеждат ме в училището, където директорът ми съобщава, че съм изключен поради подстрекателство към бунт и подклаждане на суеверия.

На връщане забелязвам, че храстът е изкоренен, а парцалчетата – разпръснати по земята. Сядам и заплаквам, защото тук съм прекарал най-щастливите дни в живота си. В този миг момичето отново се появява. Успокоява ме с думите, че всичко е било програмирано, включително и изкореняването на храста. Добавя, че от този миг насетне ще ме придружава до края на живота ми и винаги ще ми казва какво трябва да правя.

– Никога ли не ти е споменала как се казва? – пита един от просяците.

– Никога. Но няма значение: важното е, че я чувам, когато ми говори.

– Ще можем ли сега да научим нещо за нашите мъртви?

– Не. Това се случваше само тогава, сега мисията ми е друга. Мога ли да продължа разказа си?

– Трябва да го продължиш – намесвам се аз. – Но първо искам да ти кажа нещо. В Югозападна Франция има един град, Лурд, където преди много години една млада пастирка видяла момиче, което отговаря на твоето описание.

– Не е вярно – подхвърля един стар просяк с метален крак. – Тази пастирка, която се казва Бернадет, е видяла Света Богородица.

– Тъй като съм написал книга за виденията, наложи ми се да проуча задълбочено въпроса – отговарям аз. – Изчел съм всичко, което е било публикувано в края на деветнайсети век, имах достъп до показанията, които Бернадет е дала пред полицията, Църквата, учените. Никъде тя не твърди, че е видяла жена: повтаря, че е било „малко момиче“. До края на живота си е повтаряла това и силно се разгневила, когато видяла сложената в пещерата статуя. Според нея тя изобщо не приличала на видението – Бернадет е видяла дете, а не жена. Въпреки това Църквата си присвоила тази история, виденията, мястото, отъждествила образа с майката на Исус и истината била забравена. Когато една лъжа бъде повторена много пъти, хората започват да я възприемат като истина. Единствената разлика е в това, че въпросното „малко момиче“, както настоявала да го нарича Бернадет, казало името си.

– И кое е то? – запитва ме Михаил.

– „Аз съм Непорочното зачатие“. Което всъщност не е истинско име като например Беатрис, Мария, Изабел. То е описало себе си като факт, като събитие, което бихме могли да преведем като „аз съм рождението без секс“. Продължи, моля те, твоята история.

– Преди той да продължи историята си, мога ли да те попитам нещо? – намесва се един просяк, който е приблизително на моите години. – Преди малко каза, че си написал книга: какво е заглавието ѝ?

– Написал съм много книги.

И му казвам заглавието на книгата, в която споменавам историята на Бернадет и нейното видение.

– Значи ти си мъжът на журналистката?

– Ти си мъжът на Естер? – ококорва широко очи една просякиня, набиваща се на очи със зелената си шапка и яркочервеното си яке.

Не знам какво да отговоря.

– Защо тя не идва вече при нас? – пита друг. – Дано да не е загинала! Ходеше все на опасни места, колко пъти съм ѝ повтарял да не го прави! Виж какво ми даде!

И той ми показва същото парче плат, изцапано с кръв: част от ризата на мъртвия войник.

– Не е загинала – отвръщам аз. – Учудвам се, че е идвала тук.

– Защо? Защото сме различни ли?

– Не ме разбра: изобщо нямам намерение да ви съдя. Изненадан съм, но се радвам да го науча.

Ала водката, с която прогонваме студа, започва да ни действа.

– Говориш с нас иронично – казва един дългокос, отдавна

небръснат здравеняк. – Махай се, след като смяташ, че сме лоша компания за теб.

Аз обаче също съм пил и това ме прави смел.

– Кои сте вие? Какъв е този живот, който сте избрали? Здрави сте, бихте могли да работите, но предпочитате да безделничите!

– Избрали сме да останем във, разбра ли? Да не бъдем част от този свят, който се разпада на парчета, от тези хора, които живеят в непрекъснат страх да не изгубят нещо и се движат по улиците така, сякаш всичко е наред, докато нещата всъщност са зле, много зле! Нима ти не просиш? Нима не искаш милостиня от шефа си, от собственика на жилището, в което живееш?

– Не те ли е срам да пропиляваш живота си? – пита ме жената, облечена в яркочервено.

– Кой казва, че си пропилявам живота? Правя това, което искам!

Здравенякът се намесва:

– И кое е това, което искаш? Да живееш на върха на света? А кой ти гарантира, че в планината е по-хубаво, отколкото в равнината? Мислиш, че ние не знаем как да живеем, нали? Жена ти обаче знаеше ПРЕКРАСНО какво точно искаме от живота! Знаеш ли какво искаме? Спокойствие! И свободно време! И да не бъдем длъжни да следваме модата – тук си изработваме наши собствени модели! Пием, когато сме жадни, спим, когато ни се доспи! Всеки от нас е отхвърлил робството и се гордеем с това, макар и ти да смяташ, че сме нещастници!

Гласовете започват да стават агресивни. Михаил ги прекъсва:

– Ако не искате да чуете останалата част от моята история, тогава да си тръгваме!

– Той ни критикува! – подхвърля мъжът с металния крак. – Дошъл е тук, за да ни съди, сякаш е Господ!

Чува се недоволен ропот, някой ме потупва по рамото, давам му цигара, бутилката с водка отново е в ръката ми. Духовете постепенно се успокояват, а аз съм изненадан и шокиран от факта, че тези хора познават Естер, и то по-добре от мен самия, след като са получили правото на късче от изцапаната с кръв дреха.

Михаил продължава своята история:

– Тъй като съм изключен от училище, а все още съм твърде малък, за да се грижа за конете – гордостта на нашата област и на страната ни, – започвам да работя като пастир. Още през първата седмица обаче една от овцете умира и плъзва слух, че съм прокълнато дете, син на човек, който дошъл отдалеч, обещал какви ли не богатства на майка ми, а

накрая ни оставил без нищо. Макар и комунистите да твърдят, че религията е само начин да се дават фалшиви надежди на отчаяните, независимо че всички са възпитани да вярват единствено в съществуването на действителността, а това, което очите ни не могат да видят, да смятат за плод на човешкото въображение, древните традиции на степта се запазват непроменени и поколенията ги предават едно на друго от уста на уста.

Откакто храстът е изкоренен, не мога да виждам повече момичето, но продължавам да чувам гласа му. Моля го да ми помогне да опазя стадата, а то ми отвърща да проявя търпение, защото ще дойдат трудни времена, но преди да навърша двайсет и две години, някаква жена ще пристигне отдалеч, ще ме отведе със себе си и аз ще опозная света. Казва ми също така, че имам мисия, която трябва да изпълня, и тя се състои в това да помогна за разпръскването на истинската Енергия на любовта по целия свят.

Собственикът на стадото се поддава на слуховете по мой адрес, които зачестяват. А хората, които му ги разказват и които се опитват да съспят живота ми, са същите онези, на които момичето бе помогнало през изминалата година. Накрая той решава да отиде до седалището на комунистическата партия в съседното село и там научава, че както аз, така и майка ми сме смятани за народни врагове. Това не се отразява особено на съществуването ни, понеже майка ми работи като бродирачка в една фабрика в най-големия град на областта, където никой не знае, че ние с нея сме врагове на народа и на работническата класа. Единственото, което директорите на фабриката искат от нея, е да продължава да бродира от сутрин до вечер.

И понеже имам много свободно време, скитам из степта заедно с ловците, които знаят моята история, но ми приписват магически способности, тъй като винаги откриват лисици, когато съм с тях. Прекарвам по цели дни в музея на поета, разглеждам вещите му, чета книгите му, слушам хората, които идват там и рецитират стиховете му. Понякога усещам вятъра, виждам светлините, падам на земята – и в такива мигове гласът винаги ми казва съвсем конкретни неща, като например кога ще настъпи суша, кога ще има чума по животните, кога ще пристигнат търговци. Не споделям тези неща с никого освен с майка ми, която започва все повече да се тревожи за мен.

Веднъж, когато в областта идва на обиколка лекар, тя ме завежда при него. След като той изслушва внимателно моя разказ и си записва нещо, преглежда очите ми с апарат, преслушва ме, удря с чукче

коляното ми и заявява, че имам някакъв вид епилепсия. Казва, че болестта не е заразна и пристъпите ще се разреждат с възрастта.

Но аз знам, че това не е болест. Преструвам се, че му вярвам за успокоение на майка ми. Директорът на музея забелязва отчаяните ми усилия да науча нещо, смилява се над мен и започва да ми преподава вместо учителите: изучавам география, литература. Научавам това, което в бъдеще ще се окаже най-важното нещо за мен: английския. Един следобед гласът ме моли да кажа на директора, че скоро ще бъде назначен на много важен пост. Когато го споделям с него, той се засмива плахо и ми отговаря, че няма никаква вероятност това да стане, тъй като не е влязъл в комунистическата партия, а си е останал убеден мюсюлманин.

Аз съм на петнайсет. Два месеца след нашия разговор усещам някакво раздвижване в областта: бившите държавни чиновници, по-рано винаги толкова арогантни, стават по-любезни отвсякога и ме питат не искам ли да се върна в училището. Големи влакове, пълни с руски военни, се отправят към границата. Един следобед, докато уча на писалището, принадлежало някога на поета, директорът влиза забързано, поглежда ме с удивление и с известно неудобство и казва, че последното нещо, което някога се е надявал да се случи на света – рухването на комунистическия режим, – настъпва с невероятна бързина. Бившите съветски републики се превръщат в независими държави, новините, идващи от Алма Ата, съобщават за сформирането на ново правителство и той е назначен за управител на областта!

Но вместо да ме прегърне и да даде воля на радостта си, ме пита как съм узнал, че това ще се случи. Чул съм го от някого или съм бил вербуван от тайните служби да го шпионирам, понеже не е бил член на комунистическата партия?

Или пък – което е още по-лошо – в даден момент от живота си съм сключил договор с дявола?

Отвърщам, че моята история му е известна: явяванията на момичето, гласът, пристъпите, които ми позволяват да научавам неща, които другите не знаят. Той казва, че това е само болест и че е съществувал само един пророк, Мохамед, разкрил всичко, което е трябвало да бъде казано. Но дяволът все още е на този свят, продължава той, и използва какви ли не хитрости – включително и предполагаемата способност за виждане на бъдещето, – за да подмами слабите и да ги отклони от истинската вяра. Бил ме взел на работа, защото ислямът изисквал хората да са милосърдни, но сега дълбоко се разкайвал: защото аз съм бил

според него или оръдие на тайните служби, или пратеник на дявола. Уволнен съм начаса.

Животът ми, който и преди не беше лесен, сега става още по-труден. Текстилната фабрика, в която работи майка ми и която по-рано беше държавна, сега преминава в частни ръце – новите собственици имат други проекти, започват да правят промени и тя е уволнена. Два месеца по-късно няма как да се издържаме и единственото, което ни остава, е да напуснем селото, където съм живял до този момент, и да търсим работа другаде.

Дядо и баба отказват да тръгнат с нас, предпочитат да умрат от глад, отколкото да напуснат земята, в която са се родили и са прекарвали живота си. С майка ми отиваме в Алма Ата: за пръв път виждам толкова голям град, впечатлен съм от колите, огромните здания, светещите реклами, ескалаторите и най-вече асансьорите. Мама си намира работа като продавачка в магазин, а аз започвам да работя като помощник-механик на една бензиностанция. Голяма част от парите, които изкарваме, изпращаме на баба и дядо, но това, което ни остава, е достатъчно, за да се изхранваме и да отида за пръв път на кино, лунапарк, футболни мачове.

Откакто сме в града, пристъпите спират, но изчезват също тъй гласът и присъствието на момичето. Намирам, че така е най-добре, невидимата приятелка, която беше с мен от осемгодишна възраст, изобщо не ми липсва, пленен съм от Алма Ата, зает съм с изкарването на прехраната си. Разбирам, че ако човек е поне малко интелигентен, може да стане важна личност. Нещата продължават така до една неделя, когато си седя на единствения прозорец на малката ни квартира и гледам неасфалтираната уличка, на която живеем. Изнервен съм, защото предишния ден бях блъснал една кола, правейки маневра, и сега се страхувам да не ме уволнят, толкова много се страхувам, че през целия ден не мога да ям нищо.

Изведнъж отново усещам вятъра, виждам светлините. По-късно майка ми разказа, че съм паднал на пода и съм говорил на някакъв странен език, като трансът този път продължил по-дълго от обичайното. Спомням си, че именно в този миг гласът ми напомни, че трябва да изпълня мисията си. Когато идвам в съзнание, отново усещам присъствието на момичето и макар и да не го виждам, мога да разговарям с него.

Ала това вече не представлява интерес за мен: идвайки в града, сякаш съм попаднал в съвсем друг свят. Въпреки това питам момичето каква е мисията ми: гласът ми отговаря, че тя е мисията на всички човешки същества – да изпълнят света с Енергията на абсолютната любов.

Питам и за единственото нещо, което ме интересува в момента: за ударената кола и реакцията на собственика на бензиностанцията. Тя ме съветва да не се тревожа, а да му кажа истината, той щял да ме разбере.

Работя пет години на бензиностанцията. Създавам си приятели, влюбвам се за пръв път, откривам секса, участвам в сбивания на улицата, с една дума, изживявам младостта си по съвсем нормален начин. Понякога получавам пристъпи: отначало колегите ми се изненадват, но после им казвам, че изпадам в това състояние под въздействието на „висши сили“, и си спечелвам уважението им. Искат от мен съвети, споделят любовните си проблеми, трудните отношения в семейството, но аз за нищо не питам гласа – опитът с изкоренения храст ме е травмизирал и ме е накарал да разбере, че когато помагаме някому, в отговор получаваме само неблагоприятност.

А когато приятелите ми започнат да настояват много, тогава им казвам, че принадлежа на някакво „тайно общество“ – по това време, след десетилетия на религиозни репресии, мистицизмът и езотериката са на мода в Алма Ата. Издават се какви ли не книги за „висшите сили“, от Индия и Китай започват да прииждат духовни водачи и учители, организират се курсове за самоусъвършенстване. Посещавам някои от тях и си давам сметка, че не научавам нищо, доверявам се единствено на гласа, но съм твърде зает, за да обръщам внимание на това, което казва.

Веднъж пред бензиностанцията, където работя, спира някаква жена с джип и моли да ѝ напълня резервоара. Говори с мен на руски със силен акцент, което ѝ коства големи усилия, и аз ѝ отговарям на английски. На лицето ѝ се изписва облекчение и тя ме пита дали не познавам някой преводач, тъй като ѝ се налагало да пътува из вътрешността на страната.

В мига, в който ми казва това, се появява момичето и изпълва с присъствието си цялото пространство. Разбирам, че това е жената, която съм чакал през целия си живот. В нея е моето спасение, не мога да изпусна тази възможност: казвам, че аз самият мога да ѝ бъда преводач, ако тя е съгласна. Жената отвръща, че си имам работа, освен това тя се нуждае от някой по-възрастен, по-опитен, без ангажименти, за да може да пътува. Добавям, че познавам всички пътища из степта и в планините, излъгвам я, че съм на тази работа временно. Моля я да ми даде шанс. Тя неохотно ми определя среща в най-люксовия хотел в града.

Срещаме се във фойето; тя проверява познанията ми по езика, задава ми редица въпроси върху географията на Централна Азия, разпитва ме кой съм и откъде съм. Държи се резервирано, не казва с какво точно

се занимава, нито къде иска да отиде. Опитвам се да се представя по възможно най-добрия начин, но виждам, че тя се колебае.

С изненада си давам сметка, че по някакъв необясним начин съм влюбен в нея, въпреки че я познавам само от няколко часа. Овладеявам тревогата си и отново се доверявам на гласа; умолявам невидимото момиче да ми помогне, обещавам да изпълня възложената ми мисия, ако получа тази работа; припомням му, че един ден самото то ми бе споменало за някаква жена, която ще ме отведе далеч оттук, а и видението беше до мен, когато тя спря, за да напълни резервоара си. Наистина имам нужда от положителния ѝ отговор.

След кръстосания разпит, на който съм подложен, мисля, че спечелвам доверието ѝ: тя ме предупреждава, че намеренията ѝ са незаконни. Обяснява ми, че е журналистка и че иска да направи репортаж за военните бази, които в момента американците строят в една съседна страна, за да ги използват в предстоящата война. И понеже са ѝ отказали виза, ще трябва да пресечем границата пеша, по тайни пътеки – нейни познати са ѝ дали карта и са ѝ показали откъде трябва да минем, но тя добавя, че ще ми ги покаже едва когато излезем извън Алма Ата. Ако все още имам желание да я придружа, трябва да бъда в хотела след два дни, в 11 часа сутринта. Единственото, което обещава да ми плати, е едномесечна заплата, без да знае, че имам постоянна работа, печеля достатъчно, за да помагам на майка си и на дядо и баба, шефът ми има доверие, въпреки че беше свидетел на три-четири конвулсии или „епилептични пристъпи“, както той нарича моментите, когато контактувам с един непознат свят.

Преди да се разделим, жената ми казва името си – Естер – и ме предупреждава, че ако реша да отида в полицията и да я издам, ще бъде арестувана и депортирана. Казва също така, че има моменти в живота на човек, когато той трябва да следва сяко интуицията си, и тя прави точно това. Моля я да не се притеснява, приисква ми се да споделя с нея за гласа и видението, но предпочитам да замълча. Връщам се у дома, разговарям с майка ми, казвам ѝ, че съм си намерил нова работа като преводач и ще печеля много пари, но трябва да замина за известно време. Тя не изглежда притеснена. Нещата около мен се нареждат така, сякаш са били планирани много отдавна и всички ние просто сме изчаквали подходящия момент.

През нощта спя неспокойно, на другия ден отивам на бензиностанцията по-рано от обичайното. Извинявам се на шефа си, казвам и на него, че съм си намерил нова работа. Той отвръща, че рано

или късно ще разберат, че съм болен, много е рисковано да оставя питомното, за да гоня дивото, но също както майка ми не възразява, сякаш гласът въздейства по някакъв начин върху волята на всеки, с когото трябва да разговарям този ден, за да улесни живота ми и да ми помогне да направя първата крачка.

Когато се срещаме в хотела, ѝ обяснявам, че ако ни хванат, най-лошото, което може да ѝ се случи, е да бъде депортирана в страната си, докато мен ще ме арестуват и ще лежа в затвора може би много години. Следователно рискувам много повече от нея и затова трябва да ми има доверие. Тя като че ли разбира това, което ѝ казвам, вървим два дни, от другата страна на границата я очаква групичка от неколцина мъже, тя изчезва и се връща малко след това разочарована и ядосана. Войната всеки момент ще избухне, всички пътища са зорко следени, невъзможно е да продължи нататък, защото ще я арестуват като шпионка.

Тръгваме обратно. Естер, която преди това бе толкова самоуверена, сега е тъжна и изглежда объркана. За да я разсея, започвам да рецитирам стихове от поета, който е живял близо до родното ми село, мислейки в същото време, че след 48 часа всичко ще свърши. Трябва да се доверя на гласа, трябва да сторя всичко възможно тя да не си тръгне така неочаквано, както дойде; може би трябва да ѝ покажа, че открай време съм я очаквал, че е важна за мен.

През нощта, след като изваждаме спалните си чували близо до едни скали, се опитвам да хвана ръката ѝ. Тя нежно я отдръпва, казва, че е омъжена. Знам, че направих погрешна стъпка, действиях, без да мисля; и тъй като повече няма какво да губя, разказвам ѝ за виденията си от детството, за мисията да разпръсквам любовта по света, за диагнозата „епилепсия“, която ми постави лекарят.

За мое учудване тя прекрасно разбира всичко, което ѝ казвам. На свой ред заговаря за собствения си живот, заявява, че обича мъжа си и той също я обича, но с течение на времето нещо важно между тях се е изгубило и тя предпочита да бъде далеч от него, отколкото да присъства на постепенното разпадане на брака си. Имала всичко, което човек може да поиска от живота, но била нещастна. И макар че можела да се преструва до края на живота си, че е щастлива, ужасно се бояла да не изпадне в депресия и никога да не излезе от нея.

Ето защо решила да зареже всичко и да тръгне в търсене на приключението, на нещо, което да не ѝ позволява да мисли за разпадащата се любов; но колкото повече търсела, толкова по-объркана и самотна се чувствала. И сега смята, че завинаги е изгубила посоката, а преживеният

току-що неприятен инцидент според нея е доказателство, че е сгрешила и най-добре би било да се върне към обичайното си ежедневие.

В този миг гласът ме кара да я посветя на Земята. Без да знам какво точно правя, ставам, отварям раницата, потапям пръстите си в малката стъклена бутилка олио, която бяхме взели за готвене, поставям ръката си на челото ѝ, моля се мълчаливо и накрая ѝ пожелавам да продължи своето търсене, защото то е важно за всички нас. Гласът ми казва и аз повтарям за Естер, че промяната на една-единствена личност означава промяна на целия човешки род. Тя ме прегръща, чувствам, че Земята я благославя, и оставаме така в продължение на часове.

Накрая я питам дали вярва на това, което съм ѝ разказал за гласа. Тя отвръща: „И да, и не“. Вярва, че всички хора притежават някаква сила, която никога не използват, но в същото време смята, че съм влязъл в контакт с тази сила посредством епилептичните си пристъпи. Добавя, че можем заедно да проверим това; възнамерявала да интервюира някакъв номад, който живеел на север от Алма Ата и на когото всички приписвали магически способности; не би имала нищо против да я придружа. Когато ми казва името му, се сещам, че познавам неговия племенник, което може би ще ни помогне да стигнем по-лесно до него.

Пресичаме Алма Ата, като спираме само за да напълним резервоара и да купим провизии, и тръгваме към едно селце недалеч от изкуствено-то езеро, построено от съветския режим. Отивам до жилището на номада и споменавам пред един от помощниците, че познавам неговия племенник. Въпреки това се налага да чакаме с часове – всеки от насъбраното се множество изчаква реда си, за да чуе съветите на този, когото смятат за светец.

Накрая идва и нашият ред: след като превеждам интервюто и препоричам няколко пъти публикувания по-късно репортаж, научавам много неща, които ме интересуват.

Естер пита защо хората са тъжни.

– Съвсем просто е – отвръща старецът. – Защото са се вкопчили в личната си история. Всички вярват, че целта на живота им е да следват някакъв план. Никой не се пита дали този план е именно за него, а не за друга личност. Претоварват се с преживяванията, спомените, вещите, чуждите идеи, а това е повече, отколкото могат да носят. И накрая забравят мечтите си.

Естер споделя с него, че много хора ѝ казват: „Ти си щастлива, защото знаеш какво искаш от живота, докато аз не знам какво бих желал да върша.“

– Разбира се, че знаят – отговаря номадът. – Нима не сте срещали хора, които повтарят непрекъснато: „Не направих това, което желяех, но такава е действителността.“ Щом казват, че не са направили това, което са желяели, значи са знаели какво искат. А колкото до действителността, тя не е нищо друго освен историята, която другите са разказали за света и за това как трябва да се държим в него.

– А колко други хора твърдят нещо още по-лошо: „Доволен съм, защото жертвам живота си за хората, които обичам.“

– Мислиш ли, че на хората, които ни обичат, им харесва да страдаме заради тях? Мислиш ли, че любовта е извор на страдания?

– Ако трябва да бъде откровена, мисля, че да.

– А не би трябвало.

– Ако забравя историята, която са ми разказали, ще забравя също така и много важни неща, на които ме е научил животът. Защо тогава съм положила толкова усилия, за да ги науча? Та нали именно опитът, който съм натрупала, ми помага в кариерата, в отношенията с мъжа ми, в кризите ми?

– Натрупаните знания служат единствено да се научиш да готвиш, да не харчиш повече, отколкото печелиш, да се обличаш топло през зимата, да спазваш известни ограничения и да знаеш какъв е маршрутът на някои линии на автобусите и влаковете. Нима смяташ, че предишните ти връзки са те научили да обичаш по-добре?

– Научили са ме да знам какво искам.

– Не питам за това. Питам дали предишните ти връзки са те научили да обичаш по-добре мъжа си.

– Не, тъкмо обратното. За да мога да му се посветя изцяло, трябваше да забравя за раните, които ми бяха нанесли предишните мъже. За това ли питате?

– За да премине истинската Енергия на любовта през душата ти, тя трябва да бъде толкова чиста, сякаш току-що си се родила. Защо хората са нещастни? Защото искат да затворят в себе си тази енергия, което е невъзможно. Да забравиш личната си история означава да поддържаш този канал чист, да позволяваш на тази енергия да се проявява всеки ден така, както желяе, да се оставиш тя да те води.

– Много романтично, но много трудно. Защото тази енергия винаги е обвързана с много неща: задължения, деца, социално положение...

– ...а след известно време отчаяние, страх, самота, стремеж да контролираш неконтролируемото. Според традицията на степта, за да живееш пълноценно, трябва да си в постоянно движение, само така всеки ден

ще е различен от предишния. Когато номадите минаваха през градовете, си мислеха: „Горките хора, които живеят тук, за тях всичко е еднакво.“ А може би градските жители са гледали номадите и са си мислели: „Горките, нямат си дом.“ Номадите нямаха минало, а само настояще, и затова винаги бяха щастливи, докато комунистическите управници не ги задължиха да спрат да пътуват и не ги затвориха в колхози. От този момент насетне те постепенно започнаха да вярват в историята, за която обществото твърдеше, че е вярна. И сега вече не притежават предишна-та си сила.

– Но в днешно време никой не може да пътува цял живот.

– Не можем да пътуваме физически. Но можем да го осъществим духовно. Да отиваме все по-далеч, да се дистанцираме от личната си история, от това, което ни задължават да бъдем.

– И какво трябва да направим, за да се освободим от тази история, която са ни разказали?

– Да я повторим на глас с всичките ѝ подробности. И докато разказваме, ще се сбoguваме с това, което сме били, и – ти самата ще се убедиш, ако опиташ – ще освободим пространство за един нов, непознат свят. Трябва да повтаряме тази отминала история много пъти, докато тя престане да означава нещо за нас.

– Само това ли?

– Остава още една подробност: докато пространствата постепенно се изпразват, трябва бързо да ги запълваме, макар и временно, в противен случай ще изпитваме чувство на празнота.

– Как да ги запълваме?

– С най-различни истории, случки, които не сме се осмелили или не сме искали да преживеем. Така ще се променим. Така любовта ще стане по-силна. А когато любовта става по-силна, и ние ставаме по-силни.

– Но по този начин няма ли да изгубим някои важни неща?

– Никога. Важните неща винаги остават – отминават само нещата, които сме считали за важни, а всъщност са били безполезни, като например измамното чувство, че имаме власт над Енергията на любовта.

Старецът казва на Естер, че времето ѝ е изтекло и че трябва да приеме други хора. Колкото и да настоявам, той не се съгласява, непреклонен е, но обещава на Естер да ѝ разкрие още неща, ако тя някога се върне.

Естер остава в Алма Ата още една седмица и обещава да се върне. През това време аз ѝ разказвам много пъти моята история, а тя ми разказва много пъти живота си. Накрая разбираме, че старецът е прав,

освобождаваме се от нещо, става ни по-леко, макар и да не можем да твърдим, че сме по-щастливи.

Старецът обаче ни е дал един съвет: да запълваме бързо празното пространство. Преди да тръгне, Естер ме пита дали не искам да пътувам до Франция, за да продължим процеса на забравянето. Нямало с кого да споделя тези неща, не можела да разговаря с мъжа си, не се доверявала на хората, с които работела; нуждаела се от някой външен човек, дошъл отдалеч, който никога не е участвал в нейната лична история до този момент.

Съгласявам се и едва в този миг споменавам за предсказанието на гласа. Добавям, че не знам езика и че единственото нещо, което умея да правя, е да се грижа за овце и за бензиностанции.

На летището Естер поисква от мен да се запише на интензивен курс по френски. Питам я защо ме е поканила да отида с нея. Тя повтаря отново онова, което вече ми е казала, признавайки, че се бои от празното пространство, освободило се, след като е забравила за личната си история. Опасява се, че миналото ще нахлуе с още по-голяма сила отпреди и тя вече няма да може да се освободи от него. Моли ме да не се безпокоя за билета и визата, тъй като лично ще се погрижи за всичко. Преди да мине през паспортния контрол, тя ме поглежда с усмивка и казва, че също ме е чакала, без да си дава сметка: тези дни са били най-радостните в живота ѝ през последните три години.

Започвам да работя нощем като бодигард в един стриптийз бар, а през деня усилено уча френски. За мое учудване пристъпите намаляват, но и видението изчезва. Казвам на майка ми за предложението да отида във Франция, а тя отговаря, че съм много наивен и че тази жена никога повече няма да ме потърси.

Една година по-късно Естер отново идва в Алма Ата: войната, която всички очакваха, вече бе избухнала. Някой друг публикувал статия за тайните американски бази, но интервюто със стария номад имало голям успех и сега списанието искало обширен репортаж за отмирането на номадския начин на живот. Освен това, добавя тя, отдавна не разказвам истории на никого и отново ме обзема депресия. Помагам ѝ да установи контакт с малкото племена, които все още пътуват, да се запознае с традицията тенгри и с местните магьосници. Говоря свободно френски. По време на една вечеря тя ми дава да попълня документите за консулството, издейства ми виза, купува ми билет и пристигам в Париж. И тя, и аз забелязваме, че колкото повече изразяваме главите си от преживените истории, толкова по-голямо пространство се разкрива пред всеки от нас,

ставаме по-смели, рискуваме повече, действаме правилно или неправилно, но важното е, че действаме. Изживяваме дните си по-пълноценно и времето тече по-бавно.

След като пристигам в Париж, я запитвам къде ще работя, но тя е предвидила всичко: уговорила е със собственика на някакъв бар да участвам веднъж седмично в нещо като екзотичен спектакъл, типичен за моята страна, по време на който хората говорят за живота си и изпразват съзнанието си.

Отначало ми е много трудно да накарам малкото посетители да участват в играта, но на най-пияните им харесва и новината се разнася из квартала. „Елате да разкажете вашата стара история и да откриете една нова история“, гласи малкият афиш, написан на ръка и залепен на витрината, и хората, жадни за нещо ново, започват да идват.

Една вечер ми се случва нещо странно: на импровизираната сцена в тъгъла на бара съм застанал не аз, а видението. И вместо да разказвам на посетителите легенди от родината си и да ги подканям да разкажат своята история, предавам това, което ми казва гласът. Накрая един от зрителите се разплаква и споделя с останалите, които са му съвсем непознати, интимни подробности от брачния си живот.

Същото се повтаря и следващата седмица – гласът говори вместо мен, подтиква хората да разказват само истории за липса на любов и във въздуха витае една толкова различна енергия, че французите, които по принцип са дискретни, започват да обсъждат публично личните си проблеми. Успявам да овладя и пристъпите: когато виждам светлини и усещам вятъра, но съм на сцената, изпадам в транс и губя съзнание без никой да забележи. „Епилептичните кризи“ настъпват само когато съм много напрегнат и нервен.

Към мен се присъединяват още няколко души: трима младежи на моята възраст, които нямат друго занимание, освен да пътуват по света – номадите на западното общество. Семейство музиканти от Казахстан, дочули за „успеха“ на техен сънародник, помолват да участват в спектакъла, понеже не могат да си намерят работа. По време на срещите с публиката включваме и ударни инструменти. Барът вече ни е тесен, успяваме да издействаме да се преместим в ресторанта и да изнасяме спектаклите си там; и той обаче скоро също се оказва тесен. Когато хората споделят своите истории, стават по-смели. И докато танцуват, енергията прониква в тях и те започват да се променят, тъгата изчезва от живота им, отдават се отново на приключения, а любовта им – която би

трябвало да е застрашена от толкова промени – става по-силна и те препоръчват нашите „срещи“ на свои приятели.

Естер продължава да пътува и да пише статии, но винаги когато е в Париж, присъства на спектакъла. Една вечер ми казва, че работата ни в ресторанта не е достатъчна, защото само хора, които имат пари, могат да го посещават. Добавя, че трябва да работим с младежите. Но къде са тези младежи, питам я аз. Разхождат се по улиците, пътуват, изоставили са всичко, обличат се като просяци или като герои от научнофантастичен филм.

Казва също така, че просяците нямат лична история и че бихме могли да отидем при тях и да се опитаме да ги опознаем. Ето как ви открих.

Ето какво съм преживял досега. Вие никога не ме попитахте кой съм и с какво се занимавам, защото това не ви интересува. Днес обаче реших да ви разкажа живота си заради известния писател, който е с нас.

– Но ти говориш за миналото си – намесва се жената, чието сако и шапка никак не си подхождаха. – Макар че старият номад...

– Какви са номадите? – прекъсва я някой.

– Хора като нас – отвръща тя, гордееща се с факта, че познава значението на думата. – Свободни хора, които живеят само с това, което могат да носят със себе си.

Аз я поправям:

– Не е точно така. Те не са бедни.

– Какво знаеш ти за бедността? – намесва се отново агресивният висок мъж, като този път водката, течаша в кръвта му, му дава смелост да ме гледа право в очите. – Мислиш, че бедността означава да нямаш пари? Мислиш, че сме нещастници, защото просим пари от богати писатели, от семейства, които се чувстват виновни, от туристи, за които Париж е мръсен град, или от млади идеалисти, които смятат, че могат да спасят света? Ти си беден – нямаш власт над времето си, нямаш право да вършиш това, което искаш, длъжен си да следваш правила, които други са измислили и които не разбираш.

Михаил отново прекъсва разговора, обръщайки се към жената.

– Какво точно искахте да попитате?

– Исках да попитам защо ни разказа твоята история, след като старият номад ти е заръчал да я забравиш.

– Тази история вече не е моята: всеки път, когато разказвам преживяното от мен, сякаш говоря за нещо, което не ме засяга. В настоящето остава единствено гласът, видението, значимостта на мисията, която

трябва да изпълня. Не страдам заради преживените трудности – смятам, че те са ми помогнали да стана такъв, какъвто съм сега. Чувствам се като воин, който е тренирал с години и не си спомня подробности от наученото, но знае кой е най-подходящият момент, за да нанесе удар.

– А защо идвахте толкова често с журналистката да ни виждате?

– За да подхранваме енергията си. Както каза старият номад от степта, светът, който познаваме, е само една история, която са ни разказали, но тя не е истинската история. Другата история включва способности, сили, възможността да отидем много по-далеч от това, което познаваме. Макар и да съжителствам с видението от дете и в даден миг от живота си да съм успял да го съзря, благодарение на Естер разбрах, че не съм сам. Тя ме запозна с хора, притежаващи необикновени способности, един от които например огъваше прибори само със силата на мисълта си, а друг правеше операции с ръждясало джобно ножче, без анестезия, и след като приключеше, пациентът веднага ставаше и си тръгваше. Все още се уча да развивам неизвестните си способности, но имам нужда от съюзници, от хора като вас, които също така нямат своя история.

Изпитах желание и аз да разкажа историята си на тези непознати, да започна да се освобождавам от миналото си, но вече беше късна нощ, а на другия ден трябваше да ставам рано, за да ми махнат ортопедичната яка.

Предложих на Михаил да го изпратя с такси до дома му, но той ми каза, че предпочита да повърви, защото тази вечер му е домъчняло много за Естер. Разделихме се с групата и се отправихме към булеварда, откъдето можех да хвана такси.

– Мисля, че онази жена беше права – подхвърлих аз. – След като разкажеш една история, би трябвало да се освободиш от нея, нали така?

– Аз съм се освободил. Но докато го прави, човек разбира – и точно в това се крие тайната, – че някои истории са прекъснати по средата. От такива истории ни е по-трудно да се освободим, а докато не затворим една глава, не можем да започнем следващата.

Спомних си за един текст на тази тема, който бях чел в интернет и чието авторство ми приписваха (макар и никога да не бях писал подобно нещо):

„Ето защо е толкова важно да позволим на някои неща да си отидат. Да ги пуснем на свобода. Да се избавим от тях. Хората трябва да осъзнаят, че никой не играе с белязани карти, понякога печелим, друг път губим. Не се надявай да ти върнат нещо, не се надявай да признаят

усилията ти, да открият гениалността ти, да разберат любовта ти. Не се колебай да приключиш с даден етап. Не от гордост, от некадърност или надменност, а защото той просто не се вмести повече в живота ти. Затвори вратата, смени диска, почисти дома си, изтупай праха. Престани да бъдеш този, който си бил, и се превърни в този, който си всъщност.“ По-добре все пак да потвърдя това, което казва Михаил:

– Какво означава „прекъснати истории“?

– Естер не е тук. В определен момент тя не можа да продължи да се освобождава от нещастieto и да позволи на радостта да се върне. Защо? Защото нейната история, както и историята на милиони хора, зависи от Енергията на любовта. Тя не може да продължава сама: или престава да обича, или очаква любимият ѝ да я потърси.

В неуспелите бракове, когато един от двамата спре да върви, другият е принуден да стори същото. И докато чака, запълва времето си с любовни авантюри, благотворителни дружества, прекалени грижи за децата, нагърбване с много работа и тъй нататък. Много по-лесно би било да поговорят открито върху проблема, да настояват, да изкрещат: „Да продължим напред, иначе ще умрем от скука, от тревога, от страх.“

– Искаш да кажеш, че Естер не успява да се освободи от тъгата заради мен?

– Не казах това: не смятам, че единият може да обвинява другия при каквито и да било обстоятелства. Казах, че тя трябва да избере дали ще спре да те обича, или ще те накара да я потърсиш.

– Но нали сега тя прави точно това!

– Знам. Ако зависеше от мен обаче, бих отишъл при нея само когато гласът ми го позволи.

– Готово! Ортопедичната яка излезе от живота ти и се надявам никога повече да не се върне в него. Моля те да избягваш резки движения, защото на мускулите ти им трябва време. Впрочем какво става с момичето с ясновидските способности?

– Какво момиче? Какви ясновидски способности?

– Нали в болницата ти ми каза, че някой чул глас, който го предупредил, че ще ти се случи нещо!

– Не е момиче, а момче. А ти ми обеща да се поинтересувам за епилепсията.

– Свързах се със специалист. Попитах го дали е срещал подобни случаи. Отговорът му ме поучуди, но с твое позволение ще ти припомня, че медицината си има своите тайни. Сещаш ли се за историята с

момчето, което излиза от къщи с пет ябълки и се връща с две?

– Да: може да ги е изгубило, да ги е подарило, стрували са по-скъпо и прочие... Не се притеснявай, знам, че няма общовалидни отговори. Би ли ми казал, преди да започнеш, дали Жана д'Арк не е страдала от епилепсия?

– По време на разговора ни приятелят ми спомена и нея. Жана д'Арк започнала да чува гласове, когато била на тринайсет години. Показанията ѝ доказват, че е виждала и светлини – което е един от симптомите на епилептичния пристъп. Според доктор Лидия Бейн, известна невроложка, тези състояния на екстаз, в които е изпадала светицата воин, са проявление на така наречената музикогенна епилепсия, при която пристъпите биват предизвиквани от определена мелодия: в случая с Жана д'Арк това е бил звънът на камбаните. Да не би момчето да е получил епилептичен пристъп в твое присъствие?

– Да.

– Имаше ли някаква музика?

– Не си спомням. Но дори да е имало, едва ли сме я чували поради шума от приборите, освен това бяхме погълнати от разговора.

– Напрегнато ли ти изглеждаше?

– Много напрегнато.

– Това е другата причина за пристъпите. Темата е много по-стара, отколкото си мислим: още в Месопотамия са съществували изключително точни описания на това, което тогава са наричали „болестта на падането“, последвана от конвулсии. Нашите прадеди са смятали, че се е дължала на присъствието на демони, които обсебвали нечие тяло. Едва много по-късно гъркът Хипократ обяснил тези конвулсии с разстройство на мозъчните функции. Въпреки това и днес епилептиците са жертви на предразсъдъци.

– Така е, наистина. Когато това се случи, ужасно се изплаших.

– И тъй като ти ми спомена за предсказание, помолих моя приятел да потърси нещо в тази област. Според него повечето от учените са съгласни с твърдението, че макар и много известни личности да са страдали от тази болест, тя не дава свръхестествени способности на никого. Но някои прочути епилептици са успели да си създадат „мистичен ореол“, с който обяснявали пристъпите си на околните.

– Кои са тези прочути епилептици?

– Наполеон, Александър Велики, Данте. Ще трябва да съкратя списъка с имената, тъй като теб те интересува пророческата дарба на момчето. Впрочем, как му е името?

– Не го познаваш, пък и винаги когато идваш да ме прегледаш, бързаш за друг преглед. Няма ли да е по-добре да продължиш?

– Учени, които изследват Библията, твърдят, че апостол Павел е бил епилептик. Позовават се на факта, че по пътя към Дамаск той видял силна светлина до себе си, която го заслепила и го хвърлила на земята, след което в продължение на няколко дни не можал нито да яде, нито да пие. В медицинската литература това състояние се нарича „темпорална епилепсия“.

– Не вярвам Църквата да е съгласна с подобно твърдение.

– Аз самият също не съм съгласен, но така пише в медицинската литература. Освен това има и епилептици, у които се проявява тенденция към самоунищожение, какъвто е случаят с Ван Гог: той самият е описал конвулсиите си като „вътрешни бури“. В болницата в Сен Реми, където е бил настанен, един от болногледачите е присъствал на такъв пристъп.

– Поне е успял да превърне саморазрушителния си порив в картини, пресъздаващи нов свят.

– Съществуват предположения, че Луис Карол е написал *Алиса в Страната на чудесата*, за да опише собствените си болестни състояния. На повечето от епилептиците им е познато началото на книгата, когато Алиса попада в черна дупка. По време на пътешествието си из Страната на чудесата Алиса вижда много неща, прелитайки над тях, и усеща тялото си много леко – още едно съвсем точно описание на последиците от пристъпа.

– В такъв случай излиза, че епилептиците имат дарба за изкуство.

– Нищо подобно. Става така, че някои от тях, посветили се на изкуството, се прочуват, и хората правят асоциация между болестта и темите в творчеството им. Литературата е пълна с примери на писатели, за които се подозира или е потвърдена подобна диагноза: Молиер, Едгар Алан По, Флобер. Достоевски е получил първия си пристъп на девет години и казва, че впоследствие тези кризи са били последвани или от моменти на пълна хармония с живота, или от моменти на дълбока депресия. Моля те, не се впечатлявай толкова от тези неща. Да не би да си помислиш, че и ти можеш да получиш епилепсия след злополуката? Не си спомням за случай на епилепсия, предизвикана от удар с мотоциклет.

– Вече ти казах, че става дума за един познат.

– Съществува ли наистина това момче с ясновидските способности, или ти го измисли, защото смяташ, че си припаднал, слизайки на платното?

– Нищо подобно, изобщо не искам да научавам симптомите на болестите. Всеки път, когато чета някоя книга на медицинска тема, започвам да усещам всичко, описано в нея.

– Ще ти призная нещо, но те моля да не ми се сърдиш: мисля, че произшествието беше от голяма полза за теб. Сега изглеждаш по-спокоен, по-малко обсебен от твоята фикс-идея. Наистина, когато се озовем близо до смъртта, това винаги ни помага после да живеем по-добре. Каза ми го жена ти, давайки ми парче плат, изцапано с кръв, което винаги нося със себе си, макар че като лекар аз всеки ден съм близо до смъртта.

– Тя обясни ли ти защо ти дава парчето плат?

– Много ласкаво описа начина, по който изпълнявам професионалните си задължения. Каза ми, че съчетавам техниката с интуицията, дисциплината с любовта. Разказа ми, че някакъв войник я помолил, преди да умре, да съблече ризата му, да я нареже на парчета и да ги раздаде на хората, които искрено се опитват да покажат света такъв, какъвто е в действителност. Като имам предвид книгите ти, предполагам, че и ти имаш парцалче от тази риза.

– Нямам.

– А знаеш ли защо?

– Знам. По-точно казано, сега започвам да се досещам.

– И тъй като съм ти не само личен лекар, но и приятел, ще ми позволиш ли да ти дам един съвет? Епилептикът, който ти е казал, че може да предсказва бъдещето, нищо не разбира от медицина.

Загреб, Хърватия.

6:30 сутринта.

Стоим с Мари пред един замръзнал фонтан, пролетта тази година явно е решила да не настъпва – както изглежда, от зимата ще се озовем направо в лятото. В средата на фонтана се издига колона със статуя върху нея.

През целия следобед давах интервюта и ми омръзна да говоря за новата си книга. Въпросите на журналистите са винаги едни и същи: дали жена ми е прочела книгата (отговарям, че не знам), дали не смятам, че критиката се отнася несправедливо към мен (какво?), дали фактът, че съм написал *Време да раздираш, време да съшиваш* не е шокирал моята публика, понеже в романа разкривам доста подробности от личния си живот (един писател не може да не пише за собствения си живот), дали ще се снима филм по книгата (отговарям за хиляден път, че филмът е в

главата на читателя, затова съм забранил да се продават правата върху която и да е от книгите ми), какво мисля за любовта, защо съм писал за любовта, какво да правим, за да сме щастливи в любовта...

След като интервютата приключват, идва ред на вечерята с издателите, която е част от ритуала. На масата са насядали местните величия, които ме прекъсват всеки път, когато поставям вилницата в устата си, за да ми зададат винаги един и същ въпрос: „Откъде черпите вдъхновение?“ Опитвам се да ям, но трябва да съм любезен, да разговарям, да изпълнявам ролята си на знаменитост, да разказвам интересни истории, да правя добро впечатление. Знам, че издателите са герои – никога не знаят дали една книга ще има успех. Биха могли вместо книги да продават банани или сапуни, поне е по-сигурно. Издателите не са нито суетни, нито егоцентрични, не се сърдят, че представянето не е добре организирано или че книгата я няма в някоя книжарница.

След вечерята следва обичайният маршрут: искат да ми покажат всичко – паметници, исторически места, най-посещаваните барове. И винаги ме придружава гид, който знае абсолютно всичко и напълва главата ми с информация. Трябва да се преструвам, че слушам много внимателно, и да задавам въпроси от време на време, за да покажа, че ми е интересно. Видял съм всички паметници, музеи и исторически места във всички градове, в които съм бил да представя книгите си. Не си спомням обаче абсолютно нищо. В съзнанието ми остават само неочакваните неща, срещите с читатели, баровете, улиците, по които случайно съм минал, завил съм зад ъгъла и съм видял нещо прекрасно.

Възнамерявам някой ден да напиша туристически справочник, който да съдържа само карти, адреси на хотели и много бели страници: така хората ще избират свой собствен маршрут, ще откриват сами ресторантите, паметниците и останалите красиви неща, които всеки град притежава и които никога не са описани, защото „историята, която са ни разказали“, не ги е включила в раздела „задължителни посещения“.

Вече съм бил в Загреб. И този фонтан – макар и да не фигурира в нито един туристически справочник за града – за мен е най-важното нещо тук, защото е красив, защото го открих случайно и защото е свързан с един епизод от живота ми. Преди много години, когато бях млад и обикалях света в търсене на приключения, седнах на това място, където се намирам сега, с един хърватски художник, който през повечето време бе пътешествал с мен. Аз смятах да продължа за Турция, а той бе решил да се прибере у дома.

Докато се сбогувахме на това място, изпихме две бутилки вино,

припомняйки си всичко, което ни се беше случило, докато бяхме заедно – религия, жени, музика, цени на хотели, дрога. Разговаряхме за всичко, само не и за любов, защото и двамата обичахме, но не изпитвахме нужда да говорим на тази тема.

След като художникът се прибра вкъщи, аз се запознах с едно момиче и три дни бяхме неразделни, обичахме се с цялата сила на чувствата, на която бяхме способни, понеже и двамата знаехме, че това няма да трае дълго. Тя ми помогна да опозная душевността на този народ и аз никога няма да го забравя, както няма да забравя фонтана и сбoguването с моя спътник.

Ето защо след интервютата, автографите, вечерята, посещението на паметниците и историческите места подлудих издателите си, като ги накарах да ме заведат до този фонтан. Попитаха ме къде се намира: аз не знаех, както не знаех и че в Загреб има толкова много фонтани. След почти едночасово търсене най-сетне успяхме да го открием. Помолих ги за бутилка вино, двамата с Мари се сбoguвахме с всички, седнахме край фонтана прегърнати и мълчаливо отпивахме от виното в очакване на изгрева на слънцето.

– С всеки изминал ден ставаш все по-весел – казва тя, положила глава на рамото ми.

– Защото се опитвам да забравя кой съм. Или, по-точно казано, не искам да нося на гърба си товара на цялата си история.

Разказвам ѝ за разговора на Михаил с номада.

– И с актьорите се случва нещо подобно – казва тя. – Заради новата роля трябва да престанем да бъдем такива, каквито сме, та да можем да влезем в кожата на героя. Ала накрая се чувстваме объркани и изнервени. Мислиш ли, че наистина е добре да загърбим личната си история?

– Нали ти самата каза, че се чувствам по-добре?

– Според мен вече не разсъждаваш толкова егоистично. Хареса ми идеята ти да зарежем всички тези побъркани хора и да потърсим фонтана, но той също е част от миналото ти, следователно си противоречиш.

– За мен фонтанът е символ. Аз обаче не го нося в себе си, не мисля непрекъснато за него, не съм си направил снимки, за да ги показвам на приятелите си, не ми е мъчно за художника, който си тръгна, нито за момичето, в което се влюбих. Доволен съм, че дойдох тук за втори път, но дори и това да не се беше случило, с нищо нямаше да промени преживяното от мен тогава.

– Разбирам какво искаш да кажеш.

– Това ме радва.

– А мен ме натъжава, защото ми подсказва, че ще си заминеш. Знаех го още от мига, когато се срещнахме за пръв път, но ми е трудно да го приема. Свикнах с теб.

– Тъкмо там е проблемът: да свикнеш с някого.

– Но е съвсем човешко.

– Точно поради това жената, за която се ожених, се превърна в Захир. До деня на злополуката бях убеден, че само с нея бих могъл да бъда щастлив, а не че я обичам повече от всичко и всички на света.

Мислех, че само Естер ме разбира, че само тя познава вкусовете ми, маниите ми, светоусещането ми. Бях ѝ благодарен за това, което е направила за мен, и смятах, че и тя трябва да ми е благодарна за онова, което аз съм направил за нея. Бях свикнал да гледам на света през нейните очи.

Спомняш ли си историята за пожара и за изцапаното със сажди лице на единия от двамата пожарникари?

Мари вдигна глава от рамото ми. Забелязах, че очите ѝ са пълни със сълзи.

– Светът за мен беше отражение на красотата на Естер – продължих аз. – Това любов ли е? Или е някаква зависимост?

– Не знам. Смятам, че любовта и зависимостта са неразделни.

– Възможно е. Но да предположим, че вместо да напиша книгата *Време да раздираш, време да съшиваш* – своеобразно писмо до една жена, която в момента е далеч, – бях избрал друг сюжет.

Например мъж и жена, които са заедно от десет години. Отначало са се любили всеки ден, сега – само веднъж седмично, но това в крайна сметка не е толкова важно: между тях съществува негласно разбирателство, взаимопомощ, приятелство. На него му е тъжно, когато трябва да вечеря сам, защото на нея ѝ се е наложило да остане до късно в службата. Тя съжалява, когато той трябва да пътува, но разбира, че това е част от професията му. Усещат, че между тях нещо вече липсва, но са възрастни, зрели хора, и знаят колко е важно да поддържат връзката си, пък било то и в името на децата. Отделят все повече време на работата и децата си, мислят все по-малко за брака си, в който като че ли всичко е наред, не е замесен нито друг мъж, нито друга жена.

Забелязват, че нещата не вървят както трябва. Не успяват да разберат къде се крие проблемът. Времето минава, те стават все по-зависими един от друг, с напредването на възрастта намаляват и възможностите да започнат нов живот. Стремят се да запълват времето си с повече четене, бродирание, телевизия, приятели, но не могат да избягат от

разговора по време на вечеря, от разговора след вечеря. Той става избухлив, тя – по-мълчалива от обикновено. Единият усеща, че другият се отдалечава все повече, но не може да разбере защо. Стигат до извода, че във всеки брак е така, но избягват да разговарят на тази тема с приятелите си, създават впечатление на щастлива двойка, в която всеки подкрепя другия и имат едни и същи интереси. Появяват се извънбрачни връзки, но те, разбира се, не са сериозни. Най-важното, необходимото, окончателното е да се преструват, че нищо не се е случило, защото е твърде късно за промени.

– Тази история ми е известна, макар и аз лично да не съм я изживявала. Мисля, че прекарваме живота си, упражнявайки се да понасяме подобни ситуации.

Събличам си палтото и се качвам на бордюра на фонтана. Тя ме пита какво ще правя.

– Ще отида до колоната.

– Но това е лудост! Вече е пролет, ледът сигурно е съвсем тънък.

– Трябва да стигна дотам.

Стъпвам с единия крак и ледената плоча се раздвижва, но не се счупва. Докато гледах изгрева на слънцето, сключих нещо като облог с Бог: ако успее да стигна до колоната и да се върна, без ледът да се счупи, то ще е знак, че съм на прав път и че ръката Му ме води в правилната посока.

– Ще паднеш във водата.

– И какво? Най-много да премръзна, но хотелът не е далеч, така че не рискувам кой знае колко.

Стъпвам и с другия крак: вече съм вътре, краищата на леда се отлепват от бордюра, повърхността му се покрива с вода, но той не се счупва. Тръгвам към колоната, става дума само за четири метра в двете посоки, единственото, което рискувам, е една студена баня. Впрочем няма да мисля какво може да се случи: вече направих първата крачка и трябва да стигна до края.

Вървя бавно, стигам до колоната, докосвам я с ръка, чувам как ледът започва да се пропуква, но все още съм на повърхността. Инстинктивно понечвам да изляза тичешком от фонтана, но нещо ми подсказва, че ако направя това, стъпките ми ще станат по-тежки и ще падна във водата. Трябва да се върна бавно, да запазя темпото.

Слънцето изгрява на хоризонта, заслепява ме, едва различавам силуета на Мари и очертанията на сградите и дърветата. Ледената плоча се клати все по-силно, водата я покрива все повече, но аз знам – и вече

съм абсолютно сигурен, – че ще успея да стигна до бордюра. Защото съм в хармония с този ден, с моя избор, знам докъде се простират границите на ледената вода, знам как да се справя с нея, как да я помоля да ми помогне, да не позволи да падна. Постепенно изпадам в нещо като транс, в еуфория, отново съм дете и правя забранени неща, които обаче ми доставят огромно удоволствие. Каква радост ми носят тези безразсъдни облози с Бог от рода на „ако успея да направя това, ще стане едновременно си“, знаците, идващи не от външния свят, а от собствения ми инстинкт, от способността ми да забравям старите правила и да създавам нови ситуации.

Толкова съм благодарен, че срещнах Михаил, епилептика, който смята, че чува гласове! Срещнах го, докато търсех жена си, и благодарение на него открих, че съм се превърнал в бледо отражение на самия себе си. А дали Естер все още има толкова голямо значение за мен? Мисля, че да, именно нейната любов промени веднъж живота ми и сега отново ме преобразява. Моята история бе станала твърде стара, твърде тежка за носене, твърде сериозна, за да си позволя да поемам рискове като ходенето по замръзналата вода на фонтана например, облога с Бог, търсенето на знак. Бях забравил, че е необходимо да изминаваш отново и отново пътя до Сантяго, да изхвърляш ненужния багаж, да запазваш само това, което ти е необходимо, за да оцеляваш всеки ден. Да позволиш на Енергията на любовта да циркулира свободно от вън на вътре и от вътре на вън. Ледът отново се пропуква, появява се нова цепнатина, но аз знам, че ще успея, защото съм лек, толкова лек, че бих могъл да вървя дори по облаците и да не падна на земята. Не нося със себе си тежестта на славата, на разказаните истории, на пътищата, които трябва да следвам – прозрачен съм, слънчевите лъчи преминават през тялото ми и озаряват душата ми. Разбирам, че в нея все още има много тъмни кътчета, но с постоянство и смелост те постепенно ще бъдат изчистени.

Правя още една крачка и си спомням за един плик, който стои на бюрото ми. Скоро ще го отворя и вместо да вървя по леда, ще поема по пътя, който ще ме отведе до Естер. Но не защото искам да я имам до себе си. Ако тя желае, може да продължи да живее там, където е сега. Не защото денонощно сънувам Захира; разрушителното обсебване сякаш е изчезнало. Не защото свикнах с миналото си и пламенно жадувам да се върна към него.

Още една крачка, още едно пропукване на леда, но вече съм достигнал спасителния бордюр на фонтана.

Ще отворя плика и ще отида при нея, защото – както казва Михаил,

эпилептикът, ясновидецът, гуруто от арменския ресторант – тази история трябва да приключи. И тогава, когато всичко бъде многократно разказано, когато местата, които съм посетил, моментите, които съм изживял, крачките, които съм направил заради нея, се превърнат в далечни спомени, ще остане единствено абсолютната любов. Няма да изпитвам чувството, че „дължа“ нещо, няма да мисля, че се нуждая от нея, защото само тя е способна да ме разбере, защото съм свикнал с нея, защото тя познава пороците ми, добродетелите ми, навика да ям препечени филийки, преди да заспя, да гледам международните новини по телевизията, когато се събудя, да се разхождам всяка сутрин, да чета книги за стрелба с лък, да стоя с часове пред екрана на компютъра, да побеснявам, когато домашната помощница непрекъснато ни подканва да сядаме на масата, защото яденето е сервирано.

Всичко това ще изчезне. Ще остане само любовта, която движи Вселената, звездите, хората, цветята, насекомите, кара ни да вървим по опасно заледени повърхности, изпълва ни с радост и страх, но придава смисъл на всяко нещо.

Докосвам каменния бордюр, една ръка се протяга, аз я хващам, Мари ми помага да запазя равновесие и да слеза.

– Гордея се с теб! Аз никога не бих извършила подобно нещо.

– Мисля, че доскоро и аз не бих го направил – изглежда детинско, безотговорно, излишно, безсмислено. Но сега се раждам отново и трябва да се осмелявам да върша нови неща.

– Светлината на утрото ти се отразява добре: говориш като мъдрец.

– Мъдреците не правят това, което аз току-що направих.

Трябва да напиша хубав текст за едно списание, на което съм длъжник по линия на Банката за услуги. Имам стотици, хиляди идеи, но не знам коя от всичките си заслужава усилията ми, концентрацията ми, кръвта ми.

Не ми се случва за пръв път, но ми се струва, че вече съм казал всичко, което съм смятал за важно, паметта ми отслабва, забравям кой съм.

Отивам до прозореца, поглеждам към улицата, опитвам се да се убедя, че съм се реализирал професионално и не е нужно да доказвам нищо повече, че мога да се оттегля и да живея в къща в планината, да прекарам останалата част от живота си в четене, разходки и разговори за кулинарни чудеса и времето. Казвам и повтарям, че съм постигнал нещо, което почти нито един писател досега не е постигнал – книгите ми

са издадени на почти всички езици. Защо тогава да се притеснявам заради някакъв най-обикновен текст за едно списание, колкото и реномирано да е то?

Заради Банката за услуги. Ето защо трябва да го напиша, но какво да кажа на хората? Че трябва да забравят историите, които са им разказали, и да се осмелят да рискуват повече?

В такъв случай всички ще ми отговорят: „Свободен съм и правя това, което сам съм избрал.“

Че трябва да позволят на Енергията на любовта да циркулира свободно из телата и душите им?

Ще ми отвърнат: „Аз обичам. Обичам все по-силно“, сякаш любовта може да бъде измерена така, както мерим разстоянието между релсите на железопътните линии, височината на сградите или количеството бакулвер, необходимо за някакъв сладкиш.

Отивам до бюрото си. Отварям плика, който Михаил е оставил, и научавам къде се намира Естер. Трябва само да разбере как да стигна дотам. Обаждам му се по телефона и му разказвам случката при фонтана. На него много му харесва. Питам го какво ще прави вечерта – щял да излиза с приятелката си Лукреция. Кая ги на вечеря. Той отказва, но предлага да излезем следващата седмица, ако искам, заедно с негови приятели.

Отвърщам, че през следващата седмица трябва да изнасям лекция в САЩ.

– Нямаме бърза работа – казва той, – ще се видим след две седмици. Сигурно си чул глас, който те е накарал да вървиш по леда – казва Михаил.

– Не съм чул никакъв глас.

– Защо го направи тогава?

– Защото почувствах, че трябва да го направя.

– Добре, това е друг начин да чуваш гласа.

– Обзаложих се. Казах си, че ако успея да премина по леда, това ще означава, че съм готов. И смятам, че наистина съм готов.

– Следователно гласът ти е дал знака, от който ти се нуждаеше.

– А на теб гласът каза ли ти нещо по този повод?

– Не. Но не е и необходимо: когато бяхме на брега на Сена и аз ти казах, че според гласа моментът още не е настъпил, разбрах също така, че гласът ще те предупреди, когато дойде уреченият час.

– Вече ти казах, че не съм чул никакъв глас.

– Така си мислиш. Всички си мислят така. Видението впрочем

много пъти ми е повтаряло, че всички непрекъснато чуват гласове. Благодарение на гласовете виждаме знаците, разбираш ли?

Решавам да не споря повече с него. Единственото, което ми трябва, са някои технически подробности: къде да наема кола, колко е дълъг пътят, как да намеря къщата, защото пред себе си освен картата имам само някакви неясни обяснения – да тръгна по брега на едн-кое си езеро, да потърся табелата на някакво предприятие, да завия надясно и тъй нататък. Може би той познава някой, който би могъл да ми помогне.

Уговаряме се да се срещнем, Михаил ме моли да отида колкото се може по-дискретно облечен, защото сме щели да се разхождаме из Париж с „племето“.

Питам какво е това племе.

– Хората, които работят с мен в ресторанта – отвръща той, без да навлиза в подробности.

Питам го дали желае да му донесе нещо от САЩ, той поисква някакво лекарство за стомашни киселини. Записвам си го, макар и да смятам, че бих могъл да му донеса много по-интересни неща.

А статията?

Връщам се на бюрото си, обмислям върху какво да пиша, поглеждам отново към отворения плик и стигам до извода, че съдържанието му не ме е изненадало особено. Всъщност след няколкото ми срещи с Михаил очаквах точно това.

Естер е в степта, в някакво малко селце в Централна Азия, по-точно в Казахстан.

Вече изобщо не бързам: продължавам да преразглеждам собствената си история, която разказвам на Мари най-подробно, без да мога да спра; тя решава да направи същото, учуден съм от нещата, които ми казва, но, изглежда, това дава резултат – става по-самоуверена, по-спокойна.

Не знам защо толкова много държа да отида при Естер, след като любовта ми към нея започна да озарява живота ми, да ме учи на нови неща и това ми стига. Спомням си обаче думите на Михаил – „историята трябва да приключи“ – и решавам да вървя напред. Знаем, че ще открием момента, в който ледът на нашия брак се е счупил, а ние продължаваме да вървим в студената вода, сякаш нищо не се е случило. Знаем, че ще го открием още преди да стигна до това село, за да завърша един цикъл от живота си или за да го продължа.

Статията! Нима Естер отново се е превърнала в Захир и е обсебила изцяло мислите ми?

Нищо подобно: когато ми се налага да свърша нещо спешно, изискващо творческа енергия, работя точно по този начин – стигам почти до истерия, решавам да се откажа и точно тогава текстът се появява. Опитвал съм да действам по друг начин, да не правя нещата в последния момент, а много преди това, но, изглежда, че въображението ми функционира само когато върху него е упражнен огромен натиск. Не мога да проявя неуважение към Банката за услуги, трябва да напиша три страници върху – представете си само! – проблемите в отношенията между мъжа и жената. Точно аз! Издателите обаче смятат, че авторът на *Време да раздираш, време да съшиваш* сигурно познава много добре човешката душа.

Опитвам се да вляза в интернет, но напразно: от деня, в който разруших връзката, постоянно има някакви проблеми. Виках какви ли не специалисти и когато те благоволявах да се появят, твърдяха, че на компютъра му няма нищо. Питаха ме какво не е наред, тестваха го за половин час, променяха настройки, уверяваха ме, че проблемът не е в моя компютър, а в доставчика. Оставях се да ме убедят, дори се чувствах смешен, че съм ги извикал, след като всичко функционира прекрасно. Но само след два-три часа компютърът отново отказваше да работи и връзката пак се разпаднаше. След месеци на физически и психически тормоз съм принуден да приема, че техниката е по-силна и по-могъща от мен: работи когато си поиска, а щом не иска, по-добре да прочета някой вестник, да се поразходя, да изчакам да се оправи настроението на кабелите и телефонните връзки и тя да реши да проработи отново. Разбрах, че не съм ѝ господар и че тя има свой собствен живот.

Опитвам още един-два пъти, макар да знам – от личен опит, – че е най-добре да се откажа от търсенето. Интернет, най-голямата библиотека на света, в този момент е затворил вратите си за мен. Защо пък да не прочета някое списание, може да ми хрумне нещо. Вземам пристигналата този ден поща и попадам на странно интервю с някаква жена, която току-що е публикувала книга върху – представете си само! – любовта. Тази тема като че ли не спира да ме преследва.

Журналистът я пита дали единственият начин човек да достигне до щастието е да срещне любовта. Жената отговаря отрицателно:

„Идеята, че любовта носи щастие, е наложена сравнително скоро, в края на XVII век. От този момент насетне хората се стремят да вярват, че любовта трае вечно и че бракът е най-подходящата форма за нейното проявление. В миналото хората не са били толкова оптимистично настроени относно дълголетие то на страстта. Историята на Ромео и Жулиета

не е щастлива, а трагична. През последните десетилетия очакванията на хората, че именно бракът е пътят за реализация на личността, се увеличиха много. Ала заедно с това се увеличиха и разочарованието, и неудовлетвореността.“

Твърде смело мнение, но не мога да го използвам за статията си – най-вече защото не съм напълно съгласен с него. Изваждам от полицата една книга, която няма нищо общо с отношенията между мъжа и жената: *Магьоснически практики* в Северно Мексико. Необходимо ми е да освежа мислите си, да си почина, с упорство едва ли ще успея да напиша въпросната статия.

Разлиствам книгата и изведнъж попадам на нещо, което ме изненадва.

„Удобното извинение“: в живота ни винаги има събитие, върху което да прехвърлим вината за това, че сме спрели да вървим напред. Някоя психическа травма, особено горчиво поражение, любовно разочарование или дори победа, която не сме осъзнали, ни изплашва и не ни позволява да продължим. Развивайки скритите си способности, магьосникът трябва най-напред да се освободи от „удобното извинение“, като за целта е нужно да преразгледа целия си живот и да го открие.

Удобното извинение! Това ми напомняше на думите на моя учител по стрелба с лък – единственият спорт, който ми харесва, – че всяко пускане на стрелата е неповторимо и е безсмислено да се опитваме да се учим от точните или неточните си попадения. Важното е да пробваме стотици, хиляди пъти, докато се освободим от мисълта, че трябва да улучим мишената, и самите ние не се превърнем в стрела, лък и цел. И в този миг енергията на „нещото“ (учителят ми по киудо, японската стрелба с лък, която практикувах, никога не използваше думата „Бог“) започва да насочва движенията ни и ние пускаме стрелата не когато пожелаем, а когато „нещото“ реши, че е дошъл моментът.

Удобното извинение. Една друга страна от моята лична история започва да излиза наяве. Колко хубаво би било Мари да е до мен в този момент! Изпитвам нужда да говоря за себе си, за детството си, да й разкажа как като малък постоянно се биех с другите и ги побеждавах, защото бях най-големият в класа. Веднъж обаче братовчед ми ме наби и аз реших, че никога повече няма да съм победител в сбиванията. От този миг насетне избягвах всякакъв физически сблъсък, макар много пъти

да са ме смятали за страхливец и да съм изпадал в унизителни ситуации пред момичета и приятели.

Удобното извинение. Две години се учих да свиря на виола: отначало напредвах бързо, но след като стигнах до определено ниво, спрях да прогресирам. Бях открил, че други деца напредват по-бързо от мен, почувствах, че съм посредствен, реших да не се излагам и престанах да се интересувам от виолата. Същото се случи с играта на билиард и футбола, с карането на колело: научавах достатъчно, за да се справям горе-долу добре, но идваше един момент, след който не напредвах повече.

Защо?

Защото историята, която са ни разказали, ни учи, че в определен етап от живота си ние „стигаме до границите на нашите възможности“. Неведнъж си спомнях как се борех срещу писателското си призвание и как Естер никога не приемаше удобното извинение да диктува правилата на мечтата ми. Този простицък откъс, който току-що бях прочел, подкрепяше идеята, че трябва да забравим личната си история и да се оставим единствено на инстинкта си, развит благодарение на трагедиите и трудностите, които сме преживели: така са постъпвали магьосниците в Мексико, това препоръчваха и номадите от степите на Централна Азия.

Удобното извинение: „В живота ни винаги има събитие, върху което да прехвърлим вината за това, че сме спрели да вървим напред.“

Тези думи сякаш бяха написани както за браковете изобщо, така и за връзката ми с Естер в частност.

Да, ще мога да напиша статията за списанието. Седнах пред компютъра и за половин час черновата бе готова, а аз бях доволен от резултата. Бях преразказал под формата на диалог един разговор, който наистина се бе състоял в хотелска стая в Амстердам след поредния претоварен ден на представяне на моя книга, обичайната вечеря, посещението на туристическите забележителности и т.н.

В статията ми не фигурират имената на събеседниците и отношението между тях. В реалния живот Естер, облечена с пуловер, гледа канала, който минава под прозорците ни. Все още не е военен кореспондент, в очите ѝ все още има радост, обожава работата си, придружава ме винаги когато може и за нас животът продължава да е едно голямо приключение. Аз лежа мълчаливо на спалнята, мисълта ми е далеч от разговора, а от ума ми не излиза програмата за следващия ден.

– Миналата седмица интервюирах един полицейски инспектор. Разказа ми как успява да изтръгне по-голямата част от необходимата му

информация: като използва техника, която наричат „студено/топло“. Обикновено разпита започва полицаи, който се държи грубо, заплашва, че за него правилата не важат, крещи, удря по масата. И когато затворникът се изплаши, влиза „добрият“ полицаи, накарва колегата си да спре, предлага на задържания цигара, държи се приятелски с него и по този начин получава това, което иска.

– Известно ми е.

– Той обаче ми разказа и още нещо, което ме ужаси. През 1972 година група учени от Станфордския университет в САЩ решили да създадат „изкуствен“ затвор, за да проучат психологията на полицейските разпити: подбрали двайсет и четири студенти доброволци и ги разделили на „пазачи“ и „престъпници“.

В края на първата седмица се наложило да прекъснат опита: „Пазачите“, момчета и момичета с нормална ценностна система, от добри семейства, се превърнали в същински чудовища. Мъченията станали ежедневна практика, а изнасилванията на „затворниците“ се възприемали като нещо естествено. Студентите, които участвали в проекта – както „пазачите“, така и „престъпниците“, – получили толкова дълбоки психически травми, че се наложило да останат дълго време под медицинско наблюдение и опитът никога повече не бил повторен.

– Интересно.

– Как можеш да смяташ това за „интересно“! Говоря ти за нещо изключително важно: за способността на човек да върши зло винаги когато му се предостави тази възможност. Говоря ти за моята работа, за нещата, които научавам чрез нея!

– Именно това смятам за интересно. Защо се сърдиш?

– Да се сърдя? Как бих могла да се сърдя на някой, който не обръща ни най-малко внимание на това, което казвам? Как би могъл да ме изнерви човек, който не спори с мен, а само си лежи, загледан в празно пространство?

– Да не би да си пила?

– Ти дори и това не знаеш, нали? През цялата вечер бях до теб, а ти дори не си забелязал дали съм пила или не! Обръщаше се към мен само за да потвърдя това, което ти бе казал, или когато искаше да разкаже някоя хубава история за теб!

– Не разбираш ли, че съм работил цял ден и съм изтощен от умора? Защо не си легнеш? Ще се наспим и ще разговаряме утре.

– Защото през всичките седмици и месеци от последните две години само това правя! Опитвам се да разговарям с теб, но ти си изморен,

трябва да спим и да говорим на другия ден! Но на другия ден изникват много други неща, трябва да работиш, да присъстваш на вечери, да спим и да разговаряме на по следващия ден! Ето така преминава животът ми: в очакване на деня, когато отново ще мога да те имам до себе си. Докато се изморя, престана да искам каквото и да било и си създам един свят, в който да се подслонявам винаги когато имам нужда: свят, който да не е прекалено далечен, за да не създавам впечатлението, че имам собствен живот, но и да не е много близко до твоя, за да не изглежда, че превземам личното ти пространство.

– Какво искаш да направя? Да спра да работя ли? Да изоставя всичко, което сме постигнали с толкова труд, и да заминем на круиз из Карибите? Не разбираш ли, че това, с което се занимавам, ми харесва и нямам никакво желание да променям своя начин на живот?

– В книгите си говориш за значението на любовта, за нуждата от приключения, за радостта да се бориш за мечтите си. А сега пред мен стои писател, който не чете това, което пише. Мъж, който смесва любовта с условностите, приключенията с излишните рискове, радостта със задължението. Къде е човекът, за когото се омъжих и който слушаше това, което говорех?

– А къде е жената, за която се ожених?

– Тази, която винаги те е подкрепяла, насърчавала, приласкавала? Тялото ѝ е тук, тя гледа канала „Сингел“ в Амстердам, и мисля, че ще остане с теб до края на живота си! Ала душата на тази жена е на прага на тази стая, готова да си тръгне.

– Но защо?

– Заради проклетата фраза „Ще разговаряме утре“. Смяташ ли, че е достатъчно основание? Ако не ти се струва достатъчно, помисли си, че жената, за която си се оженил, е била влюбена в живота, пълна с идеи, с радост, с желания, а сега е на път да се превърне в домакиня.

– Това е смешно.

– Добре, смешно е. Говоря глупости! Маловажни неща, като се има предвид, че имаме всичко, преуспели сме, разполагаме с много пари, никога не споменаваме един пред друг за евентуални любовници, никога не сме изпадали в кризи на ревност. Освен това на света има милиони деца, които гладуват, войни, болести, урагани, трагедии, които се случват всяка секунда. Как бих могла да се оплаквам?

– Не смяташ ли, че е дошло времето да имаме дете?

– Всички семейства, които познавам, решават проблемите си по този начин: като си раждат дете! Нима ти, който винаги си държал

толкова много на свободата си и си смятал, че ще е по-добре да отложим детето за по-късно, сега си на друго мнение?

– Мисля, че сега моментът е подходящ.

– А според мен не би могъл да бъде по-неподходящ! Не, не искам дете от теб – искам дете от мъжа, когото познавах, който имаше мечти, който беше до мен! Ако някой ден реша да забременея, ще бъде от мъж, който ме разбира, придружава ме, изслушва ме, желае ме истински!

– Вече съм сигурен, че си пила. Обещавам ти да разговаряме утре, но сега те моля да си легнеш, много съм изморен.

– Тогава ще разговаряме утре. И ако душата ми, която е на прага на тази стая, реши да си тръгне, това няма да се отрази особено върху живота ни.

– Тя няма да си тръгне.

– По-рано ти много добре познаваше душата ми, но вече от години не разговаряш с нея, не знаеш колко се е променила, как ОТЧАЯНО моли да я изслушаш. Дори и да става дума за банални теми като например за опити в американски университети.

– Щом душата ти се е променила толкова, ти защо продължаваш да бъдеш същата?

– От страх. Защото вярвам, че утре ще разговаряме. Заради всичко, което сме изградили заедно и не бих искала да го видя как се руши. Или заради най-сериозната от всички причини: защото така съм свикнала.

– Но преди малко ти обвиняваше мен във всичко това!

– Прав си. Погледнах те, помислих, че си ти, а всъщност това съм аз. Тази нощ ще се моля от цялото си сърце и ще вложа всичката си вяра: ще помоля Бог да не позволи да прекарам останалата част от живота си по този начин.

Изчаквам ръкоплясканията да свършат, театърът е пълен. Готов съм да започна това, което не ми позволи да спя предишната нощ: ще изнасям лекция.

Водещият започва с думите, че не е нужно да ме представя, което е кошунство, нали той затова е в залата, нима не си дава сметка, че много от присъстващите вероятно не знаят кой съм, тъй като може би са ги довели тук техни приятели. Въпреки тези свои думи обаче той все пак споменава някои биографични данни, говори за качествата ми, за наградите ми, за милионите продадени книги. Накрая изрежда спонсорите, на които благодаря, поднася ми поздравленията си и ми дава думата.

Аз на свой ред също му благодаря. Казвам, че най-важните неща,

които бих искал да споделя, са в книгите ми, но смятам, че имам едно задължение към моята публика: да разкрия човека, който стои зад текстовете. Обяснявам, че за човешкото същество е типичен стремежът да показва най-доброто от себе си, защото постоянно търси любовта, себеутвърждаването. Ето защо моите книги винаги ще бъдат като планински връх, който изплува сред облаците, или като хоризонт в океана: там грее светлина, всичко като че ли е на мястото си, но под повърхността се крие непознатото, мракът, постоянното търсене на собствената идентичност.

Разказвам колко трудно ми е било да напиша *Време да раздираш, време да съшиваш* и как едва сега съм разбрал някои части от книгата си, след като съм я препрочел, което потвърждава, че творението винаги е по-щедро и по-велико от твореца.

Споделям, че ми е много досадно да чета интервюта и да присъствам на лекции, на които авторите обясняват книгите си и персонажите в тях: щом написаното само по себе си не е достатъчно красноречиво, книгата не заслужава да бъде четена. Писателят излиза пред публиката, за да разкрие своята вселена, а не за да се опитва да обяснява творбата си; ето защо започвам да разказвам едно мое преживяване:

– Преди известно време бях в Женева за поредица от интервюта. В края на един натоварен ден излязох да се поразходя из града, тъй като една моя приятелка ми се беше обадила, че няма да може да вечеря с мен. Вечерта беше много приятна, улиците – пусти, баровете и ресторантите – оживени и всичко изглеждаше така, както би трябвало да бъде. Беше спокойно, красиво, и изведнъж...

...изведнъж си дадох сметка, че съм съвсем сам. Нормално е много пъти да съм оставал сам през тази година. Нормално е приятелката ми, която се намира на два часа път със самолет, да ме очаква. Нормално е след подобен напрегнат ден да поискам да се разходя из уличките на стария град, без да се налага повече да говоря, и само да съзерцавам заобикалящата ме красота. У мен обаче се появи чувството на потискаща, тревожна самота – нямаше с кого да споделя града, разходката, впечатленията си. Извадих мобилния си телефон; в края на краищата имах доста приятели в Женева, ала беше късно да звъня на когото и да било. Поколебах се дали да не вляза в някой бар и да си поръчам питие – със сигурност щяха да ме познаят и някой щеше да ме покани да седна на неговата маса. Устоях обаче на изкушението и реших да изживея този момент докрай. Открих, че няма нищо по-лошо от това да чувстваш как на останалите им е все едно дали съществуващ, или не, как изобщо не се

интересуват какво мислиш за живота, как светът може да мине прекрасно и без твоето неудобно присъствие.

Започнах да се питам колко ли милиона души в този момент – независимо, че са богати, красиви, очарователни – са убедени, че са излишни, нещастни, защото са сами тази вечер, предишната вечер също са били сами, а може би ще бъдат сами и утре. Студенти, които няма с кого да излязат, възрастни, седнали пред телевизорите, сякаш те са последното им спасение, бизнесмени в хотелските си стаи, питачи се дали това, което правят, има смисъл, жени, които цял следобед са се гримирали и са си правили прически, за да отидат в някой бар, преструвайки се, че са там не за да си търсят компания, а само за да се уверят, че все още са привлекателни. Ала когато мъжете ги забележат и се опитат да завържат разговор с тях, те ги отблъскват с надменно изражение, защото изпитват комплекс за малоченност, страхуват се да не би мъжете да открият, че са самотни майки или че работят нещо безинтересно, или че не са в състояние да разговарят за политика, понеже са заети от сутрин до вечер, за да си изкарват прехраната, и нямат време да четат вестници.

Хора, които се поглеждат в огледалото и решават, че са грозни, и понеже смятат, че красотата е от първостепенно значение, се примиряват с това да прекарват времето си в разглеждане на списания за красиви, богати и известни личности. Мъже и жени, които току-що са вечеряли и биха искали да си поговорят, както са правели по-рано, но сега имат други задължения, по-важни неща за вършене, отлагат разговора за утре, а това „утре“ никога не настъпва.

В същия този ден бях обядвал с една позната, която току-що се бе развела и по този повод ми заяви: „Сега разполагам с всичката свобода, за която съм мечтала.“ Какво заблуждение! Никой не желае точно такъв вид свобода, всички искаме да сме обвързани, да има някой до нас, с когото да разглеждаме красотите на Женева, да обсъждаме книги, интервюта, филми или просто да си разделим един сандвич, защото нямаме достатъчно пари, за да си купим два. По-добре да изядеш само половин сандвич, но да не си сам! По-добре една жена да бъде принудена да прекъсне разходката си, защото мъжът ѝ бърза да се прибере вкъщи, за да гледа важен мач по телевизията, или един мъж да не успее да довърши изречението си за кулата на катедралата, защото жена му спира пред някоя витрина, отколкото всеки от тях да има Женева за себе си и да разполага с всичкото време и спокойствие на света, за да я разгледа.

По-добре да останеш гладен, отколкото да останеш сам. Защото, когато си сам – не говоря за самотата, която сами сме избрали, а за тази

самота, която сме принудени да приемем, – сякаш преставаш да бъдеш част от човешкия род. В красивия хотел на другия бряг на реката ме очакваше удобният ми апартамент, любезният персонал, първокласното обслужване – и всичко това ме караше да се чувствам още по-зле, защото трябваше да съм доволен и щастлив от постигнатото.

По пътя към хотела срещнах други хора в моето положение и забелязах, че погледите им са различни: на някои бяха арогантни, защото предпочитаха да се преструват, че сами са избрали самотата в тази красива вечер, а на други бяха тъжни, тъй като се срамуваха, че са сами.

Разказвам всичко това, защото наскоро си спомних за един хотел в Амстердам, за една жена, която тогава беше до мен, говореше с мен, разказваше ми живота си. Споделям пред вас всичко това, тъй като макар и според Еклисиаст да има време за раздиране и време за съшиване, понякога времето за раздиране нанася много дълбоки рани. Защото има нещо още по-лошо от това да вървиш самотен и нещастен из Женева и то е да си с някого и да го караш да се чувства така, сякаш той е без каквото и да било значение за твоя живот.

За миг се възцари тишина, след което хората започнаха да ръкопляскаат.

Пристигнах в един опасен парижки квартал, за който се твърдеше, че е средище на изключително интересен културен живот. Нужно ми беше доста време, докато разпозная в лошо облечената групичка пред мен актьорите, които всеки четвъртък в снежнобели одежди изнасяха представление в арменския ресторант.

– Защо сте се дегизирали така? Тези дрехи в някой филм ли сте ги видели?

– Не сме се дегизирали – отвърна Михаил. – Когато отиваш на официална вечеря, ти също се преобличаш, нали? А на игрище за голф пак ли ще се появиш с костюм и вратовръзка?

– Тогава ще формулирам по друг начин въпроса си: защо сте решили да подражавате на бездомните младежи?

– Защото в този миг ние също сме бездомни младежи. Или по-точно четирима младежи и двама възрастни.

– За последен път ще променя въпроса си: какво правите тук, облечени по този начин?

– В ресторанта храним телата си и говорим за Енергията на хората, които имат какво да губят. А когато сме сред просяците, ние храним душите си и разговаряме с онези, които нямат какво да изгубят. Но нека

сега да пристъпим към най-важната част от нашата работа: да се срещнем с невидимото движение, което обновява света – хора, които изживяват днешния ден така, сякаш е последен, за разлика от възрастните, които го изживяват така, сякаш е първи.

Михаил говореше за нещо, което бях забелязал и което с всеки изминал ден вземаше все по-големи размери: младежи, облечени по този начин, с мръсни, но изключително екстравагантни дрехи, вдъхновени от военни униформи или от научнофантастични филми. Всички имаха пиърсинг. Прическите им бяха различни. Много често подобни групички водеха със себе си по една немска овчарка със страшен вид. Преди време бях попитал един приятел защо винаги водят *куче*, а той ми отговори – не знам дали е истина, – че така не рискуват да бъдат арестувани, защото полицаите няма къде да държат кучето.

Започнаха да си подават бутилка водка – пиеха същото нещо, когато бяхме с просяците, и се запитах дали не се дължи на произхода на Михаил. Отпих една глътка, представяйки си какво ли биха си помислили хората, ако ме видеха тук.

Реших, че може би ще си кажат: „Сигурно проучва нещо за новата си книга“, и се успокоих.

– Готов съм да отида при Естер, но ми трябва малко повече информация, защото изобщо не познавам страната ти.

– Ще дойда с теб.

– Какво?

Това не го бях предвидил. Представях си пътуването като завръщане към всичко онова, което бях изгубил вътре в себе си. Завръщане, което щеше да приключи някъде в азиатските степи – един много интимен, много личен акт, без свидетели.

– Ще дойда, ако ми платиш билета, разбира се. Но трябва да се върна в Казахстан, изпитвам носталгия по родината си.

– Но нали ти работиш тук? Не трябва ли всеки четвъртък да бъдеш в ресторанта заради спектакъла?

– Държиш да го наричаш спектакъл. Вече ти казах, че е просто среща, чрез която възкресяваме това, което сме изгубили: традицията да разговаряме. Но не се безпокой, Анастасия – и той посочи момичето с пиърсинг на носа – развива дарбата си и ще се погрижи за всичко, докато ме няма.

– Той ревнува – каза Алма, жената, която удряше дайрето и разказваше истории към края на „срещата“.

– Логично е – намеси се този път другото момче, облечено изцяло в

кожени дрехи с метални синджири, безопасни игли и украшения, подобни на ножчета за бръснене. – Михаил е по-млад, по-хубав, има по-дълбока връзка с Енергията.

– Но не е нито толкова известен, нито толкова богат, нито толкова тясно свързан с властимащите – каза Анастасия. – От женска гледна точка нещата се урівновесяват и двамата имат еднакви шансове.

Всички освен мен се разсмяха, а бутилката с водка направи още една обиколка. Учудвах се на себе си: от много години не бях седял на земята на някоя парижка улица и сега това ми доставяше удоволствие.

– По всичко личи, че вашето племе е по-голямо, отколкото си мислите. Разпръснато е от Айфеловата кула до град Тарб, където бях наскоро. Не мога да разбера какво точно се случва.

– Мога да ти гарантирам, че се простира по-далеч и от Тарб и следва такива интересни пътища като пътя до Сантяго например. Членовете му заминават някъде във Франция или в Европа, заклевайки се, че ще бъдат част от едно общество, което е извън обществото. Боят се да не би един ден да се върнат по домовете си, да започнат работа, да се оженят – ще се борят срещу това колкото е възможно по-дълго. Едновременно са и бедни, и богати, но парите не ги интересуват особено. Съвсем различни са от останалите, но когато вървят по улиците, хората се преструват, че не ги виждат, защото се страхуват.

– Необходима ли е цялата тази агресивност?

– Необходима е: страстта да разрушаваш всъщност е творческа страст. Ако не сме агресивни, в скоро време бутиците ще са пълни с дрехи като нашите, ще се публикуват списания, посветени на новото движение, „което помита света с революционните си навици“, телевизионните програми ще включат предавания, посветени на племето, социолозите ще напишат трактати, психолозите ще започнат да дават съвети на семействата – и всичко ще изгуби силата си. Следователно, колкото по-малко знаят, толкова по-добре: нашата атака действа като защита.

– Дойдох само за да поискам определени сведения, а не за друго. Може би фактът, че ще прекарам днешната вечер във вашата компания, наистина ще ме обогати, ще ми помогне да се отдалеча още повече от личната си история, която не ми позволява подобни изживявания. Нямам обаче никакво намерение да вземам когото и да било със себе си по време на моето пътуване; ако не получа помощ, Банката за услуги ще ми осигури необходимите контакти. Освен това тръгвам след два дни – утре ми предстои важна вечеря, но после имам две свободни седмици.

Михаил се поколеба.

– Ти решавааш: имаш картата, името на селото, няма да ти е трудно да откриеш къщата, в която тя живее. Според мен обаче Банката за услуги може да ти помогне да стигнеш до Алма Ата, но не и по-далеч, защото законите на степта са различни. Освен това ми се струва, че съм направил няколко вноски по твоята сметка в Банката за услуги, не мислиш ли? Сега е моментът да ми се отплатиш. Мъчно ми е за майка ми.

Той беше прав.

– Време е да започваме да работим – прекъсна го съпругът на Алма.

– Защо искаш да дойдеш с мен, Михаил? Само защото ти е мъчно за майка ти?

Ала той не отговори. Мъжът започна да удря там-тама, Алма – дайрето, а останалите просеха от минавачите. Защо Михаил искаше да дойде с мен? И как да използвам Банката за услуги в степта, след като там не познавам абсолютно никого? Можех да получа виза от посолството на Казахстан, да наема кола от някоя агенция и гид от посолството на Франция в Алма Ата – какво повече би ми потрябвало?

Стоях неподвижно, наблюдавайки групата, без да знам какво да правя. Моментът не беше подходящ да обсъждам пътуването си, имах работа, приятелката ми ме чакаше вкъщи. Защо не се сбогувам и не си тръгна?

Защото се чувствах свободен. Правех неща, които не бях вършил от много години, освобождавах пространства в душата си за нови преживявания, изгонвайки *удобното извинение* от живота си, попадайки в ситуации, които може би не ме интересуваха особено, но поне бяха различни.

Водката свърши и бе заменена с ром. Мразя рома, но нямаше нищо друго, така че трябваше да се примиря. Мъжът и жената удряха там-тама и дайрето, а когато някой се осмеляваше да мине наблизко, едно от момичетата протягаше ръка, изпросвайки по някоя монета. Минавачът обикновено ускоряваше ход, но винаги чуваше „благодаря, приятна вечер“. Един човек, след като видя, че не го нападат, а му благодарят, се върна и остави някакви пари.

След като присъствах на тази сцена в разстояние на десет минути, като през това време никой от групата не ме заговори, отидох в един бар, купих две бутилки водка, върнах се и излях рома в канавката. На Анастасия жестът ми като че ли й хареса и аз се опитах да завържа разговор с нея:

– Можеш ли да ми обясниш защо ви е този пиърсинг?

– А на вас защо са ви бижутата? Обувките с високи токчета? Защо

жените ви носят деколтирани рокли през зимата?

– Това не е отговор.

– Имаме пиърсинг, защото сме новите варвари, превземачи Рим. И тъй като никой не носи униформа, трябва да имаме нещо, по което да се познава, че принадлежим към нашествениците.

Думите ѝ прозвучаха така, сякаш тези младежи изживяваха много важен исторически момент; но за онези, които сега се прибираха вкъщи, не бяха нищо друго освен една банда безпризорни безделници, които изпълваха улиците на Париж, смущаваха туристите (а те бяха много важни за местната икономика) и довеждаха до лудост родителите си, които им бяха дали живот, а не можеха да ги контролират.

И аз бях като тях преди години, когато хипи движението се опитваше да покаже силата си – мега рок концертите, дългите коси, пъстрите дрехи, символът на викингите, пръстите във формата на V, означаващи „мир и любов“. Накрая хипитата се превърнаха според Михаил в поредния продукт за консумация, изчезнаха от лицето на земята, унищожиха иконите си.

По улицата вървеше някакъв мъж. Младежът с кожените дрехи и безопасните игли се приближи до него с протегнатата ръка. Искаше пари. Но вместо да ускори крачка и да измърмори нещо от рода на „нямам дребни“, мъжът спря, изгледа всички и заговори на висок глас:

– Събуждам се всеки ден с мисълта, че имам дълг от около сто хиляди евро заради жилището си, заради икономическата ситуация в Европа, заради разточителността на жена ми! С други думи, намирам се в лошо положение от вашето, освен това съм и много по-изнервен! Не бихте ли ми дали поне една монета, за да намалите дълга ми?

Лукреция – за която Михаил бе споменал, че му е приятелка – извади банкнота от петдесет евро и я даде на мъжа.

– Купете си малко черен хайвер. Нали трябва да си доставите малко радост в окаяното си съществуване.

Мъжът прие това като нещо съвсем нормално, благодари и се отдалечи. Петдесет евро! Италианката имаше в джоба си банкнота от петдесет евро! А стояха на улицата и просеха!

– Достатъчно за днес – каза младежът с кожените дрехи.

– Къде отиваме сега? – попита Михаил.

– Да търсим другите. На север или на юг?

Анастасия реши да тръгнем на запад; нали ми бе казано, че тя развивала дарбата си и щяла да се погрижи за всичко.

* * *

Минахме край кулата „Сен Жак“, където преди много столетия са се събирали поклонниците на път за Сантяго де Компостела. Минахме и край катедралата „Нотр Дам“, където открихме още неколцина от „новите варвари“. Водката свърши и аз отидох да купя още две бутилки, макар и да не бях сигурен дали всички от групата са пълнолетни. Никой не ми благодари, приеха го като нещо съвсем нормално.

Усетих, че съм започнал да се напивам, тъй като гледах с интерес едно от новодошлите момичета. Говореха на висок глас, ритаха някакви боклукчийски кошчета – странни метални предмети със закачени на тях найлонови торби – и не казваха нищо интересно.

Пресякохме Сена и внезапно спряхме пред една от онези ленти, които служат за обозначаване на строежи. Лентата не позволяваше да се върви по тротоара: всички трябваше да слязат на платното, да извървят пет метра и едва тогава да се качат отново на тротоара.

– Още е тук – каза един от новодошлите.

– Кое е още тук? – попитах аз.

– Кой е този?

– Един приятел – отвърна Лукреция. – Впрочем ти сигурно си чел някоя от книгите му.

Новодошлият ме позна, но нито се учуди, нито се респектира; напротив, попита ме не мога ли да му дам малко пари, но аз веднага отказах.

– Щом искаш да знаеш защо лентата е тук, трябва да ми дадеш една монета. Всяко нещо в този живот си има цена и ти го знаеш по-добре от всички останали. А информацията е един от най-скъпите продукти на света.

Никой от групата не ми се притече на помощ; наложи се да платя едно евро, за да получа отговор.

– Това, което още е тук, е лентата. Ние я вързахме. Ако се вгледаш, ще видиш, че няма никакъв ремонт, нищо, само тази глупава пластмасова червено-бяла лента, пречеща на хората да минават по глупавия тротоар. Никой не пита обаче защо тя е тук: слизат от бордюра, вървят по платното, рискувайки да бъдат блъснати от някоя кола, и отново се качват по-нататък. Впрочем като че ли четох, че ти самият си претърпял злополука, истина ли е?

– Да, и то именно защото слязох на платното.

– Не се притеснявай: когато хората го правят, удвояват вниманието

си. Точно това ни накара да опънем лентата – да ги принудим да се вгледат в случващото се наоколо.

– Нищо подобно – намеси се момичето, което ми харесваше. – Това е само шега, направихме го, за да се посмеем на хората, които се подчиняват на нещо, без да знаят какво е то. Няма причина, а и не е толкова важно и никой няма да бъде блъснат.

Групата ставаше все по-голяма, вече бяха единайсет души и две немски овчарки. Престанаха да просят, защото никой не смееше да се доближи до тази дивашка банда, която сякаш се забавляваше да плаши хората. Алкохолът свърши, всички отпразниха погледи към мен, сякаш бях длъжен да им го осигуря, за да се напият, и ме помолиха да купя още една бутилка. Разбрах, че това е моят „паспорт“ за странстването, и тръгнах да търся магазин.

Момичето, което бях харесал – и което би могло да ми е дъщеря, – като че ли забеляза погледа ми и ме заговори. Знаех, че го прави от предизвикателство, но приех. Не ми разказа нищо за личния си живот, а ме попита дали зная колко винетки и колко осветителни стълба има на гърба на една десетдоларова банкнота.

– Винетки и осветителни стълбове ли?

– Не знаеш. Защото не цениш парите. Запомни тогава, че на банкнотата са изобразени четири винетки и единайсет осветителни стълба.

Четири винетки и единайсет осветителни стълба? Зарекох се да провържа следващия път, когато ми попадне такава банкнота.

– А използвате ли дрога?

– Малко, предпочитаме алкохола. Но не в големи количества, това не е в стила ни. Дрогата е за вашето поколение, не е ли истина? Майка ми например се дрогира, като готви за семейството, като непрекъснато разтребва жилището, като страда за мен. А когато бизнесът на татко не върви, тя пак страда. Можеш ли да си представиш? Тя страда! Страда за мен, за баща ми, за братята ми, за всичко. И тъй като аз трябваше да изразходвам цялата си енергия, за да се преструвам непрекъснато, че съм щастлива, реших, че ще е по-добре да напусна дома си.

Какво пък, това беше още една лична история.

– Подобно на жена ви – каза един рус младеж с пиърсинг на клепача. – Тя също е напуснала дома ви: дали защото е трябвало да се преструва, че е щастлива?

И тук ли? Дали Естер бе дала на някой от тях изцапано с кръв парцалче?

– Тя също е страдала – засмя се Лукреция. – Но доколкото ни е

известно, вече не страда: това се казва смелост!

– Какво е правила жена ми тук?

– Придружаваше монголеца, споделяше неговите странни идеи за любовта, които започваме да разбираме едва сега. И задаваше въпроси. Разказваше своята история. Един прекрасен ден спря да задава въпроси и да разказва историята си: каза, че се е изморила да протестира. Предложихме ѝ да зареже всичко и да дойде с нас, бяхме планирали едно пътуване в Северна Африка. Тя благодари за поканата, обясни, че има други планове и че ще пътува в противоположната посока.

– Чел ли си новата му книга? – попита Анастасия.

– Казаха ми, че е прекалено романтична, няма да ми е интересна. Кога ще си купим алкохол, за да се напием?

Хората ни правеха път, сякаш бяхме самураи, които влизаха в някакво село, бандити, пристигащи в някой град на дивия Запад, варвари, превземачи Рим. И въпреки че нито един от групата не се държеше заплашително, агресивността беше в дрехите, в пиърсинга, в това, че разговаряхме на висок глас и бяхме различни. Най-сетне намерихме един магазин за алкохолни напитки: за мой ужас всички влязоха и започнаха да пипат стоките по рафтовете.

Кого от тях познавах? Единствено Михаил, но дори и за него не бях сигурен, че ми е разказал истинската си история. А ако откраднат нещо? Ако някой от тях носи оръжие? Аз бях част от групата – нямаше ли вината да падне върху мен, понеже бях най-възрастният?

Мъжът на касата не откъсваше поглед от огледалото, монтирано на тавана на магазинчето. Знаейки, че той се страхува, младежите от групата се разпръснаха из помещението, правеха си знаци един на друг, напрежението растеше. За да прекратя всичко това, грабнах три бутилки водка и веднага се запътих към касата.

Някаква жена, която беше преди мен и плащаше кутия цигари, подхвърли, че по нейно време в Париж е имало бохеми и артисти, но не е имало банди от безпризорни, които да заплашват хората. След което препоръча на касиера да извика полиция.

– Сигурна съм, че ще се случи нещо лошо в близките минути – пошушна му тя.

Мъжът на касата беше силно уплашен от това нашествие в малкия му магазин, плод на дългогодишен труд, на много заеми, и в който вероятно сутрин работеше синът му, следобед – жена му, а вечер – той самият. Кимна на жената и разбрах, че вече е извикал полицията.

Ненавидям да се забърквам в истории, които не ме засягат. Ала

ненавиждам също така да бъда страхлив – всеки път, когато това се случи, изгубвам самоуважението си поне за една седмица.

– Не се тревожете...

Но вече беше късно.

Влязоха двама полицаи, собственикът им кимна, но младежите, облечени като извънземни, не им обърнаха никакво внимание – сблъсъкът с представителите на властта беше част от предизвикателството. Сигурно вече им се беше случвало много пъти. Знаеха, че не са извършили никакво престъпление (ако не се брои нарушаването на законите на модата, но дори и то можеше да отпадне през следващия сезон). Може би се страхуваха, но не го показваха, а продължаваха да говорят помежду си прекалено високо.

– Вчера гледах един комик, който предложи следното: в личните карти на всички глупаци изрично да бъде написано, че са такива – каза Анастасия, без да се обръща конкретно към някого. – Така поне ще знаем с кого си имаме работа.

– Глупаците наистина са заплаха за обществото – отвърна момичето с ангелското лице и с дрехи на вампир, което преди малко говореше с мен за винетките и осветителните стълбове върху десетдоларовата банкнота. – Трябва да бъдат подлагани на тест веднъж в годината и да им се издава разрешително за движение по улиците, така както на шофьорите са им нужни шофьорски книжки, за да кормуват.

Полицаяте, които едва ли бяха по-възрастни от тези младежи, си мълчаха.

– Знаеш ли какво ми се иска да направя? – чух гласа на Михаил, когато не виждах, защото бе скрит зад един рафт. – Да разменя етикетите на всички тези стоки. Хората ще се объркат тотално: няма да знаят кое се яде топло, студено, варено, пържено. Защото, ако не четат инструкции, те не знаят как да си приготвят храната. Изгубили са инстинкта си.

Всички останали, които преди него бяха казали нещо, се изразяваха на перфектен парижки френски. Михаил обаче имаше акцент.

– Покажете ми паспорта си – каза му единият от полицаите.

– Той е с мен.

Думите съвсем естествено излязоха от устата ми, макар и да знаех, че това може да означава нов скандал. Полицаят ме погледна.

– Не говоря на вас. Но тъй като се намесихте и сте с тази група, надявам се да имате документ, който да удостоверява самоличността ви. Тъкмо ще ни обясните защо сте заобиколен от хора, които са два пъти по-млади от вас, и им купувате водка.

Не бях длъжен да му показвам документите си – законът не изискваше да ги нося със себе си. Но си помислих за Михаил: единият от полицаите бе застанал до него. Дали той имаше разрешително за пребиваване във Франция? Какво знаех аз за него освен онези истории с виденията и епилепсията? Ами ако напрежението в този момент предизвика у него пристъп?

Пъгнах ръка в джоба си и извадих шофьорската си книжка.

– Ви е сте...

– Да, аз съм.

– Така и предположих: чел съм една от книгите ви. Това обаче не ви поставя над закона.

Фактът, че попаднах на мой читател, съвсем ме смути. Пред мен стоеше момче с обръсната глава, облечено в униформа, съвсем различна от дрехите, които младежите от „племето“ носеха, за да се разпознават помежду си. Може би и той е мечтал някога да разполага със свободата да бъде различен, да постъпва различно, да отправя хитроумни предизвикателства към властта, без да стига до затвора. Но може би е имал баща, който не му е позволил да избира, или е трябвало да помага за издръжката на семейството си, или просто се е страхувал да излезе извън познатия нему свят.

Отвърнах смирено:

– Не съм над закона. Всъщност тук никой не е нарушил никакъв закон. Освен ако господинът на касата или дамата, която си купува цигари, не желаят да подадат официално оплакване.

Когато се обърнах, жената, която говореше за артистите и бохемите от нейното време, пророчицата, предсказваща неминуема трагедия, блюстителката на добрите нрави и на истината, бе изчезнала. Сигурно утре сутринта щеше да се похвали пред съседите си, че е попречила да бъде извършен обир.

– Няма да подавам оплакване – каза мъжът на касата, попаднал в капана на един свят, в който хората говорят високо, но не вършат нищо лошо.

– За вас ли е водката?

Кимнах. Полицаите знаеха, че всички присъстващи са пияни, но не искаха да раздухват нещата, след като младежите не представляваха каквато и да било заплаха.

– В свят без глупаци би настъпил истински хаос! – чух гласа на младежа с кожените дрехи и синджирите. – Вместо днешната безработица ще има достатъчно работа, но няма да има кой да работи!

– Стига толкова!

Гласът ми беше властен, решителен.

– Всички да млъкнат!

И за моя изненада наистина настъпи мълчание. Сърцето ми беше лудо, но продължавах да говоря с полицаите така, сякаш бях най-спокойният човек на света.

– Ако бяха опасни, нямаше да се държат предизвикателно.

Полицаят се обърна към касиера:

– Ако ви потребваме, ще бъдем наблизно.

– Много обичам глупаците: ако не бяха те, сега щяхме да си имаме работа с обирджии.

– Прав си – отвърна другият полицай. – Глупаците ни забавляват, освен това са безобидни.

И се сбогувах с мен, отдавайки ми чест.

Първото нещо, което ми хрумна да направя, след като излязохме от магазина, бе веднага да счупя бутилките с водка. Едната обаче оцеля и бързо тръгна от уста на уста. По начина, по който пиеха, личеше, че са изплашени – толкова изплашени, колкото и аз самият. Разликата бе в това, че след като се бяха почувствали застрашени, те бяха решили да преминават в атака.

– Не ми е добре – каза Михаил на един от тях. – Хайде да се прибираме.

Не разбрах какво искаше да каже с това „да се прибираме“: всеки в своя дом ли? Всеки в своя град или под своя мост? Никой не ме попита дали и аз ще се „прибирам“, така че продължавах да вървя с тях. Думите на Михаил „не ми е добре“ ме тревожеха – тази вечер нямаше да разговаряме повече за Централна Азия. Дали да се сбогувам с него? Или да остана докрай, за да разбера какво означава „да се прибираме“? Открих, че се забавлявам и че ми се иска да ухажвам момичето във вампирските одежди. В такъв случай смело напред! И при сигнал за опасност да изчезвам веднага. Докато вървахме по една улица, която не познавах, мислех върху това, което ми се случваше в момента. Общност, отъждествяваща се с племе. Символично завръщане във времето, когато хората са пътували, защитавали са се на групи и им е трябвало съвсем малко, за да оцелеят. Едно племе сред друго, враждебно нему племе, наречено общество, из чиято територия се скита, всявайки страх, защото постоянно е предизвиквано. Група хора, сформирали идеалното общество, за които не знаех нищо освен че имат пиърсинг и се обличат странно. Какви бяха ценностите им? Какво мислеха за живота? Как се издържаха? Имаха ли

мечти, или им стигаше да обикалят насам-натам? Всичко това ми беше много по-интересно от вечерята, на която трябваше да присъствам утре и за която знаех предварително как ще мине. Може би се дължеше и на водката, но се чувствах свободен, личната ми история се отдалечаваше все повече и повече, оставаше само настоящият момент, инстинктът. Захирът беше изчезнал.

Захирът?

Той наистина беше изчезнал, но сега си давах сметка, че Захирът е нещо повече от човек, обсебен от някакъв предмет, една от хилядите колони на джамията в Кордова, както пише в своя разказ Борхес, или една жена, намираща се в Централна Азия, подобно на моето ужасно преживяване, продължило две години. Захирът е фиксиране на всичко, което се е предавало от поколение на поколение, не оставя нито един въпрос без отговор, заема цялото пространство, никога не ни позволява да допуснем възможността, че нещата се променят.

Всемогъщият Захир сякаш се ражда заедно с всяко човешко същество и достига разцвета на силата си по време на детството му, налагайки своите правила, които от този момент насетне винаги трябва да бъдат спазвани.

Хората, които са различни от останалите, са опасни, принадлежат на друго племе, искат да превземат нашите земи и жените ни.

Трябва да се оженим, да имаме деца, да продължим човешкия род.

Любовта е малка, стига колкото да обичаме само един човек и, забележете, всеки опит да твърдим, че в човешкото сърце има място за още един, трябва да бъде заклеймяван.

Когато се оженим, получаваме разрешение да притежаваме тялото и душата на другия.

Не обичаме работата си, но трябва да я вършим, защото сме част от едно организирано общество и ако всеки започне да прави това, което му харесва, светът няма да върви напред.

Трябва да си купуваме бижута – чрез тях се отъждествяваме с нашето племе, така както хората с пиърсинг се отъждествяват с друго племе.

Трябва да бъдем духовити и да се отнасяме иронично към хората, които показват чувствата си – опасно е за племето да позволява на своите членове да изразяват това, което чувстват.

Трябва колкото се може по-рядко да казваме „не“, защото другите ни харесват повече, когато казваме „да“, което ще ни помогне да оцелеем във враждебна среда.

Това, което другите мислят, е по-важно от това, което чувстваме.

Никога не трябва да вдигаме скандали, защото така можем да привлечем вниманието на някое неприятелско племе.

Ако се държим различно от останалите, ще бъдем изгонени от племето, понеже можем да заразим другите и да причиним разпадането на нещо, което е било организирано толкова трудно.

Винаги трябва да се грижим за обзавеждането на новите ни пещери, а ако не умеем, тогава трябва да извикаме декоратор – той ще направи всичко възможно, за да покажем пред другите, че имаме вкус.

Трябва да ядем три пъти на ден, дори и да не сме гладни; трябва да пазим диети, ако излезем извън каноните на красотата, макар и да сме гладни.

Трябва да се обличаме така, както ни заповядва модното списание, да правим секс с желание или без желание, да убиваме в името на границите, да искаме времето да мине бързо, за да се пенсионираме, да избираме политици, да недоволстваме от поскъпването на живота, да си сменяме прическата, да порицаваме онези, които са различни, да ходим на църква всяка неделя или всяка събота, или всеки петък, в зависимост от религията ни; и в църквата да се молим за опрощението на греховете си, да се изпълваме с гордост, защото познаваме истинската вяра, и да презираме другото племе, което се кланя на един неистински бог.

Децата ни трябва да следват нашите стъпки, в края на краищата сме по-възрастни и познаваме света.

Трябва да имате университетска диплома, макар и никога да не успеете да си намерите работа в областта, която са ви накарали да изберете.

Трябва да учите неща, които никога няма да ви потърбват, но за които някой е решил, че е важно да ги знаете: алгебра, тригонометрия, законите на Хамурапи.

Никога не бива да натъжавате родителите си, дори и това да означава да се откажете от всичко, което ви прави щастливи.

Трябва да слушате музика тихо, да говорите тихо, да плачете скришом, защото аз съм всемогъщият Захир, този, който диктува правилата на играта, определя разстоянието между релсите, пътя към успеха, начина да се обича, значимостта на наградите.

Спряхме пред една доста лъскава сграда в скъп район. Един от младежите набра дигиталния код на входната врата и всички се качихме на третия етаж. Предположих, че тук ще срещнем едно либерално семейство, което се отнася толерантно към приятелите на сина си, стига той да е

наблизо и те да могат да го контролират. Ала когато Лукреция отвори вратата, видях, че е тъмно: постепенно очите ми свикнаха с оскъдната светлина, процеждаща се през прозорците, и различих голям празен хол – единствената мебел в него бе камина, която сигурно не беше използвана от години.

Един двуметров младеж с руса коса, дълго габардинено наметало и прическа като на сиуксите отиде в кухнята и се върна оттам със запалени свещи. Всички насядаха в кръг на пода и за пръв път тази вечер изпитах страх: сякаш участвах във филм на ужасите, в който всеки миг щеше да започне сатанински ритуал, а жертвата щеше да бъде безразсъдният чужденец, решил да тръгне с тях.

Михаил беше блед, очите му се въртяха на всички страни, без да успеят да се спрат върху някаква точка, и това още повече засили усещането ми за дискомфорт. Всеки момент щеше да получи епилептичен пристъп: дали присъстващите тук знаеха как да действат в подобна ситуация? Дали нямаше да е по-добре да си тръгна, за да не се окажа въвлечен в някаква трагедия?

Може би това би било най-разумното поведение, вписващо се в живота, в който аз бях известен писател, отдаден на духовното, и следователно би трябвало да служа за пример. Да, ако действах разумно, щях да кажа на Лукреция, че в случай на епилептичен пристъп трябва да сложи в устата на приятеля си нещо, което да му попречи да си глътне езика и да умре от задушаване. Тя сигурно го знаеше, в свят като нашия, където нормите на социално поведение са се превърнали в Захир за всички, не бива да оставяме нищо на случайността, за да ни е чиста съвестта. Преди злополуката, която претърпях, бих постъпил именно така. Сега обаче личната ми история вече не беше важна за мен. Постепенно преставаше да бъде история и отново се превръщаше в легенда, търсене, приключение, пътуване вътре в мен и извън мен. Отново се бях пренесъл във времето, когато нещата наоколо се променят, и исках да бъде така до края на дните ми. (Спомних си какво ми бе хрумнало за собствения ми епитаф: „Умря, докато беше жив.“) Носех със себе си своя житейски опит, който ми позволяваше да действам бързо и точно, но не прекарвах времето си в непрекъснато припомняне на уроците, които бях научил. Представяте ли си един воин да спре по средата на битката, за да реши кой удар ще е най-добрият? Ако го стори, след миг ще бъде мъртъв.

И воинът в мен, опирайки се на интуицията и техниката си, реши да остане тази вечер тук, въпреки че беше вече късно, а той бе пиан и уморен. Освен това се боеше, че Мари още не е заспала и е разтревожена

или сърдита. Седнах до Михаил, така че да мога да реагирам бързо в случай на конвулсия.

И забелязах, че той сякаш овладява епилептичния пристъп! Постепенно се успокои, погледът му не се отличаваше от този на облечения в бяло младеж, застанал на сцената в арменския ресторант.

– Нека да започнем с обичайната молитва – каза той.

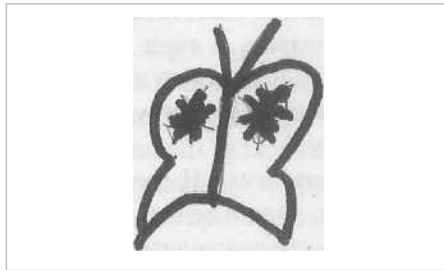
И всички тези маргинални индивиди, до този миг агресивни, пияни, затвориха очи, хванаха се за ръце и образуваха голям кръг. Дори и немските овчарки, застанали в ъгъла, сякаш се успокоиха.

– О, Господарке, когато гледам колите, витрините, никого незабелязващите хора, сградите, паметниците, виждам, че теб те няма там. Помогни ни да те върнем обратно.

Групата продължи в един глас:

– О, Господарке, усещаме присъствието ти в изпитанията, през които преминаваме. Помогни ни да не се откажем. Да си спомняме за теб със спокойствие и увереност, дори и в моментите, когато ни е трудно да приемем, че те обичаме.

Забелязах, че всички носеха един и същи символ на дрехите си, който имаше формата на брошката, метално украшение, бродерия, а понякога дори беше нарисуван върху плата с химикалка.

– Бих искал да посветя тази вечер на мъжа, който е застанал от дясната ми страна. Седна до мен, защото иска да ме предпази.

Откъде знаеше?

– Той е добър човек: разбра, че любовта преобразява хората, и сега позволява на любовта да го преобразява. Все още носи в душата си много от личната си история, но се опитва да се освободи от нея винаги когато е възможно, затова остана с нас. Той е съпруг на жената, която

всички ние познаваме и която ми остави една реликва в знак на приятелство и като талисман.

Михаил извади окървавеното парче плат и го сложи пред себе си.

– Това е част от ризата на незнайния войник. Преди да умре, той казал на тази жена: „Нарежи дрехата ми и раздай парчетата плат на онези, които вярват в смъртта и заради това живеят така, сякаш днес е последният им ден на Земята. Кажете на тези хора, че виждам лицето на Бог. Нека не се плашат, но и да не се отпускат. Да търсят единствената истина, която е любовта. Да живеят според нейните закони.“

Всички гледаха с благоговение парчето плат.

– Родили сме се във времето на бунта. Посвещаваме му се с ентузиазъм, рискуваме живота и младостта си, но внезапно ни обзема страх. Първоначалната радост отстъпва място на истинските предизвикателства: умората, еднообразието, съмнението в собствените ни способности. Забелязваме, че някои от приятелите ни вече са се отказали. Налага се да се сблъскаме със самотата, с изненадите, които ни носят непознатите завои, и след като паднем няколко пъти, без да има кой да ни помогне да се изправим, започваме да се питаме дали си струва труда.

Михаил направи пауза.

– Струва си да продължим. И ще продължим, макар и да знаем, че душата ни, дори и вечна, в този миг е попаднала в паяжината на времето с неговите възможности и ограничения. Ще се опитваме да се освободим от тази паяжина, докато можем. А щом това стане невъзможно и ние се върнем към историята, която са ни разказали, ще продължаваме да си спомняме за нашите битки и ще бъдем готови да подновим борбата, когато условията отново станат благоприятни. Амин!

– Амин! – повториха всички.

– Трябва да говоря с Господарката – каза русото момче с прическа на американски индианец.

– Не днес. Изморен съм.

Надигна се ропот: за разлика от арменския ресторант тук хората познаваха историята на Михаил и на „невидимото присъствие“ до него. Той стана и се отправи към кухнята за чаша вода. Отидох с него.

Попитах го как са се сдобили с този апартамент. Той ми обясни, че френските закони позволяват на всеки гражданин да се настани законно в жилище, което не се ползва от собственика си. Тоест това било „завладяване на безстопанствен имот“.

Мисълта, че Мари ме чака, започваше да ме тревожи. Той ме хвана за ръката.

– Днес ти каза, че ще отидеш в степта. За последен път те моля да ме вземеш със себе си. Трябва да се върна в страната си, дори и за малко, но нямам пари. Мъчно ми е за моя народ, за майка ми, за приятелите. Бих могъл да те излъжа, че гласът е казал, че ще имаш нужда от мен, но това не е така – можеш лесно и без чужда помощ да откриеш Естер. Но аз имам нужда да се заредя с енергията на родината си.

– Мога да ти дам пари за двупосочен билет.

– Знам, че можеш. Бих искал обаче да съм там с теб, да стигна до селото, където е тя, да усетя вятъра по лицето си, да ти помогна да изминеш пътя, който ще те отведе до любимата жена. Тя означаваше – и продължава да означава – много за мен. Виждайки промяната в нея и решителността ѝ, научих много и искам да продължа да се уча. Спомняш ли си, че веднъж говорих за „недовършените истории“? Бих искал да съм до теб в мига, когато нейната къща се появи пред нас. Така ще съм изживял докрай този период от твоя – и от моя – живот. Когато стигнем до къщата, ще те оставя сам.

Не знаех какво да отговоря. Помъчих се да сменя темата и го попитах какви са онези младежи в хола.

– Хора, които се боят да не станат като вас, поколението, което е мечтаело да промени света, но накрая се е предало пред „реалността“. Преструваме се, че сме силни, защото сме слаби. Все още сме малко, много малко, но се надявам това да е временно; хората не могат да се самозаблуждават вечно. Какво ще кажеш за моето предложение?

– Михаил, знаеш, че искрено се стремя да се освободя от моята лична история. Ако това се беше случило преди време, щях да се съглася, че е много по-удобно, много по-сигурно да пътувам с теб, тъй като ти познаваш областта, обичаите, евентуалните опасности. Но сега смятам, че трябва сам да развия нишката на Ариадна, да изляза от лабиринта, в който съм се озовал. Животът ми се промени, струва ми се, че съм се подмладил с десет, двайсет години дори – и това е достатъчно, за да се впусна в едно приключение.

– Кога тръгваш?

– Веднага щом получа визата. След два-три дни.

– Дано Господарката да е с теб. Гласът казва, че моментът е подходящ. Ако промениш решението си, обади ми се.

Минах край налягалите по земята младежи, които се бяха приготвили да спят. По пътя към къщи си мислех, че животът е много по-весел, отколкото си го представя човек на моята възраст; винаги е възможно да станеш отново млад и безразсъден. Бях толкова съсредоточен върху

настоящия момент, че се изненадах, когато забелязах, че хората не се отдръпват, за да ми направят път да мина, нито свеждат очи със страх. Като че ли никой не забелязваше моето присъствие, но на мен ми харесваше тази мисъл. Градът отново бе станал същият както по времето на Анри IV, който отвърнал на критиките, че предава протестантската вяра и се жени за католичка, с думите: „Париж си струва една литургия.“

Париж струваше много повече от това. Представях си религиозните кланета, кървавите ритуали, кралете, кралиците, музеите, замъците, художниците, които са страдали, писателите, които са се напивали, философите, които са се самоубивали, военните, които са кроели как да превземат света, предателите, които с един жест са сваляли династия, историите, които в даден момент са били забравени, но сега хората си спомнят за тях и ги разказват отново.

За пръв път от много време насам влязох у дома, без да отида до компютъра, за да проверя дали някой не ми е писал, дали няма нещо неотложно, на което да отговоря: не съществуваше нищо, което да е абсолютно неотложно. Не отидох до спалнята да проверя дали Мари спи, защото знаех, че тя само се преструва на заспала.

Не включих телевизора, за да видя късните новини, защото те бяха едни и същи от детските ми години: еди-коя си страна заплашва друга, някой предал някого, икономическото положение се влошава, току-що се е разризал голям любовен скандал, Израел и Палестина за пореден път през последните петдесет години не са стигнали до споразумение, избухнала е поредната бомба, ураган оставил без подслон хиляди хора.

Сетих се, че днес сутринта поради липса на терористични атентати големите информационни канали съобщаваха като най-важно събитие някакъв бунт в Хаити. Какво ме интересуваше Хаити? Нима имаше някакво значение за моя живот, за живота на жена ми, за цената на хляба в Париж или за племето на Михаил? Как можах да посветя пет минути от ценния си живот в слушане на новини за бунтовниците и президента, в гледане на едни и същи сцени на улични демонстрации, повтаряни безброй пъти, и всичко това да бъде представяно като много важно събитие за човечеството: някакъв си бунт в Хаити! И аз бях повярвал! Бях изгледал всичко докрай! Глупаците наистина заслужават да имат лични карти, различни от тези на останалите, защото именно на тях се крепи колективната глупост.

Отворих прозореца, за да влезе в стаята леденият въздух на нощта, съблякох си дрехите и си казах, че мога да се владее и да издържа на студа. Стоях прав, без да мисля за нищо, усещах само пода под краката

си, погледът ми беше втрещен в Айфеловата кула, а до ушите ми достигаше лай на кучета, вой на сирени, разговори, които не можех да разбера.

Аз не бях аз, не бях нищо – и това ми се струваше чудесно!

– Днес си особена.

– Защо да съм особена?

– Изглеждаш тъжна.

– Изобщо не съм тъжна. Дори съм весела.

– Виждаш ли? Гласът ти прозвуча фалшиво. Тъжна си, а не смееш да ми кажеш защо.

– И защо според теб трябва да бъда тъжна?

– Защото снощи се прибрах много късно, освен това бях пиан. А ти дори не ме попита къде съм бил.

– Не ме интересува.

– Как така не те интересува? Не ти ли казах, че ще излизам с Михаил?

– А не беше ли с него?

– С него бях.

– Какво тогава искаш да те питам?

– Не смяташ ли, че когато приятелят ти се прибира късно и ти твърдиш, че го обичаш, би трябвало поне да се заинтересуваш какво се е случило?

– Какво се е случило?

– Нищо. Излязох с него и с едни приятели.

– Хубаво.

– Ти вярваш ли на това?

– Разбира се, че вярвам.

– Струва ми се, че вече не ме обичаш. Не ревнуваш. Безразлично ти е. Нормално ли е да се прибера в два часа сутринта?

– Нали твърдиш, че си свободен човек?

– Разбира се, че съм свободен.

– В такъв случай е нормално да се прибереш в два сутринта. И да правиш каквото ти харесва. Ако ти бях майка, щях да съм разтревожена, но ти си възрастен, нали? Мъжете трябва да спрат да се държат така, сякаш жените са длъжни да се отнасят с тях като с деца.

– Не говоря за такава загриженост. Говоря за ревност.

– Би ли ти харесало, ако точно сега, по време на сутрешното ни кафе, ти направя сцена?

– Недей, съседите ще чуят.

– Съседите изобщо не ме интересуват: няма да направя сцена, защото нямам ни най-малко желание. Беше ми трудно да приема това, което ти ми каза в Загреб, но успях и сега се опитвам да свикна с тази мисъл. Впрочем, ако това ти доставя удоволствие, мога да се престоря, че ревнувам, че съм ядосана, че съм побесняла.

– Днес наистина си особена. Започвам да си мисля, че не означавам нищо за теб.

– А аз започвам да си мисля, че си забравил за журналиста, който те чака в хола и може би в момента слуша нашия разговор.

Да, журналистът. Трябва само да се включа на автопилот, защото предварително знам какво ще ме пита. Знам как ще започне интервюто („Нека да поговорим за последната ви книга. Кое е основното послание в нея?“), знам какво ще му отговоря („Ако исках да отправя послание, щях да напиша само едно изречение, а не цяла книга.“)

Знам, че ще пита какво мисля за критиката, която обикновено е твърде безмилостна към моето творчество. Знам, че разговорът ни ще приключи с въпросите: „Пишете ли вече нова книга? Какви са близките ви проекти?“ На които ще отговоря: „Това е тайна.“

Интервюто започва така, както очаквах:

– Нека да поговорим за последната ви книга. Кое е основното послание в нея?

– Ако исках да отправя послание, щях да напиша само едно изречение.

– А защо пишете?

– Защото това е най-добрият за мен начин да споделям емоциите си с другите.

И това изречение беше част от автопилота, но аз спирам и се поправам:

– Впрочем тази история би могла да бъде разказана и по друг начин.

– Една история, която би могла да бъде разказана и по друг начин? Означава ли това, че не сте удовлетворен от *Време да раздираш, време да съшиваш*?

– Напротив, удовлетворен съм напълно от книгата, но не съм удовлетворен от отговора, който току-що дадох. Защо пиша ли? Ето истинския отговор: пиша, защото искам да бъда обичан.

Журналистът ме изгледа подозрително: що за изповед беше това?

– Пиша, защото като юноша не играех добре футбол, нямах кола, нямах достатъчно джобни пари, нямах мускули.

Правех огромни усилия, за да продължа. Разговорът с Мари ме беше върнал към едно минало, което вече нямаше никакво значение за мен, трябваше да говоря за истинската си лична история, да се освободя от нея. Продължих:

– Освен това не бях облечен по модата. А момичетата от моя клас само това ги интересуваше, ето защо не ми обръщаха никакво внимание. Вечер, когато приятелите ми излизаха с приятелките си, използвах свободното си време, за да създавам един свят, в който да бъда щастлив: другари ми бяха писателите и техните книги. Един прекрасен ден посветих стихотворение на едно момиче, което живееше на нашата улица. Мой приятел го намери в стаята ми, открадна го и когато се бяхме събрали всички, го прочете пред целия клас. Всички се разсмяха, на всички им беше смешно, че съм влюбен!

Момичето, на което бях посветил стихотворението, не се разсмя. На другия ден следобед отидохме на театър и тя направи така, че да седне до мен, после взе ръката ми в своята. Излязохме от театъра хванати за ръце, аз, който се мислех за грозен, слаб, лошо облечен, бях с най-красивото момиче от класа!

Направих пауза. Сякаш отново се връщах в миналото, в мига, в който ръката ѝ докосна моята и така промени живота ми.

– И всичко това заради едно стихотворение – продължих аз. – Едно стихотворение ме накара да разбера, че пишейки, показвайки своя невидим вътрешен свят, имам еднакви шансове с тези на моите приятели и техния видим свят: физическата сила, модните дрехи, колите, превъзходството в спорта.

Журналистът беше изненадан, аз – още повече.

Той обаче се овладя и продължи нататък:

– Как смятате, защо критиката е толкова безмилостна към вашето творчество?

Автопилотът в този миг би отговорил: „Достатъчно е да прочетете биографията на който и да е класик от миналото – не ме разбирайте погрешно, не се сравнявам с тях, – и ще откриете, че критиката винаги е била безмилостна към творчеството ми. Причината е проста: критиците са несигурни в себе си хора, не разбират какво точно се случва. Когато говорят за политика, са демократично настроени, но заговорят ли за култура, се превръщат във фашисти. Смятат, че народът може да избира

своите управници, но не е способен да избира филми, книги, музика.“

– Чували ли сте за „Законът на Янте“?

Ето, отново бях изключил моя автопилот, макар да знаех, че журналистът едва ли щеше да публикува отговора ми.

– Не, никога не съм чувал за него – отговаря той.

– Въпреки че съществува от възникването на цивилизацията, официално е бил публикуван едва през 1933 година от един датски писател. Управниците на градчето Янте издават десет заповеди, които учат хората как да се държат, и както изглежда, тези заповеди са валидни не само за Янте, но и за всяко друго място на тази земя. Ако трябва да резюмирам целия текст в едно изречение, бих казал: „Посредствеността и анонимността са най-добрият избор. Ако постъпваш по този начин, никога през живота си няма да имаш сериозни проблеми. Но ако се опиташ да бъдеш различен...“

– Бих искал да узная нещо повече за тези заповеди – прекъсва ме журналистът, истински заинтригуван.

– Нямам пълния текст тук, но мога да го резюмирам.

Отидох при компютъра и напечатах една сбита и поизменена версия.

Ти си никой, не се осмелявай да мислиш, че знаеш повече от нас. Ти си нищожество, не успяваш да направиш нищо както трябва, работата ти е жалка, ако не ни предизвикваш, ще бъдеш щастлив. Винаги вземай насериозно думите ни и никога не се присмивай на мнението ни.

Журналистът сгъна листа и го пхна в джоба си.

– Прав сте. Щом човек е нищожество, щом от работата му няма никаква полза, тогава заслужава похвала. Но който се издигне над посредствеността и постигне успех, се опълчва срещу закона и заслужава наказание.

Колко хубаво, че бе стигнал сам до това заключение!

– Не се отнася само за критиците – добавих аз. – Отнася се за много повече хора, отколкото предполагате.

Следобед позвъних на мобилния телефон на Михаил.

– Отиваме заедно.

Той изобщо не се изненада, само ми благодари и попита кое ме е накарало да си променя решението.

– В разстояние на две години животът ми се свеждаше до Захира.

Откакто те срещнах, тръгнах отново по път, който е бил забравен, една изоставена железопътна линия, между чиито релси расте трева, но по която все още биха могли да вървят влакове. И понеже не съм стигнал до крайната гара, не мога да спра по средата на пътя.

Той попита дали съм получил виза. Обясних му, че Банката за услуги се намесва много активно в живота ми: един приятел, руснак, се бе обадил на приятелката си, която е директорка на вестникарска група в Казахстан. Тя се бе свързала с посланика в Париж и до края на този следобед визата ми щеше да е готова.

– Кога тръгваме?

– Утре. Трябва ми само истинското ти име, за да купя билетите – туристическата агенция чака на другата линия.

– Преди да затвориш, искам да ти кажа нещо: хареса ми сравнението ти с разстоянието между релсите, хареса ми сравнението ти с изоставената железопътна линия. Но в дадения случай не мисля, че ме каниш поради тази причина. Смятам, че е заради един текст, който си написал и който знам наизуст. Жена ти често го цитираше, много по-романтичен е от прословутата Банка за услуги:

Воинът на светлината никога не забравя да благодари. По време на битката ангелите са му помогнали; небесните сили са поставили всяко нещо на мястото му и са позволили той да даде най-доброто от себе си. Ето защо при залез слънце той коленичи и благодари на всички свои небесни Покровители.

Другарите му отбелязват: „Има голям късмет!“ Ала той знае, че „късмет“ означава да съумееш да се огледаш наоколо и да разпознаеш приятелите си, защото чрез техните думи до теб достигат съветите на ангелите.

– Невинаги помня какво точно съм написал, но се радвам. До скоро, защото трябва да съобщя името ти в туристическата агенция.

Изминават двацет минути, докато централата на такситата ми отговори. Нелюбезен глас ми отвръща, че трябва да чакам още половин час. Мари сияе в своята прелестна черна рокля, която е много секси; тя ме кара да си спомня за арменския ресторант и за мъжа, който бе споделил колко възбуждащо му е подействал фактът, че жена му е била пожелана от друг мъж. Знам, че на официалната вечеря всички жени ще са облечени така, че гърдите и формите им да бъдат център на внимание, а

техните съпрузи и приятели ще си мислят: „Точно така, наслаждавайте се отдалеч, защото тя е с мен, аз мога, аз съм най-добрият, успял съм да се сдобия с нещо, което вие бихте искали да притежавате.“

Няма да сключвам сделки, няма да подписвам договори, няма да давам интервюта – само ще присъствам на една церемония, ще направя една вноска в Банката за услуги, ще вечерям с някой досадник, седнал до мен, който ще ме пита откъде черпя вдъхновение за книгите си. От другата ми страна сигурно ще бъде някой бюст, изложен на показ, може би жената на някой мой приятел, и аз през цялото време ще трябва да полагам усилия да не сведа поглед към деколтето ѝ, защото, ако го стори дори и за секунда, тя ще каже на мъжа си, че съм я свалял. Докато чакаме таксито, правя списък на евентуалните теми за разговор:

а) Complimenti за външния вид: „колко си елегантна“, „колко е красива роклята ти“, „кожата ти е чудесна“. Когато се връщат къщи, споделят един с друг, че всички са били лошо облечени и са изглеждали като болни.

б) Скорошни пътувания: „трябва да отидете в Аруба, фантастично е“, „няма нищо по-хубаво от това да прекараш една лятна нощ в Канкун, пийки мартини на брега на океана“. Докато в действителност на никого не му е било особено забавно, само са изпитали усещането за свобода (за няколко дни, освен това са се чувствали длъжни да им хареса, понеже са похарчили пари).

в) Още пътувания, този път до места, които могат да бъдат критикувани: „бях в Рио де Жанейро, не можете да си представите какво насилие цари в този град“, „мизерията по улиците на Калкута е стряскаща“. Всъщност са отишли, за да се почувстват още по-могъщи, докато са там, и привилегировани, когато се върнат към еснафската действителност на живота си, в който поне няма нито мизерия, нито насилие.

г) Нови терапии: „екстракт от пшеничен зародиш за една седмица заздравява косата“, „бях за два дни в един балнеоложки център в Биариц, водата разширява порите и елиминира токсините“. След седмица ще открият, че екстрактът от пшеничен зародиш няма никакъв ефект и че обикновената топла вода също разширява порите и елиминира токсините.

д) Други: „отдавна не съм виждал еди-кой си, какво ли прави?“, „разбрах, че еди-коя си продала апартамента, защото била финансово затруднена“. Позволено е да се разговаря за непоканените на въпросната вечеря, позволено е да бъдат критикувани, стига накрая да си придадем наивен, състрадателен вид и да приключим темата с думите

„въпреки това е изключителна личност“.

е) Дребни лични разочарования, колкото да се прогони скуката от масата: „бих искал да се случи нещо ново в живота ми“, „много се тревожа за децата си, това, което слушат, не е музика, това, което четат, не е литература“. Изчакват отговорите на хора със същия проблем, чувстват се по-малко самотни и си тръгват в хубаво настроение.

ж) На интелектуални вечери, каквато сигурно ще е днешната, обсъждаме войната в Близкия изток, проблемите на ислямизма, последната изложба, най-модерния в момента философ, страхотната книга, която никой не е чел, музиката, която вече не е същата; даваме интелигентните си, разумни мнения, напълно противоположни на това, което мислим – знаем какво ни коства да ходим на подобни изложби, да четем тези досадни книги, гледаме скучни филми само за да има за какво да разговаряме на една вечеря като тази.

Таксито пристига и докато отиваме към ресторанта, добавям нещо много лично към моя списък: да недоволствам пред Мари, че трябва да присъствам на подобни вечери. Правя го и тя казва, че в крайна сметка винаги се забавлявам и прекарвам добре. Което е истина.

Влизаме в един от най-елегантните ресторанти в града, отправяме се към залата, запазена за събитието – присъждане на литературна награда, в което участвах като член на журито. Всички са прави и разговарят, някои ме поздравяват, други само ме поглеждат и коментират помежду си, организаторът на събитието се приближава до мен и ме представя на присъстващите с обичайната дразнеща ме фраза: „Не е нужно да ви го представям.“ Някои се усмихват и ме разпознават, други само се усмихват, без да ме познават, но се преструват, че знаят кой съм, защото в противен случай би означавало да приемат, че светът, в който живеят, е престанал да съществува, че те не следят най-важните актуални събития.

Спомням си за „племето“ от предишната вечер и добавям: всички глупаци трябва да бъдат натоварени на един кораб в открито море, да имат официални вечери всеки ден и месеци наред непрекъснато да бъдат представяни едни на други, за да запомнят кой кой е.

Направил съм си каталог на хората, посещаващи подобни събития. Десет процента са Съдружниците, влиятелни личности, оставили домашния уют заради Банката за услуги в търсене на нещо, което би могло да е изгодно за тях и в което да инвестират. Веднага разбират дали събитието ще им е от полза и ако не е, те са първите, които си тръгват, тъй като никога не си губят времето.

Два процента са Талантите, които наистина имат многообещаващо бъдеще, успели са да преодолеят някои препятствия, вече са разбрали за съществуването на Банката за услуги и са нейни потенциални клиенти; могат да правят големи услуги, но все още не са в състояние да вземат решения. Любезни са с всички, защото не знаят с кого точно разговарят, и са много по-открити от Съдружниците, тъй като биха могли да имат полза от всекиго.

Три процента са Тупамаросите, нарекъл съм ги така по името на една уругвайска партизанска групировка: те са успели да проникнат в тази среда, искат на всяка цена да завързват контакти, ала не знаят дали да останат тук, или да отидат на друга вечеря, организирана по същото време на друго място; нетърпеливи са, стремят се да покажат, че имат талант, но не са били поканени, не са успели да изкачат първите възвишения, и щом останалите разберат това, никой повече не им обръща внимание.

Останалите осемдесет и пет процента са Подносите, нарекъл съм ги така, понеже нито едно събитие не минава без тях, така както подобна вечеря не би могла да мине без подноси. Подносите не знаят какво точно се случва, но знаят, че трябва да са тук, те са в списъка на организаторите, защото успехът на едно събитие зависи също така от броя на присъстващите. Това са бивши величия – бивши банкери, бивши директори, бивши мъже на някоя известна жена, бивши жени на някой мъж, който сега е един от силните на деня. Към тях спадат и графове от страни, в които вече няма монархия, принцове и принцеси, които живеят от наемите на замъците си. Ходят от събитие на събитие, от една вечеря на друга, поради което се питам как е възможно това никога да не им омръзва.

Наскоро говорих на тази тема с Мари и тя ми каза, че така както някои хора са пристрастени към работата си, други са пристрастени към развлеченията. И едните, и другите са нещастни, защото смятат, че това е за сметка на някои важни неща в живота им, но не могат да се справят с порока си.

Докато разговарям с един от организаторите на конференция за кино и литература, до мен се приближава русокоса, млада и красива жена и ми казва, че много е харесала *Време да раздираш, време да съшиваш*. Добавя, че идва от някаква балтийска страна и че работи във филмовата индустрия. Веднага я причислявам към групата на Тупамаросите, защото се е насочила към определена цел (в случая към мен), но в същото време се интересува от това, което се случва от другата ѝ страна (там е

организаторът на конференцията). Ала въпреки тази нейна непростима грешка все още съществува възможността тя да е неопитен Талант. Организаторът я пита какво означава „да работиш във филмовата индустрия“ и момичето обяснява, че пише рецензии на филми за един вестник и има издадена книга. (За киното? Не, за собствения ѝ кратък и безинтересен живот, предполагам.)

Най-голямата ѝ грешка обаче се състои в това, че бърза прекалено много. Пита дали би могла да бъде поканена на въпросното събитие, което ще се проведе през тази година. Организаторът казва, че от нейната родина вече е поканена моята издателка, която е една много влиятелна и работлива жена (а също и красива, помислям си аз). След което двамата продължават започнатия с мен разговор, момичето Тупамарос стои няколко минути, без да знае какво да каже, и се отдалечава.

Повечето от поканените днес – Тупамароси, Таланти и Подноси – принадлежат към артистичните среди, тъй като става въпрос за литературна награда; единствено Съдружниците варират от спонсори и президенти на фондации, подкрепящи музеи и симфонични оркестри, до многообещаващи артисти. След най-различни разговори на тема кой е упражнил най-голям натиск, за да спечели наградата, водещият се качва на подиума, моли всички да седнат на местата си, отбелязани на масите (всички сядаме), разказва няколко анекдота (на които всички се смеем, защото са част от ритуала) и съобщава, че имената на победителите ще бъдат оповестени между ордювъра и основното ястие.

Сядам на централната маса; това ме избавя от Подносите, но в същото време не ми позволява да общувам с ентузиазирани и интересни Таланти. От едната ми страна е седнала президентка на автомобилна компания, от другата – богата наследничка, решила да инвестира в областта на изкуството, и за моя изненада никоя от двете не е с предизвикателно деколте. Измежду сътрапезниците ми са още директор на парфюмерийна фирма, арабски принц (който сигурно е минавал през града и е бил докаран тук от някоя от инициаторките на събитието, за да му придаде повече блясък), израелски banker, колекциониращ ръкописи от XIV век, организаторът на вечерята, консулт на Франция в Монако и русо момиче, за което не знам какво прави тук, но предполагам, че е потенциална любовница на организатора.

Няколко пъти ми се налага да си слагам очилата и тайно да чета имената на съседите си (и мен би трябвало да ме натоварят на кораба, за който споменах, и да бъда канен на същата тази вечеря десетки пъти, докато запомня имената на присъстващите). Както повелява етикетът,

Мари седи на друга маса; неизвестно кога някой е решил, че на официални приеми двойките трябва да бъдат разделени, за да витае във въздуха съмнението дали седящата до нас личност е омъжена, неомъжена или омъжена, но въпреки това свободна. Или може би е смятал, че когато семейните седят един до друг, разговарят само помежду си, но ако е така, защо им е притрябвало тогава да излизат, да вземат такси, да ходят на прием?

Както бях предвидил в списъка си на разговори по време на официални вечери, темата се върти около културни събития – колко прекрасна е еди-коя си изложба, колко интелигентна е критиката на еди-кой си. Искам да се съсредоточа върху ордьовъра – черен хайвер със съмга и яйце, – но непрекъснато ме прекъсват с всеизвестните въпроси за успеха на новата ми книга, откъде идва вдъхновението ми, дали работя върху нов проект. Всички демонстрират завидна култура, всички споменават – уж случайно, разбира се – името на някоя известна личност, която познават и с която са близки приятели. Всички умеят да обсъждат със съвършена вещина съвременната политическа обстановка или проблемите в областта на културата.

– Не искате ли да поговорим за нещо друго?

Изречението излиза неволно от устата ми. Всички на масата замълчават, тъй като е проява на много лошо възпитание да се прекъсват другите, а още по-лошо е, когато се опитваш да привлечеш вниманието върху себе си. Ала както изглежда, разходката, която направих снощи като просяк по улиците на Париж, ме е променила непоправимо и повече не мога да търпя подобни разговори.

– Можем да говорим за удобното извинение: този момент от живота ни, в който се отказваме да продължим напред и се задоволяваме с това, което сме постигнали.

Никой не проявява интерес. Решавам да сменя темата.

– Можем да говорим за това колко важно е да забравим историята, която са ни разказали, и да се опитаме да изживеем нещо ново. Всеки ден да правим по нещо различно – като например да разговаряме с човека, седнал на съседната маса в ресторанта, да разгледаме една болница, да стъпим в локва с вода, да изслушаме онова, което другият иска да ни каже, да позволим на Енергията на любовта да циркулира свободно, вместо да се стремим да я затворим в буркан и да я сложим в някой тгъл.

– Това не означава ли прелюбодейство? – пита организаторът на събитието.

– Не. Означава да бъдеш инструмент на любовта, а не неин господар. Това ни гарантира, че сме с някого, защото така желаем, а не защото условностите ни задължават.

Много деликатно, но и с известна доза ирония консултът на Франция в Монако ми обяснява, че сътрапезниците ни упражняват това право и имат тази свобода. Всички се съгласяват с него, макар и никой да не вярва, че е истина.

– Секс! – извиква русокосата девойка, за която никой не знае какво прави тук. – Не искате ли да говорим за секс? Много по-интересно е и не е толкова сложно!

Поне е искрена. Една от съседките ми по маса се засмива иронично, но аз подкрепям момичето.

– Сексът наистина е по-интересен, но не смятам, че е нещо различно, не мислите ли? Освен това вече не е забранено да се обсъжда тази тема.

– Да не говорим, че е проява на лош вкус – казва една от съседките ми.

– А мога ли да знам коя тема е забранена? – запитва организаторът, който започва да се чувства неудобно.

– Парите например. Всички ние, които сме тук, имаме или се преструваме, че имаме пари. Смятаме, че са ни поканили, защото сме богати, известни, влиятелни. Но едва ли на някого от нас се е случвало по време на такава вечеря да узнае колко печели всеки един от останалите. След като сме толкова самоуверени, толкова високопоставени, защо тогава да не възприемаме света такъв, какъвто е, а не какъвто си го представяме?

– Какво искате да кажете? – пита президентката на автомобилната компания.

– Това е дълга история: бих могъл да започна с Ханс и Фриц, седнали в един бар в Токио, и да стигна до един монголски номад, който твърди, че трябва да забравим това, което мислим, че сме, за да станем наистина такива, каквито сме.

– Нищо не разбрах.

– Нито пък аз се изразих ясно, но нека да пристъпим направо към въпроса: искам да знам колко печели всеки от вас. Какво означава в парично изражение фактът, че съм седнал на най-централната маса в залата?

Настъпва мълчание – играта ми като че ли няма да продължи. Хората ме гледат изплашено: финансовото положение е табу, още по-строго и от секса, по-строго от това да разпитваш за изневери, корупция,

парламентарни интриги.

Но арабският принц, дали защото са му омръзнали празните разговори по приеми и банкети, дали защото същия ден се е обадил лекарят му и му е съобщил, че скоро ще умре, или по някаква друга причина решава да се включи в разговора.

– Печеля около 20 000 евро на месец, колкото ми е отпуснал парламентът в моята страна. Кое то обаче не съответства на това, което харча, защото разполагам и с неограничена сума, наречена „представителни разходи“. Тоест в момента съм тук с колата и шофьора на посолството, дрехите, които нося, са на правителството, утре пътувам за друга европейска страна с частен самолет, пилот, гориво и летищни такси, платени от парите за представителни разходи.

В заключение казва:

– Видимата реалност не е точна наука.

След като принцът говори така открито и като се има предвид, че от гледна точка на йерархията той е най-високопоставеният на масата, останалите не могат да си позволят той да се почувства неудобно. Налага се да се включат в играта, да отговорят на въпроса, да споделят неудобството.

– Не знам колко точно печеля – казва организаторът, един от типичните представители на Банката за услуги, наричан „Лобиста“. – Около 10 000 евро, но организациите, които ръководя, ми отпускат сума за представителни разходи, покриващи всичко – обеда, вечери, хотели, самолетни билети, понякога дори и дрехи, макар да нямам частен самолет.

Виното свърши, той даде знак и чашите ни отново бяха напълнени. Дойде ред на президентката на автомобилната компания, на която отначало тази идея никак не ѝ се понрави, но сега като че ли бе започнала да я намира за забавна.

– Мисля, че и аз печеля толкова, и също разполагам с неограничена сума за представителни разходи.

Един по един моите сътрапезници съобщаваха колко печелят. Най-богат беше банкерът: десет милиона евро годишно плюс акциите на банката му, чиято цена непрекъснато се повишавала.

Когато дойде ред на русото момиче, което не ни беше представено, то се опита да се изплъзне.

– Това е част от тайната ми градина и не интересува никого.

– Разбира се, че не интересува никого, но в момента участваме в игра – казва организаторът на събитието.

Момичето отказа да участва. Отказвайки, тя се постави на по-

високо стъпало от другите: в края на краищата беше единствената от групата, която имаше тайни. Но заставайки на по-горно стъпало, си навлеche презрението на останалите. За да не се чувства унижена поради мизерната си заплата, тя бе унизила всички, правейки се на загадъчна, без да си дава сметка, че повечето от тук присъстващите живееха на ръба, тъй като зависеха изцяло от така наречените суми за представителни разходи, които можеха да им бъдат отнети всеки момент.

Както можеше да се очаква, последният отговор беше мой.

– Зависи. Ако издам нова книга, получавам около пет милиона долара за съответната година. А когато не публикувам нищо ново, приходите ми са от порядъка на два милиона от авторски права на публикуваните заглавия.

– Зададохте този въпрос, защото искахте да се похвалите с това колко много печелите – каза момичето с „тайната градина“. – Никой не се впечатли.

Бе разбрала грешката си и сега се опитваше да заглади положение-то, тръгвайки в атака.

– Напротив – прекъсна я принцът. – Мислех, че писател от вашата величина е много по-богат.

Точка за мен. Русото момиче нямаше да посмее да си отвори устата до края на вечерта.

Разговорът на тема „пари“ наруши много табута, сред които личните доходи бяха едно от най-строгите. Сервитърът започна да идва до масата ни все по-често, бутилките с вино започнаха да се изпразват с невероятна бързина. Организаторът, който беше и водещ, се качи на подиума изключително развеселен, съобщи името на победителя, даде му наградата и веднага се върна към нашия разговор, който не бе преставал, въпреки че доброто възпитание изискваше да замълчим, когато някой говори. Споделяхме какво правим с парите си (в повечето случаи хората „си купуваха“ свободно време, за да пътуват или да практикуват някакъв спорт).

Мислех да насоча разговора към това какво погребение биха искали да имат сътрапезниците ми, понеже смъртта е още по-голямо табу от парите. На масата обаче цареше весело настроение, хората общуваха помежду си толкова свободно, че реших да замълча.

– Говорите за пари, но не знаете какво представляват парите – каза банкерът. – Как може хората да вярват, че една изрисувана хартийка, пластмасова карта или монета, произведена от най-долнокачествен метал, имат някаква стойност! Освен това вие несъмнено знаете, че вашите

пари, милионите ви долари, всъщност са само електронни импулси!

Разбира се, че го знаем.

– Отначало богатството се е изразявало в това, което носят тези дами – продължи той. – Украшения, направени от редки материали, лесни за транспортиране, преброяване, разделяне. Перли, златни зрънца, скъпоценни камъни. Всички са излагали богатството си на показ.

На свой ред тези неща са били разменяни срещу добитък или зърно, но вече никой не кара добитък по улиците, нито пък носи чували с жито. Най-смешното е, че продължаваме да се държим така, сякаш сме някое първобитно племе – носим украшения, за да покажем колко сме богати, макар и понякога да имаме повече украшения, отколкото пари.

– Отличителните знаци на племето – каза аз. – По мое време младежите носеха дълги коси, днешните младежи са с пийрсинг: така се разпознават помежду си единомислещите, макар с това нищо да не може да се купи.

– А можем ли с електронните импулси, които притежаваме, да си купим още един час живот? Не. Можем ли да откупим завръщането на този свят на скъпите ни същества, които са починали? Не. Можем ли да си купим любов?

– Любов можем – каза с шеговит тон президентката на автомобилната компания.

В очите ѝ се четеше голяма тъга. Спомних си за Естер и за въпроса, който бях задал на журналиста по време на интервюто тази сутрин. Въпреки нашите украшения, кредитни карти, въпреки че сме богати, могъщи, интелигентни, знаем, че в основата на всичко е търсенето на любов, на ласка, на желанието да сме с някой, който да ни обича.

– Невинаги – отвърна директорът на парфюмерийната фирма, поглеждалки към мен.

– Прав сте, невинаги. И понеже ме гледате, разбирам какво искате да кажете: че жена ми ме е напуснала, въпреки че съм богат. Но почти винаги е възможно любовта да се купи. Впрочем знае ли някой на тази маса колко винетки и колко осветителни стълба има на гърба на една банкнота от десет долара?

Никой не знаеше, а и никой не се интересуваше. Репликата за любовта напълно бе помрачила радостното настроение и ние прехвърлихме разговора върху литературни награди, музейни експозиции, най-новия филм, театралната постановка, която е имала по-голям успех от очаквания.

- Как беше на твоята маса?
- Нормално. Както обикновено.
- Аз успях да предизвикам интересна дискусия на тема пари, която обаче завърши трагично.
- В колко часа ще летиш утре?
- В седем и половина сутринта. Тъй като ти ще летиш за Берлин, можем да пътуваме в едно такси.
- Къде отиваш?
- Знаеш къде. Не си ме питала, но знаеш.
- Да, знам.
- Както знаеш, че в този момент си казваме „сбогом“.
- Бихме могли да се върнем към времето, когато се запознах с теб: един мъж с разбито сърце заради някой, който е заминал, и една жена, отчаяно влюбена в съседа си. Бих могла да ти припомня това, което ти каза веднъж: ще се боря докрай. Борих се и загубих – сега искам да излекувам раните си и да се впусна в друга битка.
- Аз също се борих и също загубих. Не се опитвам да зашия скъсаното: искам само да стигна докрай.
- Ти знаеше ли, че страдам всеки ден? Страдам от много месеци насам, опитвайки се да ти покажа колко те обичам, как нещата придобиват смисъл само когато ти си до мен.
- Ала сега, макар и да продължавам да страдам, реших, че стига толкова. Приключено е с това. Уморих се. От онази нощ в Загреб свалих гарда и си казах: ако ще има следващ удар, нека идва. Дори и да бъда простряна на ринга, да бъда нокаутирана, все някой ден ще се възстановя.
- Ще срещнеш някого.
- Разбира се: аз съм млада, красива, интелигентна, привлекателна. Но няма да мога да изживея това, което изживях с теб.
- Ще откриеш други емоции. И знай, дори и да не ти се вярва, че докато бяхме заедно, съм те обичал.
- Убедена съм, но това с нищо не намалява болката ми. Утре ще вземем отделни таксите: мразя сбогванията, особено на летища и гари.

Завръщане в Итака

– Днес ще преспим тук, а утре ще тръгнем с коне. Колата ми не може да върви из пясъка на степта.

Намирахме се в нещо като бункер, останал може би от Втората световна война. Мъжът, който живееше в него с жена си и внучката си, ни посрещна и ни настани в скромна, но чиста стая.

Дос продължи:

– И не забравяй: трябва да си избереш име.

– Не мисля, че това ще го заинтересува – каза Михаил.

– Разбира се, че ще го заинтересува – настоя Дос. – Наскоро се виждах с жена му. Познавам начина му на мислене, знам какво е открил, знам какво очаква.

Гласът на Дос беше любезен и в същото време категоричен. Да, щях да си избира име, щях да следвам съвсем точно указанията, щях да продължавам да отхвърлям личната си история и да навлизам в собствена легенда – дори и да го правех само заради умората.

Чувствах се изтощен, предишната нощ бях спал само два часа: тялото ми все още не се бе приспособило към огромната часова разлика. Бях пристигнал в Алма Ата към единайсет през нощта местно време, докато във Франция беше шест следобед. Михаил ме бе оставил в хотела, подремнах малко, събудих се много рано сутринта, видях, че уличните лампи още светят, и си помислих, че в Париж сигурно е време за обяд. Бях гладен, попитах дали не може да ми бъде сервирано нещо в стаята, на което ми отговориха: „Разбира се, но трябва да се помъчите да спите, в противен случай организъмът ви ще продължи да функционира по европейско време.“

За мен няма по-голямо мъчение от това да се опитвам да спя; изядох един сандвич и реших да се разходя. Зададох обичайния въпрос на администратора на хотела: „Опасно ли е да се излиза по това време?“ Той отвърна, че не е опасно, и аз тръгнах по празните улици, по тесните пресечки, по широките булеварди. Алма Ата беше град като всеки друг – със светещи надписи, с полицейски коли, които патрулираха, с просяци и проститутки. Трябваше непрекъснато да си повтарям: „Намирам се в Казахстан!“ В противен случай щях да си помисля, че съм в някой парижки квартал, който не познавам добре.

– Намирам се в Казахстан! – казвах аз на пустия град, докато един

глас не ми отговори:

– Разбира се, че се намирате в Казахстан.

Изплаших се. На една пейка на площада близо до мен в този среднощен час седеше мъж с раница до себе си. Стана, представи се като Ян, родом от Холандия, и допълни:

– Освен това знам какво правите тук.

Дали не беше приятел на Михаил? Или служител на тайната полиция, който ме следеше?

– И какво правя тук?

– Същото, което и аз, откакто съм тръгнал от Истанбул: следвам Пътя на коприната.

Въздъгнах с облекчение. И реших да продължа разговора.

– Пеша? Доколкото разбирам, възнамерявате да пресечете цяла Азия.

– Нуждаех се от това. Бях неудовлетворен от живота си – имам пари, жена, деца, собственик съм на фабрика за чорапи в Ротердам. Известно време знаех за какво се боря – за да осигуря стабилност на семейството си. Проблемът е, че вече не знам. Всичко, което по-рано ме радваше, сега ми е скучно, дразни ме. В името на брака си, в името на любовта към децата си, а и за да си възвърна ентузиазма за работа, реших да си дам два месеца отпуск и да погледна живота си отстрани. И това започва да дава резултат.

– През последните месеци и аз правя същото. Има ли много поклонници?

– Много. Страшно много. Има обаче проблеми със сигурността, тъй като някои страни са в много сложно политическо положение и мразят западноевропейците. Но хората се оправят някак си: мисля, че във всички епохи към поклонниците са проявявали уважение, стига те да докажат, че не са шпиони. Но доколкото разбирам, вашата цел е друга. Какво правите в Алма Ата?

– Същото, което и вие – дойдох, за да извървя един път. И вие ли не можете да спите?

– Току-що се събудих. Колкото по-рано тръгна, толкова по-големи шансове имам да пристигна в най-близкия град. В противен случай ще трябва да прекарам нощта на открито в степта, където вятърът никога не спира.

– На добър път тогава!

– Останете още малко, имам нужда да разговарям, да споделя преживяното. Повечето от поклонниците не говорят английски.

И той започна да ми разказва живота си, докато аз се опитвах да си спомня какво знам за древния търговски Път на коприната, който свързвал Европа със страните от Изтока. Най-използваният път тръгвал от Бейрут, минавал през Антиохия и стигал до брега на Жълтата река в Китай, но в Централна Азия образувал нещо като мрежа, разклонявал се в много посоки, което позволило създаването на тържища, по-късно прераснали в градове. Градовете били разрушавани от вражески племена, възстановявани от жителите си, отново разрушавани и отново изграждани. И въпреки че през тях преминавало абсолютно всичко – злато, екзотични животни, слонова кост, семена, политически идеи, тъпци от бежанци, търсещи спасение от гражданските войни, въоръжени бандити, отряди от наемници, които пазели керваните, – коприната била най-редкият и най-търсеният продукт. Именно посредством едно разклонение на този път будизмът бил пренесен от Китай в Индия.

– Тръгнах от Антиохия само с двеста долара – каза холандецът, след като ми бе описал планини, пейзажи, екзотични племена, постоянни проблеми с патрули и полицаи в различните страни. – Не знам дали схващате какво искам да кажа, но изпитвах нужда да разбера дали мога отново да стана самия себе си.

– Схващам много по-добре, отколкото си мислите.

– Бях принуден да прося, да се моля. За мое учудване хората бяха много по-щедри, отколкото съм си представял.

Да проси? Огледах внимателно раницата и дрехите му в търсене на символа на „племето“, но не открих нищо.

– Били ли сте някога в един арменски ресторант в Париж?

– Бил съм в много арменски ресторанти, но не и в Париж.

– Познавате ли човек на име Михаил?

– Това име е много разпространено тук. Може и да съм го срещал, но не си спомням, така че за съжаление не мога да ви помогна.

– Не става дума за помощ. Изненадан съм от някои съвпадения. Изглежда, много хора на най-различни места по света в определен момент осъзнават едно и също нещо и действат по сходен начин.

– Когато тръгваме на подобно пътешествие, първото ни усещане е, че никога няма да стигнем до крайната точка. Второто ни усещане е, че се чувстваме несигурни, изоставени и денонощно се питаме дали да не се откажем. Но ако човек издържи една седмица, ще стигне до края.

– Моето поклонение досега беше по улиците на един и същи град, едва вчера пристигнах на различно място. Мога ли да ви благословя?

Той ме погледна особено.

– Не пътувам от религиозни съображения. Да не би да сте свещеник?

– Не съм свещеник, но почувствах, че трябва да ви благословя. Както ви е известно, някои неща не се подчиняват на логиката.

Холандецът на име Ян, когото никога повече нямаше да срещна в този живот, наведе глава и затвори очи. Положих ръцете си на раменете му и на родния си език – който той никога не би могъл да разбере – се помолих да достигне успешно до крайната си цел и да остави по Пътя на коприната тъгата и усещането, че животът е безсмислен, а също така да се върне при семейството си с пречистена душа и светлина в очите.

Той ми благодари, взе си раницата, обърна се в посока към Китай и отново пое на път. Прибрах се в хотела, размишлявайки върху това, че никога дотогава не бях благославял никого. Бях действал импулсивно, но импулсът ми беше верен и молитвата ми щеше да бъде чува.

На другия ден Михаил дойде с един свой приятел на име Дос, който щеше да ни придружи. Дос имаше кола, познаваше жена ми, познаваше степта и също искаше да е наблизко, когато пристигнех в селото на Естер.

Поколебах се дали да не се възпротивя: отначало беше само Михаил, сега се появи и приятелят му. Ако нещата вървяха по този начин, накрая щях да пристигна там, съпровождан от огромна група, която щеше да се зарадва или да се разплаче – в зависимост от това, което ме очакваше. Ала бях твърде изморен, за да кажа нещо: на другия ден щях да поискам и от Дос да спази даденото ми вече от Михаил обещание никой да не бъде свидетел на този миг.

Влязохме в колата и известно време следвахме Пътя на коприната. Попитах ме дали знам какъв е бил този път, отвърнах им, че предишната нощ съм срещнал един поклонник, и те ми казаха, че подобни пътувания стават все по-често явление, което в скоро време ще се отрази много добре на туризма в тяхната страна.

След два часа отбихме от главния път и поехме по един второкласен път, докато стигнахме до „бункера“, където сме в момента, ядейки риба и слушайки вятъра, който духа в степта.

– Естер изигра много важна роля в живота ми – обяснява Дос, показвайки ми снимка на една от картините си, на която се забелязва окървавеното парче плат. – Мечтаех да се махна оттук, подобно на Олег...

– По-добре ме наричай Михаил, защото той ще се обърка.

– Мечтаех да се махна оттук подобно на много хора на моята възраст. Един ден Олег – тоест Михаил – ми се обади по телефона. Каза, че

неговата благодетелка решила да поживее известно време в степта, и ме помоли да ѝ помогна. Приех, мислейки, че това ще ми даде шанс на свой ред да се възползвам от същите облаги: виза, самолетен билет и работа във Франция. Помоли ме да я заведа в едно затънтено село, което била посетила по време на предишно свое пътуване.

Не попитах за причината, а просто се подчиних. По пътя тя ме помоли да минем през дома на един номад, когото била посетила преди години: за мое учудване се оказа, че тя иска да се срещне с дядо ми! Посрещнаха я гостоприемно, така както умеят да посрещат хората, живеещи сред необятната шир. Той ѝ каза, че на нея само ѝ се струва, че е тъжна, докато в действителност душата ѝ е радостна, свободна. Енергията на любовта отново е започнала да циркулира. Гарантира ѝ, че това ще се отрази върху целия свят, включително и върху нейния съпруг. Научи я на много неща, свързани със степната култура, и ме помоли да я науча на останалото. Накрая реши, че тя може да запази името си независимо от това, което повелява традицията.

И докато тя се учеше от дядо, аз се учех от нея и разбрах, че няма нужда да ходя толкова далеч, колкото Михаил: мисията ми е да остана в това празно пространство, степта, да усетя цветовете ѝ, да я пресъздам в картини.

– Не разбирам на какво дядо ти е учил жена ми. Нали беше казал, че трябва да забравим всичко?

– Утре ще ти покажа – каза Дос.

И на другия ден той наистина ми показа, без да е нужно да ми обяснява каквото и да било. Видях безкрайната степ, която приличаше на пустиня, но беше пълна с живот, скрит в пълзящата растителност. Видях равния хоризонт, огромното празно пространство с шума от копитата на конете, притихналият вятър и нищо, абсолютно нищо около нас. Сякаш светът бе избрал това място, за да покаже своята необятност, както и това колко е прост и сложен едновременно. Сякаш можехме – и бяхме длъжни – да сме като степта – празни, безкрайни, но и изпълнени с живот.

Погледнах синьото небе, магнах слънчевите очила, които носех, и се оставих да бъда заслепен от тази светлина, от усещането, че съм никъде и навсякъде едновременно. Яздехме мълчаливо, като спирахме да напоим конете край поточета, които би могъл да открие само човек, добре познаващ местността. Понякога в далечината се появяваха и други конници, пастири със стадата си, обрамчени като в картина от равнината и небето.

Къде отивах? Нямах ни най-малка представа, но и не исках да знам; жената, която търсех, се намираше в това безкрайно пространство, можех да докосна душата ѝ, да чуя песента, която пее, докато тъче килими. Сега разбирах защо е избрала това място: не съществуваше нищо, абсолютно нищо, което да привлече вниманието на човек, а само празнотата, към която тя толкова се стремеше, и вятърът, който постепенно щеше да отвее мъката ѝ надалеч. Дали си е представяла, че някой ден ще дойда тук, на кон, да я търся?

Усещам как Раят се спуска от небето. И осъзнавам, че този момент от живота ми е неповторим – нещо, което често пъти разбираме едва след като вълшебният миг е отминал. Тук съм с цялото си същество, без минало, без бъдеще, концентриран в това утро, в музиката от конските копита, в нежността, с която вятърът гали тялото ми, в неочакваната благодат да съзерцавам небето, земята, хората. Изпадам в благоговение, екстаз, благодарност, че съм жив. Моля се тихо, слушайки гласа на природата, и разбирам, че невидимият свят винаги се проявява чрез видимия.

Задавам няколко въпроса на небето, същите въпроси, които задавах на майка ми като дете:

Защо обичаме едни хора и мразим други? Къде отиваме, след като умрем? Защо се раждаме, след като накрая умираме? Какво означава Бог?

Степта ми отговаря с неспирния шепот на вятъра. Това ми стига: да знам, че можем да продължим напред дори и след като узнаем, че най-важните въпроси в живота ни ще останат без отговор.

На хоризонта се появиха възвишения и Дос ни накара да спрем. Забелязах, че до нас тече река.

– Тук ще преспим.

Свалихме раниците от конете, опънахме палатката. Михаил започна да копае дупка в пръстта.

– Така са правели номадите; изкопавали са дупка, покривали са дъното и стените ѝ с камъни и са палели огън, който вятърът не можел да угаси.

На юг между нас и възвишенията се появи облак прах. Малко по-късно разбрах, че е причинен от галопиращи коне. Казах на другите какво съм видял: двамата ми спътници бързо се изправиха; забелязах, че са напрегнати. След това обаче размениха няколко думи на руски и се

успокоиха. Дос отново се залови да опъва палатката, докато Михаил палеше огъня.

– Можеш ли да ми обясниш какво става?

– Макар и да ти се струва, че сме обградени от празно пространство, сигурно си забелязал, че минаваме край пастири, реки, костенурки, лисици, конници. Имаш усещането, че виждаш всичко наоколо, но не се ли питаш откъде идват тези хора? Къде са къщите им? Къде прибират стадата си?

Пустошта е илюзия: непрекъснато наблюдаваме и сме наблюдавани. Според един чужденец, който не може да разчита знаците на степта, всичко е наред и той не забелязва нищо друго освен коне и конници.

Ала ние, които сме израснали тук, различаваме юртите, кръглите къщи, които се сливат с пейзажа. Умеем да се ориентираме, наблюдавайки как и в каква посока се движат конниците; навремето от тази способност е зависело оцеляването на племето – имало е врагове, нашественици, контрабандисти.

Чуй сега лошата новина: открили са, че сме тръгнали към близкото село зад тези възвишения, и са изпратили хора, за да убият магъосника, който има видения, и мъжа, дръзнал да наруши спокойствието на чужденката.

След което се разсмя.

– Почакай малко, и ще разбереш.

Конниците се приближаваха. Вече можех да ги различа.

– Нещо не е наред. Някакъв мъж преследва жена.

– Не ти се струва нормално, но е част от живота ни. Жената мина край нас, държейки в ръка дълъг камшик.

Вместо да поздрави, извика нещо на Дос и му се усмихна, след което започна да обикаля в галоп около мястото, където се канехме да преношуваме. Мъжът, целият потен, но усмихнат, също ни поздрави, опитвайки се да догони жената.

– Нина би могла да е по-мила с него – каза Михаил. – Не е нужно да се държи така.

– Точно затова: понеже не е нужно, тя не е длъжна да бъде мила – отвърна Дос. – Пък и е красива и има добър кон.

– Но тя се държи така с всички.

– Аз успях да я сваля от коня – заяви горделиво Дос.

– Щом говорите на английски, значи искате да разбере разговора ви.

Жената се смееше, яздеше все по-бързо и смехът ѝ изпълваше

степта с радост.

– Това е само начин на ухажване. Нарича се „киз куу“, което означава „да свалиш момичето от коня“. Всички ние в някой момент от детството или младостта си сме го правили.

Мъжът, който я преследваше, постепенно я настигаше, но за всички нас беше ясно, че конят му няма да издържи.

– По-късно ще ти разкажа за степната култура тенгри – продължи Дос. – Но тъй като сега присъстваш на тази сцена, позволи ми да ти обясня нещо много важно: тук, по тези земи, жената се разпорежда за всичко. Винаги ѝ правят път да мине. Ако се разведе, получава половината от зестрата, дори и решението за развода да е нейно. Щом видим жена с бял тюрбан, което означава, че е майка, трябва да сложим ръка на сърцето си и да сведем глава в знак на уважение.

– И какво общо има това с обичая „да свалиш момичето от коня“?

– В селото, което е в подножието на планината, около това момиче, което се казва Нина и е най-красивото в областта, се навъртат доста мъже. Обичаят киз куу се е появил много отдавна, когато степните жени, наречени амазонки, също са воювали.

В онази епоха никой не искал позволение от родителите си, за да се ожени: кандидатите и момичето се събирали на определено място, всички на коне. Момичето започвало да обикаля около мъжете, смело се, предизвиквало ги, удряло ги с камшика си. Докато най-храбрият не решавал да я подгони. Ако тя успеела да му се изплъзне за определено време, този младеж трябвало да моли земята да се отвори и да го погълне, защото винаги си спечелвал репутацията на лош конник – най-големия срам за един воин.

Ако успеел да я настигне, да се изплъзне от камшика и да я сваля на земята, това означавало, че е истински мъж – можел да я целуне и да се ожени за нея. Очевидно е, че както в миналото, така и сега момичетата решават кога да избягат и кога да се оставят да бъдат хванати.

Нина явно искаше само да се забавлява. Отново се бе отдалечила от младежа и се връщаше в селото.

– Дойде, за да се покаже. Сега знае, че пристигаме, и отива да разгласи новината.

– Имам два въпроса. Първият може да ви се стори глупав: още ли избирате годениците си по този начин?

Дос каза, че днес това е само шега. Докато на Запад хората се обличат по определен начин и ходят в барове и заведения, които са на мода, в степта за ухажване се използва киз куу. Нина вече е унизила не един

младеж и се е оставила да бъде свалена от коня от мнозина – така както се случва и в най-хубавите дискотеки по света.

– Вторият ми въпрос ще ви се стори още по-идиотски: жена ми се намира в селото което е в подножието на планината, нали така?

Дос кимна утвърдително.

– След като сме само на два часа път, защо тогава не спим там? Има още много време, преди да се свечери.

– Наистина сме на два часа път, но съществуват две причини да не го направим. Първата: дори и Нина да не беше дошла дотук, някой сигурно вече ни е видял и е казал на Естер, че пристигаме. Така ще й дадем време да реши дали иска да ни види, или предпочита да отиде за няколко дни в съседното село. В такъв случай няма да я последваме.

Сърцето ми се сви.

– След всичко, което направих, за да стигна дотук?

– Не го повтаряй, защото това ще означава, че нищо не си разбрал. Нима смяташ, че усилията ти трябва да бъдат възнаградени с подчинението, благодарността и признателността на човека, когото обичаш? Ти дойде тук, защото този е твоят път, а не за да купиш любовта на жена си.

Колкото и несправедливо да изглеждаше на пръв поглед, той беше прав. Попитах го коя е втората причина.

– Все още не си си избрал име.

– Не е толкова важно – повтори Михаил. – Той не разбира за какво става дума, а и не е част от нашата култура.

– Аз мисля, че е важно – каза Дос. – Дядо ми каза, че трябва да закрилям чужденката и да ѝ помагам, така както тя ме закриляше и ми помагаше. На Естер дължа вътрешното си спокойствие и не искам нейното спокойствие да бъде нарушено.

Той трябва да си избере име. Трябва да забрави веднъж завинаги своята история, свързана с болка и страдание, и да повярва, че е нова личност, че току-що се е родил и отсега нататък ще се ражда отново всеки ден. Ако не го направи и двамата с Естер отново заживеят заедно, той ще я накара да си плати за всичко, което е изстрадал заради нея.

– Още снощи си избрах име – отвърна аз.

– Изчакай да се смрачи и тогава ще ми го кажеш.

Когато слънцето се доближи до хоризонта, отидохме на едно място в степта, което представляваше същинска пустиня с огромни пясъчни хълмове. Започнах да чувам някакъв по-различен шум, нещо като резонанс, като силно вибриране. Михаил каза, че това е едно от малкото

места на света, където дюните пеят.

– Когато бях в Париж и разказах за това, ми повярваха само защото един американец потвърди, че е виждал подобно нещо в Северна Африка. На света има трийсет места като това. Днес специалистите обясняват всичко: благодарение на уникалния начин, по който се е образувало мястото, вятърът прониква в пещчинките и създава този шум. Впрочем в древността са смятали, че това е едно от вълшебните места в степта и за теб е голяма чест, че Дос е решил да смени името ти точно тук.

Заизкачвахме се по една от дюните и колкото повече напредвахме, толкова повече се усилваше шумът и вятърът ставаше по-поривист. Когато стигнахме до върха, оттам се виждаха още по-ясно планините на юг и огромната равнина, която ни заобикаляше.

– Обърни се на Запад и си съблечи дрехите – каза Дос. Направих каквото ми нареди, без да задавам въпроси.

Стана ми студено, но те изобщо не изглеждаха загрижени за това как се чувствам. Михаил коленичи и като че ли започна да се моли. Дос погледна небето, земята, мен и сложи ръце на рамото ми – така както аз самият, без да знам, бях постъпил с холандеца.

– Посвещавам те в името на Господарката. Посвещавам те на Земята, която е Господарката. Посвещавам те в името на коня. Посвещавам те на света и се моля той да ти помогне да вървиш напред. Посвещавам те в името на безкрайната степ. Посвещавам те на безкрайната Мъдрост и се моля хоризонтът ти да е по-широк от това, което успяваш да видиш. Ти си избра име и ще го произнесеш за пръв път сега.

– В името на безкрайната степ си избирам име – отвърнах аз, оставяйки се да бъде воден от шума на вятъра, без да знам дали така повелява традицията.

Преди много столетия един поет описал странстванията на мъж, наречен Одисей, по пътя към остров Итака, където го чакала любимата му жена. Одисей се бори с много опасности, като се започне от бури и се стигне до изкушения за по-лесен живот. В един момент, когато търси някаква пещера, той среща еднооко чудовище.

Циклопът го пита как се казва и Одисей отговаря „Никой“. Започват да се борят, Одисей успява да проние единственото око на циклопа и затваря входа на пещерата с една скала. Другарите на циклопа чуват виковете и му се притичват на помощ. Забелязвайки, че входът е затворен със скала, те го питат кой е с него. „Никой! Никой!“ , отговаря циклопът. Другарите му решават, че няма никаква опасност нито за него, нито за тях, и си тръгват. Ето как Одисей успява отново да се отпрати на път

към жената, която го чака.

– Твоето име Одисей ли е?

– Моето име е Никой.

Тялото ми трепереше и имах усещането, че хиляди игли се забиват в кожата ми.

– Концентрирай се върху студа и ще спреш да трепериш. Позволи му той да заеме изцяло мислите ти, докато не остане място за нищо друго, и тогава студът ще се превърне в твой спътник и приятел. Не се опитвай да го подчиниш. Не мисли за слънцето, защото ще стане още по-лошо – ще знаеш, че съществува и друго нещо освен студа, като топлината например, и тогава той ще почувства, че е нежелан, че не го обичаш.

Мускулите ми се стягаха и отпускаха, за да произвеждат енергия и по този начин да запазят организма ми жив. Направих това, което Дос ме накара, защото ми вдъхваше доверие със спокойствието, нежността, властността си. Позволих на иглите да проникват в кожата ми, на мускулите ми да се съпротивляват, на зъбите ми да тракат, като в същото време си повтарях наум: „Не се съпротивлявайте, студът е наш приятел!“ Мускулите ми не се подчиниха, стояхме така около петнайсет минути, докато изгубиха силата си, престанаха да разтърсват тялото ми и изпаднах в някакво вцепенение; понечих да седна, но Михаил ме хвана и ме изправи на крака, докато Дос ми говореше. Думите му сякаш идваха от много далеч, от мястото, където степта докосва небето.

– Бъди добре дошъл, номаде, който кръстосваш степта. Бъди добре дошъл тук, където винаги казваме, че небето е синьо, дори и то в даден момент да е сиво, защото познаваме цвета, който е над облаците. Бъди добре дошъл в земята на тенгри. Бъди добре дошъл при мен, аз съм тук, за да те посрещна и да те поздравя за търсенето ти.

Михаил седна на земята и ме накара да изпия нещо, което веднага сгръ кръвта ми. Дос ми помогна да се облека, слязохме от дюнните, разговарящи помежду си, качихме се на конете и се върнахме в импровизирания лагер. Преди двамата да започнат да готвят, заспах дълбоко.

– Какво е това? Нима още не е съмнало?

– Отдавна съмна: това е само една пясъчна буря, не се притеснявай. Сложи си тъмните очила, за да си предпазиш очите.

– Къде е Дос?

– Върна се в Алма Ата. Церемонията снощи ме развълнува: наистина, не беше нужно Дос да го прави, за теб сигурно е било загуба на

време, освен опасността да се разболееш от пневмония. Надявам се да си разбрал, че това е неговият начин да ти покаже, че си добре дошъл. Вземи олиото.

– Май съм се успал.

– Имаме само още два часа път с конете. Ще пристигнем, преди слънцето да е достигнало зенита си.

– Трябва да се изкъпя. Трябва да се преоблека.

– Невъзможно е: ти си наред степта. Налей олиото в тенджерата, но най-напред го обречи на Господарката – то е най-ценният продукт тук след солта.

– Какво е тенгри?

– Думата означава „култ към небето“, нещо като религия без религия. Оттук са минали будистите, индуистите, католиците, мюсюлманите, сектите, поверията, суеверията. Номадите сменяли вярата си, за да избегнат репресиите, но продължавали – и продължават – да вярват единствено в Божеството, което е навсякъде по всяко време. То не може да бъде изолирано от природата, преразказано в книги или затворено между четири стени. Откакто стъпих отново на тази земя, се чувствам по-добре, сякаш наистина съм имал нужда от такава духовна храна. Благодаря ти, че ми позволи да дойда с теб.

– А аз ти благодаря, че ме представи на Дос. Вчера, докато той ме посвещаваше, почувствах, че е необикновена личност.

– Учил съм се от дядо му, който се е учил от своя баща, който на свой ред се е учил от баща си, и така нататък. Начинът на живот на номадите и липсата на писменост до края на деветнайсети век са създали традицията на *акин*, човека, който трябва да запомня всичко и да предава историята на поколенията. Дос е *акин*.

Впрочем като казвам, че се уча, надявам се да не го тълкуваш като натрупване на знания. Историята няма нищо общо с дати, имена или действителни факти. Тя не е история на победители и победени, а на хора, които вървят по света, съзерцават степта и позволяват на Енергията на любовта да проникне в тях. Наливай олиото по-бавно, иначе ще започне да пръска на всички страни.

– Почувствах се благословен.

– И аз бих искал да се чувствам по същия начин. Вчера отидох да видя майка ми в Алма Ата. Тя ме попита дали съм здрав, дали печеля добре. Излъгах я, казах й, че се чувствам прекрасно, че изнасям театрален спектакъл в Париж, който се радва на голям успех. Завръщам се днес в родината си, а ми се струва, че съм я напуснал едва вчера и че

през цялото време, докато съм бил в чужбина, не съм направил нищо значимо. Разговарям с просяци, движа се с племето, организирам срещите в ресторанта, но какъв е резултатът? Никакъв. Не съм като Дос, който е научил много неща от дядо си. Осланям се единствено на невидимото присъствие, което ме води, но понякога си мисля, че това са само халюцинации: може би това наистина са епилептични пристъпи, а не нещо друго.

– Само преди една минута ти ми благодари, че съм те взел със себе си, а сега излиза, че това те е накарало да се почувстваш нещастен. Трябва да си наясно с чувствата си.

– Изпитвам и двете неща, няма нужда да избирам между тях. Мога да се люлея между моите противоположности, да изпадам от една крайност в друга.

– Искам да ти кажа нещо, Михаил. Откакто те познавам, аз също се люшкам между противоречия. Отначало те мразех, после започнах да те приемам и колкото по-добре те опознавах, толкова повече те уважавах. Още си млад, нормално е понякога да се чувстваш безсилен. Не знам на колко души си успял да въздействаш, но едно е сигурно: ти промени живота ми.

– Целта ти беше единствено да намериш жена си.

– И продължава да е същата. Но това ме накара да пресека не само степените на Казахстан: върнах се към миналото си, видях къде съм грешил, къде съм спрял, видях момента, в който изгубих Естер – момента, който мексиканските индианци наричат „удобното извинение“. Изживях неща, за които никога не съм предполагал, че могат да ми се случат на моята възраст. И всичко това благодарение на факта, че ти беше до мен и ме водеше, макар и да не го осъзнаваше. Ако искаш да знаеш, вярвам, че чуваш гласове. Вярвам, че си имал видения като дете. Винаги съм вярвал в много неща, сега вярвам още повече.

– Ти не си същият човек, с когото се запознах.

– Не съм. Надявам се Естер да е доволна.

– А ти самият доволен ли си?

– Разбира се.

– В такъв случай това е достатъчно. Сега ще ядем, ще изчакаме бурята да утихне и тогава ще продължим.

– Хайде да се изправим срещу бурята.

– Добре. Ще направим както желаеш: бурята не е знак, а само следствие от унищожаването на Аралско море.

Гневът на вятъра започва да отслабва, конете сякаш вървят по-бързо. Навлизаме в някаква долина и пейзажът коренно се променя: безрайният хоризонт е заменен от високи скали без никаква растителност. Поглеждам надясно и виждам храст със завързани на него жълти панделки.

– Тук е било! Тук си видял...

– Не. Моят храст беше унищожен.

– Какво означава тогава това?

– Място, където се е случило нещо много важно.

Той слиза от коня си, отваря раницата, изважда нож, отрязва парче от ръкава на ризата си и го връзва на един от клоните. Погледът му се променя, може би забелязва видението до себе си, но не искам да го разпитвам.

И аз правя същото. Моля се за закрила, помощ и също усещам някакво присъствие до себе си: моята мечта, моето дълго пътуване към жената, която обичам.

Отново възсядаме конете. Той не ми казва за какво се е молил, аз също не споделям молитвата си с него. След пет минути се появява малко селище с бели къщи. Някакъв мъж ни посреща, приближава се до Михаил и го заговаря на руски. Двамата спорят известно време, след което мъжът си тръгва.

– Какво искаше?

– Помоли ме да се отбия у тях, за да излекувам дъщеря му. Нина сигурно вече е казала, че пристигам днес, и по-възрастните хора си спомнят за виденията.

Изглежда неуверен. Наоколо е пусто, хората сигурно работят или обядват. Пресичаме главната улица, която ни отвежда до една бяла сграда, заобиколена от градина.

– Спомни си какво ти казах тази сутрин, Михаил. Ти може да си само епилептик, който не иска да приеме, че е болен и е позволил на подсъзнанието си да съчини цялата тази история. Но може и да си дошъл на тази земя със специална мисия: да учиш хората как да забравят личната си история, как да бъдат по-открити за любовта и да я възприемат като чиста божествена енергия.

– Не те разбирам. През всичките тези месеци, откакто се познаваме, ти говореше само за момента, в който ще срещнеш Естер. И изведнъж от тази сутрин като че ли си загрижен повече за мен, отколкото за каквото и да било друго. Дали снощният ритуал на Дос наистина ти е повлиял?

– Разбира се, че ми е повлиял.

А всъщност искам да прикрия, че се страхувам. Искам да мисля за всичко друго, само не и за това, което ще се случи в следващите няколко минути. Днес аз съм най-великодушният човек на света, защото съм близо до целта си, страхувам се от това, което ме очаква, а моят начин да реагирам в такива случаи е да служа на другите, да покажа на Бог, че съм добър човек и заслужавам благословията му, към която съм се стремил въпреки трудностите.

Михаил слиза от коня и ме кара да сторя същото.

– Отивам в дома на човека с болното дете и ще се погрижа за коня ти, докато разговаряш с нея.

И той посочва малка бяла къщичка сред дърветата.

– Тя е там.

Направих всичко възможно да запазя самообладание.

– Какво прави тук?

– Както ти бях казал по-рано, учи се да тъче килими, като в замяна дава уроци по френски. Впрочем тези килими се тъкат много трудно, въпреки че изглеждат съвсем обикновени, като самата степ: боите за оцветяване се приготвят от растения, които трябва да бъдат набрани в точно определен момент, иначе изгубват качествата си. После овчата вълна се разстила на слънце, намокря се с гореща вода, преди се, докато е още влажна, и след много дни, когато най-сетне слънцето успее да я изсуши, започва тъкането.

Последните шарки се правят от деца; ръцете на възрастните са твърде големи за малките фини бродерии.

Михаил направи пауза.

– Да не започнеш сега да протестираш срещу експлоатацията на детския труд: става дума за традиция, която трябва да бъде съхранена.

– Как е тя?

– Не знам. Не съм разговарял с нея от половин година.

– Михаил, килимите са още един знак.

– Килимите ли?

– Спомняш ли си как вчера Дос поиска да си избера име и аз разказах историята на един воин, който пътува към своя остров, за да се върне при любимата си? Островът се нарича Итака, а жената – Пенелопа. Знаеш ли какво правила Пенелопа, когато Одисей заминал на война? Тъкала! И тъй като той се забавил много повече от очакваното, всяка нощ тя разтъкавала изтъканото през деня, за да започне отново на другата сутрин.

Много мъже искали да се оженят за нея, но тя чакала да се завърне нейният любим. И накрая, когато се изморила да чака и решила този път да довърши платното си, Одисей пристигнал.

– Но името на това село не е Итака. А и жена ти не се казва Пенелопа.

Михаил не бе разбрал историята, нямаше смисъл да му обяснявам, че съм се опитал да му дам само един пример. Дадох му коня си и извървах пеша стоте метра, делеящи ме от жената, която някога беше моя съпруга, после се бе превърнала в Захир и сега отново бе станала любимата, при която всички мъже мечтаят да се приберат, завръщайки се от война или от работа.

Ужасно съм мръсен. Дрехите и лицето ми са пълни с пясък, тялото ми е потно, макар и времето да е много студено.

Загрижен съм за външността си, най-маловажното нещо на света, сякаш бях изминал целия този дълъг път до моята Итака само за да се покажа в нови дрехи. Докато извървявам тези стотина метра, трябва да се помъча да си спомня за всички важни неща, случили се, докато тя – или аз? – не бяхме у дома.

Какво да ѝ кажа, когато се срещнем? Обмислял съм какви ли не варианти: „Колко отдавна чаках този миг!“ или „Разбрах, че съм сгрешил“ или „Дойдох, за да ти кажа, че те обичам“, или „По-красива си отвсякога“.

Реших да ѝ кажа само „Здравей“. Сякаш никога не си е тръгвала. Сякаш е минал само един ден, а не две години, девет месеца, единайсет дни и единайсет часа.

А Естер трябва да разбере, че съм се променил, докато съм вървял из същите места, където е била и тя, че не съм знаел, че никога не съм се интересувал. Бях видял окървавеното парче плат в ръката на просяк, на младежи и възрастни, които изнасяха представление в парижки ресторант, на един художник, на моя лекар, на някакво момче, което твърдеше, че има видения и чува гласове. Докато вървах по следите ѝ, опознах жената, за която се бях оженил, и преоткрих смисъла на живота си, който се променяше за пореден път.

Макар и да сме женени отдавна, никога не съм познавал добре съпругата си: бях си създал една „любовна история“ като онези, които виждах във филмите, четях в книгите и списанията, гледах по телевизията. В моята история „любовта“ беше нещо, което нарастваше, стигаше до определени размери и от този момент нататък трябваше само да я

поддържам жива като растенията, поливайки я от време на време, откъсвайки сухите листа. „Любов“ беше за мен и синоним на нежност, сигурност, престиж, уют, успех. „Любовта“ се изразяваше чрез усмивки, чрез думи като „обичам те“ или „много съм щастлив, когато се прибиращ вкъщи“.

Ала нещата бяха по-объркани, отколкото си мислех. Случвало ми се е да изпитвам луда любов към Естер, преди да пресека някоя улица, но когато стигнех до отсрещния тротоар, вече се чувствах като затворник; тази обвързаност ми тежеше и жадувах да тръгна отново в търсене на приключения. Тогава си мислех: „Не я обичам повече.“ А когато любовта се завръщаше с предишната си сила, изпитвах съмнения и си казвах: „Мисля, че съм свикнал с нея.“

Естер вероятно си е мислела същото и си е казвала: „Това са глупости, ние сме щастливи, можем да продължаваме да живеем по този начин.“ В края на краищата бе чела същите истории, бе гледала същите филми и телевизионни сериали и въпреки че в никой от тях не се споменава, че любовта е нещо повече от един щастлив край, защо да не бъде малко по-търпелива към самата себе си? Ако всяка сутрин си повтаряше, че е доволна от живота си, накрая сигурно щеше не само да повярва, но и да накара всички около нас да повярват.

Ала тя мислеше различно. Действаше различно. Опита се да ми го покаже, но аз не успях да го видя – трябваше да я изгубя, за да разбера, че вкусът на възврънатите неща е по-сладък и от мед. И ето ме сега тук, крачеш по улиците на някакво селце, заспало, студено, изминаващ този път заради нея. Първата и най-важна нишка от паяжината, в която се бях оплел – „всички любовни истории са еднакви“, – се бе скъсала, когато бях блъснат от мотоциклета.

В болницата любовта ми каза: „Аз съм всичко и нищо. Аз съм като вятъра и не мога да вляза там, където прозорците и вратите са затворени.“

Отвърнах на любовта: „Но аз съм отворен за теб!“

А тя ми каза: „Вятърът всъщност е въздух. В твой дом има въздух, но всичко е затворено. Мебелите ще се покрият с прах, влагата ще повреди картините, а стените ще станат на петна. Ти ще продължиш да дишаш, ще разбереш част от мен, но аз не съм някаква си част, а едно Цяло, което ти никога няма да опознаеш.“

Забелязах покритите с прах мебели, повредените от влагата картини. Нямах друг изход, освен да отворя прозорците и вратите. Когато го направих, вятърът помете всичко. Исках да запазя спомените си, онези

неща, които бях постигнал с толкова много усилия, но всичко бе изчезнало и аз бях празен като степта.

Осъзнах още една от причините, довели Естер тук: това, че съм празен като степта.

И понеже бях празен, вятърът, който нахлуваше в мен, ми донесе нови неща, шумове, които никога не бях чувал, хора, с които никога не бях разговарял. Възвърнах си предишния ентузиазъм, защото се бях освободил от личната си история, бях унищожил „удобното извинение“, бях открил в себе си човек, способен да благославя другите по същия начин, по който номадите и магьосниците от степта го правеха със себеподобните. Открих, че съм много по-добър и по-способен, отколкото си мислех, и че възрастта забавя ритъма само на онези, които никога не са се осмелявали да вървят без чужда помощ.

Веднъж заради една жена направих дълго поклонение, за да се срещна с мечтата си. Много години по-късно същата жена ме накара да тръгна отново, но вече за да се срещна с мъжа, който се бе изгубил по пътя.

Сега мисля за всичко друго, само не и за важни въпроси: пея си наум една песен, питам се защо тук няма паркирани коли, забелязвам, че едната ми обувка ме стиска и че ръчният ми часовник все още върви по европейско време.

И всичко това, защото жената, моята жена, моят гид, любовта на живота ми, в този миг се намира само на няколко крачки разстояние; всяко нещо, независимо какво, ми помага да избягам от действителността, към която толкова се стремех, а сега ме е страх да застана лице в лице с нея.

Сядам на едно от стъпалата на къщата, изпушвам една цигара. Чудя се дали да не се върна във Франция; стигнах дотам, докдето исках, защото да продължавам напред?

Изправам се, а краката ми треперят. Но вместо да се върна обратно, изтръсквам най-грижливо пясъка от дрехите си, натискам бравата на вратата и влизам.

Макар и да знам, че може би съм изгубил безвъзвратно жената, която обичам, трябва да се постарая да изживея цялата благодат, която Бог ми даде днес. Божията благодат не може да бъде спестявана. Няма банка, в която би могла да се внесе, за да я използваме, когато отново намерим душевното си спокойствие. Ако не се възползвам от тези блаженства, ще ги изгубя безвъзвратно.

Бог знае, че ние сме творци в собствения си живот. Един път ни дава чук, за да правим скулптури, друг път – четки и боя, за да нарисуваме картина, или хартия и писалка, за да пишем. Но никога не бих могъл да използвам чук, за да нарисувам картина, нито четка, за да направя скулптура. Ето защо, дори и да ми е трудно, трябва да приема малките днешни блаженства, които ми се струват проклетия, защото страдам, а денят е хубав, грее слънце, децата пеят на улицата. Само така ще мога да се освободя от болката си и да изградя отново живота си.

Стаята преливаше от светлина. Когато влязох, тя вдигна глава, усмихна се и продължи да чете на глас *Време да раздираш, време да съшиваш* пред жените и децата, насядали по пода, обградени от разноцветни тъкани. Всеки път, когато Естер правеше пауза, те повтаряха откъса, без да вдигат очи от ръкоделията си.

Сякаш буца заседна на гърлото ми, с върховни усилия потиснах желанието да се разплача и от този миг насетне не чувствах нищо. Стоях и гледах тази сцена, слушах как техните устни произнасят моите думи, бях заобиколен от цветове, светлина и хора, изцяло погълнати от работата си.

И в края на краищата, както казва един персийски мъдрец, любовта е болест, от която никой не иска да оздравее. Който се е разболял от нея, не се опитва да се възстанови, а който страда от нея, не желае да бъде лекуван.

Естер затвори книгата. Хората вдигнаха очи и ме видяха.

– Ще се разходя с един приятел, който току-що е пристигнал – каза тя на групата. – Днешният урок свърши.

Всички се засмяха и ме поздравиха. Тя се доближи до мен, целуна ме по бузата, хвана ме под ръка и излязохме.

– Здравей – казах ѝ аз.

– Чаках те – отвърна ми тя.

Прегърнах я, сложих глава на рамото ѝ и се разплаках. Тя галеше косата ми и по начина, по който ме докосваше, постепенно разбирах това, което отказвах да разбера, приемах онова, което не исках да приема.

– Чаках те по много начини – каза тя, виждайки, че сълзите ми намаляват. – Като отчаяна жена, която знае, че мъжът ѝ никога не е разбирал действията ѝ и никога няма да дойде дотук, следователно тя трябва

да вземе самолета и да се върне, за да си тръгне отново при следващата криза, и пак да се върне, и отново да си тръгне и да се върне...

Вятърът беше стихнал и дърветата слушаха това, което тя ми казваше.

– Чаках така, както Пенелопа е чакала Одисей, Ромео е чакал Жулиета, Беатриче е чакала Данте, за да я освободи. Празнотата на степта беше пълна със спомени за теб, за моментите, които сме прекарвали заедно, за страните, които сме посетили, за нашите радости и кавги. И тогава погледнах назад, за да видя следата, която стъпките ми бяха оставили, но не те видях.

Страдах много. Разбрах, че съм избрала един път, от който няма връщане, а когато постъпваме така, не ни остава нищо друго, освен да продължим напред. Отидох при номада, с когото се бях запознала веднъж, и го помолих да ме научи как да забравя личната си история, как да отворя душата си за любовта, която е навсякъде. Той започна да ме учи на традицията тенгри. Един ден се огледах и видях тази любов отразена в очите на един художник на име Дос.

Аз не казах нищо.

– Сърцето ми бе наранено, не можех да повярвам, че е възможно да заобичам отново. Той не говореше много. Научи ме на руски. Казваше ми, че степните хора винаги използват прилагателното „син“, за да опишат небето, макар и да е сиво, защото знаят, че над облаците то си остава синьо. Взех ръката ми и ми помогна да премина през тези облаци. Научи ме да обичам себе си, преди да заобичам него. Показа ми, че моето сърце съществува, за да служи на мен самата и на Бог, а не на другите.

Каза още, че миналото ми винаги ще е с мен, но когато успея да се освободя от фактите и се съсредоточа само върху чувствата, ще осъзная, че в настоящето винаги има пространство, голямо като степта, което трябва да изпълня с повече любов и с по-голяма радост от живота.

Накрая ми обясни, че страданието се появява тогава, когато очакваме от другите да ни обичат по начина, по който ние си представяме, а не по начина, по който любовта трябва да се прояви – свободно, без ограничения, водейки ни чрез своята сила, без да ни позволява да спрем.

Вдигнах глава от рамото ѝ и я погледнах.

– А ти обичаш ли го?

– Обичах го.

– Продължаваш ли да го обичаш?

– Мислиш ли, че е възможно? Мислиш ли, че ако обичах друг мъж, щях да остана тук, след като разбрах, че ще дойдеш?

– Не. Мисля, че цяла сутрин си чакала вратата да се отвори.

– Защо тогава ми задаваш глупави въпроси?

От неувереност, помислих си аз. Чудесно е, че се бе опитала отново да срещне любовта.

– Бременна съм.

Светът сякаш се срина върху главата ми, но това усещане продължи само миг.

– От Дос ли?

– Не. От някой, който дойде и си отиде.

Засмях се, макар и със свито сърце.

– В края на краищата човек наистина няма особено с какво да си запълва времето в това затънтено място – подхвърлих аз.

– Мястото не е затънтено – каза Естер, като също се засмя.

– Може би все пак е време да се върнеш в Париж. Обаждаха ми се от работата ти да ме питат къде биха могли да те открият. Искат да направят репортаж за ежедневието на един патрул на НАТО в Афганистан. Трябва да им кажеш, че не можеш.

– Защо да не мога?

– Но ти си бременна! Нима искаш бебето да поеме отсега отрицателната енергия на една война?

– Бебето? Мислиш ли, че то ще ми попречи да работя? А и не виждам защо се безпокоиш, след като не си допринесъл с нищо за това!

– Не съм допринесъл ли? Та нали заради мен дойде да живееш тук? Или смяташ, че е малко?

Тя извади от джоба на бялата си рокля парче плат, изцапано с кръв, и ми го даде, а очите ѝ плуваха в сълзи.

– За теб е. Така ми липсваха нашите кавги!

– Помоли Михаил да намери още един кон.

Изправих се, сложих ръце на раменете ѝ и я благослових така, както бяха благословили и мен.

Бележка на автора

Захир се роди по време на моето собствено странстване по този свят между януари и юни 2004 г. Части от тази книга са написани в Париж, Сен Мартен (Франция), Мадрид, Барселона (Испания), Амстердам (Холандия), докато пътувах из Белгия, в Алма Ата и в степта (Казахстан).

Искам да благодаря на моите издатели Ан и Ален Кариер, които се нагърбиха да съберат цялата информация относно френските закони, цитирани в книгата.

За пръв път прочетох за Банката за услуги в книгата на Том Улф *Кладата на суетите*. Книгата, която Естер прочита и в която е разказана историята на Фриц и Ханс в Токио, е *Исмаил* на Даниъл Куин. Мистикът, когото Мари цитира, когато изтъква колко е важно винаги да проявяваме бдителност, е Кенан Рифай. Повечето от диалозите на парижкото „племе“ ми бяха предадени от членове на подобни младежки групи. Някои от тях са публикували текстовете си в интернет, но авторството им не може да бъде установено.

Стиховете, които главният герой е научил в детството си и които си припомня в болницата (*Когато нежеланата от хората пристигне...*), са част от поемата *Бъдни вечер* на бразилския писател Мануел Бандейра. Някои от коментарите на Мари веднага след сцената, в която главният герой отива на гарата, за да посрещне актьора, се родиха по време на един разговор с шведската актриса Агнета Съодин. Въпреки че концепцията за забравянето на личната история е залегнала в много инициационни традиции, тя е на Карлос Кастанеда. Законът на Янте е изложен от датския писател Аксел Сандемусе в новелата му *Един бежанец надхвърля собствените си възможности*.

Двама души – Дмитрий Воскобойников и Евгения Доцук, – с чието приятелство се гордея, ми помогнаха във всички постъпки, които трябваше да предприема, за да посетя Казахстан.

В Алма Ата имах възможността да срещна Имангали Тасмагамбетов, автор на книгата *Кентаврите на великата степ* и голям познавач на местната култура, който ми даде ценна информация за политическата и културната ситуация в Казахстан както в миналото, така и в настоящето. Благодаря и на президента на републиката Нурсултан Назърбаев за топлото посрещане, като използвам случая да го поздравя за това, че не

продължи ядрените опити в своята страна, въпреки че разполагаше с цялата необходима технология за целта, и взе решение да ликвидира ядрения арсенал.

И накрая трябва да кажа, че дължа голяма част от моите прекрасни преживявания в степта на трима души, които ме придружаваха и които проявиха голямо търпение: Кай-сар Алимкулов, Дос (Досбол Касимов), художник с голям талант, който ме вдъхнови за създаването на героя със същото име, появяващ се в края на книгата, и Мари Немировская, отначало само моя преводачка, а малко по-късно и моя приятелка.

КРАЙ

© 2005 Паулу Коелю
© 2005 Даниела Петрова, превод от португалски

Paulo Coelho
O Zahir, 2005

Публикация:

ЗАХИР. 2005. Изд. Обсидиан, София. Превод: от португ. Даниела ПЕТРОВА [O Zahir / Paulo COELHO]. Страницы: 304. ISBN: 954-769-088-4.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/289>]